CHRISTELIJK MUSEUM.

TIJDSCHRIFT
TER BEVORDERING
VAN

CHRISTELIJK LEVEN.

EEN WERK, BESTEMD VOOR BESCHAAFDE CHRISTENEN VAN ALLERLEI STAND, EN VERSCHIJNENDE IN MAANDELIJKSCHE AFLEVERINGEN.

MET PLATEN.

UTRECHT,
N. DE ZWAAN.
1853.

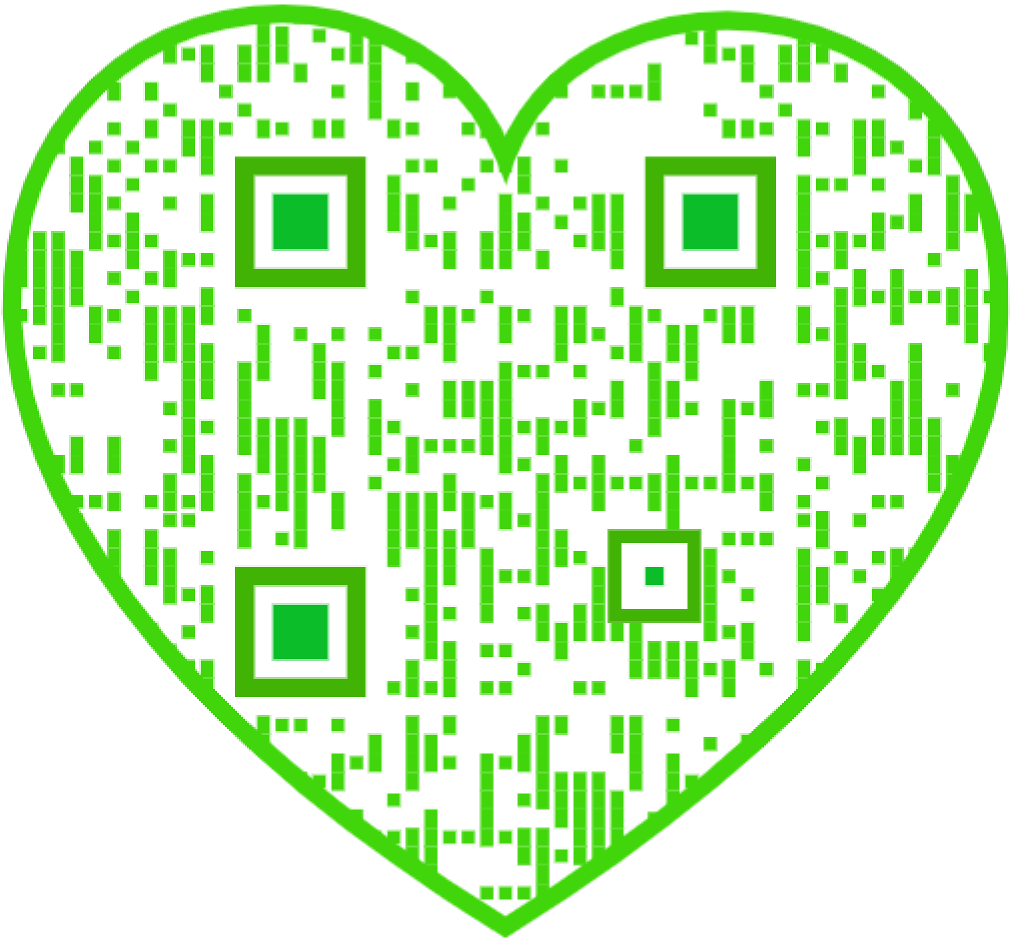

'82 = 2903
OKO
Chr

53

№ 53.

Chr. Jongel. Vereen.
"Johannes"
NIEUW-VENNEP.

Chr. Jongelingsver.
"ORDJA"
ENES.

Chr. Jongelingsver.
„OBADJA"
ABBENES.

HET CHRISTELIJK MUSEUM.

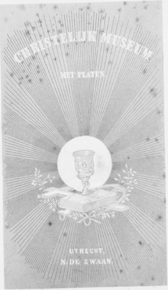

Steend. P.W. v. d. Weijer, Utrecht.

INHOUD.

PROZA.

Bladz.

VAN ANDEL WEIJERS, Een woord uit het hart tot het hart op Nieuwjaarsmorgen . . . . . . 1.

Beeldengalerij van Christelijke Vrouwen.

III. Nonna, door J. F. DE KEIJZER . . . . . . 12.

IV. Monica, door denzelfden . . . . . . 51.

V. Perpetua, door H. TONI . . . . . . 299.

VI. Symphorosa . . . . . . 348.

VII. Felicitas en hare zeven zonen . . . . . . 355.

CH. G. MONTIJN, Nazareth. (Met eene plaat) . . . . . . 19.

J. H. SONSTRAL, Een blik op Abrahams geloof . . . . . . 23.

CH. G. MONTIJN, Sidon. (Met eene plaat) . . . . . . 33.

H. J. VELDWIJK, Jezus door het Joodsche Volk verworpen . . . 37.

Voortgang van het Protestantisme in Ierland . . . . . . 61.

CH. G. MONTIJN, de Thabor. (Met eene plaat) . . . . . . 65.

Een grafbezoek op den morgen van het Paaschfeest . . . . . . 68.

Vincentius de Paula. De Christelijke menschenvriend der XVII^de eeuw . . . . . . 78.

J. H. SONSTRAL, De verschijning van Jezus aan den oever der zee van Tiberias. (Met eene plaat) . . . . . . 97.

C. A., Een huisbezoek. I. . . . . . . 109.

" " II. . . . . . . 149.

CH. G. MONTIJN, de Olijfberg. (Met eene plaat) . . . . . . 129.

J. F. BRIËT, Het Pinksterfeest het feest van de wedergeboorte der menschheid . . . . . . 135.

Bladvulling . . . . . . 159.

L. V. LEDEBOER AZ., Stefanus een navolger van Christus . . . . 161.

E. MOLL, Het beeld Gods . . . . . . 171.

V. D. Z., De Christelijke aandacht in het huis des gebeds . . . . 180.

CH. G. MONTIJN, Caesarea. (Met eene plaat) . . . . . . 193.

" De Jordaan. (Met eene plaat) . . . . . . 197.

Bladz.
J. H. SONSTRAL, Rome en Arnold van Brescia . . . . 200.
A. RADSJS, Een zonderling ziekenbezoek . . . . 228.
CH. G. MONTIJN, De Areopagus. (Met eene plaat). . . . . 243.
C. SEPP, Geloof uit ervaring . . . . 249.
J. H. CARPENTIER ALTING, De Joden en de Samaritanen, naar Joh. IV : 19—26 . . . . 259.
B. C. H. RÖMER, Gezond zijn . . . . 266.
Gedachten van Frans Theremin . . . . 286.
CH. G. MONTIJN, Naïn. (Met eene plaat) . . . . 291.
„ De Jacobsbron bij Sichar. (Met eene plaat) . . 294.
H. VAN BERKUM, Vruchten dragen . . . . 313.
W. H. HAVERKORN VAN RIJSEWIJK, Een ziekteverschijnsel van onzen tijd . . . . 324.
V., Onze Heer Jezus Christus volmaakt in denken, gevoelen en willen 335.
CH. G. MONTIJN, De doode zee. (Met eene plaat) . . . . 343.
Gedachten . . . . 353.
J. P. BRIËT, Het Kersfeest. (Met eene plaat) . . . . 357.
E. TOBI, De oudejaarsavond . . . . 370.

POËZY.

E. TOBI, Het Onze Vader . . . . 122.
A. FRANCKEN, Rust in God . . . . 123.
P. J. V. DUSSEAU. Het gebed des armen . . . . 126.
J. J. L. TEN KATE, De Man en de Vrouw . . . . 191.
„ In het gedenkboek eener Christelijke vriendin. 285.

ZINSTORENDE FOUT.

Bl. 353, reg. 4 v. b. *staat de Verzoening*, lees: *staat tot de Verzoening.*

Nº 53.

EEN WOORD UIT HET HART TOT HET HART

OP

NIEUWJAARSMORGEN.

Allen, die dit woord lezen, heil en zegen in het aangevangen jaar! De gunst des Allerhoogste stelle een wacht voor uwe woningen tegen den dood, en hoede u voor te bitteren tegenspoed, matige iedere droefenis, en heilige iedere smart; beschame uwe zorgen, en voorzie in allen nood, sterke u in den druk, en bekroone uw arbeid met den rijkdom harer goedertierenheid! Bovenal, reisgenooten naar de eeuwigheid! geleide de Geest des Algenoegzame en Getrouwe u op den hagchelijken levensweg, en doe het Evangelie van Christus ten baak en noordstar strekken op uw togt naar het betere vaderland! Wandelt zóó genoegelijk en voorspoedig al te zamen, in geloof, hoop en liefde, den nieuwen jaarkring door, en verheugt u, aan den grenspaal genaderd, dat ge een ruim eind weegs naar het koningrijk der hemelen hebt afgelegd!

Mij dunkt, de vriend, die u op nieuwjaarsmorgen zulk een heilgroet bieden komt, verdient voorwaar een enkel oogenblik welwillend gehoor, wanneer hij bovendien nog eenige woorden van Christelijke bemoediging en broederlijke raadgeving voor u ten beste heeft.

Ik weet wel, waarde lezers! het moest anders zijn, niet waar? doch gaat het u als mij, dan blijven wij, diep afhankelijke, kortzigtige menschen, altijd onrustiger en minder vertrouwelijk, dan ons als belijders van Christus betaamt, omtrent ons lot in de

toekomst gestemd; de zorg omtrent dingen buiten onzen gezigtseinder gelegen en boven onze magt gesteld, is *zóó* diep in onze natuur geweven, *zóó* veréénzelvigd met ons tegenwoordig bestaan, dat zij te regt het element genaamd mag worden, waarin men zich doorgaande beweegt. Wat wonder dus, dat ze op een ochtend als den tegenwoordigen, eene breede plaats in ons gemoed beslaat!

Toen wij voor weinige uren, uit de armen van een weldadigen slaap, onmerkbaar zacht aan de bewustheid hergeven werden, zeker voor het meerendeel hebben wij toen in dezelfde gewaarwordingen gedeeld, pijlsnel schoot het ons te binnen : heden is het weder nieuwe jaar! En daarmede bestormde tevens eene mengeling van ongevormde aandoeningen onzen geest. Wij wierpen een blik in het verledene, en onze zielen dankten Hem, die tot hiertoe had voorzien. Wij zagen den kring der onzen rond, en elk lid van ons gezin trad als toonbeeld op der Goddelijke Voorzienigheid, tranen welden in onze oogen, en onze harten weenden mede, maar van diepe erkentenis aan den zegenenden Vader, die voor onze woningen waakte, die leven en gezondheid spaarde, en voedsel en kleedij verschafte, en zoo menige stille zegening en verrassende verkwikking daaraan nog, met onbekrompene hand, had toegevoegd. Dan ach! te midden dier zoete, zalige overdenkingen, welke onze binnenkameren tot tempelen, en onze zuchten tot lofoffers verheffen, dringt daar de gesluijerde toekomst onze bidcel binnen met hare eigenaardige vragen : zal die goedheid en weldadigheid ook dit jaar u volgen? Zoo wispelturig is het grilzick lot, de klaaghuizen der ellende zijn zoo vele, de vaderlijke gastheer zendt zoo regelmatig den lijdensbeker onder al zijne kinderen rond: wie waarborgt u, dat u dit jaar geene dubbele teug uit dien wrangen kelk is toegedacht? Des ochtends heerscht er vaak gejuich, en des avonds groot geween; kan het ingetreden jaar ook voor u niet wel een jaar van stormgeloei en harde beproeving zijn? Als in het blinde werpt de dood zijne schichten daar heen; huist ge niet met uwe dierbaren in eene leemen hut? Wandelt ge daar niet te zamen rond

in het gewaad der vergankelijkheid? De kille adem van het graf waait u tegen, en het luchtig weefsel uwer tente stuift weg in stof!

Deze, en nog vele andere vragen legt de geheimzinnige toekomst ons voor, waarop wij wel het antwoord schuldig blijven, doch die niettemin hare uitwerking zelden bij ons missen, en onze vurige dankzegging, immers al te dikwerf, doen eindigen in de diepe zucht der bange bekommernis. Die bekommernis, zoo al niet volkomen op te heffen, dan toch verstandig te wijzigen, en in zoo verre te matigen dat ze onze gemoedsrust niet verstoort, en ons kinderlijk vertrouwen niet schokt; mij dacht, aan de bereiking van zulk een waardig oogmerk mogten wel de eerste bladen des nieuwen jaargangs van ons Christelijk Museum worden toegewijd.

In goed vertrouwen op uwe toestemming, willen wij voor het minst beproeven, in hoe verre ons dit vergund zal zijn, en verzoeken daartoe den vriendelijken lezer het dagboek zijns levens, of liever slechts van het pas verstreken jaar, dat immers ieder zich, tot in geringe bijzonderheden, herinneren kan, op te slaan, en ik houde mij verzekerd, wij zijn het daarin allen met elkanderen ééns, dat het Alziend oog eener wakende Voorzienigheid, geheel dien tijdkring door, op ons en onze gezinnen en betrekkingen gevestigd bleef, en onze zeer verschillende behoeften liefderijk gadesloeg. Het is zoo : de één ondervond die teedere zorg wel zoo kennelijk dan de ander, maar waar bevindt zich onder ons de deerniswaardige verschoveling, die daarvan geheel verstoken was? Bekommerden, wien de groote Lotsbeschikker den doornenweg van moeite en ontbering betreden deed! ook u bezochten, wien het vorig jaar harde beproeving, bloedige slagen heeft toegebragt! zelfs u verlatenen, die den dood de kostelijkste offers bragt, en den schoot der aarde een schat hebt moeten aanvertrouwen, die meer dan eigen leven u dierbaar was; gij allen, lijdenden! doet der waarheid hulde, bid ik u, om de eere Gods! Heeft de ploeger dag aan dag ge-

ploegd? Reet het kouter der bezoeking de gapende wonde zonder ophouden en zonder mededoogen, telkens wijder op? Verbeijzelde het wagenrad gedurigljk dorschende? Neen voorwaar! de wijze Bouwheer merkte op tijd en vrucht; Hij heeft geen zwaarderen last dan ge dragen kondt, op uwe schouderen gepast, nooit heeft Hij uw beker louter met mirre gevuld, nooit hield Hij, bij de toezending van leed, den engel der vertroosting terug. En het getal van zwaar beproefden, wat is het betrekkelijk zeer gering! Immers voor verre de meesten, ja bijna voor allen onzer, was het kwaad dat ons trof, als een dunne nevel, als een vlugtig zomerwolkje aan den helderen hemelboog, als een paar ongebaande treden op den effen weg. Aller oogen wachtteden op den Heere, van wiens hemel alle goede gaven en volmaakte giften moesten nederdalen, en dag aan dag deed Hij Zijne welgevulde hand over ons open, en nacht aan nacht spreidde Hij de vleugelen Zijner bescherming over ons uit; bij iederen morgen was Zijne zorge nieuw, bij iederen avond Zijne trouwe groot. Telt ze zoo gij kunt, de lange reeks van uren, met den ouden jaarkring voorbijgesneld! Al die uren waren wij door een heir van rampen en gevaren omringd; al die uren waarde de dood in duizenderlei gedaanten onze woningen rond, staroogend wien hij zou mogen verslinden; maar door den arm des Ongezienen wachters beschut, en hulpe van den Heer ook over den dood ontvangen hebbende, staan we ongedeerd tot op dezen dag, als sprekende getuigen eener waakzaamheid, die nimmer sluimert, eener hoede, die nooit beschaamt!

Meer nog, togtgenooten naar de eeuwigheid, kweekelingen met mij in dezelfde school der bereiding voor het Hemelsch burgerschap! Zouden we ons Gods vaderlijk opzigt niet dankbaar herinneren over onzen onsterfelijken geest; niet op de raadgevingen en waarschuwingen en aansporingen letten willen, ons in het verleden jaar zoo lankmoedig en ontfermend en zonder mate toegedeeld? Zouden we vergeten kunnen hoe dikwijls die getrouwe Leidsman op Zijn Woord ons heeft gewezen, als de lamp voor

onzen voet en het licht op den weg naar het paradijs des Hemels; vergeten kunnen hoe Hij in iedere klopping des gewetens, van wijze bedachtzaamheid en noesten ijver en toekomstige vergelding tot ons sprak; vergeten kunnen hoe Hij iederen rustdag ons naar Zijn tempel noodigde, en daar liet arbeiden aan onze eeuwige behoudenis; vergeten kunnen hoe Hij, nu eens door milde gaven, en dan weder door nijpende ontberingen; nu eens door den drang der teederste minzaamheid, dan weder met al den dreigenden ernst der warmste belangstelling, ons aan Zich poogde te verbinden, en het leven te vinden in Zijne gunst?

Zijn er onder ons niet welligt, die in den loop van het verleden jaar door buitengewone weldaden of zeldzame uitreddingen verrast, dankbaar erkennen moesten: »dit is van den Heere geschied! Ik zal Hem prijzen mijn leven lang!" Niet welligt dezulken, die voor eene poos tijds streng getuchtigd, daarna dankbaar beleden: »zalig zij, die de verdrukking verdragen, vele vreedzame vruchten kweekt ze van geregtigheid; ik heb geleerd en zal het spreken dat de Heer uit liefde kastijdt?" Welligt niet dezulken die, door hoogere tusschenkomt, van het pad der zonde teruggevoerd, hunne afdwalingen leerden verstaan, en van toen af geen ander oog hadden dan voor de kroone der regtvaardigheid, en geen ander hart dan voor den schat der zaligheid? Intusschen hoe dit zij, zooveel zeker mag ik van het regtschapen gevoel van elk mijner lezers veilig vertrouwen, dat hij na ernstige overzage van het dagboek des verstreken jaars, ootmoedig erkennen zal: »ik ben geringer, o God! dan al deze weldadigheid en trouw, welke mij naar ligchaam en geest bewezen is!"

Vloei dan, laat u niet bedwingen,
  Stille traan! voor God geschreid;
Vloei dan, vloei vrij onder 't zingen
  Van het lied der dankbaarheid!...
Kwaamt Gij ons, met Uwen zegen
Onverwacht niet dikwijls tegen?
  Was U ooit gevaar te groot,
  Waarin Gij geen bijstand boodt?...

Jaren, maanden, dagen, stonden,
Altijd, Vader! ondervonden
Wij Uw liefde, trouw en magt,
Eeuwig zij U dank gebragt!

Vraagt ge, waartoe het overzigt van het jongste jaarboek dienen moest? Waartoe?.. begrijpt ge niet, mijne waarden! welk een krachtige waarborg voor de toekomst in dat verledene gelegen is? Bouwt er veilig op! Hij, die het vorig jaar, neen! reeds van onze wieg af ons bewaakt, geleid, gestut, beveiligd en gezegend heeft geheel de levensreize over, dezelfde onveranderlijk getrouwe God zal ook in den nieuwen tijdkring ons geene wezen laten. Gelijk Hij tot hiertoe ons lot met hemelsche wijsheid en liefde regelde, steunt er op : zóó zal Hij het blijven regelen; ook op den verderen togt zal Hij zich een Helper betoonen, wonderlijk van raad en groot van daad; een Vader, bij wien milde handen zijn en vriendelijke oogen, en wiens schatkameren nimmer ledig staan; een God, die genade voor genade schenkt en niet verwijt. Hoort het maar uit den eigen mond des Éengeborene. »Wat," luidt zijne orakelspraak, »wat zoudt ge bezorgd zijn voor uw leven; ziet op naar het gevogelte des Hemels, het zaait, noch maait, noch verzamelt in zijne voorraadschuren, en immers uw hemelsche Vader voedt het dag aan dag tot verzadiging toe! En wat zoudt ge over uwe kleeding u bekommeren; merkt op de leliën des velds hoe zij wassen, zij arbeiden niet noch spinnen en geen Salomo was in zijn koninklijk praalgewaad zóó schitterend uitgedost als één van deze. Hoe oneindig, o mensch! overtreft gij musch en veldbloem in waardij!"

Verwekken misschien de geestelijke nooden u zorg? O, herinnert u dan de gewisse belofte des Waarachtige: »kan eene vrouw haren zuigeling vergeten, dat ze zich niet zou ontfermen over den zoon van haren schoot? Maar zij dit zóó, Ik toch zal u niet vergeten!" Gedenkt het Apostolisch woord: »Gods welgevallen is dat alle menschen zalig worden, niet willende dat

één verloren ga!" Bovendien, bekommerden, zou het pas gevierde Kersfeest u reeds vergeten zijn? Klinkt de nagalm van dat hemelsch schoone lied uit de vlakte van Efrata, ons niet nog in oor en hart : »Eere zij God in de hoogste Hemelen, en vrede op aarde, in menschen een welbehagen!" Hij dan die ons Zijn eigen Zoon niet heeft gespaard, zal ons met dien Zoon wel alle dingen schenken. Waarom zouden wij dan dezen eersten morgen des nieuwen jaarkrings, hoe digt gesluijerd die dage, niet rustig welkom heeten? Is God toch vóór ons, wat zal tegen ons zijn? Hij, de Heer van tijd en lot, heeft reeds zoo vele bergen van zorg geëffend, zoo vele onweders afgewend, onzen gang zoo wijs en goed gestuurd; stil tevreden werpen wij al onze bekommernissen in Zijn Vaderschoot, ook al voere Zijne hand ons de woestijn der verzoeking binnen, ook al leide Hij ons door Gethsemané naar Golgotha, wat nood! waar God is, dáár is kracht en licht en troost en hoop en zoete rust! Houdt Hij zijne roede genadig in, wij zegenen Zijne verschoonende hand; strekt Hij ze over ons uit, ook die beschikking is ons wèl, omdat Hij niet stiefvaderlijk slaan noch van hartè plagen kan, maar altijd tot behoudenis kastijdt, en boven onze krachten ons niet bezwaren zal. Ja, ook spreke Hij vrijelijk : »terug, o Adamskind, keer weder tot stof!" Zwijgen zullen wij, Zijn raadsbesluit eerbiedig zwijgen, wel verzekerd, dat Hij ook aan gene zijde Vader blijft, onze Vader in de liefde volmaakt!

Togtgenooten, zóó gestemd den nieuwen jaarweg ingeslagen en voortgezet! Wij reizen niet alléén, de Allerhoogste is rondom en nabij; wat wankele of verkeere, wat bezwijke, of beschame, of ons ontvalle, of ontrouw worde, Hij die het Al regeert, blijft getrouw, onze Vader in den Hemel leeft, de Opperstuurman houdt het roer onzer ranke kiel; wien God bewaakt, is wel bewaakt! — Die zalige kennis, wien onzer is zij niet genoeg?

Als 't geloofsoog op 't verleden ziet,
Dan kwelt de donkre toekomst niet,
Dan is geen nacht voor ons te duister;

Dan juichen w' op oneffen pade,
Want bij de uitkomst van Gods daân,
Prijkt Zijne liefde in al haar luister.

Maar gevoelt gij het niet met mij, waarde lezers! zulk een mannelijk vast vertrouwen vordert een leven onverdeeld aan God gewijd. De dienaar der zonde, de ligtzinnige wereldslaaf kan niet kinderlijk verwachten, omdat zijn geweten tot hem van dien heiligen Vader als beleedigd Regter spreekt. Stond het daar gisteren avond zoo dreigend voor ons, dat lang en breed en zwart register onzer dwaasheden en afdwalingen en snoode wederstreving van hooger en beter raad; deed dat somber overzigt onzer talrijke zonden ons diep en grievend leed; o! dat die droefenis dan toch het onberouwelijk voornemen bij ons opgeroepen en bekrachtigd hebbe, om het hart met dubbele waakzaamheid op onze wegen te zetten, op onzen verderen togt bedachtzamer toe te zien, hoe wij onze treden rigten, voor de stem der hoogste liefde het oor geopend te houden, en standvastiger de baan te loopen, ons van Gods wege voorgesteld. Hij wijst ons den weg van wereldbestrijding, zelfveredeling, en hemelzin door het levendig geloof in den Eengeboren Zoon. Welaan, terstond de hand aan den ploeg geslagen, geen oogenblik met den kostelijken tijd gebeuzeld, geen oogenblik verspild, geen oogenblik vergeefs geleefd! Het leven is slechts één dag, het dagwerk is zoo veel beteekenend en zwaar. Onze verhevene taak is opbouwing en volmaking in het allerheiligst geloof, dat zaligt voor de eeuwe dezes en des toekomenden tijds. De dwaas, die meent dat daartoe niet de gansche levensdag gevorderd wordt, heeft nooit de diepte van den zin des Christelijken geloofs gevat. Bestond het wezen des geloofs slechts in bloote overtuiging van het verstand of koude belijdenis van den mond, was het ijdel geroep van Heere, Heere! genoeg, dan ja! ware het dagwerk spoedig afgedaan; maar immers weten wij dat het zaligmakend geloof den innerlijken mensch geheel doordringen, hernieuwen, adelen, beheerschen, en aan bestaan en wandel eene hemelsche

rigting geven moet! Die arbeid vordert voorwaar geene ligte inspanning, geen geringen tijd; de oude mensch is zoo spoedig niet verwonnen, het eigen ik zoo spoedig niet ondergeschikt gemaakt aan hooger wil, het kranke hart zoo spoedig niet genezen van zijne afkeerigheid; niet op éėns bedenkt de geestelijke mensch de dingen die des geestes Gods zijn, niet op éėns zal Christus gestalte in ons bekomen; met onvermoeide inspanning slechts van alle krachten en gaven ons verleend, langzaam, trapsgewijze sterven wij het aardsche af en doen het hemelsche aan.

Gelijk onze Heiland zelf van een zwak en teeder wicht tot een krachtigen man, maar niet dan met jaren tijds, is opgegroeid: eveneens, mijne vrienden! is het met het geloof in dien Gezegende gelegen; aanvankelijk bestaat het in een tenger, nietig plantje, in eene enkele vonk; dat plantje moet zorgvuldig gekoesterd, die vonk moet voorzigtig en gestadig aangeblazen worden; geen weelderig onkruid mag het eerste verstikken, geen zondedrift de laatste verdooven; opwassen moet het plantje tot een forschen boom, die zich vast als eene rots in den grond des harten geworteld heeft, die onder stormgeloei en onweêrsvlaag onbewegelijk staat, altijd groent, en altijd bloeit, en onder elk luchtgestel milden toevoer van levenssap tot bestendigen groei erlangt; opvlammen moet het vonkje tot een koesterend vuur, dat helder licht rondom zich spreidt en warmte aan het zedelijk leven geeft, en de knop tot bloem, en de bloem tot vrucht, en de vrucht tot rijpheid voor den hof des Hemels stooft. Waarlijk daartoe is de langste levensdag kort genoeg!

In broederlijken ernst bid ik u, vrienden! arbeidt dit gansche jaar, met vreezen en beven, aan de opbouwing en bevestiging van dit goed en Christelijk, zaligmakend geloof, waarbij de Almagtige uwe hulpe zij! Onverbiddelijk als de dood, is de tijd; snel als het weêrlicht, met den spoed des dageraads slaat hij zijne wieken uit, en voert ons altijd voort, met ontembare vaart voort naar den oceaan der eeuwigheid, naar de vierschaar des heiligen regters, die de aarde in geregtigheid rigten zal, geve

God! naar den troon des onbevlekten Lams! Daarom grijpt ze aan de vlugtige, de kostelijke uren, die de Algoede ter uwer beschikking stelt, en woekert er mede om uwe roeping en verkiezing vast te maken, en bereidt u voor eene behoudene overkomst in het land der ruste! Strijdgenooten, moeijelijk maar schitterend is de kamp; eene groote wolke van getuigen, en die allen met gekroonden hoofde, schouwen uit de woonstede der gezaligden onzen ijver in den Christelijken wedloop aan! Volharden we in de waakzaamheid en gebede, tot de engel des doods de baan voor onze voeten sluit en ons het voortgaan belet; dan heeft de kortstondige strijd zich opgelost in de onverwelkelijke zegepraal! Dan is de pelgrimsreize naar het heilige land ten eind gebragt, de enge poort en naauwe weg liep over distelen en doornen op het hemelsch Eden uit. Dáár ligt de staf des drijvers verbroken, dáár wischt God zelf alle tranen van de oogen weg, en onder het zegenend : »wel gij, goeden en getrouwen, beërft het koningrijk!" wordt de vriend den Zoon gelijk en veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid! Zóó toch zal het den kinderen der opstanding zijn in de openbaring der verlossing uit dit ligchaam der zonde en des doods. Vrienden, o! zoo schoone verwachting van het groot en zeer uitnemend gewigt der eeuwige heerlijkheid, zien we haar niet voorbij onder de vermoeijenissen van den kortstondigen strijd; aan dat anker moeten we ons klemmen, hoe hoog de zee van rampen met hare golven sla! De levende hope dat er eene ruste overblijft voor het volk van God, is ons tot veel te duren prijs verworven, dan dat ze door den korten nacht van ondermaansche moeite en kommer zou worden uitgebluscht; te schitterend is de kroon aan den grenspaal opgehangen, om de voorgestelde baan niet te vervorderen met al den moed, de lijdzaamheid, en den ijver des ongetwijfelden geloofs. Nooit kan de verwachting des kloeken strijders van den glans dier hemelsche kroon te hoog gespannen zijn; vrij mag hij den smachtenden blik daar henen rigten, want ze is zijne toegewezene erfenis!

Ik sprak een woord uit het hart. Ik hoop en bid, dat het voor een ieder die het lezen zal, een goed en stichtelijk woord zal zijn. Daartoe, lezers, bereide de Geest Gods het eene goede plaats in uwe harten! Uit warme liefde werd het tot u gebragt, neemt het dan in liefde op, en doet er winste mede op de reize die voor u ligt! Het ingetreden jaar zal wel vermoedelijk voor dezen of genen onzer het laatste leer- en proefjaar zijn; leert dan ouden! uwe dagen tellen, en gebruikt het, jongen! met wijsheid en verstand! Wast zóó al te zamen voorspoedig op in de liefde Gods, en in de genade des Zoons en in de gemeenschap des Heiligen Geestes; dan bewaken de Engelen uwe schreden en uw pad zal effen zijn!

Dus vrienden, ijdle zorg te staken,
Maar pal te staan in biddend waken,
  Om sterk te worden in gelooven;
Dan schrikt ons hart voor geen gevaar,
En niets zal, in 't vernieuwde jaar,
  Uw gunst, o Vader! ons ontrooven.

Zaandam. VAN ANDEL WEIJERS.

BEELDENGALERIJ VAN CHRISTELIJKE VROUWEN.

III.

NONNA.

> Eerst moet men zelf rein zijn, eer men anderen reinigt; zelf moet men eerst met wijsheid begaafd zijn, eer men anderen wijsheid leert; licht moet men zijn, om anderen te kunnen verlichten; men moet tot God genaderd zijn, wanneer men anderen tot Hem leiden wil; zelf moet men geheiligd zijn, wanneer men anderen heiligen, leiden, met goeden raad dienen wil.
>
> GREGORIUS NAZIANZENUS.

Dit woord van een grooten kerkvader vindt zijne bevestiging reeds dadelijk in de moeder, van den man die het sprak. Wat kracht er schuilt in de ziel der Christin, wat eene vrouw vermag, wen opregte godsvrucht in haar woont; hoe ze den huiselijken kring dan weet te heiligen en door het husgezin onberekenbaren invloed te oefenen op geheel de maatschappij, kan boven velen Nonna ons leeren. In de vierde eeuw onzer Christelijke jaartelling leefde zij te Nazianzus, eene kleine stad van Kappadocië. Was het christendom hier ook doorgedrongen, toch zegepraalde 't nog niet geheel. Wel had het aanzienlijk geslacht, waaruit Nonna was gesproten, sints lang den Gekruisigde beleden, maar haar echtgenoot had het Evangelie nog niet omhelsd, belijder als hij was van de leer der Hypsistariërs, een mengsel van perzische dwalingen en wettisch jodendom. Onberispelijk was zijn wandel, maar Christus ontbrak hem toch, en dat was zijner gade o! zoo zwaar een kruis. Zij wist het, dat zielenharmonie het huwelijk eerst in waarheid gelukkig maakt, en hadden ze elkander ook lief, de innige overeenstemming der gemoederen, en daarmede de ware

levensgemeenschap ontbrak hun toch nog, zoo lang hun leven voor God niet gemeenschappelijk was. O, het is niet te zeggen, hoe veel er aan het huwelijksgeluk ontbreekt, waar de echtgenooten niet overeenstemmen in godsdienst, in vroomheid. Eerst wanneer men één met God geworden is, kan men één worden met elkander. Dag en nacht bad Nonna met tranen tot God, dat Hij haar echtgenoot tot Christus zou brengen. Zelve zocht zij hem te winnen door ernstige, liefderijke overreding, maar vooral door innige trouw en die beminnelijke vrome gezindheid, welke door haar liefelijken gloed de harten wel bekoren moet en ook het stugste gemoed kan verwinnen. Een toeval — als het heet — kwam haar te hulp. Haar echtgenoot droomt, dat hij zingt : »hoe verheug ik mij, als men tot mij zegt : laat ons naar het huis des Heeren gaan." Met de vaardigheid, der vrouw zoo eigen, om van de omstandigheden partij te trekken, een gave, zoo vaak misbruikt, maar bij Nonna door den Geest van Christus geheiligd — versterkt zij dien indruk: weldra ontvangt de heiden het teeken des doops. IJverig als hij is, nu hij eenmaal het Evangelie heeft omhelsd, ziet hij zich weldra het bisschops- of opzienersambt over de gemeente zijner inwoning opgedragen : met voorbeeldige trouw vervult hij het vijf en veertig jaren lang.

Nu was er ware eenheid tusschen de echtgenooten, inniger overeenstemming, dan de liefde der jeugd ooit kon stichten, nu was er een Christelijk huisgezin, en dat is de vruchtbare grond, waarop de schoonste bloemen geuren, de edelste vruchten rijpen. Wat schoone vereeniging : »de man" — het is zijn zoon die het getuigt — »was beminnelijk en gestreng, ernstig en zacht, zijn neiging tot toorn beheerschend door de kracht van den Christen; opregt van hart, even vrij van hoogmoed als van gemaakte nederigheid; één doel slechts had hij : verheerlijking van God."

Nonna zelve, — hooren wij weder de getuigenis van haren zoon — »zij was eene vrouw, die niet, als zoo velen, haar geluk stelde in opschik en flikkerglans, in de schoonheid dezer wereld, maar die slechts éene schoonheid kende, de schoonheid der ziel,

het beeld Gods, dat zij zocht te bewaren en al meer te zuiveren. Zij was als huismoeder werkzaam en vol goed overleg; als gade haren echtgenoot ondergeschikt, maar in ware vroomheid door woord en daad en geheel haar leven zijn leermeesteres en zijn leidsvrouw; zij was eene Christin, innig gehecht aan de kerk, ijverig in het gebed, waardoor zij de diepste smart over eigen of anderer lijden — en zij was innig meêdoogend — overwon, zoodat ze bij al wat haar overkwam het eerst aan God dacht; eene Christin, geheel doordrongen van de gedachte, dat het goddelijke altijd het overwigt over het menschelijke moest hebben, waarom ze op feestdagen nooit in rouwgewaad verscheen : goddelijke vreugde, zeide ze, moest menschelijke smart overwinnen; eene menschenvriendin was zij, die zich zelve nooit voldoen kon in het ondersteunen van weduwen en weezen, in het bezoeken van armen en kranken, zoodat ze soms wenschte zich zelven te kunnen verkoopen om den armen maar wél te doen. Niet eenzijdig was zij, zoo als de mensch, ook de vrouw, het zoo ligt wordt : nooit offerde zij den eenen pligt aan den anderen op : hoog ontwikkeld, vooral in de kennis der godsdienst, was zij toch nauwgezet als huismoeder. Was zij in de beslommeringen van het huisbestuur, dan scheen zij van godsdienstoefeningen niets te weten, maar toonde in haar trouw, in haar ijver, in haar nauwgezetheid, in haar liefde, hoe godvruchtig zij was; hield zij zich met God en Zijne vereering bezig, dan scheen al het aardsche haar vreemd. Wat zij was, zij was het geheel, en haar godsvrucht sprak niet enkel in bespiegelingen en vrome verzuchtingen, neen, tot trouwe pligtsbetrachting spoorde zij haar aan.

Drie kinderen waren de kroon van haren echt : Gregorius, Caesarius, Gorgonia. Gregorius was haar eerstgeborene. Ze had een zoon afgebeden van God : toen hij haar geschonken was, bragt ze het jongske in de kerk en legde zijn handjes op de heilige Schrift, ten teeken, dat ze aan God hem wijdde.

Zijne opvoeding was wat die wijding liet verwachten. Godsvrucht werd al vroeg door de vrome moeder hem ingeboezemd,

wetenschappelijke ontwikkeling toch geenszins verzuimd, overtuigd als de ouders waren, dat een godsdienstige opvoeding nooit mag ontaarden in eenzijdige mededeeling van godsdienstige kennis, met voorbijgang van andere kundigheden, maar dat de godsdienst veeleer als heerschend beginsel de geheele ontwikkeling van het kind moet leiden en heiligen, — dat godsdienst niet een zaak is nevens het andere, maar een geest, die al het andere doordringt. Hun opvoeding was niet gedwongen en stijf, als de valsch godsdienstige het zoo vaak is; geheel in overeenstemming was ze met den aard der kinderen : van daar ook, dat ze later, de zonen vooral, zoo onderscheiden, en toch in den Christelijken geest één waren.

Gregorius las spoedig aan de knieën zijner moeder de Heilige Schrift; na het onderwijs, dat zijn geboorteplaats hem verschaffen kon, genoten te hebben, ging hij naar Caesarea, de hoofdstad der provincie, en zette daar zoowel als te Alexandrië, toen de hoofdzetel der Christelijke geleerdheid, zijne letteroefeningen voort. Zijn begeerte trok hem naar Athene, waar hij nog beter zijn dorst naar kennis kon lesschen. De zeereis was niet gelukkig. Met voorbeeldelooze woede verhief zich de storm. Maar Gregorius had van zijne moeder bidden geleerd. Hij bad. Dat gaf hem kracht. Het schip werd gered. Een der zeelieden, wien Gregorius zeker veel van zijne moeder gesproken had, — van zoo eene moeder kan een zoon niet zwijgen — droomde, dat Nonna op de zee wandelde en de reddende engel was van het schip. Zoo denkt zelfs de vreemde zich de vrome vrouw als beschermengel van haar kind. Er is diepe waarheid in dat droomgezigt.

Nonna was haren lieveling ten schutsgeest te midden van andere gevaren : te Athene, weelderig en bedorven, waar nog het heidendom zich vertoonde in bekoorlijke gedaante, dacht hij gedurig aan zijne moeder, en hij bleef getrouw aan God en de deugd. Haar geest is het, die uit hem spreekt, wanneer hij, de jongeling met het bruischende bloed, te midden der grootste verzoekingen, spreekt : »de zinnelijke liefde is, wijl zij het ver-

gankelijke alleen in het oog heeft, zelve vergankelijk, als de bloemen der lente. Immers de vlam is niet meer, wanneer de brandstof is verteerd. Maar goddelijke en reine liefde is juist dáárom blijvend, omdat zij op het onvergankelijke gerigt is."

Als man van dertig jaren keerde hij in het ouderlijke huis terug, te gelijk met zijn broeder Caesarius, die te Konstantinopel zijne opvoeding had voltooid. Deze had zich op de natuur- en geneeskunde toegelegd, en bekleedde later hooge eerambten; maar te midden van den glans van het hofleven met zijn duizend verzoekingen, bleef hij trouw aan de beginselen zijner opvoeding. Julianus de afvallige was keizer : hij stelde alle middelen in het werk om Caesarius van het Christendom af te trekken, voor het Heidendom te winnen. »Hoe kan," — schreef Gregorius, innig bekommerd over zijn broeder, — »uw vader, als bisschop, anderen vermanen, om zich door den geest des tijds niet te laten medeslepen, hoe kan hij bestraffen wie zich in een of ander opzigt misdragen, wanneer hij zelf in zijn eigen huis geen stof tot vreugde heeft?" Caesarius offerde 's keizers gunst op aan zijn geweten : hij hield op hoveling te zijn, om Christen te kunnen blijven. Later keerde hij tot het openbare leven terug, en juist toen hij er zich geheel aan onttrekken wilde, stierf hij. Nonna, de moeder, volgde het lijk van haren zoon naar de laatste rustplaats, maar niet in treurgewaad gehuld; een sneeuwwit feestkleed golfde om hare leden, terwijl psalmgezang van hare lippen ruischte : de dood van haar zoon, geloofde ze, was zijn geboorte tot hooger leven, en wat zeide haar 't gemis dan, wanneer 't hem zoo wèl was? »De zalige," zeide Gregorius van zijn broeder, »zal nu wel glimlagchen over al het aardsche, over de zoogenaamde schatten en eer, over den valschen roem, over den verleidelijken prikkel der zinnen en over den storm dezes levens, — hij zal er wel over glimlagchen, nu hij staat aan de zijde van den grooten Koning, beschenen door den glans, die van Hem afstraalt."

Iets later stierf de zuster Gorgonia. Als hare moeder, was ze

eene vrome christin en brave huismoeder geweest. Zij verlangde heen te gaan, want zij had een groot vertrouwen op Hem, die haar opriep, en begeerde de boeijen af te schudden, die haar nog hechtten aan het stof. Toen zij haar einde zag naderen, bereidde zij er zich toe als tot een feestdag. Rondom haar sterfbed verzamelde zij echtgenoot, kinderen en vrienden, nam van hen afscheid onder gesprekken over het eeuwige leven. Ook hare oude moeder stond daar. De stervende lag stil, zonder eenige beweging, reeds scheen het leven uit haar geweken, daar fluisterde zij, schier onhoorbaar zacht, eenige woorden, het luisterend oor vernam een gebed : »ik lig neder en slape in vollen vrede." Zij sliep. Haar ontwaken was bij Christus.

Gregorius was meer nog dan die beiden het beeld zijner moeder. Stille overpeinzing van godsdienstige onderwerpen was zijn meest geliefde bezigheid; gaarne had hij zich geheel aan een bespiegelend leven overgegeven, maar toen een krachtige opwekking tot hem kwam, om zich aan de dienst der kerk te wijden, volbragt hij met rusteloozen ijver de taak hem opgelegd, en was lang voor zijne gemeente de naauwgezette, liefderijke, ernstige opziener, uitstekend door geleerdheid, door hooge welsprekendheid, allermeest door echt christelijke gezindheid en leven. Ook onder de grootste rampen toonde hij zich een deelnemend en heiligend vriend zijner kudde, gelijk hij bij de aanvaarding zijner taak bewezen had, al haar gewigt te erkennen. Getroost was hij bij de grootste smarten. »Hij is niet van ons weggenomen," sprak hij bij den dood zijns vaders, »nog leeft, nog bidt hij voor ons," en voor zijne moeder had hij toen het woord : »de dood, die een verlossing is van de smarten dezer wereld, een overgang tot hooger leven, ik weet niet, of men hem wel eigenlijk dood mag noemen. Er is maar één leven, dat is uit te zien naar het goddelijke leven; er is maar één dood, de zonde, want deze is 't verderf der ziel. Maar al het overige, waarop menigeen zich trotsch verheft, is een droombeeld, een verleidelijk bedrog der ziel. Wat kwaads ondergaan wij toch, wanneer

wij van hier tot het ware leven doordringen, wanneer wij, van alle woeling en verdriet, van alle slavernij aan het slechte bevrijd, daar zullen zijn bij de eeuwige, onveranderlijke dingen, als kleiner lichten rondom de groote Zon ons wentelende?"

Weldra vond Nonna de groote zon. Haar echtgenoot behoefde niet lang op haar te wachten. Hoogbedaagd, maar met jeugdige frischheid van geest en van geloof, ging zij op naar de kerk, grootendeels door haren echtgenoot gebouwd; daar, waar hij vijf en veertig jaren lang met de gemeente de gebeden had opgezonden tot den Heer, zou zij, als aan Gods mond, sterven. Haar éene hand klemde het altaar vast, de andere hief zij biddend omhoog en riep: »wees mij genadig, mijn Koning Christus." Hij was haar genadig. Dood zonk zij neder; en te midden van armen, weduwen en weezen, die haar beweenden, sprak haar zoon: »weent, stervelingen, over het sterfelijk geslacht. Maar wanneer iemand, als Nonna, *biddend* sterft, dán weene ik niet."

Zij had niet te vergeefs geleefd. Een schare van beweldadigden plengde tranen op haar graf. Den echtgenoot had zij tot Christus gebragt. Haar geest had hare dochter tot christelijke huismoeder, tot blijmoedig stervende vrome opgevoed; een zoon Christen doen zijn aan een weelderig hof, een licht schijnende op eene hooge, maar duistere plaats; den anderen zoon gevormd tot sieraad der kerk, tot een der pilaren van het Godsgebouw, waarvan Christus de grondslag is; tot een man, die na eeuwen nog voortwerkt door zijne geschriften, wiens naam nooit zonder eerbied genoemd wordt door wie prijs stelt op geleerdheid, Christendeugd en welsprekendheid.

En toch, wij hadden bij Nonna geene schitterende daden te vermelden, op geene uitstekende geestvermogens of talenten te wijzen; niet door wisseling van lotgevallen trekt haar levensgeschiedenis aan, meest spraken we zelfs van hare kinderen. 't Is goed zoo, want de roeping der vrouw is, zendelinge te zijn van Christus in het huisgezin, dáár door den geest der liefde te werken; stil en onopgemerkt, maar te krachtiger daarom een invloed uit te oefenen, die de stoutste daden van den man in kracht, den roem van

Het Dal van Nazareth

wereldveroveraars in duurzaamheid, de eer van rijksmonarchen in luister overtreft. Wil de vrouw, sterk genoeg om zichzelve te verloochenen, vrouw genoeg om tot haar kring zich te beperken, maar in dien kring woekerend met al haar talent, bovenal met door het christendom verlichte en geheiligde liefde, arbeiden op den akker van het huisgezin, haar aangewezen door God en de maatschappij, dan is er geen werkkring, als de hare gezegend, geen eere als de hare zoo groot. Zelfverloochening is de roeping der vrouw, is de eisch van het Christendom tevens; dáárom zijn beiden voor elkander zoo uitnemend geschikt, en dáárom kan de vrouw zoo groot worden door het Christendom; maar door dat ook alleen : zij moet het hoogere bezitten, wil zij het mededeelen. Alleen wanneer Christus haar leven is, kan zij bij anderen het ware leven wekken.

Arnhem. J. P. DE KEIJSER.

NAZARETH.

Is Bethlehem voor den Christenreiziger eene merkwaardige stad, omdat de Verlosser er geboren werd, wendt hij gaarne zijne schreden naar Galileä heen, omdat hij daar het oord vindt, waar de Heiland doorgaans zich ophield en zich een profeet betoonde krachtig in woorden en werken, grijpt een onbeschrijfelijk gevoel hem aan, waar hij Gethsémané binnentreedt of zich te Jerusalem de plaatsen laat aanwijzen waar de Verlosser Zijn laatsten strijd gestreden heeft; met kalmer aandoeningen maar met geene mindere belangstelling wandelt hij rond in het bergdal, waarin Nazareth ligt, waar de Heiland werd opgevoed en toefde, tot hij als leeraar optrad.

Wij naderen in onze verbeelding het plaatsje, sints eeuwen niet meer dan een dorp, dat acht uren van St. Jean d'Acre (Ptolomaïs) en twee uren van den berg Thabor verwijderd ligt, van den kant van de vlakte Esdrelon. Afdalende van de hoogte,

stuit ons gezigt, daar aan de overzijde van het dal, tegen het gebergte aan welks helling Nazareth ligt. Wat heerlijk oord! De lucht is hier zuiver en droog, de hemel helder en onbewolkt, de grond vet en vruchtbaar. Overal ziet gij olijf-, nooten-, dadel- en vijgenboomen, die zoowel als de wijnstok, den met zijne kudde omzwervenden Arabier, bijkans het geheele jaar door, hunne vruchten aanbieden.

Wij treden het vlek zelf binnen. Tusschen kleine, lage steenen huizen met platte daken, door ongeveer drie duizend zielen, meerendeels Christenen, bewoond, staat daar een klooster, ter beveiliging tegen de stroopende Arabieren met hooge en dikke muren omgeven. Binnen den ringmuur gekomen, vindt gij daar eene kerk, die ofschoon in 1730 vernieuwd, toch reeds eeuwen heugt, en »de kerk der heilige boodschap of adnuntiatie," genoemd wordt. Daar zal de plaats geweest zijn waar de Engel aan Maria verschenen is en tot haar gesproken heeft : »wees gegroet, gij begenadigde, de Heere (is) met u, gij (zijt) gezegend onder de vrouwen!" (1) Daarom heeft Helena, de vrome maar bijgeloovige moeder van Constantijn den groote, daar in de vierde eeuw eene kerk gesticht. In die kerk is een trap, die u brengt in eene spelonk van vijftien voeten lengte, zes voeten breedte en negen voeten hoogte, met schilderijen versierd en van drie altaren voorzien. De monniken die u derwaarts henenleiden, brengen u zelfs bij een marmersteen waarin eene met zilver beslagene opening is, waar Maria zal gezeten hebben, toen de Engel haar toesprak, en wijzen u een marmeren zuil aan die de plaats moet aanduiden waar de hemelbode stond. Ook verhalen zij eene legende van het huisje van Maria, dat in die kerk gestaan zal hebben. Dat huisje zullen de Engelen in het jaar 1291, toen de Saracenen ook Nazareth bedreigden, onder hemelsch gezang naar Dalmatië op den berg Tersasto hebben overgebragt. Daar zal het drie jaren en zeven maanden gestaan hebben, toen het weder zal zijn opgenomen en in het woud bij Ancona in Italië verzet. En van daar zal het, tot straf der

(1) Luc. I. 28 vv.

snoode bewoners van die landstreek, ten derden male door Engelen naar een heuvel bij Loretto vervoerd, en aldaar, om het verschil tusschen twee broeders die elkander den eigendom van den grond, waarop het stond, betwistten, op den grooten weg, al weder door Engelen, verplaatst zijn. Dat is de legende van het huisje der lieve vrouw van Loretto!

Waar men den verstandigen zulke fabelen vertelt, daar hecht hij weinig waarde aan andere aanwijzingen, zoo als die van de plaats waar Joseph woonde en nu eene kerk gebouwd is, en van die waar de synagoge stond, waarin Jezus onderwezen is en gepredikt heeft.

Liever dan naar meer dergelijke verhalen te luisteren, laten wij ons buiten het vlek, bij den weg naar St. Jean d'Acre, »de bron der jonkvrouw" aanwijzen, waaruit mensch en vee in dat oord wordt gedrenkt, en ook wel Maria water geput zal hebben. Ook beklimmen wij, vóór wij deze streken verlaten, nog den berg aan welks voet het tegenwoordige Nazareth ligt, terwijl de oude stad, gelijk de puinhoopen nog aanwijzen, iets hooger gelegen was. Die berg bestaat uit kalkaarde, is met welig groen omzoomd en vier of vijf honderd voeten hoog. Op den top heeft men het heerlijkste vergezigt, hier op de Middellandsche zee en den Karmel, dáár op de vlakte van Jizreël, ginds op den Thabor en het meer van Tiberias. Vooral merken wij daar met belangstelling de steilte op, die nog Monte précipice of Saltus Domini genoemd wordt, van welke de snoode Nazarethanen den Heiland in een vreesselijken afgrond wilden nederwerpen, en herinneren ons daarbij het verhaal van den Evangelist : »Opstaande wierpen zij Hem uit, buiten de stad, en leidden Hem op den top des bergs, op welken hunne stad gebouwd was, om Hem van de steilte af te werpen. Maar Hij, door het midden van hen doorgegaan zijnde, ging weg" (1).

Gij ziet, hoe ook hier, gelijk overal in Palestina, geschiedenis en legende vereenigd voorkomen in de berigten aan de dikwerf ligtgeloovige pelgrims gegeven, maar al verwerpt gij zoo

(1) Luc. IV. 29, 30.

veel dat bijgeloof en vroom bedrog aan hetgene werkelijk gebeurd is, hebben toegevoegd, toch houdt gij genoeg over, om het land waar Israël gewoond heeft en dat de bakermat des Christendoms geweest is, met hooge belangstelling gade te slaan.

Vooral verplaatst gij u, met de Evangeliën in de hand, gaarne in het oord, waar de aanstaande geboorte van den beloofden Heilvorst, Maria en Joseph werd aangekondigd (1), werwaarts zij, na de vlugt voor Herodes, met het kind wederkeerden, om er zigh met der woon te vestigen, en waar de Heiland door Zijne verstandige en vrome moeder voorspoedig ontwikkeld werd, en »toenam in wijsheid en grootte en in genade bij God en de menschen" (2), en gij bewondert daarin de aanbiddelijke wijsheid van Zijnen Vader, die Hem deed opvoeden, niet te Jerusalem, te midden van bekrompene, bevooroordeelde, hoogmoedige, werkheilige Schriftgeleerden en Pharizeën, maar te Nazareth in Galileä, waar, hoe groot ook daar het bederf wezen mogt, een vrijer geest heerschte en nog vele menschen den kinderen gelijk gevonden werden.

Wanneer gij daar in uwe verbeelding wandelt door de vruchtbare dalen, waar de schoonste bloemen aan uwe voeten bloeijen, en de vogelen boven u nestelen in de takken van den vijgenboom of de mostaardplant, of langs de steile en kronkelende bergpaden de toppen der bergen beklimt, waar gij alleen zijt en u nader gevoelt aan den hemel, dan begrijpt gij, dat het heilige kind hier reeds vroeg onuitwischbare indrukken ontvangen moest van de almagt, de wijsheid en de goedheid van Hem, wien Hij »Zijnen Vader" noemde; dan is 't u duidelijk, hoe Hij er toe gekomen is, om later in Zijn onderwijs zoo vele beelden aan de Natuur te ontleenen, en te spreken van Zijn koningrijk als waarmede het gaan zou gelijk met het mostaardzaad (3), van de leliën des velds en van de vogelen des hemels (4), en

(1) Luc. I. 28. Mat. I. 18.
(2) Luc. II. 39.
(3) Mat. XIII. 31, 32.
(4) Mat. VI. 25—34.

dan verklaart het zich, waarom de Heiland zoo dikwijls en zoo gaarne op een berg alleen was, om te bidden.

Al waagt men te vergeefs de plaats u aan te wijzen, waar het kind en de jongeling elken sabbath nederzat in de synagoge, en Mozes en de profeten hoorde voorlezen (1), en waar Hij zelf eens de rol der voorzeggingen opsloeg en sprak: »heden is deze schrift in uwe ooren vervuld!" (2); toch stelt de beschouwing van Nazareth ons levendiger voor den geest wat daar eens heeft plaats gehad.

En waar gij u herinnert, wat daar op de steilte gebeurd is, daar leert gij Hem eerbiedigen, wiens zedelijke grootheid en ontzag-inboezemende blik Zijne vijanden ontwapende, zoodat Hij ongestoord midden door hen kon heengaan; daar wordt gij opgewekt, om Hem lief te hebben, die niet slechts aan het kruis, maar gedurende geheel Zijn aardsche leven, voor ons geleden heeft, en daar roept het snood gedrag der Nazarethanen, wie Hij voor altijd verliet, u toe: »Ziet toe, dat gij Dien die tot u spreekt, niet verwerpt!"

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

EEN BLIK OP ABRAHAMS GELOOF.

„Abram geloofde den Heer, en dat rekende Hij hem tot geregtigheid."
Gen. XV. 6.

Ziedaar eene lofspraak, die ik niet weet dat iemand buiten Abraham te beurt is gevallen! Abram geloofde den Heer, en dat rekende Hij hem tot geregtigheid. Het geloof werd hem als een bedrijf, eene deugd, als verdienste toegeschreven. Wij missen in onze taal een woord, om behoorlijk in al zijn omvang uit te drukken, wat het zinrijke woord bij de Hebreërs beteekent, dat wij door »geloof," of »gelooven" overzetten. Gelooven beteekent in onze taal niet anders, dan zijne toestemming geven aan hetgeen een ander zegt, en zich van de waarheid van dat

(1) Luc. IV. 16.
(2) Luc. IV. 21.

gezegde overtuigd en verzekerd houden, maar in het Hebreeuwsch beteekent dat woord veel meer; zoodat als wij van Abraham lezen : »hij geloofde den Heer," dit woord deze rijke beteekenis heeft, dat hij voor waarheid aannam wat de Heer hem zeide, hetzij mededeeling, bevel of belofte, dat hij vertrouwde, dat de Heer doen zou wat Hij zeide, en zich voorwaardelijk overgaf aan Hem, zoodat zijn wil zich in Gods wil oploste.

Wij hebben het voornemen onzen lezers in enkele trekken open te leggen hoe Abraham dit geloof openbaarde, en hen op den zegen van dit geloof opmerkzaam te maken. Ik gun het u van harte, mijn lezer of lezeres, dat gij onder het lezen iets van een Abrahamitisch geloof bij u ontdekt!

Wij moeten ons in Abraham geen mensch uit het gewone leven voorstellen. Hij was, wat men tegenwoordig in Arabië een Emir noemt, het hoofd van een volksstam, al of niet tot zijn geslacht behoorende; althans Abraham had over zoo vele weerbare lieden te gebieden, dat hij, natuurlijk zonder zijne eigen uitgebreide bezittingen onbewaakt te laten, drie honderd en achtien man kon te velde brengen.

Dit volkshoofd trok de bijzondere gunst van Jehova, en hij werd tot eene levensbestemming geroepen, die zijn naam met de krans der onvergetelijkheid gekroond heeft.

Grootsche beloften werden hem toegezegd : dat hij eene talrijke nakomelingschap zou krijgen, die een groot volk zoude worden; dat dit volk het land in eigendom zou bezitten, werwaarts hij gezonden werd, en waar hij zijn leven lang als vreemdeling omzwierf; en eindelijk, dat uit zijn nageslacht de zegen voor alle volken der aarde zoude voortspruiten.

Ziedaar in een kort bestek den ruimen omvang van Gods beloftenissen, en — Abraham geloofde, dat God de waarheid sprak. In den volkstoon zou men dit alzoo kunnen uitdrukken : Abraham hield zich overtuigd, dat God meende wat Hij zei, en hij vertrouwde daarom ook, dat Hij het doen zou. En omdat dit vertrouwen bij hem onwrikbaar vast stond, wilde hij ook wat God wilde, zoodat beider wil één werd.

De gansche geschiedenis van den Aartsvader is de ontplooijing van hetgeen ik daar geschreven heb. Toen de Allerhoogste hem gelastte zijn vaderland en zijne maagschap te verlaten, wierp hij geene bedenkingen op; hij zag er geene zwarigheid in, zijne stamgenooten en betrekkingen vaarwel te zeggen, schoon wetende, dat hij die nooit zou wederzien. Hij zag er niet tegen op, naar een hem vreemd gewest te vertrekken, hoewel hij niet wist, met welke menschen hij aldaar in aanraking zou komen, of welke moeijelijkheden hem er wachtten.

Hij gelooft, en, zegt de briefschrijver aan de Hebreën, »door het geloof geroepen zijnde, is Abraham gehoorzaam geweest, om uit te gaan naar de plaats, die hij tot een erfdeel ontvangen zou. En hij is uitgegaan, niet wetende waar hij komen zou." Hij vertrouwt op de magt, wijsheid en liefde van zijn hemelschen leidsman, en komt in het land der belofte. Het is bevolkt met een krachtig en dapper volk, waarvan het overblijfsel in de geschiedenis van Tyrus en Sidon zulk eene hoogstbelangrijke en schitterende rol heeft gespeeld. Hij vraagt niet eens hoe het mogelijk zij, dat zijn nageslacht in het bezit dier gewesten zal gesteld worden. Het geloof weet; wat zou het vragen naar het onzekere? Die daarin omdoolt, hij stappe rond, in den wijsgeers-mantel gedoken, hij weet niet, en daarom gelooft hij ook niet.

Zijn nageslacht! Juist dit was het groote bezwaar. Abraham was immers kinderloos en hij zoowel als zijne gade moesten, naar den gewonen gang der dingen, het uitzigt opgeven, om kinderen te winnen. Daarom zegt de Apostel Paulus tot de Romeinen : »hij heeft geloofd op hoop, daar niet te hopen was, dat hij zou worden een vader veler volken; gelijk dan tot hem gezegd is : alzoo zal uw zaad wezen. En hij werd niet zwak in het geloof, zag ook niet op zijn eigen ligchaam, dat alreeds verstorven was, daar hij bijna honderd jaar oud was; ook niet op het verstorven ligchaam van Sara, want hij twijfelde niet aan de belofte Gods door ongeloof, maar gaf Gode de eer; en hij was ten volle verzekerd, dat hetgeen Hij belooft had, Hij ook kon doen."

Levendiger en krachtiger dan Paulus hier doet, kan niemand Abrahams geloofsvertrouwen voorstellen. Dit vertrouwen hield stand onder aanvechting van binnen, onder beproeving van buiten. Van beide sta hier eene voldingende proeve, en zij moge ons overtuigen, dat Abrahams geloof geen blind instinkt was, dat zoo vele menschen eigen is, zonder dat zij weten, wat zij gelooven; maar een werkdadig vertrouwen, dat op wezenlijke grondbeginsels rust.

De eerste proef ligt ons vlak voor de hand. Wij vinden hier onzen geloofsheld, als ik het zoo zeggen mag, in eene bui van mismoedigheid en neêrslagtigheid. In het stille uur des avonds voor den ingang zijner tente gezeten, overpeinst hij zijn toestand, zijn lot, en wordt door zwaarmoedige gedachten overvallen en bevangen. Het tegenwoordige van zijn toestand verdringt voor een oogenblik de belofte der toekomst hem gedaan. Hij is eenzaam, kinderloos. Die gedachte drukt altijd zwaar op het gemoed van den oosterling. Daarbij was nog gekomen, dat zijn neef Lot hem min heusch behandeld had. Hij had hem uit slavernij verlost, maar ook die weldaad had den bekrompen, zelfzuchtigen man niet kunnen bewegen, zich weder aan zijn oom aan te sluiten. Abraham was alleen gebleven. Gaarne had hij zich te Salem, in de nabijheid van den edelen Melchizedek, nedergezet, maar zijne bestemming was anders.

Met dit al was zijn toestand door den veldtogt, dien hij, zij het ook met een goed oogmerk, ondernomen had, merkelijk veranderd. Hij was niet meer een vreedzame gast in het hem vreemde land, maar een oorlogvoerende vorst, die zich gewapenderhand in de geschillen der inwoners mengde. Van nu af stelde hij zich bloot aan onaangename ontmoetingen, aan gewapende overvallen, aan wraak. En voor wie gaf hij zich aan die onrust en gevaren prijs? Hij was immers kinderloos. Zoo zonk hij weg in zwaarmoedig gepeins, en sloeg het oog, in plaats van naar de sprekende starren, naar den zwijgenden grond.

Maar zoo getrouw is God, Hij staat Zijnen vrienden met Zijne hulp nabij. Er zijn nog veel meer regtschapenen, die het geloof

niet goedkoop hebben, en die het niets kost, is het even zoo veel waard. O, het is zoo gemakkelijk te zeggen : ik geloof de waarheden van het Evangelie. Maar zij die het Evangelie als een Evangelie voor zich zelven aannemen en er naar willen leven, hebben wel eens met aanvechtingen van binnen te kampen, die zwaar drukken en het gemoed bekommeren; doch als die strijd van binnen met eerlijke wapens gevoerd wordt, nadert God als bondgenoot, als een schild en zeer groot loon; alleen wanneer waanwijsheid en hoogmoed binnen sluipen om den strijd te besturen, trekt Gods hand zich ongemerkt terug. Die echter gelooft als Abraham, zal met zijn geloof de wereld overwinnen; want God verzekert de overwinning.

Jehova verscheen aan Abraham in een gezigt. Het is zeer wel mogelijk dat hij onder het gewigt der bekommering ingesluimerd was. De Heer sprak hem aan : »vrees niet, Abram, Ik ben uw schild, uw zeer groot loon." Jehova wil niet, dat Zijn vriend vreest, want geen onheil zal hem deren. Want die in de schuilplaats des Allerhoogste is gezeten, zal vernachten in de schaduw des Almagtige. Welgelukzalig de mensch, tot wien zijn God zeggen mag : Ik ben uw schild! Jehova is voor Abraham, gelijk de onafscheidbare boezemvriend, die den pijl, op het hart van zijn geliefde gemunt, eer zelf in zijne borst zou opvangen, dan hem onder zijne oogen zien omkomen.

Zoo Zijn vriend geruststellende, voegt Hij er milden lof en goedkeuring bij : »Ik ben uw zeer groot loon." Abraham had wijsselijk zich onthouden, iets van den buit, dien hij in den strijd met inlandsche vorsten behaald had, in eigendom te houden, maar alles aan de wettige bezitters teruggegeven. Dit kiesch gedrag roemt God en verzekert hem, dat Hij hem daarvoor eene zeer groote belooning, bestaande in Zijne gunst, heeft weggelegd.

Openhartig antwoordt Abraham. Wij moesten, dunkt mij, hem tot een voorbeeld en model kiezen. Waarlijk ook ons zijn in het Evangelie en in onze lotbedeeling, mededeelingen, beloften en bevelen gedaan, die wel eens in strijd schijnen te zijn

met hetgeen zich aan onze zigtbare ervaring opdoet. Als wij met zwarigheden, bedenkingen of twijfelmoedige gedachten kampen, vragen wij dan in het gebed den Heer om raad, storten wij niet voor menschen, — dit geeft weinig, — maar voor God ons hart uit, zoo als het is met al zijn zwakheden! Dit behaagt den Heer; wie het doe, zal er wel bij staan, want Gods Woord is nog niet verstomd, Zijn Geest niet verdwenen, en de sterren aan den hemel spreken nog als ten tijde van Abraham.

Gij leest zeker met welgevallen, hoe openhartig en vrij de vader der geloovigen den Heer Zijn God zijne bekommeringen toevertrouwt. »Heer, Heer," zegt hij, »wat wilt Gij mij geven? Ik ga heen zonder kinderen, en mijn huisvriend, deze Eliëzer van Damaskus, heeft een zoon. Ja," gaat hij voort met klimmenden nadruk, »mij hebt Gij geen zaad gegeven, en zie, de zoon mijns huisgezins zal mijn erfgenaam zijn." En wat antwoordt Jehova daarop? Is het bestraffing of verwijt? Neen, het is vriendelijke, vaderlijke nederbuiging, wat de Heer hem ter bemoediging en geruststelling antwoordt. »Neen," zegt de Heer, »geen aangenomen zoon zal uw erfgenaam zijn, maar die van uw ligchaam komen zal, een eigen zoon zal uw erfgenaam zijn."

Dit woord verhelderde het gemoed des aartsvaders en onthief hem van den last, die zijne schouders prangde. Hij sloeg de oogen op, en nu leidde God hem naar buiten op het vrije veld. Daar flonkerde de lucht met starrenpracht op een azuren veld, en op dat talloos heir wees God Zijn vriend en noodigde hem uit, die hemellichten te tellen. Abrahams oog schemerde voor dat goudgewemel en juweelenschittering. Hij telde en telde nog eens: hij gaf het op, hij kon het niet. En nu zegt Jehova het hem: »Zoo zal uwe nakomelingschap worden;" en Abraham — geloofde. Hij triomfeerde op de innerlijke aanvechting. Geloof is overwinning na strijd.

In Abraham leefde en werkte het woord, dat later een hemelbode tot Maria uitsprak: »bij God is geen ding onmogelijk," en doordrong hem bezielend met een onbepaald vertrouwen, zoodat zijn wil de weerklank was van Gods geopenbaarden wil. Daarom had hij op staanden voet zijn vaderland verlaten, daarom was hij, om van al het overige te

zwijgen, in staat eene beproeving door te staan, die zóó slechts van één man is gevergd geworden. Ik bedoel de opoffering van Izak. De sleutel van Abrahams gedrag heeft de schrijver van den brief aan de Hebreën zeer juist aangegeven, als hij zegt, dat Abraham overlegde, dat God magtig was hem ook uit den dooden op te wekken. Eenmaal de belofte in Isak door het geloof ontvangen hebbende, hield de geloofsheld het voor onmogelijk, dat hem die zoon immer zou kunnen ontvallen, of dat die belofte ooit zou kunnen te loor gaan, of mislukken. Het geloof van Abraham in deze beproeving bestond in het onvoorwaardelijk vasthouden eener Godsbelofte, die door geen bevel uit denzelfden mond kon vernietigd worden, die met het leven van denzelfden jongeling in onafscheidelijk verband stond, en tèn anderen in de bereidvaardigheid, om dien ten gevolge, zonder tegenspraak, het schijnbaar meest tegenstrijdige gebod ten uitvoer te brengen.

Abraham was overtuigd van Gods trouw en liefde. Onderworpen aan Zijn wil en gehoorzaam aan Zijn woord, dacht hij er niet eens aan, Gode het waarom? te vragen. Dit wist hij, dat God ook met deze, hem het vaderhart verbrijzelende, opoffering een goed oogmerk had; doch juist omdat het goed moest zijn, kon het geene andere, en wel zoo plegtig en krachtig uitgedrukte bedoeling omverwerpen. Wat er ook gebeurde, Abraham wist, dat God bij magte was en even zoo den wil had, Zijne belofte gestand te doen, al zou ook Isak eerst moeten sterven, en daarna, hoe dan ook, opgewekt worden. In zoo verre ontving dan ook de aartsvader hem als uit de dooden opgewekt, omdat hij Moria beklimmende, en de daad in het bloedend hart als reeds volbragt beschouwende, hem voor bereids gestorven hield.

Ik verzoek den lezer heuschelijk het mij ten goede te willen houden, dat ik mij hier alleen bepaal tot de daad des geloofs aan de zijde van Abraham. Ik wil slechts doen zien, hoe zijn geloof zich openbaarde en feitelijk uitsprak. Bij het herinneren van zulk eene gehoorzaamheid des geloofs blozen wij. Wat God van Abraham begeerde, heeft Hij zelf voor ons gedaan. Den Isak des hemels, Zijn eenig geboren zoon, Jezus Christus, heeft Hij voor ons in den dood gegeven, en Hij wil, dat wij gelooven, dat dit ons ten goede geschied zij. Hij wil, dat wij dien Eenigen, in Wien alle beloften ja en amen zijn, geloovig aannemen als

onzen Borg en Middelaar, en als Hij ons geloof beproeft, onze gehoorzaamheid toetst, neen! wij gedragen ons niet als Abraham. Wij hebben niet eens den moed, onze verkeerde lusten aan den wil van onzen hemelschen Vader prijs te geven en uit te roeijen. Dit moest ons toch met schaamte vervullen, tot ootmoed stemmen. Wat baat een geloof dat niet vertrouwt, dat niet gehoorzaamt? — Maar keeren wij tot Abraham terug, zoo als het heil dat ons zegent, hem beloofd werd en zoo als het een voorwerp was van zijn geloof.

Immers Jehova beloofde Abraham niet alleen eene talrijke nakomelingschap, maar ook, dat door zijn zaad alle geslachten der aarde zouden gezegend worden. Ik onthoud mij bescheidenlijk te bepalen hoe verre de kennis der aartsvaders reikte aangaande de toekomstige verlossing en zedelijke herstelling der menschen-wereld; maar zooveel durve ik toch wel beweren, dat zij een helper verwachtten, die de rampzalige gevolgen der zonde zou wegnemen en het verloren paradijs voor het menschdom herwinnen, een vrouwe-zaad, dat den kop der slang zou vermorselen, en den menschelijken geest verlichten met de stralen van de zon der geregtigheid. Aan Abraham althans, die zoo vertrouwelijk met Jehova verkeerde, moeten wij onder de verlichte godvruchtigen van den ouden dag eene eerste plaats aanwijzen. Wij doen dit op het onfeilbaar gezag van Abrahams grooten zoon, onzen Heer, die tot de Joden zeide: »Abraham werd blijde, dat hij mijn dag, mijne verschijning zien zou en verheugde zich." Ja hij heeft zich verheugd; want zijn geloof is tot aanschouwen opgevoerd. Doch wij willen ons, waar de geschiedenis zedig zwijgt, in geene bespiegelingen verdiepen. Genoeg, Abraham geloofde, en God rekende hem dit toe ter geregtigheid.

Dat Abraham zijn God geloofde, op Hem bouwde en vertrouwde, zich onvoorwaardelijk aan Zijne leiding overgaf, dat vond God braaf in hem. Daarmede gaf hij een blijk van gehoorzamen, regtgeaarden kinderzin, zoo als de hemelsche opvoeder dat van Adam en Eva in het paradijs gevorderd had.

Niet dat het in Abraham eene volstrekte verdienste was; want het was een pligt, welken te miskennen en na te laten, hem schuldig en verachtelijk gemaakt en met onheil beladen had. Neen, de ver-

dienstelijkheid kwam niet voort uit Abraham, maar, zegt Mozes en Paulus drukt er zeer sterk op, God rekende hem de daad des geloofs als eene verdienste toe, en wel alzoo, dat God er die deugd in vond, waarmede men voor Zijn gerigt bestaan kan. Immers God vordert niet meer van den mensch, dan geregtigheid, dat is, regtheid, juistheid in zin en daad, zoodat onze zedelijkheid zóó overeenkomt met Gods gebod, als een zuiver gemeten stuk goed met de vastgestelde maat.

Indien men had kunnen goedvinden deze plaats goed te verstaan, en vooral zoo als de verlichte en vrijzinnige Paulus die in zijn brief aan de Romeinen uitlegt, zou er dan verschil ontstaan zijn over de bron waaruit verdienstelijkheid ontstaat: of dit het geloof dan wel de werken zijn? Abraham werd niet geregtvaardigd door de werken, maar het geloof regtvaardigde zijne werken. Goede werken maken den mensch niet vroom, maar een vroom mensch doet goede werken. De regtvaardigmaking komt niet uit den mensch maar uit God, het is eene werking die van buiten komt, gelijk de schepping niet is eene zelfvorming. Wij kunnen dus Gode onze werken niet aanbieden als verdiensten, maar God rekent ons dat geloof toe als geregtigheid, en alzoo komen wij tot regtvaardigmaking.

Al de voorwerpen die ons te gelooven worden voorgesteld, zijn genadegaven. Of is het geene belofte, waarvan wij het voordeel hebben, dat God ons leidt en bestuurt, dat Hij ons voor de beërving van het hemelsch Kanaän wil vormen; dat Hij Zijn eenigen Zoon gezonden en in den dood gegeven heeft, opdat allen die in Hem gelooven, niet verloren zouden gaan, maar het eeuwige leven hebben; dat Hij Zijn H. Geest wil schenken aan alle vleesch, opdat de mensch, als behoorende tot het uitverkoren volk Gods, in heiligheid wandele, wachtende op de verschijning van Zijn God en Zaligmaker.

God heeft ons in en door Christus de zaligheid beloofd als Zijne vrijmagtige liefdegave, mits wij geloovig op Hem vertrouwen en Zijn wil met den onzen vereenigen. Maar nu bid ik u te beslissen, of het geene ongerijmdheid zij, verdienstelijkheid toe te kennen aan eene daad die niets verdienstelijks hebben kan? Of is het eene verdienste, dat ik berouw heb, als ik mij bewust word gedaan te hebben wat verkeerd en verboden is? Evenmin als er verdienste in steekt, dat ik een stuk brood

opeet, dat een menschenvriend mij geeft, omdat ik honger heb, en zelf het middel ontbeer om mij te voeden. Ik wil nog een ander voorbeeld stellen: ik ben in mijne zaken verschrikkelijk achteruit gegaan, zoodat ik aan mijne geldelijke verpligtingen niet voldoen kan, maar een vriend komt mij edelmoedig te hulp, verleent mij het noodige om het te kort te dekken, wijst mij de middelen aan, om in de toekomst tegen dergelijk onheil gevrijwaard te worden; zou die man mij niet voor krankzinnig houden, indien ik hem om belooning vroeg, omdat ik zijne gift aangenomen en tot mijn voordeel gebruikt heb? Er ligt geene verdienste in het aannemen en gebruiken van eene onverdiende weldaad. Het gepast en doelmatig gebruik alleen doet den gever goed, een verkeerd besteden trekt zijne hand voor het vervolg terug. Niet anders gaat het in het geestelijke.

Als wij óf de belofte en gift van Gods genade in Christus hoogmoedig van de hand wijzen en niet gelooven, óf ze misbruiken door ongehoorzaamheid en wereldzin, berooven wij ons van Gods gunst en maken ons voor eeuwig rampzalig; maar indien wij gelooven gelijk Abraham, dan heiligt ons dit geloof, regtvaardigt ons voor God, omdat het ons in Zijne genade en liefde ons eenig heil en al onzen troost doet vinden, omdat het gepaard gaat met een volkomen overgeven van ons lot aan Zijne bestelling, van onzen wil aan Zijne bevelen; omdat het aldus de bron wordt van gezette godsvrucht en ware heiligmaking; omdat het eindelijk een band van betrekking en gemeenschap tusschen God en ons, door tusschenkomst van Jezus Christus zamenknoopt, waardoor wij, niet in een engen en bekrompen, maar in een uitgebreiden en teederen zin, als vrienden en broeders van Jezus, ook kinderen worden van den Vader, die in de hemelen is.

In wiens hart dit geloof woont, God zal het ter geregtigheid toerekenen, zwakheid ondersteunen, in den strijd tegen wereld en zonde bijstaan, en in beproevingen het heerlijk doen uitkomen. Wie gelooft, zal behouden worden, en hij zal zich verheugen, want hij zal den dag des Heeren zien.

Helder. J. H. SONSTRAL.

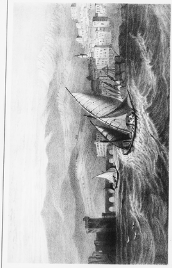

Sidon en de Libanon

SIDON.

Wanneer de reiziger naar Palestina heenstevent, dan ontdekt hij, het eiland Cyprus voorbijvarende, reeds op een afstand van twintig mijlen de kruinen van het gebergte Libanon, en al spoedig beginnen de kusten van Phoenicië aan den gezigtseinder te blaauwen.

Dat smalle kustland, rijk in bosschen en havens, aan de eene zijde bespoeld door de Middellandsche zee en aan den anderen kant ingesloten door hooge bergen, welker kruinen met wouden bedekt, gedeeltelijk in zee uitloopen, strekt zich van het zuiden naar het noorden vijfentwintig mijlen in de lengte uit langs het strand. De noordelijkste grensstad van Phoenicië is Aradus, het Arvad der Hebreërs (1) heden ten dage door de Turken Ruad genaamd; vier mijlen zuidelijker ziet men Tripolis; vervolgens Berythus of Beyruth; dan Sidon, en nog vijf mijlen verder Tyrus.

Dit kleine land, 'twelk een Profeet »een Eden, een hof Gods" noemde (2), was niet slechts eene van de schoonste, maar ook een van de merkwaardigste landen der wereld. Het letterschrift werd er uitgevonden; men maakte er glas van het zand der rivier Belus, en vervaardigde er reeds vóór de eeuw van Salomo, fraai gekleurde, purperen stoffen, een van de voornaamste voorwerpen van de weelde der oude wereld. Een zoo belangrijke koophandel werd er gedreven, dat de Phoenicische schepen de voortbrengselen der binnenlanden van Azië, door karavanen aangebragt, niet slechts langs de kusten der Middellandsche zee

(1) Gen. X. 18. Ezech. XXVII. 8. 2 Kon. XVIII. 34. Jes. X. 9.
(2) Ezech. XXVIII. 13.

CHRISTL. MEI. 1852

heenvoerden, en koloniën in Afrika en Europa stichtten, maar zelfs de straat van Gibraltar doorzeilden, en niet alleen Zuid-Afrika omstevenden, om zelfs tot Ceylon handel te drijven, maar ook Brittannië bezochten en tot in de Oostzee doordrongen. Maar is Phoenicië reeds deswege merkwaardig, meer nog trekt het de aandacht van den bijbellezer tot zich, om de naauwe betrekking, waarin het stond tot Palestina, dat er afgoderij en beschaving beide aan ontleend heeft.

Nevens Tyrus vinden wij in de Heilige Schrift het meest gewag gemaakt van Sidon, de oudste der Phoenicische steden, moeder van de zeevaart en den handel dezer kustbewoners. Haren naam droeg zij naar haren stichter, Noächs achterkleinzoon Sidon, en was de eerste kolonie der nakomelingen van Kanaän (1). Reeds in den tijd van Josua was zij vermaard als eene »groote stad" (2) en schijnt bij de verdeeling van het land Kanaän aan den stam van Aser te zijn toegewezen (3), maar zonder dat de oude bewoners ooit zijn gedwongen geworden haar te verlaten. In de dagen van Gideon, hebben zij Tyrus gebouwd, en hebben de Israëliten het van hen geleerd den Baäl en de Astharoth te vereeren (4); David beschikten zij, in ruiling tegen koorn, olijvenolie, honig en balsem en cederhout in menigte tot het bouwen van den tempel (5), en hebben daartoe aan Salomo, die in zijn ouderdom almede hunne afgoderij heeft nagevolgd, krachtdadige hulp geboden (6). Achab, Israël's koning, huwde met Isébel, de dochter van hunnen koning Eth-Baäl (7) en werd met zijn volk door die snoode vorstin verleid tot afgoderij en het plegen van gruwelen, tegen welke zich vooral de Profeet

(1) Gen. X. 15, 16.
(2) Jos. XI. 8; XIX. 28.
(3) Jos. XIX. 28. Rigt. I. 31.
(4) Rigt. X. 6.
(5) 1 Chron. XXII. 4.
(6) 1 Kon. XI. 5.
(7) 2 Kon. XXIII. 13.

Elia vruchteloos heeft verzet, en waardoor Israëls wegvoering naar Babel is voorbereid. Bij die wegvoering bewezen die van Sidon den Israëliten, dat zij trouwelooze bondgenooten waren, want zij kwelden de overwonnenen niet slechts op allerlei wijze, maar verkochten zelfs hunne jongelingen en jonge dochters voor slaven aan de Grieken. Daarover klaagden de Profeten en voorspelden Tyrus den ondergang en Sidon eene belegering, die met de pest, en eene verovering die met de vreesselijkste bloedstorting gepaard zou gaan (1). Gelijk de voorzegging tegen Tyrus, zoo is ook waarschijnlijk die tegen Sidon, door Nebucadnezar vervuld geworden, tenzij men meene dat dit geschied zij, toen die stad later door den koning der Perzen Ochus geheel is verwoest geworden. Hoe dit zijn moge, naderhand is zij herbouwd, en komt nog dikwijls in de geschiedenis voor. Toen de Heiland op aarde omwandelde, kwamen er ook uit de omstreken van Sidon om Hem te hooren (2). Zelf begaf Hij zich eens naar de deelen van Sidon, en genas daar de dochter van die Cananesche of Syrophoenicische vrouw, tot welke Hij sprak: »vrouw, groot is uw geloof" (3)! De eerste discipelen, uit Jerusalem verdreven, hebben daar waarschijnlijk eene gemeente gesticht, want toen Paulus, op zijne reis van Caesareä naar Rome, er voet aan wal zettede, bezocht hij daar zijne christelijke vrienden en werd door hen van het noodige voor de reize verzorgd (4). De opzieners dezer gemeente treffen wij in vervolg van tijd menigmalen op kerkvergaderingen aan, tot dat zij in het jaar 636 door de Turken geheel vernietigd is. In den tijd der kruistogten mogt Boudewijn, ten jare 1111 aldaar den bisschoppelijken zetel herstellen, en Lodewijk XI in 1250 de stad aan hare zuidzijde van een kasteel, waarvan de overblijfselen nog zigtbaar zijn, voorzien; zij viel andermaal in

(1) Ezech. XXVI—XXVIII. 2. Joël III. 5, 6. Jer. XVII. 3—11.
(2) Marc. III. 8. Luc. VI. 17.
(3) Matth. XV. 21—28. Marc. VII. 24 v.v.
(4) Hand. XI. 19; XXVII. 3.

1298 den Turken in handen en bevindt zich nog heden ten dage in hunne magt.

Thans wordt zij Saida genoemd en door Joden, Mooren, Maronieten en Grieksche Christenen, die er eene kerk hebben, te zamen ten getale van omstreeks 5000 zielen, bewoond. Terwijl het oude Sidon eene prachtige stad was, welke zich, blijkens de bouwvallen die nog zigtbaar zijn, vier of vijf mijlen ver heeft uitgestrekt, bestaat het nieuwe Saida nu uit slecht gebouwde morsige huizen, op eene oppervlakte van zes honderd schreden lengte en honderd vijftig schreden breedte, langs de zee gebouwd. Terwijl de stad voortijds menigen magtigen vijand het hoofd kon bieden, heeft zij tot hare bescherming nu slechts aan de zuidzijde eene sterkte, bestaande in een lagen dikken toren, en aan den noordwestelijken kant, een kasteel tachtig schreden van het vaste land verwijderd, maar aan het strand door bogen verbonden. Terwijl oudtijds eene dubbele haven Sidon geschikt maakte om eene der voornaamste koopsteden te zijn, dient nu het water tusschen het kasteel en eene klip die zich vijftien voeten boven de oppervlakte der zee verheft en twee honderd schreden lang is, de weinige schepen die Saida aandoen, tot eene onveilige reede. Terwijl Sidon in vorige eeuwen een wereldhandel dreef, wordt nu van daar weinig meer dan eene niet groote hoeveelheid van zijde en katoen naar elders verzonden. Terwijl vroeger van daar beschaving en verlichting zich naar elders verspreid hebben, heerscht daar nu de grootste ruwheid van zeden en de dikste duisternis, zoodat de pelgrim zich haast om de reis naar schooner oorden en gedenkwaardiger plaatsen voort te zetten.

Zoo is Sidon ons een treffend voorbeeld van de ijdelheid van al het aardsche, en roept luide ons toe: »de wereld gaat voorbij!" Hare geschiedenis leert ons dat geen rijkdom of handel, geene uitvindingen of kunsten zonder godsvrucht de welvaart en het geluk van een staat verzekeren, daar toch alleen »geregtigheid een volk verhoogt." Werd de kaars daar eens voor een

tijd brandende, van de kandelaar weggenomen, Sidon roept ons toe: »Houdt wat gij hebt, opdat niemand uwe krone neme!" En genieten wij godsdienstige voorregten veelmeer dan de bewoners van Saida, dat wij er ons bij herinneren wat de Heiland eens tot bestraffing zijner ongeloovige volksgenooten van hunne voorzaten gesproken heeft: »Ik zegge u, het zal Tyrus en Sidon in den dag des oordeels verdragelijker zijn, dan u lieden!" (1).

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

JEZUS DOOR HET JOODSCHE VOLK VERWORPEN.

Sla de jaarboeken van al de volken der wereld op, wáár gij wilt, nergens ontmoet gij een brave, een voortreffelijke, een edele, die door allen, met wie hij omging, of die hem kenden, geëerd en bemind werd. Er heeft zich op deze aarde, bijkans tegelijk met de wording van den mensch, een geest des kwaads gevestigd, die aan al wat goed en hoog is, weerstand biedt, om al wat laag en onedel is, te begunstigen en te bevorderen. Onder hetgeen de ongewijde geschiedenis ons, tot bevestiging hiervan oplevert, willen wij slechts één voorbeeld opnoemen, dát van den alom beroemden Atheenschen wijsgeer, die zijne vrijmoedige prediking der waarheid en de standvastigheid zijner deugd met den giftbeker moest boeten.

Maar vooral geven onze gewijde oorkonden daarvan overvloedige bewijzen. Henoch en Noach wandelden met God en waren

(1) Matth. XI. 21. Luc. X. 13, 14.

opregt in hunne handelingen, maar zij leefden te midden eener godvergetene menigte, die hunner ten eenenmale onwaardig was. — Mozes, de grootste der Profeten van den ouden dag, moge in Jehova's naam tot Israël gesproken en, door goddelijke kracht geleid, dat volk met de uitnemendste weldaden overladen hebben; — hoe dikwijls werd hij niet door die ondankbaren in het aangezigt wedersproken? hoe menigmalen moest hij niet hunne godslasterlijke murmureringen aanhooren?

Om van Elia, en vele andere godsmannen des O. V. niet te gewagen, willen wij den christelijken lezer op Johannes den Dooper wijzen. Naar het getuigenis onzes Heeren is hij grooter geweest, dan al de Profeten, die vóór hem geleefd hebben, maar zijne landgenooten hebben echter slechts voor korten tijd zich in zijn licht willen verheugen. In den beginne zijner prediking, gingen velen, van Jerusalem en geheel Judeä, en het gansche land rondom den Jordaan tot hem uit, maar spoedig werd een nog veel grooter aantal aan zijne gestrengheid geërgerd; zelfs schaamde men zich niet van hem te zeggen: »hij heeft den duivel." (Matth. XI : 18.)

Geen wonder, dat ook de Heer der heerlijkheid, wiens komst in de wereld die Godsman kwam aankondigen, gelijke miskenning moest ondervinden. Reeds in Jezus kindschheid, toen Hij in den tempel werd voorgesteld, zeide de eerwaardige Simeon, in hoog profétische verrukking, tot zijne moeder: »deze wordt gezet tot een val en eene opstanding veler in Israël; — tot een teeken, dat weêrsproken zal worden: ja, ook een zwaard zal door uwe ziele gaan, en zoo zullen de gedachten uit veler harten geopenbaard worden." — Wij weten, hoe deze godspraak van den godvruchtigen grijsaard door elke bladzijde van 's Heeren geschiedenis bevestigd is geworden. De Heer mogt het land doorgegaan zijn, goeddoende en den weg Gods in der waarheid leerende, overal ontdekken wij de grootste verdeeldheid omtrent Hem onder de scharen. Sommigen zeiden: »Hij is goed; Hij is waarlijk de Profeet; Hij is de Christus." — Anderen

zeiden: »neen, Hij is een valsche Profeet; Hij verleidt de schare." (Joh. VII : 12). Zelfs Zijne bloedverwanten geloofden niet in Hem; en..... een der twaalven heeft Hem immers aan Zijne vijanden verraden!

Ofschoon wij dus, met het oog op de geschiedenis van alle groote mannen, ons over het zoo onderscheiden onthaal van den Heiland onder zijne landgenooten niet behoeven te verwonderen; zoo is het nogtans der moeite waardig de voornaamste oorzaken daarvan op te sporen, en met allen ernst te overwegen. Veel is er voor ons uit zoodanige beschouwing te leeren, terwijl zij in dezen tijd niet ongepast mag gerekend worden. Welhaast zullen wij weder een aanvang maken met de plegtige overdenkingen van 's Heeren lijden. Wij zullen dan op nieuw moeten zien, hoe Hij, de heiligste, de weldadigste, de zachtmoedigste der menschen, op de allergruwelijkste wijze, werd miskend, veracht en mishandeld. En zoudt gij u, christelijke lezer of lezeres! niet met mij er toe willen zetten, om de voornaamste redenen te overwegen, waarom Hij, die boven aller menschen- en Engelenlof oneindig verheven was, Zijn godgewijd leven aan een slavenkruis heeft moeten eindigen? — Van de hooge bedoelingen, waarmede de Allerhoogste dat lijden heeft toegelaten; van de dingen, waarin de Engelen begeerig zijn in te zien, spreek ik thans niet. Ik wil u alleen de oorzaken van 's Heeren verwerping aan de zijde der menschen voorstellen.

Als eene eerste reden, waarom Jezus zoo weinig aanhang onder Zijne landgenooten vond, meene ik te moeten opgeven den lagen trap van godsdienstige beschaving, waarop het Joodsche volk toen stond. In kunsten en wetenschappen hebben de Israëlieten nooit uitgemunt. Het eenige, waardoor zij zich boven de andere volken der wereld hebben verheven, was hunne kennis van den eenigen waarachtigen God. Ten gevolge der bijzondere goddelijke openbaringen, waarmede zij verwaardigd wa-

ren, mogten zij, in hunne gouden eeuw, op godsdienstleeraars en zededichters bogen, dergelijke onder geene natie ter wereld ooit zijn opgetreden. Hunne staatsinrigting en zedelijke instellingen waren in zichzelven voortreffelijk, en volkomen naar hunne behoeften berekend. Maar, ook in de luisterrijkste tijdperken hunner geschiedenis, toen zij te midden van de uitstekendste weldaden der Voorzienigheid leefden, en de grootste Profeten, nevens de kloekste Regenten, bezaten, hebben zij maar al te veel getoond hunne voorregten ten eenenmale onwaardig te zijn.

De afgoderij, met de daarmede gepaard gaande gruwelen, was altijd de voorname bron hunner rampen, en werd eindelijk, in weerwil van al de waarschuwingen en bestraffingen hunner Profeten, de zekere oorzaak van hun ondergang.

Later in ballingschap verkeerende, en onder het juk van onderscheidene vreemde Mogendheden gebragt, werden hunne godsdienstbegrippen wel aanmerkelijk gewijzigd, maar volstrekt niet verhelderd en verbeterd. Ten tijde van den Zaligmaker was het met hen, ten deze, gelijk in zoo vele andere opzigten, allerjammerlijkst gesteld. Wij kunnen de Evangeliën bijkans nergens opslaan, zonder doorslaande proeven te ontdekken hunner groote onwetendheid. Zij waren, voor verre het grootste gedeelte, te dom en te laag gestemd van geest, om den Heer te verstaan, hoe eenvoudig en bevattelijk Zijn onderwijs ook ware. Er was, gelijk de Heiland, met de woorden van Jesaia, het uitdrukt, »een geest des diepen slaaps over hen gevallen." — Hunne Rabbijnen hadden den sleutel der kennis verloren. In plaats van zich aan den echten geest der Mosaïsche wetten te houden, en de zeden des volks dienovereenkomstig te louteren en te verheffen, gaven zij zich aan de nietigste beuzelarijen en letterzifterijen over, omtrent hetgeen al dan niet betamelijk of geoorloofd was. Zij knabbelden aan de schors, zonder ooit tot de kern der leere van het Godsrijk te kunnen doordringen. De doode letter der vóórvaderlijke instellingen met eene menigte

hunner eigene vonden en inzettingen omhangen, werd in hunne onderwijzingen ten troon verheven, en alle echte beoefening van het wezenlijke der godsdienst uit hunne scholen verbannen. De ware beteekenis en strekking der aloude Profetiën zagen zij voorbij, om des te meer te hechten op de zinnelijkste, dikwijls ongerijmdste opvattingen. Leest slechts de openbare redenen van Jezus tot het volk en de overheden, of Zijne bijzondere gesprekken met dezen of genen gehouden, en gij zult u evenmin verwonderen, dat het Joodsche volk den Heer zoo slecht begreep, als het u bevreemdt, dat een blinde niet over de kleuren kan oordeelen, of dat een geheel ongeoefend oog bijkans geen onderscheid weet te maken tusschen fijn geslepen glas en echt juweel. Een diamant van het eerste water vordert immers tot zijne regte waardering het oog des echten kenners!

Bij zulk eene verregaande onwetendheid voegden zich, natuurlijker wijze, de jammerlijkste vooroordeelen. Niet in staat den Heiland in Zijne ware grootheid te kennen, bleven zij slechts aan het uiterlijke hangen. Zijne hemelsche leer en Zijn goddelijken wandel niet naar waarde kunnende schatten, ergerden zij zich geweldig aan Zijne nederige omstandigheden. Vol bijgeloovigen eerbied voor hunne leeraren en derzelver allergebrekkigste kweekscholen, wantrouwden zij den man, van wiens geleerde opleiding geene sprake was uitgegaan. »Hoe kent deze de Schriften, daar Hij ze niet geleerd heeft? De Christus, wanneer Hij komen zal, zoo zal niemand weten van waar Hij is, doch dezen weten wij, van waar Hij is. Onderzoekt en ziet, dat uit Galileä geen Profeet is opgestaan." (Joh. VII : 15, 27, 52.) Zoo liet men zich van onderscheidene kanten tegen den Heiland hooren. Vooral werden velen door hunne aardsgezinde verwachtingen van den Messias, verhinderd, om Jezus daarvoor te erkennen. Nog altijd trotsch bij de herinnering hunner aloude voorregten, toen zij het lievelingsvolk van Jehova, Zijn oogappel genoemd werden; — van der jeugd aan gewend, al wat Heidensch was te verachten, moest het Romeinsche juk, waar-

onder zij gekromd gingen, hun hoe langer zoo zwaarder vallen. Geen wonder, dat zij de voorspellingen hunner Profeten aangaande eene toekomstige heil-eeuw op de meest zinnelijke wijze opvatten, en van een Goël droomden, die hen van die vreesselijke overheersching zou bevrijden en tot heeren en meesters verheffen van al de andere volken der aarde. Had de Heer zich eenigermate naar deze denkbeelden en verwachtingen willen schikken; het gansche volk zou, met de Overpriesters en Schriftgeleerden aan het hoofd, zich rondom Hem geschaard hebben, om van Hem te hooren, wat zij doen moesten ter herkrijging hunner aloude voorregten. Doch, nu Jezus van dit alles niets wilde weten, maar integendeel op den voorgrond stelde, dat men Samaritanen en Heidenen, als kinderen van denzelfden Vader in den hemel, als geroepenen tot dezelfde zaligheid zou liefhebben en weldoen; nu Hij het koningrijk Gods in niets uiterlijks stelde, maar met nadruk eischte, dat men den Vader der geesten, in geest en in waarheid zou aanbidden, — nu konden zij zich volstrekt niet met Hem vereenigen. Eenige weinige onpartijdigen en betergezinden mogten, door Zijne almagt beweldadigd, of, door het zien Zijner wonderen aan anderen, verrukt, of, door het hooren Zijner redenen diep in het gemoed getroffen, niet hebben kunnen nalaten uit te roepen: »Hij is goed!"... spoedig klonk het hun van alle kanten tegen: »neen, maar Hij verleidt de schare."

Hierbij kwam, in de derde plaats, de groote zedeloosheid van het volk. Het kon toch niet anders, of, waar Farizeeuwsche werkheiligheid en zondelust zich vereenigde; — waar de gansche godsdienst in letterzifterij en koude ceremoniedienst ontaard was; — waar hij bijv. voor den vroomste werd gehouden, die op den Sabbat geen hand verroerde tot eenig werk, hoe nuttig anders ook; die buiten de stadspoorten geen enkelen voetstap verder ging, dan de wetgeleerden hadden gelieven te bepalen; die nooit met ongewasschen handen ging eten, — en twee maal ter weke

geregeld vastte,.... het kon niet anders, zeg ik, of onder een volk, waar zulke nietigheden voor heilig gehouden werden, moest alle reinheid van hart en zeden van lieverlede voor verregaande ongebondenheden wijken. Wij zien ook in de Evangeliën, hoe weinig zij het huwelijk in zijne eerwaardigheid en onverbrekelijkheid als goddelijke instelling wisten te waarderen; — hoe zij elkander, in het dagelijksche leven, door de spitsvondigste eedformulieren zochten te misleiden, en hoe naauw beperkt.... neen! hoe armzalig hunne liefde tot den naasten was. — Waarlijk, de leeraar, die de hoogste geregtigheid predikte en geene enkele ondeugd onbestraft liet, — die volkome reinheid van hart en wandel vorderde; uit wiens mond men zoo stellig en onverzettelijk hoorde: »wat God te zamen gevoegd heeft, scheide de mensch niet! Uw woord zij ja, ja, en neen, neen! Al wat gij wilt, dat u de menschen zouden doen, doet hun desgelijks. Hebt uwe vijanden lief en zegent ze, die u vloeken! Jehova wil barmhartigheid en geene offeranden. — Mozes heeft u veel toegelaten om de hardigheid uwer harten; maar van den beginne aan is 't zoo niet geweest. Gij hebt gehoord, wat tot de ouden gezegd is en door uwe wetgeleerden voor voldoende geacht wordt; — maar ik zegge u: zoo uwe geregtigheid niet overvloediger wordt dan die der Farizeën en Schriftgeleerden, dat gij in het Koningrijk Gods geenszins zult ingaan!"..... de leeraar, zeg ik, die zulk eene hooge deugd eischte, kon waarlijk geen grooten opgang maken onder zulk een laag gestemd en door velerlei zedeloosheid zoo diep bedorven volk. Voorwaar, het is niet zonder groote oorzake, dat wij den Heer hooren verklaren: »de wereld haat Mij, omdat Ik van haar getuige, dat hare werken boos zijn. Het licht is in de wereld gekomen, en de menschen hebben de duisternis liever gehad, dan het licht: want hunne werken waren boos." (Joh. III : 19.) Doch al de straks genoemde oorzaken zouden niet zoo veel tegen Jezus uitgewerkt hebben, bijaldien het volk aan zich zelf ware overgelaten ge-

wéest;..... maar, ziet daar eindelijk, de voornaamste reden, waarom zij den Heiland verwierpen: zij werden door hunne Piesters en Wetgeleerden opgeruid.

Dat baatzuchtige en schijnheilige Priesters, in volkomene eenstemmigheid met elkander handelende, veel, zeer veel op een dom en bijgeloovig volk vermogen, leert de geschiedenis van alle tijden, en wordt ook door de ondervinding onzer dagen ontegenzeggelijk bevestigd. Wij kunnen bijkans geen nieuwsblad in handen nemen, zonder dat het een of ander voorbeeld, hier of elders, daarvan getuige. En geen wonder; is toch de godsdienst 's menschen teederst en hoogst belang, zij is ook de krachtigste hefboom in de handen van volksleiders en partijhoofden, om de gemoederen in beweging te zetten; zij is het schoonste voorwendsel tevens in den mond der huichelaren, om hunne slechte oogmerken voor de ligtgeloovige menigte te bedekken, en haar tot de gewelddadigste handelingen op te zetten en aan te drijven. De Evangelie-geschiedenis verspreidt ten deze een helder licht over vele gebeurtenissen van onzen leeftijd, gelijk wederkeerig de tegenwoordige ervaring volkomen de waarheid bevestigt van al wat met Jezus is voorgevallen. De Overpriesters en Schriftgeleerden hadden Hem den dood gezworen, omdat Zijne eischen en bedeelingen geheel in strijd waren met hunne bekrompene inzigten en booze begeerlijkheden. Zij hadden, als bij onderlinge afspraak, zich tegen alle overtuiging der waarheid verhard, om slechts de werken te doen van hun Vader, den duivel (Joh. VIII: 44). In hunne harten mogten zij vol onreinheid geweest zijn, maar door hunne schijnheiligheid en uiterlijke regtvaardigheid wisten zij het domme en verblinde volk tot ontzag en eerbied te stemmen. Zij mogten geheel ongevoelig geweest zijn voor de eere, die uit God is, zij hadden des te meer de eere der menschen lief. De trotschheid des levens en de begeerlijkheid der oogen beheerschten hen geheel, en niets was hun meer waard, dan de magt om het volk geheel naar hun zin te leiden.

En het arme volk moest hen des te meer ontzien, omdat de

maatschappelijke en huisselijke betrekkingen, voor een goed deel, met de eeredienst waren ineen geweven. Eene verbanning uit de Synagoge b. v. was alleen genoeg, om iemand voor zijn gansche leven te schandvlekken, en hem de grootste onaangenaamheden in zijn verkeer, de grootste nadeelen in zijn handel te berokkenen. De voorbeelden, die dit alles kunnen staven, zijn in de Evangeliën zoo menigvuldig, dat ik waarlijk verlegen ben, welke ik bij voorkeur zal herinneren. Slechts eenige weinige proeven!

Hadden de wonderen van den Heiland een diepen indruk op de menigte gemaakt, en konden de Overpriesters de feiten niet loochenen, zij dorsten nogtans uitstrooijen: »die Nazarener doet zijne wonderen door de hulp van Beëlzebub, den overste der duivelen" (Matth. XII: 24). De wonderdadige genezing van den blindgeborene leert ons ten duidelijkste, hoe die kinderen der helle geene moeite spaarden, om alle geloof van het volk in Jezus te verhinderen, en het met verachting tegen hem als een valschen profeet te vervullen. — De opwekking van Lazarus mogt velen uit de Judeërs, die het aanschouwd, of er van gehoord hadden, tot het geloof in den Heer gestemd hebben, terstond belegden de Overpriesters en de Farizeën raad, zeggende: »wat zullen wij doen? deze mensch doet vele teekenen," en, van dien dag af, beraadslaagden zij te zamen, dat zij Hem, en ook Lazarus dooden zouden, (Joh. XI: 47, 53). De Evangelist Johannes verhaalt ons (H. VII: 31, vv.) met ronde woorden: »velen uit de schare geloofden in Jezus, en zeiden: »wanneer de Christus zal gekomen zijn, zal Hij ook meer teekenen doen dan deze? Maar de Farizeën en Overpriesters dit vernomen hebbende, zonden dienaren uit, opdat zij Jezus grijpen zouden." — De dienaren mogten, verstomd van wege Zijne grootheid, onverrigterzake terugkeeren, zeggende: »nooit heeft iemand alzoo gesproken gelijk deze mensch," der Raadsheeren antwoord was terstond gereed: »zijt ook gijl. verleid? Heeft ooit iemand uit de Oversten en Farizeën in Hem geloofd? Maar

de schare die de wet niet kent, is vervloekt!" — Nikodemus, een dier raadsheeren, mogt zijnen medeleden trouwhartig herinneren: »veroordeelt ook onze wet een mensch, tenzij dat ze eerst hem gehoord en verstaan hebbe, wat hij doet?" zij kunnen zich naauwelijks bedwingen, maar voegen hem vol bitsheid toe: »zijt gij ook uit Galileä, een aanhanger van dien Nazarener? Onderzoek en zie dat uit Galileä geen profeet is opgestaan." Later vinden wij bij denzelfden Evangelist opgeteekend, dat de Joodsche Raad een besluit genomen had, om allen, die Jezus voor den Christus zouden belijden, uit de Synagoge te werpen, d. i. in den ban te doen, hetgeen geheel gelijk staat met: aan de algemeene verachting prijs te geven (H. IX: 22). Wanneer wij dit alles overwegen, waarde lezer! en nog zoo veel meer, hetwelk ik, om uwe aandacht niet te vermoeijen, niet heb opgegeven, kunnen wij ons dan verwonderen, dat velen uit de schare Jezus voor een verleider hielden, en dat bijkans niemand vrijmoedigheid genoeg bezat, om openlijk iets goeds van hem te zeggen, uit vreeze voor de Joodsche grooten?

Maar uit het overwogene is ook voor ons veel te leeren; veel op onze tijden en op ons zelven toe te passen. Of zal het ons niet in de eerste plaats stemmen tot diepe hoogachting voor Jezus? Niet alleen schikte Hij zich niet naar de vooroordeelen en eischen der menigte en harer leiders; maar hield ook niet op aan het waarachtig geluk des volks te arbeiden, hoe veel ondank Hij ook tot loon ontving. Onze Heer was een mensch geworden als wij, voor verzoekingen vatbaar, en ook werkelijk door verzoekingen aangevallen, maar Hij heeft die allen zoo schitterend verwonnen, dat ook het scherpstziende oog zijner bitterste vijanden in Hem geene overtreding der goddelijke wet hoegenaamd kon bespeuren. »Al deze dingen zal ik U geven, wanneer Gij nedervallende mij zult aanbidden," zoo sprak de geest der verleiding tot Hem, toen Hij gereed stond, Zijne openbare bediening te aanvaarden. Maar Hij zeide: »ga weg, Satan! daar staat geschreven: »den Heer, uw God zult gij aanbidden en Hem alleen dienen." Ware het den Heer om eigen eer of voordeel te doen geweest, hoe vele middelen had Hij dan niet ter Zijner beschikking gehad; hoe vele wegen zouden dan niet voor Hem opengestaan, hoe vele handen hem niet ter dienste gestaan hebben, om zich Israëls gunst te verwerven, en het gansche Sanhedrin aan zich te verbinden, of uit elkander te jagen. Wij zien het in de Evangeliën, hoe dikwijls het volk, door Zijne wonderen beweldadigd en van wege Zijne grootheid verbaasd, Hem tot koning wil uitroepen; maar wij zien dan ook, hoe Hij zich van stonden aan voor aller oog verbergt, en later aan datzelfde volk de regtmatigste verwijtingen doet over hunne aardsgezindheid en wereldsche bedoelingen. Had Hij den tijdgeest willen dienen, de Joodsche overheden vleijen, 's volks geliefkoosde denkbeelden vieren, en dat kinderachtige volk, door wonder op wonder, in gestadige opgetogenheid houden; — had Hij in leer en leerwijze, al ware het slechts in de voornaamste opzigten, zich naar de Schriftgeleerden willen voegen; — had Hij de Farizeeuwsche partij, als de magtigste en aanzienlijkste, zich te vriend willen maken, (de ondervinding van alle eeuwen staat er ons borg voor) van het eene uiterste des lands tot aan het andere, had dan geklonken wat nu slechts voor ééne enkele maal binnen Jeruzalems muren gehoord is: »Hosanna! gezegend is hij, die komt in den Naam des Heeren! Hosanna, in de hoogste hemelen!" Maar nu Hij, door de edelste zelfverloochening en de zuiverste liefde tot God en menschen gedreven, zonder aanzien des persoons, de waarheid en geregtigheid van het Koningrijk Gods verkondigde: nu Hij, in de heiligste verontwaardiging, het herhaald: wee u! uitsprak over die huichelende Priesters en die zoo onkundige als waanwijze Schriftgeleerden, nu mogten sommigen zeggen: »Hij is goed!" zij werden terstond overschreeuwd door anderen die riepen: »neen! Hij verleidt de schare." Nu waren het slechts weinige Nicodemussen en Maria's, die vrijmoedig van Hem durfden spreken

en Hem openlijk erkennen voor den behouder hunner zielen, den grooten verlosser Israëls. Zoo verachtte de Heer de algemeene toejuiching, om slechts de volkomene goedkeuring te verwerven van Zijn Vader in den hemel, en onze zielen te behouden voor de eeuwigheid!

Maar wij moeten bij dit alles ook Zijne liefde bewonderen, waardoor Hij niet ophield aan Israëls teregtbrenging te arbeiden, schoon het Hem nog zoo ondankbaar verwierp. — Er worden vele leeraars, en andere tot heil der maatschappij werkzame mannen toegejuicht, die (zoo al de roem niet de grootste drijfveêr hunner handelingen is) nogtans in den lof zelven alle aanmoediging vinden. Meermalen toch ziet men den ijver van velen allengskens verflaauwen, naarmate de algemeene toejuiching afneemt. Zij hebben zich zelven lief en zien de menigte naar de oogen, opdat de menigte voor hen zal nederknielen en hen dienen. Maar Jezus zag, aan het einde Zijns allermoeijelijksten levens, niets dan het kruis, en nogtans week Hij geen haarbreedte af van den weg, Hem door den Vader voorgesteld. Het was, omdat Hij Zijn vaderland en het menschdom liefhad, en op de eeuwigdurende, zich tot in de eeuwigheid uitstrekkende gevolgen Zijner hooge werkzaamheid het oog vestigde! Israël mogt Zijne vermaningen in den wind slaan, Hij bleef die dwazen en ongelukkigen beminnen en tot bekeering opwekken, gelijk God Zijn Vader zich ontfermt over de afgedwaalde kinderen der menschen. Toen Hij eens, aan het einde Zijner aardsche loopbaan genaderd, de Godvergetene hoofdstad aanschouwde, stortte Hij tranen over haar, zeggende: »Jerusalem! Jerusalem! gij die de Profeten doodt, en steenigt die tot u gezonden zijn! hoe menigmaal heb Ik uwe kinderen willen bijeenvergaderen, gelijk eene hen hare kiekens bijeenvergadert onder de vleugelen, en gijlieden hebt niet gewild." (Matth. XXIII : 37.) Wij spreken veel over de liefde des Verlossers, en zoeken die zooveel wij slechts kunnen, te verheffen; maar zij zal altijd oneindig boven onzen lof verheven blijven. God alleen kan de liefde Zijns Eengeboren waarderen, en wij zullen eerst in de eeuwigheid zien, wat de redding onzer zielen aan Jezus heeft gekost.

Dit leidt ons als van zelf tot eene tweede leering. Het overwogene namelijk, moet ons geloof in Jezus versterken, en onze liefde tot Hem verhoogen.

De zaak des Heeren is sedert aanmerkelijk veranderd. De wereld, waarin wij leven, is aan Zijne heerschappij onderworpen. Wij kunnen met waarheid zeggen, dat het Christendom in onze maatschappelijke inrigtingen heerschend is geworden, en bijkans in al de deelen der wereld zijn schepter zwaait. En toch, het Evangelie heerscht nog bij lange na niet in aller harten. Velen die in den naam van Jezus gedoopt zijn, en Hem eenmaal beleden hebben, willen daarom toch niet voor Hem leven. Zij geven zich naauwelijks de moeite om te overwegen wat Hij van hen eischt. Velen laten zich bijkans nooit aan de tafel Zijns Verbonds vinden. Het is alsof zij zich Zijner schaamden. Zelfs ontbreekt het in dezen of genen kring niet aan spotters met het heilige, die lasteren wat zij niet verstaan, en het reine Christendom niet verkiezen te eerbiedigen, omdat hun hart vol onreinheid is. Hunne ligtzinnigheid en zondenlust doen hen heimelijk wenschen, dat Jezus geen goddelijk Leeraar mogt zijn, en door hunne verregaande onkunde van het Evangelie, welke doorgaans met velerlei andere onwetendheid gepaard gaat, staan zij voor alle verleiding tot ongeloof en twijfelarij bloot. Men zij dus voorzigtig in den omgang met de zoodanigen, om zich door hen niet te laten bederven, terwijl men zelf te zwak is, om hen van hunne dwalingen terug te brengen.

Er zijn anderen, wel niet zoo vol twijfelingen, maar toch alles behalve regt overtuigd van het hooge, goddelijke gezag des Evangelies; wel niet zoo buitensporig en losbandig, maar nogtans verre van dien heiligen zin te hebben tot al wat goed en edel is, die Christenen betaamt. Mogten de zoodanigen alle traagheid des geestes leeren overwinnen, om de waarheid, die in Christus is, onpartijdig en van alle kanten te onderzoeken. Mogten zij, met de

bede tot God om licht en kracht, er zich toe zetten om hunne behoeften tot zaligheid te leeren kennen en de Evangelische voorschriften standvastig te volgen. Dan zullen zij ondervinden wat de Heer zegt: »Mijne leer is mijne niet, maar desgenen, die Mij gezonden heeft" (Joh. VII: 16). Laat ons, geliefde lezer of lezeres! hoe langer hoe meer de voetstappen drukken van onzen eeuwig gezegenden Verlosser; dan zullen wij telkens meer overtuigd worden, dat Hij de weg, de waarheid en het leven is. Laat ons alle menschenvrees afleggende, Hem vrijmoedig belijden voor de menschen; dan zal Hij ons ook belijden voor zijn Vader in den hemel. En gebeurt het eens, dat wij door ligtzinnigen bespot worden om onze naauwgezetheid en standvastige aankleving van het Evangelie, laat ons desniettemin kloekmoedig voortgaan op den weg der geregtigheid, steeds gedachtig aan de woorden des Heeren tot Zijne leerlingen: »Indien u de wereld haat, zoo weet, dat zij Mij eerder dan u gehaat heeft. Een dienstknecht is niet meerder dan zijn Heer. Indien zij Mij vervolgd hebben, zij zullen ook u vervolgen. Dit alles zullen zij u doen, omdat zij Hem niet kennen, die Mij gezonden heeft. Die Mij haat, haat ook Mijn Vader" (Joh. XV). Wee u dan, wanneer al de menschen wèl van u spreken! De wijsheid wordt slechts van hare kinderen geregtvaardigd!

Arnhem. H. J. VELDWIJK.

BEELDENGALERIJ VAN CHRISTELIJKE VROUWEN.

IV.

MONICA.

In twee werelddeelen heeft hare deugd geschitterd, neen, van schitteren weet de deugd niet, en vrouwen-deugd allerminst; en Monica, ze was vrouw, Christelijke vrouw in den hoogen zin van het woord. Zij heeft er nooit aan gedacht, om groot te zijn in menschenoog.

Wat toch de opvoeding vermag! In het huisgezin, waar Monica in 't jaar 332 geboren werd, heerschte echte Christenzin: ten bewijze slechts één trek. Er was eene dienstmaagd sints jaren in dat huis. Ze had den vader van het gezin als kind gedragen op hare armen, nu bleef ze de vertrouwde der huisgenooten, bleef het bij 't klimmen van hare jaren, bij 't wegzinken van hare krachten: haar werd de eervolle taak opgedragen, om over de dochter des huizes een toezigt te houden, dat ze zoo vriendelijk als ernstig oefende, en met wijze gestrengheid wist te paren. Het hart der jeugdige vervulde zij met heiligen zin, vroeg reeds leerde ze haar den hoofdpligt der vrouw: zelfbeheersching, zelfverloochening. Het zaad, in die ouderlijke woning gestrooid, besproeid door die trouwe dienstmaagd, heeft vruchten gedragen, waaraan Monica haar leven lang zich versterkt, haar huisgezin weder zich gevoed, de christelijke kerk veertien eeuwen zich verkwikt heeft. Zou er één kring zoo beperkt en onaanzienlijk zijn, dat de vrouw er niet ten zegen kon wezen? Toen de brave reeds lang door den dood de, niet te knellende, banden der dienstbaarheid had zien slaken, sprak

Monica nog vaak tot hare kinderen van die vrouw (haar naam kent de wereld niet eens: God had hem in Zijn gedenkboek) met den eerbied van eene dochter voor hare ontslapen moeder. Maar zij wist ook liefde te waarderen, zij, wier adem liefde, wier grootste smart verstoorde liefde was. Toen ze in later dagen, meldt haar geschiedschrijver — en hij kende haar, als het kind zijne moeder kent — van menigeen het vertrouwen bezat, en soms twistenden van beide partijen haar hunne grieven klaagden, verried ze — werd haar voorbeeld meer gevolgd! — nooit één bitter woord, dat ze gehoord had; maar gretig ving zij van elke zijde iedere uitdrukking op, die zachtheid ademden tot verzoening leiden kon.

Toen was ze reeds gade, en stond ze in betrekking tot eene schoonmoeder, die de laster van dienstboden wrevelig tegen haar had gestemd. Maar Monica wist door geduld, door onderwerping en zachtaardigheid *zóó* het hart van die vrouw voor zich te winnen, dat deze op straffe van haar hoogste ongenoegen verbood, haar immer iets ongunstigs van de gade haars zoons mede te deelen; sedert leefden ze beiden in ongestoorde liefde, één van zin.

Monica's echtgenoot was Heiden, Patricius zijn naam, eervol zijn geboorte, weinig bemiddeld zijn staat, Tagaste, een kleine stad van Numidië in Afrika, zijn woonplaats, hevigheid en hartstogt zijn heerschende karaktertrek. Wat ze daaronder leed, de arme, wat ze daarbij deed, de brave! Met stille onderwerping droeg zij de uitbarsting van onregtvaardigen toorn, de grieven van onverdiende bitterheid. Nooit was ze hevig tegen den hevige: ze droeg maar, en klaagde zelfs nooit over haar last. Eerst als zijn toorn geweken was en kalmer zijn bloed vloeide, dan had ze een woord vol ernst, maar vol van den ernst der liefde, voor hem. Scheen het vergeefsch: ze bleef lijden zonder klagt, en meer nog had ze te dragen, het bitterste leed voor een gade: de man, die zooveel eischte van haar, hij was zoo weinig voor haar; trouweloos vergat hij vaak huwelijkseed en banden, en schond,

door vreemden lonk bekoord, de trouw, haar plegtig gezworen. Geen verwijt kwam over hare lippen, geen blik verried het hem, hoeveel ze van hem, door hem lijden moest. Toch had hij haar lief, en had hij haar al niet bemind, moest zulk eene vrouw het koudste hart niet verwinnen? Zij won hem, en — maar dat alléén had ze ook niet bedoeld — voor zich zelve niet slechts, maar ook voor haar Heer. De Heiden had het geleerd, wat Christendom is: de godsdienst, die zoo leert dragen, zoo leert liefhebben, de godsdienst zijner gade, zij moest de zijne worden.

De Heiden ontving den doop.

Hem werd veel vergeven.

Dra riep hem de Heer, die hem *zóó* lief had gehad, dat Hij hem eene Monica tot leidsvrouw had gegeven.

De taak der echtgenoot was volbragt.

Een zwaarder taak wachtte nog. De moeder zou een heeten strijd hebben. Maar zij zou overwinnen, want ze had lief, en de liefde moet triomferen; zij zou overwinnen, want ze geloofde, en nooit wordt het geloof beschaamd.

Welk een moeder was zij! Drie kinderen waren haar toevertrouwd. Allen waren ze haar lief, maar niet allen eischten even zware proeven van hare liefde. Een van hare beide zonen was van heerlijken, maar gevaarlijken aanleg. Geboren onder Africa's gloeijenden hemel, 's vaders bloed in de aderen, prikkelbaar en zinnelijk van aard, dorstend naar genot, kon hij alleen door innige godsvrucht op 't glibberig jongelingspad staande gehouden worden. Die leidsvrouw ontbrak hem. Hij viel, jammerlijk diep! Wel was zijne ontwikkeling gelukkig, wel werd hij geroemd om zijne welsprekendheid en velerlei kennis, wel was hij de leermeester van velen; maar onzuiver was zijn hart, — en wat waarde kon in 't oog van de christelijke moeder een begaafd hoofd hebben bij eene bezoedelde verbeelding, bij bruischende vuige togten, te veel, helaas! gevierd? In ongebondenheid offerde hij jeugdige kracht aan zondigen lust. In ijzeren boeijen had hem de zonde, harde meesteres als ze is, geslagen. Wel

schudde hij zijne kluisters, maar ze verbreken, hij kon het niet. Morgen, was zijn woord, wil ik beter zijn, morgen...., — en als 't morgen heden geworden was, dan was hem het kwaad nog te lief, te zoet nog de zwijmeldrank van 't verboden genot. Daarbij werd hij verward in de strikken eener sekte, die onder het masker van christelijke wijsheid onchristelijke leerstellingen verborg. Wanbegrippen omtrent God, Zijne dienst en de wereld, voegden zich bij de verdorvenheid van 's jongelings hart — en wanneer is er een onreine geweest, die niet verviel van dwaling tot dwaling? Alleen de reinen van hart kennen God. — Wat leed niet daaronder de moeder! Toch wanhoopte ze niet — was er ooit een geloovige die van wanhopen wist? Van zijn eersten ademtogt af had ze haar zoon gewijd aan haar God. Hij zou het kind harer liefde redden, vertrouwde zij: dat toeverzigt verliet haar niet, het bezielde tot hare droomen toe. Ze werd er nog in versterkt. Toen ze een leeraar bad, hij mogt toch spreken met haar zoon en hem van zijne dwaling overtuigen, weigerde de menschenkenner, die het wel doorzag, dat het keerpunt nog niet gekomen was voor den verdoolde. Zij hield aan. Hij bleef weêrstaan. Zij liet niet af. »Zoo waarachtig gij leeft," was het woord van den man Gods, »onmogelijk is het, dat de zoon van zulke tranen verloren zou gaan."

Dat haar zoon de rust niet vond, die hij zoo driftig zocht; dat alsem voor hem de nasmaak was van den beker der zonde, dat wist de moeder wel. Het genot bevredigde hem niet; roem en wetenschap gaven geen verzadiging aan zijn arm, onvoldaan hart. De gewaande wijsheid bleek hem dwaasheid. Hij verzaakt zijne dwaalbegrippen, hij breekt met wie de waarheid verdonkeren, maar de waarheid zelve, hij vindt ze nog niet. Hij wordt geslingerd en gejaagd. Nu zoekt hij rust in zijne geboorteplaats, straks ijlt hij naar Karthago, morgen snelt hij naar Rome, om dan weder te Milaan te zoeken wat hij overal — en overal te vergeefs — zocht.

De zoon vindt geene ruste, zou de moeder ze dan hebben?

Zij verlaat hare woonstede, haar werelddeel, trotseert zee-gevaar en dood. Haar zoon wil ze zien, haar zoon wil ze redden.

Ze zal hem redden. God zal het kind der tranen niet verloren laten gaan: dat gelooft ze, en omdat ze gelooft, zal 't haar geschieden.

Ostia was groot geweest. Met hare tachtigduizend inwoners en de Romeinsche vloot, aan haar hoede vertrouwd, was ze waardig de nabuur te zijn der wereldbedwingster. Maar diep was zij gezonken, sedert ze hare kinderen zag bloeden onder Marius' ruwe vuist. Nooit herstelde zij zich van dien slag. — Zie, hoe ze daar, vervallen van haar rang, treurend over haar val, nederligt, de eens zoo trotsche stad, een beeld van het rijk, dat haar zijne zeekasteelen plagt toe te vertrouwen! Theodosius kan met al zijne wettige aanspraak op den eernaam van den Groote het zinkende Rome niet redden, dat reeds krimpt onder de slagen der horden, die aanbruischen, om den buit der wereld te deelen en — den zuurdeesem des Christendoms in zich op te nemen. Het Christendom zetelt reeds op den troon, straks zal het de Germaansche stammen vormen tot menschen. Ostia, gij zijt verouderd met uwe meesteres, het heidensche Rome: van uw tachtigduizend zal een derdehalfhonderd resten, om den reiziger uwe puinhoopen te wijzen!.... Nog zijt gij zóó diep niet gevallen in het 388ste jaar na de geboorte van den wereldverzoener en wereldhervormer: nog zoekt uw haven wie aan vreemde kust verademing gaat zoeken van Europa's beroeringen! Een tweetal hunkert binnen uwe muren naar de ure, die hen naar Africa's stranden zal voeren! Een der twee zal dien grond nimmer wederzien.

't Is avond. Aan een venster staat eene vrouw. Over dat hoofd is in zes en vijftig jaren menige donkere wolk heengejaagd; die vrouw heeft geleden, gestreden, getorscht wat alleen een vrouw lijden, strijden, torschen kan. Toch, nog niet ver-

duisterd is dat oog: nog is er licht in dien blik, het licht des geloofs, schier in aanschouwen verheerlijkt; er is nog gloed in dat oog, maar een gloed, die koestert, niet blakert, de gloed der liefde — van de moeder voor haar kind, van de Christin voor haar Heer. Vertrouwelijk laat ze de hand rusten op den arm van dien man, die — neen, gij bedriegt u niet in dat gelaat — voor zijne drieendertig jaren te veel heeft genoten, meer nog geleden, veel gezocht, alles verworpen, en nu het hoogste gevonden heeft.

Beiden genieten zij blijkbaar den oogenblik van verpoozing, hun geschonken. Door het geopende venster bereikt van het stadsgewoel alleen dat gonzen hun oor, dat een behagelijk gevoel van rust u geeft en den geest in zoete gepeinzen wiegt; ongestoord dringen de streelende geuren op uit den hof daar beneden, en geen wolkje verduistert het sterrenlicht, dat helder flonkert aan den klaren, diepen Italiaanschen hemel. Hebben die twee geleden en gekampt, zij slaan den blik niet achterwaarts: door den vrede daar buiten en den vrede daar binnen tot zachte kalmte gestemd, vergeten zij zooveel smarts en strijds als er op hun afgelegden levensweg ligt, dankbaar genieten zij het heden, kalm staart hun geloofsoog in de toekomst.

— »Wat verademing," sprak hij, »gunt God toch aan Zijne vermoeide kinderen: wat genot geeft ons deze avond van rust na den moeijelijken togt! Wat heil zal het niet zijn, dat Hij voor de Zijnen heeft weggelegd! Wel weten wij het, dat geen oog het heeft gezien, geen oor het gehoord, dat het in geen menschen hart is opgekomen; maar toch, ik geloove, ik kan het beseffen, wat het zijn zal: als ik mijn hart drenke aan den stroom der levende wateren, die uitgaan van God, dan geniet ik wat ik niet zeggen kan."

— »Zeker," antwoordt zij, en haar toon zegt het u, dat zij weet, wat het leven is, en de blik, waarmeê hij toestemt, doet den man kennen die gesmaakt heeft wat men 's levens zoet pleegt te noemen: »zeker, ware het aardsche leven ook vervuld van

alle denkbaar genot, smaakte één mensch er al wat schitterendst en schoonst in de zinnelijke wereld bestaat, van verre, van verre kan het niet vergeleken worden met dat hoogere leven. Beelden en begrippen schieten te kort om van die zaligheid een schaduw zich voor te stellen."

— »Toch," spreekt hij, »als we in den geest opklimmen tot den hemel zelven, van waar zon en maan en starrenheir de stroomen des lichts uitgieten over de aarde...."

— »Hooger," valt zij in, »moeten we ons verheffen, onze eigen ziel beschouwen, en meer nog stijgend, die sfeer bereiken, waar God de Zijnen voedt met onvergankelijke spijze, met de waarheid zelve, en waar het leven en de wijsheid is, die alles in het aanzijn riep, wat is, wat was, wat wezen zal.... Maar zij zelve is ongeschapen: heden is zij wat zij altijd was en steeds zal zijn...."

Zij zwijgt: verrukking spreekt uit haar blik, die door den sterrensluijer heen schijnt te willen doordringen tot het ongenaakbaar licht, waarin de Godheid troont. Zij geniet den voorsmaak van wat zij gelooft, maar niet uitdrukken kan. Een wijle spreekt haar blik alleen, terwijl haar geest de vleugels rept in hooger lucht. Dra daalt ze weêr af tot de sfeer, waarin woorden vorm en gedaante geven aan wat het hart gevoelt, en ze heeft ook weêr ooren voor het woord van den man, dien ze met zich had meêgevoerd in haar vlugt, en die, wijsgeerig denkend wat zij gevoelt, nu haar gedachtenloop vervolgt.

— »Ons is 't niet gegeven, eeuwig ons te verdiepen in ons zelven. Dat is niet het regt van den eindigen geest. Maar wanneer in ons het rumoer zweeg, dat de indrukken van vleesch en bloed verwekken in onze ziel; wanneer de indrukken verdwenen, die de verbeelding opving van aarde, zee en lucht en van den hemel zelven, en 't heelal stom voor ons was; wanneer de ziel zelve voor zich zweeg en zich verhief boven hare eigene gedachten; en wanneer dan de Waarheid, God zelf tot haar sprak, niet in droomen of gezigten, niet in raadsels of teekenen, niet

met de stem van mensch of engel, niet in het ratelen van den donder, want dat alles zou ons toeroepen : »wij bestaan niet door ons zelven, wij zijn niet dan het werk van des Eeuwigen hand;" — maar wanneer Hij alleen sprak met Zijn eigen woord, en wij Hem zelven hoorden, zoo als wij daar straks ons verhieven, toen wij zuchtten en hijgden van liefde voor God — en we bleven eeuwig in die reine hoogte — zou dat niet zijn »de Vreugde des Heeren," waarvan de blijde boodschap spreekt? Wanneer, ach! wanneer zullen wij in dien lichtgloed ons baden?"

— »Wat mij aangaat, mijn zoon," hervat ze, »ik weet niet, wat in dit leven mij meer roeren of boeijen zou. Waarom zou ik er langer vertoeven? Niets rest mij meer te hopen of te verlangen. Wat mij levensduur deed wenschen, 't is vervuld. De Heer heeft in Zijne goedheid mijn geloof bekroond."

Zes dagen na dat gesprek zijn die moeder en die zoon nog te Ostia. Zij ligt op 't krankbed, haar sterfbed.

— »Hier zult gij uwe moeder begraven," spreekt ze met zwakke stem.

— »Zoudt gij niet wenschen te rusten in den schoot van uw vaderland?" vraagt een der omstanders.

— »Ik heb het jaren lang begeerd, eenmaal te slapen aan de zijde van den vader mijner kinderen. Ook dat is voorbij! Aardsch was die wensch. Bekommert u niet over mijn ligchaam! Waar het ook ruste, God zal wel waken over mijn stof. En ver?... is men dan ooit ver van God? Wat ik vrage van u, 't is, dat gij uwer moeder u herinnert, als gij in 't bedehuis uw hart verheft tot den Heere."

De gedachtenis der moeder moest voor de kinderen verbonden zijn aan de hoogste en heiligste gewaarwordingen. Zulk eene moeder kon ook alleen in Gods nabijheid waardig worden herdacht.

Negen dagen leed zij. Toen riep haar de Heer, boven zon

en maan en sterren, in die sfeer, waar God de Zijnen voedt met onvergankelijke spijze.

Toen hare zonen haar stof aan Gods hoede in vreemde aarde hadden toevertrouwd, hieven zij den lofzang aan :

„Van deugd en regt zal ik zingen;
  Voor U, o Heer, de snaren roeren!
Verstandig wil ik handelen, onberispelijk van weg,
  Zoo menigwerf Gij tot mij komt,
Ik wil handelen, opregt van gemoed,
  In 't binnenste mijns huizes."

Geen traan rijst in het oog van den man, dien wij getuige en deelgenoot zagen van hare geestverrukking, en dien ze met zoo veel innigheid Zoon had genoemd. Wie hem ziet, waant hem koel, want geen menschenoog ziet, hoe die ziel onder haar wee gebukt gaat, maar hoe de mannenkracht den tranenstroom naar zijne bronnen terugdringt, omdat hij 't zonde, zelfzucht acht, zulk eene moeder te beweenen. Maar nu hij in de eenzaamheid zich haar beeld voor den geest roept in al hare beminnelijkheid, haar vromen zin, hare christelijke teederheid, nu roept hij het uit: »O, mijn God, wat schat hebt Gij mij gegeven in die moeder, die tweemaal met smart mij het leven schonk!" en nu weêrhoudt hij den tranenvloed niet langer. 't Zijn tranen van smart om 't gemis van de moeder, tranen van dank aan God, die ze hem gegeven had!

Als hij zelf het beschrijft, voegt hij er bij : »mogt wie dit leest, meenen, dat ik zondigde met de moeder te beweenen, die voor mijne oogen gestorven was, en die mij zoo vele jaren had lief gehad, hij spotte toch met mijne tranen niet!"

't Is Monica's zoon, die zijne moeder beschreidt. Ze had hem gezocht in het vreemde werelddeel; een vreeselijke storm zweepte het schip, waarop ze zich bevond, over witgekamde baren en gapende afgronden heen. Krachtige mannen verliezen den moed en gillen : »wij vergaan..." »Wij vergaan niet," roept ze uit,

»ik moet mijn zoon redden! Ik zal hem redden, dat heeft mijn God mij beloofd!"

Het schip wordt behouden. Zij vindt den zoon te Milaan. Het uur zijner redding naakt. Reeds worstelt hij tegen zinnelijkheid en hartstogt; reeds heeft hij wanbegrip en dwaalleer vaarwel gezegd. Verstandsdwaling en onreinheid des harten zijn tweelingen: herschep het hart, en het hoofd zal niet duister blijven. Het begint te dagen in zijn hart. Zij helpt hem bidden, strijden, waken. Met een christelijken vriend staat ze hem onafgebroken ter zijde. De nevelen wijken, het licht breekt door, de hartstogten worden gebreideld, de banden der zonde verscheurd, het knellende juk verbroken. Hij had eens uitgeroepen: »verhoor mij, nu ik roep, God mijner regtvaardiging! Maak mij ruimte in benaauwdheid, wees mij genadig en hoor mijn gebed!" nu werd die smeeking verhoord, en hij juichte: »ik ben beschenen door het licht, dat afstraalt van Gods aangezigt!"

Hij ontving den doop.

Hoe lang had die moeder om dien zoon geweend. Nu was ze heengegaan, nu hare tranen gedroogd waren, en tot den zaligen glimlach der dankbaarheid plooiden zich hare stervende lippen. Dertig jaren had ze voor hem gezorgd, gewaakt, geworsteld, gebeden. Zij verliet hem als Christen.

Toen had ze gezegd: »wat zou ik hier langer nog toeven?"

»Niet langer," sprak God.

Als de Eeuwige Vader een Zijner afgedoolde kinderen wil terugroepen van de kronkelpaden der zonde, dan zendt Hij den liefelijkste van de schare der engelen, die Zijn troon omringen, en spreekt: »ga heen om als mensch te minnen, te lijden, te bidden, te gelooven!"

Die engelen noemen wij »Christelijke vrouwen."

Als de afgedoolde is weêrgebragt tot den Vader, dan spreekt de Barmhartige: »keer weder, mijn bode, tot het licht, uw erfdeel!"

Als de engel de vleugelen rept, dan zeggen wij: »zij is gestorven!"

Monica had eene dubbele taak vervuld, twee zielen had ze gered: een echtgenoot en een zoon.

Die zoon? Zijn geest heeft diepten gepeild, waarvoor krachtvolle denkers terugbeven; hij heeft hoogten bestegen, die den stoutste doen duizelen; hij heeft met gadeloozen moed de geschiedenis van zijne zonden beschreven voor de nakomelingschap in trekken, wier ontzettende waarheid van zijne blanke opregtheid getuigt. Hij staat aan het hoofd der Westersche kerk, en eeuwen lang heeft zijn geest haar geleid, nog werkt hij in duizenden bij duizenden.

Hij is een van het drietal, dat na den goddelijken Stichter der kerk den krachtigsten invloed heeft geoefend op hare innerlijke en uitwendige geschiedenis. Plaats tusschen Paulus en Luther den eenige, wien die eereplaats toekomt: den zoon van Monica's tranen en gebeden, — AUGUSTINUS!

Arnhem. J. P. DE KEIJSER.

KERKELIJKE BERIGTEN EN MEDEDEELINGEN AANGAANDE HET GODSRIJK OP AARDE.

Ierland.

Wij beleven een zonderlingen en belangrijken tijd, een tijd in vele opzigten gelijk aan dien vóór de Hervorming, waarin ook nu der Christelijke kerk eene nieuwe toekomst bereid wordt. De beide hoofdafdeelingen dier kerk, de Roomsche en Protestantsche, staan tegen

elkander over ten strijde toegerust, zij treffen elkander op het terrein des geestes en des levens, bekampen elkander in geschrift en geven elkander niet toe, om veroveringen te maken. Het schijnt voor beide een strijd op leven en dood. Wel is het zeker te bejammeren, dat zulk een strijd gevoerd wordt onder broeders, die denzelfden naam van Christenen dragen; maar nu eenmaal die strijd door menschelijke heerschzucht en bijgeloof noodzakelijk is geworden, nu kunnen wij niet anders dan dien strijd als het teeken van leven in de Kerk toejuichen en den loop dien hij neemt, met belangstelling volgen. Wij beklagen den Protestant evenzeer als den Roomschen, die de dagen van valsche verdraagzaamheid en gewaanden vrede van vóór dertig of meer jaren zou terugwenschen. De Heer die gewild heeft, dat Zijne Kerk hier op aarde eene strijdende zou zijn, wekke alle tragen en slapenden op tot krachtige en levendige deelneming aan dien strijd, beware de strijdende partijen voor uitersten, en doe uit dien strijd Zijne Kerk gezuiverd en geheiligd, van de breuke hersteld, en hereenigd, glansrijk en zegevierend te voorschijn treden!

Dat wij de zaak van het Protestantisme beschouwen als de zaak des Heeren en hare overwinning wenschen en bidden, kan zelfs geen eerlijke Roomsche ons euvel duiden. Met blijdschap vestigen wij daarom het oog op den snellen voortgang van het Protestantisme in de laatste jaren, bepaaldelijk in Ierland.

Het Puseyisme, dat vele geestelijken en leeken der Engelsche Episcopale Kerk tot afval naar Rome doet neigen en sommigen werkelijk deed afvallen, zoowel als in den jongsten tijd de handelingen van Kardinaal Wiseman, hebben in Engeland de geesten wakker geschud en veler oogen geopend voor de gevaren die het Protestantisme daar te lande dreigen. Het was voor de Engelschen bewaard, om het denkbeeld van een Evangelisch Verbond in het leven te roepen, waartoe al wat Protestant heet in alle werelddeelen worden opgeroepen, om zich te vereenigen, zonder te zien op verschil van geloofsleuzen, in eenheid des geestes, door het geloof, en de gemeenschappelijke belijdenis te beschermen tegen de aanvallen van Rome, een verbond, dat reeds zijne vertakkingen in bijna alle landen

heeft. En wie heeft het niet vernomen, hoe de wereldtentoonstelling ook eene wereldvergadering van dat Verbond heeft te zamen geroepen, waarin mannen van naam onder de Protestanten uit al de deelen der aarde hebben gesproken?

Van dat Verbond hield de Engelsche afdeeling op het einde van Augustus des vorigen jaars hare zesde zitting in Dublin, de hoofdstad van Ierland. De vorderingen van het Protestantisme daar te lande werden er bijzonder besproken. Het bleek, dat eene onwederstaanbare magt des geestes zich meester maakte van de Katholieke bevolking in het Zuiden en Westen des lands. Al de Protestantsche kerkgenootschappen, hunne ondergeschikte geschilpunten ter zijde stellende, en zich vereenigende met negen vastgestelde artikelen ten aanzien van hoofdzaken des geloofs, werkten te zamen, en dank zij dien geest van eendragt, hun arbeid was niet ijdel in den Heer. Vijftig duizend Roomschen gingen over tot het Protestantisme. Dertig nieuwe gemeenten zijn er gesticht, waar die vroeger niet bestonden, en een aanzienlijk getal van Roomsche kinderen bezoeken bestendig de Protestantsche scholen. De Methodisten hebben in Ierland 857 agenten en 1411 zendingen. Deze agenten, die de Iersche volkstaal spreken, verzamelen de boeren in den nacht en prediken dan voor hen. In een enkel distrikt, dat van Doon, zijn omstreeks duizend personen tot het Protestantisme toegetreden. De Anglikaansche Bisschop van Tuam had, vergezeld van den Graaf van Mago, den Regter Jackson en twee leden van het Parlement, sir W. Verner, baronnet, en M. Frewen, en vele geestelijken, in diezelfde maand een togt gedaan door zijne uitgestrekte dioecese, gedurende welke hij te Achill-Sound een nieuw gebouwde kerk gewijd en honderd vijf en zestig, waaronder honderd vijftig bekeerde Roomschen, ingezegend had, en zoo op vele andere plaatsen. Te Spiddal wijdde hij de eerste Protestantsche Kerk in, die ooit in dit gedeelte des lands bestaan heeft.

Zoo is Ierland thans het veld der Evangelische zending. In het jaar 1851 bedroeg de gezamenlijke bevolking aldaar zes en een half millioen. Onder deze bevinden zich nu door de menigvuldige overgangen twee en een half millioen Protestanten. Toen in 1821

de bevolking werd geschat op acht millioen (door de cholera, aardappelenziekte en vooral door de landverhuizing nu zoo aanmerkelijk gedaald) stelde Daniël O'Connel de verhouding van Roomsch tot Protestant in Ierland als 7 tot 1. Thans is het niet veel meer dan 2 tot 1.

Men meene niet, dat door de sterke landverhuizing naar Noord-Amerika slechts verplaatsing geschiedt, zoodat wat de Roomsche Kerk hier verliest, zij dat ginds terugvindt. Een Iersch Roomsch dagblad (The Tablet), onder redactie van M. Lucas, bevatte, niet lang geleden, eene ernstige waarschuwing van een ijverigen priester uit N.-Amerika aan de Iersche geestelijkheid, om toch met alle kracht de landverhuizing te keer te gaan, om reden, dat de overgroote meerderheid dier Iersche landverhuizers Protestanten worden.

»Zoo gij de Katholieken niet bij u houdt," schrijft hij, »zij zullen herwaarts komen, en naauwelijks aangeland, gaan zij over tot het Protestantisme." Ten bewijze haalt hij het schrijven aan van den Roomschen Bisschop van Charlestown (wijlen Dr. England), waaruit bleek dat in 1836 in N.-Amerika de één millioen Roomschen die zich daar bevonden, in den loop van vijftig jaren vermeerderd waren met vier millioen landverhuizers, maar dat van deze vijf millioenen slechts 1,250,000 in den schoot der Kerk waren gebleven. — En sedert 1836 is deze staat van zaken niet veranderd. Op het oogenblik dat genoemde priester de Vereenigde Staten verliet, had, schrijft hij, de opvolger van M. England, Mgr. Raynolds, hem en andere priesters gezegd : »gij kunt de zaak onzer godsdienst niet beter dienen, dan door te gaan naar Ierland, van de eene kerspel tot de andere, en aan allen te zeggen, dat zij toch hunne onsterfelijke zielen niet verliezen met naar hier te komen."

DE THABOR.

Zes uren van den Karmel en vier uren van den Jordaan, ligt, op twee uren afstands van Nazareth, de Thabor.

In den vorm van een afgeknotten kegel, steekt hij, afgezonderd van de omliggende bergen, duizend voeten boven de vlakte waaruit hij oprijst, zijnen kruin omhoog. Hij is geheel met eene bosschaadje van olijf-, eiken- en amandelboomen bedekt, onder welker loof men uit de vlakte langs een smal en steenachtig pad, te voet of op een lastdier gezeten, binnen omstreeks een uur, zijn top kan bereiken. Staat men daar op de hoogte, die eene uitgestrektheid heeft van een half uur, dan reikt het oog aan de ééne zijde tot aan de Middellandsche Zee; aan den anderen kant ziet het den Jordaan en het meer van Tiberias, en daar beneden aan den voet des bergs, ligt de schoone vlakte van Jisreël.

Die schoone berg was meermalen getuige van bloedige oorlogen. Zijn kruin strekte Barak eertijds, toen hij tot verlossing van Israël tegen Sisera zou optrekken, tot eene veilige legerplaats (1). In den laatsten oorlog door de Romeinen tegen de Joden gevoerd, werden daar vestingwerken aangelegd, waarvan de grondslagen nog gevonden worden. En nog bij menschen geheugenis, in den jare 1799, werd er tusschen de Fransche en de vereenigde Engelsche en Turksche legers, aan zijnen voet een bloedige slag geleverd.

Dit alles heeft evenwel den Thabor niet zoo beroemd gemaakt

(1) Rigt. IV: 6, 12, 14.

als de aloude overlevering, volgens welke de Heiland aldaar verheerlijkt is, waarom hij ook »de Berg der verheerlijking" genaamd wordt.

In de vierde eeuw stichtte daarom de keizerin Helena daar een prachtige kerk, aan welke in vervolg van tijd nog twee kloosters werden verbonden, opdat er zoo, als 't ware, drie tabernakelen zijn zouden. Die heiligdommen mogen door de Saracenen verwoest zijn, toch staat daar nog een altaar, waarbij de Grieksche Christenen op den gedenkdag van 's Heilands verheerlijking de mis lezen.

Er zijn er, die den berg der verheerlijking meer noordwaarts zoeken. Zij beroepen zich op het verband, waarin deze gebeurtenis volgens Mattheus (1) voorkomt, en waaruit schijnt te blijken, dat de Heiland zich kort te voren, in de streken van Caesareä Philippi, aan het noordelijk einde der Galilesche zee bevond. Maar daardoor wordt het algemeen gevoelen der oudheid niet in het minste twijfelachtig, want de acht dagen, welke er, mede volgens het Evangelisch verhaal, tusschen zijn verblijf te Caesareä en Zijne verheerlijking verloopen zijn, waren meer dan genoeg, om van daar naar den Thabor te reizen.

Derwaarts volgen wij daarom den Heiland zoo gaarne, vooral in deze weken, aan de herinnering van Zijn lijden en sterven toegewijd.

Hij, die wist welk eene toekomst er voor Hem aanstaande was, ging er heen om te bidden. In de eenzaamheid wilde Hij zich sterken tot het volbrengen van de moeijelijke taak, Hem opgelegd. Daarom is Hij ons ten exempel. Ook ons wacht moeite en strijd, en wèl onzer, indien wij voorbereid zijn op alles wat ons zal overkomen, want dan zullen wij het lijden dezes tijds overwinnen en in de verzoeking zegepralen.

Zouden wij ook hier niet onzen grooten Voorganger navolgen? Hoe heerlijk werd Zijn gebed ook nu reeds verhoord! Nadat Hij

(1) Mat. XVI. 13.

daar den nacht in heilige overdenkingen had doorgebragt, werden Petrus, Jacobus en Johannes, die Hem vergezelden en door slaap waren bevangen, eensklaps wakker. De Vader verheerlijkte Zijnen Zoon (1). Zij aanschouwen Hem daar in de gedaante van een hemeling. »Zijn aangezigt blonk gelijk de zon en Zijne kleederen werden witter dan sneeuw, werden wit gelijk het licht." — Nevens Hem staan daar, in menschelijke gedaante, twee eerbiedwaardige hemelingen. De discipelen vernemen dat het Mozes en Elias zijn. Zij hooren hen met den Heiland spreken »over Zijnen uitgang, dien Hij te Jerusalem volbrengen moest." Wie zou ons den indruk kunnen beschrijven, welken dit hemelsch tooneel op de jongeren maakte? Zij verlangen het zalig genot van zulk een gezelschap zoo lang mogelijk te smaken, en in de opgewonden stemming zijner ziel spreekt Petrus : »Heer! het is goed dat wij hier zijn; zoo Gij wilt, laat ons hier drie loofhutten maken, één voor U, voor Mozes één, en één voor Elias!"

Hij wil door het ineên vlechten van olijftakken en bladeren tegen de doorbrekende zonnestralen hen beveiligen, wie eene betere rust verbeidt. Eene lichtende wolk, het zinnebeeld van Jehovah's tegenwoordigheid, overschaduwt, terwijl zij nog spreken, den Heiland en de beide hemelingen, en uit die wolk klinkt eene stem hun in de ooren : »deze is mijn geliefde Zoon, in welken Ik mijn welbehagen heb! Hoort Hem!"

Hoe zal dit blijk van de liefde Zijns Vaders den Heer, bij het tegengaan van Zijn lijden, hebben verkwikt en versterkt! Reeds nu werd Hij uit de vreeze verhoord.

Hoe zullen de jongeren, die Zijne heerlijkheid hadden aanschouwd, eene heerlijkheid als die des eeniggeborenen van den Vader, zijn bevestigd in hun geloof (2), en gewapend tegen de verzoeking die aanstaande was !

(1) Mat. XVII. 1—8. Marc. IX. 2—8. Luc. IX. 28—36.
(2) 2 Petr. I. 18.

En hoe luide roept het gebeurde op den Thabor ons toe, vol eerbied te hooren naar Hem, die nog tot ons spreekt, en te zien op Hem, die, langs den weg van lijden, Zijne heerlijkheid is ingegaan, en ons plaatsen bereid in het huis van Zijn Vader, waar wij niet slechts de godvruchtigen van alle eeuwen en volken ontmoeten, maar ook onze vrome ontslapenen die ons zijn vooruitgegaan, wedervinden en herkennen zullen, om zonder einde met hen en met den Heer te wezen, en te ondervinden, »dat het goed is dáár te zijn."

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

EEN GRAFBEZOEK OP DEN MORGEN VAN HET PAASCHFEEST.

Het is meermalen opgemerkt, dat er eene aangename harmonie bestaat tusschen het jaargetijde waarin het Paaschfeest zijne plaats vindt — de lente met haar ontwakend leven in de natuur, — en de stof waar dat feest onze Christelijke aandacht bij bepaalt: den Eersteling uit de dooden, die tot een heerlijker bestaan de grafspelonk verliet.

Ditmaal vooral scheen de verwachting dienaangaande verwezenlijkt te zullen worden. Het was een schoone morgen, waarop te midden eener reeds vroeg ontluikende natuur, ons Paaschfeest begon. Daar buiten ademde alles een nieuw leven. Dat zachte groene waas over boomen en struiken, los en doorzigtig heengeworpen, die frissche tint der omgeploegde of nieuw bekleede

velden, dat vrolijk morgenlicht, die liefelijker lucht, welke nu reeds een tal van vogelen, met hunne zoo verschillende, immer blijde zangen, tot ons overbragt, — hoe stemde het alles uitnemend overeen met de gedachte des menschen : »heden is het feest!"

Terwijl alzoo de liefelijkheden van een schoonen morgen mij, op iederen anderen dag, naar buiten zouden hebben getrokken, riep nu daarentegen de voorbereiding tot mijn gewigtig werk op dezen dag, mij naar mijne kamer, tot een vernieuwd bewijs voor de onvolkomenheid van onzen kansel-arbeid, gebonden als die doorgaande is, aan zorgvuldig overwogene, vooraf, op verschillende uren ter neêrgeschrevene, gedurig bij herhaling gelezene toespraak; in plaats dat die wezen zou, wat wij zoo gaarne wenschten, maar zeldzaam vermogen : de bezielde sprake van een gemoed, onmiddellijk overvloeijende van de helder bewuste, diep gevoelde waarheid! Als ik, ook met dat denkbeeld vervuld, mij nederzette tot een laatste overzigt van het geschrevene woord, kwam het eensklaps in mij op, of ik heden niet meer voor mijzelven en mijne hoorders gewinnen zou, wanneer ik die laatste uren anders besteedde; of de beste voorbereiding, de krachtigste opwekking van den geest tot de verkondiging der opstanding voor mij niet elders zou te vinden zijn.

Ik dacht aan die vrouwen, die zeer vroeg op den morgen van den eersten dag der week, Jerusalem verlieten, om naar het graf van hun geliefden doode te gaan. Hoe was juist die togt eene uitnemende voorbereiding tot hunne latere ontmoeting, als zij nog eenmaal daarbij, den vollen omvang van hun verlies moesten gevoelen, gevoelen hoe lief zij hem hadden en hoe onmisbaar zijn steun hun geworden was, om dan ten slotte hem weder te vinden. Voorwaar een treffend blad uit de geschiedenis, dat van die vrouwen, inzonderheid dat van Maria Magdalena gewaagt : een heenwandelen met gedachten van dood en rouw, voerende tot het wederzien des herleefden; stille zuchten en tranen, opgelost in een Rabbouni der verrukking!

Onder de duizenden, die op heden ter feestviering zouden opgaan, dacht mij niemand geschikter, om den vollen rijkdom van ons Paaschfeest te omvatten, dan wie aan Maria Magdalena geleek in het besef der onmisbaarheid van Christus; niemand beter toebereid tot feestelijke vreugde, dan wie als zij, begon met een vragenden blik op het graf of andere donkere plekken der aarde, en alzoo met behoefte aan versterking van het verslagen gemoed, om dan bij de mare: »de Heer is waarlijk opgestaan!" gedachten der onsterfelijkheid begeerig op te vangen, gelijk de dorstige lippen hare lafenis.

Ik wenschte een der zoodanigen te zijn, en spoedde mij daarom naar buiten; maar 't was nu niet tot dat blijde wandelen, te midden van de liefelijkheden der lente, dat in den beginne mij toegelagchen had, het was onder den invloed der allengs verrezene denkbeelden geworden, wat ook die gang, op den morgen van den eersten dag der week, in Jerusalems schoone omstreken, voor die vrouwen was: de droeve togt naar een graf!

De rustplaats onzer dooden ligt op eenigen afstand van ons dorp. Het is eene groote woeste ruimte, die men hier in vroegere jaren daartoe heeft ingerigt en in een drietal vakken afgedeeld, allen met een digte wal van dennen omgeven; niets wast er dan de nederige heideplant; een enkel eenvoudig grafgewelf verheft er de donkere spitse boven den valen bemosten grond; hier en daar staat een naam en jaartal boven een graf te lezen; maar anders geen menschenwerk in het rond; geene woning der levenden, daaraan grenzende, geen gedruisch of gewoel der bewoonde kringen van verre. Hebt ge eenmaal den voet gezet binnen deze stille omgeving, waar de natuur zelve hare somberste verwen schijnt te hebben zamen gebragt, dan is het of gij eensklaps in andere oorden waart ingegaan, dan waartoe de lagchende natuur behoorde, die gij buiten aanschouwdet, en het gevoel der diepste eenzaamheid met zijne indrukken van kalmte en ernst vermeestert aanstonds den geest des bezoekers!

Hoe welkom was mij dat eigenaardig karakter onzer begraaf-

plaats, zoo dikwerf ik daar eenige oogenblikken vertoefde. Immers zoeken wij zulke plaatsen meestal op, ten einde sommige dooden, die men eertijds heeft gekend, vele goede dingen tot ons spreken zouden, nog nadat zij gestorven zijn; opdat hunne nagedachtenis zich verheffen zou tot een zuiverende vlam voor ons zinnelijk gemoed; het heimwee prikkelen mogt naar beter vaderland; opdat hun geloof aan het onze nieuwe opwekking geven zou, en hun heengaan ons boven vele kleingeestige bekommeringen dezes levens, de toebereidselen tot onze eigene afreize mogt leeren schatten. Maar wil men dit alles bij de dooden oogsten, men moet dan ook met hen alleen zijn, het woelige dagelijksche leven moet geheel op den achtergrond zijn geweken, en zoo moet de geest, door niets afgetrokken, met hen kunnen teruggaan op den afgelegden weg. — Worden de opengevallene plaatsen in ons midden zoo spoedig vervuld en zouden de nieuw opgetredenen zoo ligt menigen afgereisden uit onze gedachten verdringen, 't is daarentegen alsof een stille akker, gelijk ik zoo even schetste, het gansche dooden-register onzer naaste medgezellen voor ons ontrolt, en terzelfder ure de belangrijkste trekken uit hun leven voor ons geheugen vernieuwt.

Zóó was het mij althans, zoo dikwerf ik daar wederkwam en menige grafheuvel mij niet slechts een naam te binnen bragt, maar ook zooveel belangrijks en leerzaams uit het innerlijke leven dergenen, van wier laatste dagen ik meestal de getuige mogt zijn.

Ginds rustte eene oude vrouw, die bij mijne komst in de gemeente, reeds meer dan tachtig jaren telde, maar van welke ik mij moeijelijk kon voorstellen, dat zij door de jaren veel veranderd kon zijn; zoo bezadigd, zoo ernstvol waren de trekken uit hare jeugd, waarvan zij gaarne verhaalde, zoo jeugdig was nu in hare grijsheid haar ijver en de toon van haar gesprek, waar het de onderwerpen gold, die boven alles dierbaar waren aan haar hart. Wèl was haar leven Christus; zij zag de wereld slechts aan met het oog op Hem en Zijn koningrijk, en zocht, bij al wat zij aanschouwde of vernam van de woelingen der men-

schen, met belangstellende blikken, naar de uitkomst, die dit alles hebben mogt voor de uitbreiding of de zegepraal van het rijk des lichts. In hooge mate bekend met de Heilige Schrift, gedacht zij met dankbaarheid gedurig aan degenen die al vroeg den lust tot bijbellezen bij haar hadden opgewekt, zoodat zij nu, bij het verzwakken van haar gezigt, vaak slechts een enkel woord behoefde te ontcijferen, om zich geheele hoofdstukken letterlijk te herinneren, en zoo dikwijls had zij dit niet gedaan, of zij verklaarde er nu weder nieuwe, vroeger onopgemerkte schoonheid en heerlijke kracht in te hebben gevonden. Dat zij ten laatste niet meer met de gemeente haren God openlijk vereeren kon, gaf haar grootere kwelling dan de gebreken des ouderdoms. Haar sterven was een ootmoedig maar vertrouwend te gemoet treden van den Heer, dien zij levenslang had gezocht. Hare laatste woorden waren aanhalingen uit dezen of genen zegezang, of van spreuken uit de Schrift, vol triomf over den weldra voleindigden strijd, of een fluisterend begroeten van den Verlosser, dien zij reeds meende te zien in den geopenden hemel. En als ik daar nu bij haren grafheuvel stond, het was er mij, als hoorde ik nog dat woord, dat zij zoo vol nadruk sprak, terwijl hare hand de mijne drukte : »tot wederziens!" en haar beeld verkondigde mij tevens zooveel aangaande den weg daartoe.

Een tred of wat ter zijde van haar, rustte een eenvoudig man, met wien ik meermalen nederzat aan zijn haard, wanneer de benaauwdheid hem, in de laatste weken, van zijn leger verdreven had. Nog staat het mij levendig voor den geest, hoe hij telkens, met een zeker beklemd gevoel, op hetzelfde onderwerp weder kwam, den aard en het wezen der wedergeboorte, eenmaal op zoo dringenden toon, door Christus gevorderd bij degenen, die zouden willen behooren tot het rijk door Hem gesticht. Eindelijk was het mij gelukt, in plaats van zijne vroegere, duistere voorstelling, hem naar zijne vatbaarheid een begrip te geven van dat nieuwe leven in den mensch, door den Meester gevraagd en gekweekt, en nu hernam hij : »daaraan heeft de

Heer dan reeds lang bij mij gearbeid en werkt Hij nu nog voort, terwijl gij Zijne woorden tot mij spreekt, toch zal er nog zooveel aan ontbreken, wanneer ik binnen kort van hier ga, maar daarboven, hoop ik, wordt dat voortgezet," en hier vouwde hij de handen zamen en sprak :

Heil'ge Jezus, o! heilig mij,
Tot ik als Gij,
Geheel volmaakt en heilig zij!

Voorzeker, mijn vriend! zoo dacht ik terwijl ik verder ging, het beroep op dien besten leermeester, bij den ingang eener hoogere wereld, zal wel niet vergeefs geweest zijn!

Daar stond ik vervolgens boven het stoffelijk overschot eener zwaar beproefde lijderes. Nog huiver ik op de bloote gedachte aan hare langdurige en groote smarten, en herinner mij, hoe ik een drietal weken achtereen, elken morgen op nieuw, met ontroering en deernis vernam, dat zij nog onder de levenden was, hoe dan telkens die woorden van ten Kate mij droevig in de ooren suisden :

Niet sterven, ach niet sterven kunnen,
Het hoofd gebogen in den schoot,
Vergeefs te wachten op den dood!

Maar ook, aan haar gedenkende, herinner ik mij tevens hoe bekommerd zij was, wanneer het ligchaam haar een kreet der smart had afgedwongen of een dringend roepen om den dood : dat dit haar als ongeduld of gebrek aan berusting zou worden aangerekend in den hemel, en hoe ze mij dan volgde met den geest, en het Amen krachtig medesprak, wanneer ik, ter geruststelling haars gemoeds, in een kort gebed, hare betuiging van onderworpenheid en geloof aan Zijne wijsheid en liefde bragt tot God, den kenner van haar hart.

Welk een verschil met hem, voor wien gindsche groeve geopend werd! Altijd had hij de wereld lief gehad en het

hoogste geluk bij haar gezocht, zonder immer moede te worden van gedurige teleurstellingen. Toen nu eene slepende ziekte, ten vorigen jare, haar doodelijk merk op hem had gedrukt, toen de vatbaarheid voor elke genieting der aarde gedurig meer hem ontviel, het ligchaam zoo kennelijk ten ondergang neigde, toen meende ik, dat het oog zich begeerig van de voorbijgaande wereld af, naar eene hoogere rigten zou, en het zaad des eeuwigen levens zou ontkiemen in den goeden grond van zijn inderdaad gevoelig hart. Ik meende somtijds dat hij reeds ten deele gewonnen was, wanneer hij, na een ernstig gesprek, bij het heengaan, mijne hand vatte en in tranen losbarstende sprak: »ik dank u, ik voel het, gij zijt mij een goed vriend, kom spoedig weer terug!" Maar helaas! nauwelijks een uur daarna, werd de mogelijkheid van te sterven in des levens bloei weder verre weggeslingerd, werd er begeerig omgezien naar hetgeen de gedachten aftrekken kon van het droevig heden. Zoo ging het telkens weder op nieuw, en de laatste maal dat ik hem zag, gaf hij mij zijne stellige verwachting te kennen, dat de eerstkomende lente genezing brengen zou. Drie dagen daarna was hij niet meer!

Maar hoe verdwaalde ik daar ook op die plaats van pijnelijke herinnering, die een wanklank geeft te midden van de heilige prediking mijner meest bekende dooden?

Hoe veel liefelijker beeld roept daar, op mijn terugweg, die laatste grafstede op; het beeld eener jeugdige Christinne, wier geschiedenis behoort tot die raadselen in het Godsbestuur, waarbij het »waarom?" zoo ligt te vaak door onzen kortzigtigen geest zou worden in het midden gebragt. Wat ik van uw innerlijk leven weet, ik heb het meer in stilte bespied, of uit enkele trekken opgevangen, dan uit uw eigen mond gehoord, overbevreesd als gij immer waart, dat de reine gedachten van uw verheven geest, zoo gij ze zonder terughouding te kennen gaaft, den schijn van ijdelen praal zouden dragen; begeerig als ge waart om God alleen te hebben tot den heiligen vertrouwden van de

diepste roerselen uws harten! Nooit denk ik aan u, — daar gij sints lang, wetende, dat het vonnis des doods voor u geteekend was, met groote zelfbeheersching, zoo kalm uw weg vervolgdet, niet ophieldt deel te nemen in al wat u omgaf, het schoone op te merken en te kweeken, de uwen met de bewijzen van innige liefde te omringen, zóó mensch te zijn, zoo lang het God behaagde, terwijl tevens uw oog verlangend uitzag naar den hemel, — nooit denk ik aan u, of de begeerte ontbrandt in mij, om u van verre te gelijken!

Zoo gevoelt gij het, naar ik hoop, geëerde lezer! nadat ik u dus op onze begraafplaats heb rondgeleid, en de voornaamste stemmen u deed hooren, welke daar door mij van tijd tot tijd, waren vernomen, dat het vruchtbaar wezen kan, dien akker te bezoeken, wanneer hij te zamen vereenigd, zulke verschillende trekken uit het Christelijk leven en sterven oproept voor den geest, en te midden van de merkpalen der vergankelijkheid, aan het eigen nadenken overgeeft. Maar moge het u deswegens niet bevreemden, dat ik er meermalen heenging, ik ben u nog de verklaring schuldig, waarom juist op heden mijne begeerte mij derwaarts riep.

't Was in waarheid een weemoedig verlangen dat mij dreef, en de hemel straks nog zoo schoon en zoo rijk aan licht, maar die nu zijn gloed met wolken had bedekt, en, kon het zijn, nog somberder tinten dan gewoonlijk aan ons kerkhof verleende, was niet in weêrspraak met de stemming des gemoeds, waarmede ik de beslotene ruimte binnentrad. Het was immers zoo als ik straks reeds te kennen gaf, de droeve gang naar een graf!

En nu vermoedt gij welligt de waarheid reeds! — Ja ik had, sints eenige maanden, opgehouden slechts een belangstellende bezoeker van dien akker te zijn; er waren banden geknoopt tusschen mij en hem, ik was aan zijne bevolking als vermaagschapt geworden, en had mijn deel gekregen aan zijn treurig herbergzamen grond. Dat trok mij meermalen, dat trok ook heden mij zoo krachtig aan. Het was het verlangen des verla-

tenen naar al wat voor zijn geest de gemeenschap weder aanknoopen kon, de behoefte van den treurenden om tegenover zijne smart te staan; maar vooral ook het peilen der wonde, om de genezing naderbij te komen, althans den verzachtenden balsem beter te leeren gebruiken.

Weldra stond ik dan nu andermaal op *mijne* plek, en staarde op den nog niet weêr bewassen grond, alsof mijn oog daar doordringen kon, en er dezelfde diepbetreurde gezellin zou wedervinden, die ik in mijn huis en aan mijne zijde, nog ieder oogenblik, als bij vernieuwing, vruchteloos zocht.

O! er rustte een heilige sluijer over den rijkdom mijner herinneringen, daar weder bij vernieuwing gewekt! Gij, onbekende lezer! vergt niet, dat ik dien voor u opheffen zou; voor u, mijne vrienden! behoeft dit niet. Van mij zelven en mijne gewaarwordingen kan ik spreken, maar meer — — vermag ik niet!

Wat scheiding maakten die weinige duimen gronds tusschen wie zoo naauw vereenigd waren; wat vreesselijken dam wierpen zij op tusschen het verledene en het tegenwoordige; met wat ontzagchelijke zwaarte drukten zij hier den geest, gelijk zij daar op het ligchaam schenen te drukken; hoe hadden zij de gedaante der gansche aarde voor mij veranderd! Terwijl alles om mij zweeg, geen spoor van het bezielde leven zich in het rond vertoonde, — ik daar niets dan dooden, werwaarts ik ook zag, voor mijne verbeelding vertegenwoordigd vond, hoe poogde ik om den wille dier ééne, als in hun midden af te dalen, en vloeide de vraag mij onwillekeurig van de lippen : waar zijt gij? — en wat vragen nog meer stuwden de eene de andere voort! Wat behoefte aan licht en kracht uit den hemel verhief zich in mijn bewogen gemoed!

Daar scheurde eensklaps eene windvlaag de wolken van één en een heldere zonnestraal viel met blijder glans op het graf vóór mijn voet; — daar bogen de reusachtige dennen de toppen suizende uiteen, als moesten zij den toegang voor een hooger wezen openen. Ik zag op en dacht aan dien engel, die tot de vrouwen

sprak : »dien gij zoekt, is hier niet meer, wat zoekt gij den levende bij de dooden?" En als ter zelfder tijd ook de volle toonen der luidende klokken mij van uit de verte tegenklonken, die aan allen in den vroegen morgen verkondigden, dat heden het feest der opstanding zou worden gevierd; daar was het mij, als of de stem van God mij toeroepen wilde, waar ik al meer en meer den vasten grond voor mijn geschokten vrede zoeken moest!

Hoe ik toen wederkeerde, door de innerlijke bewegingen mijns harten voorbereid, om met aanbiddenden geest om te zien naar mijn verrezen Heer, en het aan allen met verhoogde warmte toe te roepen : »nu Christus is opgestaan, is ons geloof niet ijdel!" Hoe toen het statig lied, een weinig daarna door de gemeente ten hemel opgezonden, de uitdrukking was mijner eigene vurige dankzegging aan God, en het mij was als hoorde ik de engelen en opgewekten in heerlijken weêrklank op ons gezang, het zegelied over den ontwapenden dood herhalen, ik zou het moeilijk kunnen beschrijven. Maar dit weet ik, dat nooit met vuriger begeerte naar de gemeenschap met mijn Heer, mijne vingeren den drinkbeker des Nieuwen Verbonds hebben omvat, dan toen ik, in diezelfde ure, met vele broederen aan de nachtmaalstafel was vereenigd en hun toespraak : »Christus is opgewekt en is de eersteling geworden dergenen die ontslagen zijn!"

Dat ik deze mijne eigene ervaring hier heb terneêrgeschreven, het was, lieve lezer! om met te meer vrijmoedigheid, u den raad te kunnen geven : wilt gij inderdaad genot hebben van de verhevene waarheden, door het Evangelie verkondigd, — zoek dan, elk naar den toestand waarin gij verkeert, en naar den aard van uw eigen gemoed, vooraf het gevoel uwer ware behoeften op te wekken of te versterken!

VINCENTIUS DE PAULA.

DE CHRISTELIJKE MENSCHENVRIEND DER ZEVENTIENDE EEUW.

Niet zonder eenige bevreemding zullen welligt sommigen onzer lezers aan het hoofd dezes den naam lezen van een man, die tot de Roomsch-Katholijke kerk behoorde en voortdurend door onze Roomsche medechristenen in hooge eer wordt gehouden. Hij verdient echter ten volle zijne plaats in een Christelijk Museum, als die onder de sieraden des Christendoms mag geteld worden, en een sprekende getuige is voor de kracht der liefde, die de opregte belijdenis van Jezus kweekt.

Partijdig en bekrompen, ja onchristelijk zelfs zou het zijn, den geest van Christus onopgemerkt te laten in den broeder die niet in onze voorregten deelde, maar toch naar de uitspraken van zijn geweten, en naar het licht hem geschonken, God en den Verlosser diende. Het merkteeken, door den Heer zelven voor zijn echten belijder aangewezen (Joh. XIII : 35), blinkt in Vincentius helder uit, en wie naar dien maatstaf oordeelt, zal met welgevallen, misschien niet zonder beschaming, hem, den Christelijken menschenvriend, gadeslaan, die met het hoogste regt een sieraad van het Katholicisme mag geheeten worden. Ofschoon wij hem onder de heiligen niet rangschikken, wij vermelden zijn naam met eere onder de velen, die het nieuwe gebod, door Christus gegeven, met volharding beoefend hebben.

Er is meer, dat op Vincentius onze belangstellende aandacht vestigt. In menige plaats van ons vaderland worden door onze Roomsche medechristenen vereenigingen tot stand gebragt, die zijn naam voeren. Uit veler mond rijst daarbij de vraag op, wie Vincentius de Paula was, waarop niet aan allen een bevredigend antwoord gegeven wordt, zoodat het niet overtollig is, hem in

zijn leven en zijne werkzaamheid eenigzins nader te doen kennen, als dat ons zal doen blijken hoe hij door zijne liefde nog spreekt, lang nadat hij gestorven is.

Bovendien is in Vincentius de kracht der persoonlijkheid voor ieder te aanschouwen. Terwijl onze eeuw door vereenigingen op elk gebied haar doel zoekt te bereiken, op vereeniging en associatie haar vertrouwen stelt, blijkt in Vincentius de bezielende, opwekkende en veelvermogende kracht van het individu of van den enkelen mensch, die door de liefde van Christus gedrongen wordt, in weerwil dat uiterlijke omstandigheden hem belemmeren. De Heer heeft ten allen tijde zulke krachtvolle mannen in Zijne gemeente gegeven, rondom welke anderen zich schaarden, en die met vaste hand het werk, waartoe Hij hen riep, aanvingen, opdat het door anderen zoude worden voortgezet.

Onder die voorgangers en ijsbrekers op het gebied der Christelijke menschenliefde moet Vincentius de Paula gerangschikt worden. De Christelijke liefde, in den dageraad des Christendoms naar de bestaande behoeften heerlijk werkzaam, later binnen de godshuizen besloten, of door enkelen en op eenzijdige wijze beoefend, vertoonde zich in hem in haren wijden omvang en in haar verheven, reddend en zelfopofferend karakter, in een tijd toen de zin van Christus uitspraak : »hebt elkander lief, gelijk ik u heb lief gehad," schaars verstaan werd, en de philanthropische ijver van onze dagen geenszins ontwaakt was.

Moge de schets, die wij den lezers van het Christelijk Museum aanbieden, eenigermate het beeld van den Christelijken menschenvriend in Vincentius de Paula te aanschouwen geven!

Vincentius de Paula werd den 24 April 1576 in het dorpje Pouy in Gasconje, niet ver van de Pyreneeën, geboren. Hij was de zoon van eenvoudige landlieden, die niet zonder zegen zich en hunne zes kinderen het noodige levensonderhoud verschaften.

Reeds als knaap moest hij dan ook, door het hoeden van vee, de lasten des gezins helpen dragen. Zijn gunstige aanleg en vrome zin echter bragten zijn vader op de gedachte, dat hij tot iets beters bestemd was, dan om de zwijnen te hoeden. Hij plaatste daarom Vincentius, toen deze twaalf jaren oud was, in een Franciscanerklooster van eene naburige stad. De jongeling maakte hier kennis met een vriend, die hem mogelijk maakte naar Toulouse te gaan, om daar zijne opleiding tot priester voort te zetten. Na voleindigde studiën ontving hij in het jaar 1600 de priesterwijding, en eerlang zou zich de Christelijke zin openbaren, welke het hart vervulde, dat onder het priesterkleed klopte.

Vijf jaren later bevond Vincentius zich te Bordeaux. Op zijn terugkeer naar Toulouse viel het schip, waarop hij zich bevond, in handen van zeeroovers, die de schepelingen ten deele doodden, ten deele in ketenen klonken. Onder de laatsten behoorde Vincentius. Hij werd met andere lotgenooten naar Tunis gevoerd en daar als slaaf verkocht. Na verschillende heeren gediend te hebben, werd hij het eigendom van een renegaat, in wiens binnenste hij het berouw over zijn afval van het Christendom, door medewerking van eene zijner vrouwen, deed ontwaken. De renegaat, die niets vurigers wenschte dan uit zijn val zich op te heffen, ontvlugtte met Vincentius, aan wien hij zich ten duurste verpligt gevoelde, de Afrikaansche kust in eene kleine boot, en landde gelukkig in Frankrijk, waar hij in den schoot der kerk wederkeerde.

Deze eerste, met zegen bekroonde, werkzaamheid van Vincentius werd ras door eene meer uitgebreide gevolgd: de wederkeering van den renegaat was de eersteling van zijn arbeid ter behoudenis van zondaren, die, volhardend voortgezet, met een rijken oogst hem verblijdde.

Na in 1612 gedurende korten tijd, maar niet zonder vrucht, te Clichy als pastoor werkzaam te zijn geweest, gaf hij, op sterken aandrang van zijnen vriend, den bekenden Berulle, de roeping gehoor, om zich te belasten met de taak der opvoeding van de kinderen van den graaf de Gondy, generaal der koninklijke galeijen. In dit huis werd hem een ruim arbeidsveld geopend. Behalve zijne zorg voor de opvoeding der kinderen vergezelde hij het grafelijke echtpaar meermalen bij hun bezoek hunner uitgestrekte landgoederen in verschillende gedeelten van Frankrijk. Inzonderheid de gravin trok zich de tijdelijke en eeuwige belangen harer onderhoorigen met warme belangstelling aan. In persoon zocht zij armen en kranken op, om door woord en daad de ellende te verzachten, en gaf zoo in haren tijd het liefelijke beeld van waarlijk helpende liefde te aanschouwen, dat onze dagen in Amalia Sieveking en menige andere vrome Christin aanbieden. Vincentius vergezelde doorgaans de gravin bij hare armenbezoeken, en betoonde zich bij grooten en geringen de waardige zielzorger. Op een dezer togten werd hij bij een zestigjarigen kranke geroepen. Deze man stond bij allen bekend als iemand van een onberispelijken wandel en deelde in de bijzondere achting der gravin. Na de ernstige toespraken echter van Vincentius, die hem tot belijdenis zijner zonden bragten, bleek het dat zijne vroomheid slechts eene uiterlijke was en dat hij aan grove zonden schuldig stond, hoewel hij naar de voorschriften zijner kerk getrouw ter biecht was gekomen. De stervende was vervuld met levendige dankbaarheid jegens den man, die hem aan zijne verblinding ontrukt en den weg der behoudenis gewezen had. De gravin, die hem vóór zijn sterven nog bezocht, was diep bewogen. Zij besloot uit den toestand van dezen man, die bij de wereld als braaf bekend stond, tot dien van anderen, en erkende de ongenoegzaamheid van hetgeen tot hun zedelijk welzijn werd aangewend. Zij noodigde daarom Vincentius uit tot het houden eener boetprediking, en stelde eene som van 16,000 livres beschikbaar voor verschillende geestelijke orden, onder voorwaarde dat deze om de vijf jaren op hare landgoederen in het bijzonder werkzaam zouden zijn tot behartiging der geestelijke belangen van hare pachters.

Oefende Vincentius zoo op de gravin zijn veelvermogenden in-

vloed uit, hij meende thans elders zijne krachten te moeten aanwenden, en aan zijn innig zielsverlangen te mogen voldoen, om, ver van de grootschheid des levens, in nederigheid de armen te dienen. De opvoeding zijner kweekelingen was voltooid, terwijl de familie de Gondy hem eene overdrevene achting toedroeg, die hem voor zich zelven bevreesd maakte. Hij vertrok daarom, na den raad van zijn vriend Berulle ingewonnen te hebben, naar het dorp Chatillon, waar door de dienst van onwaardige priesters eene diepe verwaarlozing heerschte. Hij vond er zich eene wijde deur geopend, en werd er gebragt tot die bemoeijingen voor den nood van ongelukkigen, welke zijn naam in voortdurend aandenken doen leven.

Toen hij eens gereed stond om te gaan prediken, verzocht men hem de behoeften van eene arme kranke familie, die tot zijn kerspel behoorde, aan de mededeelzaamheid zijner toehoorders aan te bevelen. Hij voldeed daaraan en ging 's namiddags zelf het ongelukkige gezin bezoeken. Tot zijne verbazing zag hij nu den weg bedekt met menschen, die levensmiddelen van allerlei soort tot deze armen bragten. Deze indruk zijner aanbeveling trof hem diep, maar tegelijk betreurde hij het dat aan deze mededeelzaamheid geene bedachtzaamheid zich paarde, daar deze oogenblikkelijke overvloed weldra door te grooter gebrek zou gevolgd worden. Dit deed bij hem, onder gebed tot God, het voornemen rijpen om eene vereeniging van weldadige vrouwen op te rigten, die, bij de betooning van ligchamelijke hulp, inzonderheid verwaarloosde kinderen zich zouden aantrekken en de eeuwige belangen der behoeftigen behartigen. Vele huismoeders uit den omtrek wist hij tot deelneming aan deze vereeniging te bewegen. Met moed werd het werk aangegrepen, met goeden uitslag bekroond, en de eerste confrérie de charité was door Vincentius in het leven geroepen!

Intusschen was het hem niet vergund hier langen tijd werkzaam te zijn. De familie de Gondy liet niets onaangewend om hem tot terugkeer in hunne woning te bewegen. De gravin was

ontroostbaar en bestormde hem met zulke dringende aanzoeken, dat hij wankelde, daar ook zijn vriend Berulle hem raadde daaraan gehoor te geven. Na ernstige beproeving besloot hij hiertoe en verliet Chatillon, waar het door hem uitgestrooide zaad een heerlijken oogst beloofde. Bij zijn vertrek verdeelde hij zijne have onder de armen, en weenend en klagend zagen zijne gemeenteleden den geliefden voorganger vertrekken. In het laatst van het jaar 1617 kwam hij weder te Parijs, betrok er zijne vroegere woning, en moest de gravin beloven haar niet weder te zullen verlaten.

Vincentius vatte te Parijs den elders gestaakten arbeid op. Daar het onderwijs van de zonen van den graaf hem niet meer had bezig te houden, vond hij ruimen tijd tot vrije werkzaamheid. Hij bezocht voortdurend verschillende streken, vormde er vrouwenvereenigingen, naar het voorbeeld der te Chatillon opgerigte, en geen schuilhoek van menschelijke ellende bleef hem onbekend. Ook de ongelukkige toestand der tot de galeijen veroordeelden trok in het bijzonder zijne aandacht. De gelegenheid om voor deze werkzaam te kunnen zijn, was hem geopend, daar de graaf de Gondy generaal der galeijen was, en hij alzoo op zijne medewerking konde rekenen. Met zijne toestemming huurde hij in de voorstad Saint Honoré een groot huis en nam daarin een groot getal veroordeelden op. Ruime giften, die van alle zijden hem toevloeiden, maakten hem de uitbreiding zijner pogingen gemakkelijk. De zaak baarde opzien. Hof en volk namen deel in zijne bemoeijingen ten nutte der ongelukkige galeislaven. Twee jonge geestelijken vestigden hun verblijf te midden der veroordeelden, en stonden Vincentius getrouw in zijn dagelijksch verkeer met deze bij. Ook de Gondy onttrok zich niet. Hij rustte niet, voor dat de jonge koning Lodewijk XIII in 1619 Vincentius tot koninklijk aalmoezenier der Fransche galeijen benoemd had. Hij werd zoo de opziener van alle geestelijken, die onder de galeislaven werkzaam waren. Weldra reisde hij nu naar Marseille, om daar de galeijen te bezoeken. Hij vond er de veroordeelden

in een toestand van onbeschrijfelijke ellende, geheel verstompt en verhard, zoodat het binnenste van velen voor iederen indruk ten goede gesloten was. Men zegt, dat Vincentius toen een tijd lang nevens een der gevangenen zich liet vastsmeden en eindelijk zoo het hart van dien ongelukkige vermurwde. Dit voorbeeld werkte gunstig op de priesters die met de behartiging der geestelijke belangen van de veroordeelden belast waren, en stelt ons in Vincentius de beoefening der Apostolische uitspraak : »wij zijn schuldig voor de broederen het leven te stellen" (1 Joh. III : 16b) in liefelijk licht voor oogen. Later koos hij twintig geestelijken, die twee aan twee, op de galeijen te Bordeaux zouden arbeiden.

Bij zijn terugkeer naar Parijs reisde Vincentius door de stad Macon. De straten wemelden er van bedelaars. Het was hem eene aanleiding om daar zich op te houden. Zijne eerste pogingen om de bedelarij tegen te gaan werden met hoon en spot achtervolgd. Spoedig echter erkende men het heilzame zijner bedoelingen, en eene vereeniging van mannen en vrouwen werd tot stand gebragt, aan welke hij, naar door hem gegeven regels, de zorg voor de verarmden en verwaarloosden opdroeg.

Al deze bemoeijingen tot heil der lagere volksklasse werden eerlang gevolgd door eene werkzaamheid, die treffend getuigt, dat Vincentius niet alleen of bovenal in stoffelijke hulp het middel ter redding zocht, maar inzonderheid van de behartiging der hoogere belangen der armen verwachtte. De door de gravin de Gondy aangewezene 16,000 livres waren voortdurend ongebruikt gebleven, daar niemand tot den aangewezen arbeid zich had aangeboden. Deze som werd thans door het grafelijke huis tot 40,000 livres verhoogd, en Vincentius bragt eene vereeniging van priesters tot stand voor het werk der inwendige zending, gelijk wij dat in onze dagen noemen. Deze zouden hunne werkzaamheid niet bepalen tot de landgoederen van den graaf, maar ook buiten deze uitstrekken. Aan hen die tot de vereeniging toetraden, werd ten taak opgedragen, in vlekken en dorpen het Evangelie te prediken, ouden en jongen op allerlei wijze voor

de Christelijke waarheid te winnen, en dit alles zonder eenig geschenk aan te nemen.

De jeugdige vereeniging breidde zich weldra uit. Mannen van naam traden tot haar toe, en als een sieraad van Frankrijk, als een schoone getuige van de kracht der Christelijke liefde, werd zij, omstreeks het jaar 1630, door de regering en den paus, onder den naam van de orde der priesterzending, erkend. Vincentius was haar ziel en leven. Hij wist de geestdrift der leden op te wekken en levendig te houden, maar was bovenal haar levende regel, die door woord en voorbeeld allen bestuurde.

Wij kunnen eenigermate den geest waarin hij werkzaam was, ons voorstellen, wanneer wij hem een zijner geestelijken, die tot de zending gebezigd werd, hooren toevoegen : »dat wij toch onze vereeniging geene heilige heeten; noemen wij haar liever de kleine vereeniging. God wil haar de genade schenken dat zij op ootmoed gegrond is. Zonder ootmoed en nederigheid niets! Ik bedoel den waren ootmoed des harten, die ons de innige overtuiging schenkt dat wij niets zijn." Op een anderen tijd sprak hij tot zijne medearbeiders : »het is niet genoeg dat wij den naasten bijstaan, vasten, bidden en aan het zendingswerk ons wijden. Dat alles is eerst goed, wanneer het op de regte wijze geschiedt, namelijk in den geest van Jezus Christus, op de wijze waarop de Heiland het deed, die betuigde : mijne spijs is, dat ik doe den wil desgenen die mij gezonden heeft, en Zijn werk voleindige!"

De werkzaamheid der vereeniging laat zich niet beter aanwijzen dan met de woorden van Vincentius zelven, die hij eenige jaren later in eene vergadering van geestelijken sprak : »wij gingen," zeide hij, »nederig en eenvoudig, naar het voorbeeld van Gods Zoon, den armen het Evangelie prediken, werwaarts de bisschoppen ons zonden. Dat deden wij, en God deed wat Hij van eeuwigheid besloten had. Hij schonk op onzen arbeid Zijn zegen. Welmeenende geestelijken verbonden zich aan ons.

Zoo heeft God de vereeniging doen ontstaan en uitgebreid. O, mijn Heiland! wie had kunnen denken, dat zij zou worden wat zij thans is? Zullen wij nu menschenwerk noemen, waaraan geen mensch gedacht heeft? Noch ik, noch mijne eerste medehelpers hadden zoo iets kunnen vermoeden."

Gedurende de twee eerste jaren bepaalden de priester-zendelingen hunne werkzaamheid tot de omstreken van Parijs. Later zond Vincentius hen naar verschillende oorden van Frankrijk. Hij zelf bezocht de streken van Lyon. Allerwege werden deze mannen getroffen door het diepe verval der priesterschap. Men zag in de voorgangers der gemeente mannen tot die taak ongeschikt en door hun gedrag vaak deze geheel onwaardig, of zonder ijver en warme belangstelling voor het heil der kudde, aan hunne herderszorg toevertrouwd. Vincentius zag de hooge noodzakelijkheid van verbetering hiervan, indien de pogingen zijner zendelingen eenige blijvende vrucht zouden opleveren, helder in, en ook hier sloeg hij de hand aan het werk.

Hij wijdde zich, in overleg met den bisschop, aan de vorming en opleiding van jeugdige geestelijken. Eer deze hunne bediening aanvaardden, moesten zij eenige dagen in zijne woning doorbrengen, opdat hij zich overtuigde van hunne geschiktheid voor de taak, welke hun zou worden toevertrouwd, en de heilige verpligtingen die op hen, als herders der gemeente van Christus, rustten, hun op het hart werden gedrukt. Ook deze arbeid vond ruimen bijval, zoodat Vincentius, niet dan bijgestaan door andere vrome mannen, zich in staat zag dit deel zijner roeping te volbrengen en tot herstel van het verval der geestelijkheid werkzaam te zijn.

Eene afzonderlijke woning werd ter opneming van jeugdige geestelijken, eer zij de priesterwijding ontvingen, aan Vincentius afgestaan. Velen hunner werden hier met warme ingenomenheid voor het werk der zending vervuld, en traden als zendelingspriesters op, gedurende den tijd dat zij tot geene vaste betrekking geroepen waren. Hij zond hen als boden des heils in het

hospitaal voor blinden te Parijs, tot de koninklijke lijfwacht, in de holen der menschelijke ellende, in kelders en dakkamertjes, in tuchthuizen, toevlugtsoorden en hospitalen van Frankrijks hoofdstad, ook toen de kweekplaats en zetel der grofste ongeregtigheid en meest jammerlijke verdierlijking; terwijl buiten de hoofdstad de zendingspriesters, de eigenlijke leden der vereeniging, leerende, predikende, vertroostende en vermanende tot land- en hutbewoner, tot burger en krijgsman zich wendden.

Reeds, als wij deze werkzaamheid van Vincentius ons voorstellen, zouden wij bijna vergeten, dat hij vóór 200 jaren al dien arbeid ondernam, en wanen in hem een onzer tijdgenooten te zien, wien Wichern of anderen voor het werk der *innere mission* hooge belangstelling hadden ingeboezemd.

De blik van Vincentius bleef intusschen niet tot zijn vaderland bepaald. Zelf had hij twee jaren in slavernij gezucht. Hij kende van nabij het treurige lot der Christenslaven. Bij groote ligchamelijke ellende was hun geestelijke toestand hoogst beklagenswaardig. Bij gemis van alle Christelijke gemeenschap, zonder Christelijke opwekking en troost, werden velen dier ongelukkigen er toe gebragt, door afval van het Christendom, zich de vrijheid te koopen. Zou Vincentius hen hebben kunnen vergeten?

Hij wist zich eene ruime geldelijke ondersteuning van Lodewijk XIII te verwerven, en het gelukte hem, met toestemming van den Deij, naar Tunis, Biserta en Algiers, in welke laatste plaats alleen zich toen 20,000 Christenslaven bevonden, priesters zijner zending af te vaardigen, en zoo de vertroostingen des Evangelies tot hen te brengen, die, in hunne slavernij, daaraan de hoogste behoefte hadden. Het algemeene vertrouwen op de vereeniging van Vincentius nam daardoor in die mate toe, dat ook voor het werk der zending onder de Heidenen, zijne zendingspriesters gevraagd werden, zoodat sommigen hunner als Evangelieboden naar Madagascar, de Hebriden en naar elders werden afgevaardigd.

Treurige dagen braken echter thans voor Vincentius aan, daar

de in 1618 uitgebarsten burgerkrijg hem in zijn arbeid tegenstond, het aangevangene belemmerde en voor een deel vernietigde. De woning St. Lazare des prés, voor de opleiding der zendingspriesters opgerigt, vond hij bij zijn terugkeer te Parijs geplunderd en ten deele verwoest. Die mislukking echter deed zijn ijver niet verkoelen. Bij het klimmen zijner jaren boog hij het grijze hoofd niet, maar levendig geloof deed hem dat gemoedigd, onder alles wat hem wedervoer, opwaarts heffen. Het bleek mede treffend, toen, in zijn ouderdom, wederregtelijk de inkomsten van een stuk gronds hem onthouden werden. Men drong hem zijne aanspraak daarop voor den regter te doen gelden; meer dan één regtsgeleerde bood zich aan, uit achting voor den edelen Vincentius, om zijne zaak te verdedigen, doch te vergeefs. Hij wilde zich in geen regtshandel wikkelen, en liever schade lijden dan tot zoodanige middelen de toevlugt nemen. Zijn vertrouwen op God bleef daarbij onbezweken. Naauwelijks was bij hem zoo veel voorhanden als voor het onderhoud van één dag benoodigd was, en nogtans nam hij zonder geldelijke vergoeding vreemdelingen op. Bij herhaling werden rijke geschenken hem gebragt, hij wees die af, wanneer hij die niet dringend behoefde, daar hij vreesde, dat daardoor andere behoeftigen iets onthouden zou worden. Zoo verdoofden in het hart des grijsaards het geloof en de liefde niet, die hem als jongeling hadden vervuld.

In zijn 83ste jaar verzamelde hij op den 17 Mei 1658 al de zendingspriesters rondom zich, en stelde hun de statuten der Vereeniging ter hand. Deze waren in drie hoofdstukken vervat: 1. Oefening tot heiliging van zich zelven in navolging van Christus. 2. Aanwijzing der voorbereiding tot hunne taak: den armen het Evangelie te prediken, inzonderheid den armen op het land. 3. Aanwijzing tot opleiding van jeugdige geestelijken, in alle voor hun stand noodige kundigheden en deugden.

Na het plegtige overreiken, knielden allen neder, en Vincentius bad: »o Heer! gij die de eeuwige onveranderlijke regel

zijt, naar welke allen gevormd moeten worden, verleen dezen mannen de genade, om tot hun dood toe getrouw te zijn aan de voorschriften hun geschonken. In dat vertrouwen, en om Uws naams wille, wil ik, hoewel ik een arm zondaar ben, den zegen over hen uitspreken." En zou de man, die in dien geest arbeidde, de achting en hulde niet ontvangen van allen, die in Jezus Christus den Verlosser van zondaren, de kracht zijner belijders erkennen?

Groot was ook de invloed, dien Vincentius door anderen uitoefende. Hij wist velen te bezielen en op te wekken, om het lot der lijdende menschheid zich aan te trekken. Inzonderheid riep hij de vrouw tot werkzaamheid in de dienst van den Heer, zoo dikwerf wonden des harten gelenigd moesten worden, en teeder mededoogen aan ongelukkigen of gevallenen de liefderijk oprigtende hand moest toereiken. En gewis wordt die taak het best toevertrouwd aan het zwakkere deel van ons geslacht, terwijl de man dáár arbeidt, waar een wikkend verstand, betooning van geestkracht, het tarten van gevaren en vermoeijenissen, de bestrijding van dwaling en ongeloof voor de zaak des Heeren gevorderd worden; waar een weekhartig mededoogen en bovenal een luisteren naar de inspraken des gevoels haar zou benadeelen. Gelijk Vincentius reeds vroeger te Chatillon eene vereeniging van weldadige vrouwen had tot stand gebragt, die met rijken zegen werkzaam was, vestigde hij later deze elders, of bragt in de reeds bestaande nieuw leven. Zoo plaatste hij zich in 1617, bij zijn terugkeer te Parijs, aan het hoofd van de eenige jaren vroeger gestichte orde der Visitantinnen, wier leden geestelijke en ligchamelijke verkwikking aan noodlijdenden bragten. Van de dienst van sommigen dezer vrouwen, door hem gevormd, maakte hij later gebruik voor het asyl voor gevallene meisjes. Ook in deze inrigting bragten zijn ijver en liefde geest en leven, zoodat zij, vroeger van weinig beteekenis, voor vele ongelukkigen een reddingsoord werd, en naar haar voorbeeld te Rouaan en Bordeaux dergelijke instellingen werden tot stand gebragt.

Bovenal maakte hij zich de dienst der Gravin le Gras ten nutte, wier vrome ijver hij aanblies, en door wier onvermoeide werkzaamheid hij arbeidde aan het groote levensdoel dat hij zich had gekozen. Toen ter tijde meenden velen te Parijs, gelijk ook niet weinigen nog in onze dagen, dat zij zich van hunne pligten omtrent de armen en de lagere standen der maatschappij kweten, wanneer zij ruimschoots de tijdelijke middelen verstrekten, om in hun onderhoud te voorzien. De les des Apostels: »gedenkt de gevangenen als of gij mede gevangen waart!" werd schaars regt verstaan. Aan persoonlijke toenadering tot den hulpbehoevende en verwaarloosde werd weinig gedacht. Men liet door zijne dienstboden spijs of geld aan den noodlijdende brengen; verder bekommerde men zich om hem niet. Met innig leedwezen sloeg Vincentius dit gade, en beraadde zich met de gravin, wat in deze te doen ware. Deze sloeg haren vriend voor, om eenige jeugdige ongelukkige vrouwen uit den aanzienlijken stand, die door geene andere pligten daarin verhinderd werden, tot het werk der dienende liefde uit te noodigen. Zij bood zelfs hare woning aan, om daarin sommigen dezer op te nemen, ten einde haar te vormen voor hare veelomvattende taak. Daar Vincentius niets meer vreesde dan voorbijgaande geestdrift en ijver des oogenbliks, bewilligde hij eerst in dien voorslag, nadat hij twee jaren het geduld zijner vriendin en den ijver harer liefde had op de proef gesteld. Op het einde van het jaar 1633 plaatste hij uit velen die zich hadden aangeboden, vier meisjes onder hare leiding. Reeds in het volgende jaar vingen deze eerste »soeurs grises," of, gelijk het volk haar noemde, »filles de charité," hare zegenrijke werkzaamheid aan. Met nadruk prentte Vincentius haar in, dat zij geene nonnen waren, maar vrouwen welke moesten gaan en komen gelijk anderen. Hare kloosters moesten de huizen der kranken zijn, hare cel de woning der armoede, haar kruisgang de straten der stad, haar kloosterdwang de gehoorzaamheid, haar spreekvertrek de vreeze Gods en hare sluijer de Christelijke bescheidenheid.

Geheel Parijs was weldra vervuld van lof en bewondering dezer vrouwen. De vereeniging breidde zich spoedig uit, en bij het toenemend getal harer leden was Vincentius er op bedacht ook elders hare diensten te bezigen. Hij droeg haar de opvoeding op van arme kleine meisjes, de zorg voor vondelingen, het opzigt op een hospitaal voor oude menschen, en zond haar ter verpleging van kranken en behoeftigen. Toen bij de belegering van Duinkerken vele gewonde krijgslieden hulpeloos ter neder lagen, vaardigde hij ook tot hen de soeurs grises af, met de woorden: »gij zult het leger volgen, mijne dochters! De mannen gaan er heen om te dooden, gij zult er gaan om te genezen!"

Bij dit alles bepaalden zich de bemoeijingen van Vincentius niet. Zijne Christelijke liefde had nooit genoeg gedaan. Onvermoeid ging hij voort op de baan der helpende liefde. Men schilderde hem met levendige kleuren de jammerlijke ellende af, waaraan de kranken in het bekende Parijsche hospitaal Hotel Dieu (waarin reeds toen jaarlijks 25,000 zieken werden opgenomen) waren overgegeven. Ook tot leniging van dezen sloeg hij de hand aan het werk. Weldra was uit de aanzienlijkste vrouwen der hoofdstad eene vereeniging in het leven geroepen, die tot Christelijk krankbezoek der lijders zich verbonden, en dankbaar werd eerlang mede daar de naam van Vincentius genoemd.

Nog aan een ander liefdewerk van grooter omvang en met meerdere bezwaren verbonden, wijdde hij zich toe. Parijs telde jaarlijks drie tot vierhonderd vondelingen. Men was gewoon deze ongelukkige, van hunne moeders verlatene kinderen, door daartoe aangewezene policie-beambten in een huis te zamen te brengen, waar zij, tegen billijke betaling, aan de zorg van dienstbaren en onzedelijke zoogsters werden toevertrouwd. Daar men al deze kinderen onmogelijk behoorlijk konde verplegen, werden velerlei slaapverwekkende middelen gebezigd, om hen te verdooven en zoo hun lastig geschrei te stillen. De meesten stierven dientengevolge in korten tijd; anderen werden verkocht, om tot de laagste diensten gebezigd te worden. Sedert lang kende Vincentius

dezen moordenaarskuil, zonder zich in staat te zien de hulp aan te brengen die hij wenschte. Toen echter het getal der barmhartige zusters zich beduidend vermeerderde, droeg hij aan haar op het vondelinghuis zich aan te trekken. Hoe echter deze poel van zonde en ellende te reinigen? Alleen door eene geheel nieuwe stichting kon hier redding worden aangebragt, en ook dit nieuwe werk greep Vincentius weldra, in vertrouwen op God, aan. In het jaar 1638 werden twaalf kinderen, bij het lot uitgekozen, als de eerstelingen eener nieuwe instelling, in eene tot dit einde gehuurde woning, aan de zorg van eenige barmhartige zusters toevertrouwd. Zoo was een klein begin gemaakt met dezen arbeid der liefde, doch vurig mededoogen deed hem niet rusten, eer al de ongelukkige kleinen aan het verblijf der hel onttrokken waren. Twee jaren later vond dit plaats; thans echter stegen de kosten, in weerwil der aanzienlijke bijdragen van het hof en van anderen, zoo hoog, dat men niet wist, hoe de onvermijdelijke uitgaven te dekken. Vincentius riep nu de in het lot harer evenmenschen belangstellende vrouwen van Parijs te zamen. Een groot getal, en onder deze de bloem der hoofdstad, gaf aan zijne oproeping gehoor. In deze vergadering sprak hij met hooge geestdrift over het lot der arme vondelingen, indien het aangevangen werk moest gestaakt worden. »Hun leven en dood," zeide hij, »ligt in uwe handen!" De indruk zijner woorden bleef niet achter. Eenparig werd besloten de nieuwe instelling in stand te houden, welke offers dat ook zoude eischen. Een groot gebouw, in de voorstad St. Lazare, werd tot opneming der kinderen ingerigt, en aan twaalf barmhartige zusters het opzigt toevertrouwd.

Ook in dit alles zien wij in Vincentius den man, die met alle magt deed wat zijne hand vond om te doen, den getrouwen navolger van Hem die sprak : »ik moet werken de werken desgenen die mij gezonden heeft, zoolang het dag is." De reeks zijner liefdadige bemoeijingen eindigde hiermede nog niet. Zonder dat wij in nadere bijzonderheden deze doen kennen, zal hare

vermelding voldoende zijn, om onze lezers, na al het aangevoerde, van de uitgebreide en veelzijdige werkzaamheid van Vincentius eenig denkbeeld te geven.

Na alles wat hij reeds ten beste der galeislaven verrigt had, gelukte het hem een hospitaal op te rigten, waar de veroordeelden, bij krankheid, ligchamelijke en geestelijke hulp genoten, terwijl zij vroeger aan de roeibank bleven vastgeketend en met uitgeputte krachten hun harden arbeid moesten voortzetten.

Bij de ellende door den krijg in Lotharingen, Picardie en Champagne veroorzaakt, strekte Vincentius ook daar de reddende hand uit. Verbazende sommen wist hij bijeen te brengen tot leniging van den tijdelijken nood, en hij zelf, hoewel een grijsaard, trok met zijne zendingspriesters heen om bij het woeden van pest en hongersnood te helpen en te redden. Velen der zijnen bezweken. »Die gelukkigen," sprak Vincentius, »zij stierven met de wapenen in de hand."

Voor zijn dood mogt het hem mede nog gebeuren eene andere weldadige inrigting tot stand te brengen. In het jaar 1653 stelde een burger van Parijs hem eene aanzienlijke som geld ter hand, onder beding deze naar zijn beste weten te besteden. Een verplegingshuis voor oude arme handwerklieden werd nu gesticht en naar den Heiland genoemd. Het gaf aanleiding tot eene andere stichting. Veler geestdrift was door het bestaande ontwaakt. Men wenschte een algemeen armenhuis op te rigten. Aanzienlijke giften werden tot dit einde door eenige vrouwen gedaan, die aan het welgelukken der onderneming niet twijfelden, indien Vincentius zijne hulp niet onttrok. Hij hield zijne medewerking ook hierbij niet terug. De veelvuldige bezwaren aan deze instelling verbonden, stelde hij bij herhaling deze vrouwen voor, en toen zij daarvoor niet terugdeinsden, plaatste hij zich aan haar hoofd. Hij wendde zich tot de koningin, en een groot gebouw, la Salpetrière genaamd, waarbij later nog het slot Bicêtre gevoegd werd, werd hem tot zijn doel afgestaan. Terstond wilden de ijverige vrouwen dit gebouw voor armen openstellen. Met be-

dachtzaamheid echter zette Vincentius de verdere volvoering der onderneming voort. Hij voegde haar toe : »wij moeten langzaam voortgaan en veel bidden." In 1657 werd het armenhuis geopend. Alle bedelarij werd van nu af in Parijs verboden. De lediggangers moesten arbeid zoeken, of in het armenhuis zich doen opnemen, en deze instelling was eerlang tot groot nut werkzaam.

Ook de verwaarloosde kinderen ontgingen den blik der liefde van Vincentius niet. Behalve hetgeen hij zelf vroeger en later deed om arme kinderen te onderwijzen en te voeden, werd mede door hem eene inrigting, gelijk onze leeftijd er velen zag ontstaan, tot redding van verwaarloosde knapen tot stand gebragt. In St. Lazare nam hij velen van de zoodanigen op, die, bij gemis eener wijze en zorgvolle opvoeding, aanvankelijk aan het kwaad zich hadden overgegeven, en, zonder dat de reddende hand naar hen werd uitgestrekt, tot misdadigers zouden opgroeijen. Ook op dezen arbeid genoot hij rijken zegen. Menig jongeling keerde berouwvol en verbeterd, als de verloren zoon, tot zijne ouders of in de maatschappij terug.

Wat Vincentius verder verrigtte in het verleenen van stoffelijke en geestelijke hulp aan menig oord van zijn vaderland, laten wij onvermeld. Het was in denzelfden geest en gedrongen door dezelfde liefde, waarvan wij reeds menige proeve ons zagen voorgesteld. Zijn oog zag ver en diep. Het was geopend voor aller nood, en de hand was vaardig om werkzaam te zijn overeenkomstig de behoeften die hij aanschouwde, ook in de hoogere kringen der maatschappij. Ten voorbeelde hiervan strekke, dat hij eene vereeniging tot stand bragt, aan welke de aanzienlijkste mannen van Frankrijk deel namen, tot afschaffing van het tweegevecht.

Uitgebreid en veelzijdig was alzoo zijne werkzaamheid. Maar ook voor hem kwam de nacht waarin niemand werken kan. Herhaaldelijk hadden reeds hevige krankheden hem aangetast. Van eene dezer herstelde hij slechts ten deele, zoodat hij de laatste elf jaren zijns levens in een voortdurenden, lijdenden ligchaamstoestand doorbragt. Dit verdoofde echter zijn ijver niet, en bij verlamming des ligchaams verlamde zijne werkzaamheid niet. Sedert het jaar 1656 kon hij hoogst moeijelijk gaan, weldra was het hem geheel ondoenlijk zijne woning te verlaten. Nogtans bleef de grijsaard arbeiden, met even vurige liefde als te voren. Hij klaagde nimmer, alleen nu en dan werd hem een kreet van smart ontperst. Weinige dagen voor zijn dood overviel hem nu en dan eensklaps de slaap. Lagchend sprak hij : »zijn broeder," zinspelende op zijn dood, »zal spoedig volgen." Bij herhaling liet hij zich den 70 psalm voorlezen, en sprak dan de woorden van vs. 2 : »haast u, o God! om mij te verlossen!" zoo veel hij dit vermogt, hoorbaar na. Daags voor zijn sterven zegende hij met oog en hand, want het spreken was hem onmogelijk, een der zending-priesters. Op den 27 September 1660 kwam 's morgens te 4 ure een ander zijner geliefde vrienden tot hem, om mede zijn zegen te ontvangen. Vincentius kon slechts de eerste woorden uitbrengen van Paulus uitspraak, Phil. 1 : 6 : »vertrouwende dat Hij die een goed werk begonnen heeft." Eer hij er kon bijvoegen : »dat voleindigen zal tot op den dag van Jezus Christus," was het voor hem voleindigd hier beneden. Plotseling overviel hem de dood, en telde de aarde een menschenvriend, een opregt discipel van Christus te minder.

Dien eertitel zal gewis niemand onzer lezers den edelen Vincentius de Paula onthouden, en hem eene plaats in het Christelijk Museum niet onwaardig achten.

Zijn leven getuigt wie hij was, en spreekt opwekkend en beschamend tot velen. Vóór 200 jaren aanschouwen wij in hem veel van hetgeen onze leeftijd met geestdrift behartigt. De werken der liefde die in onze dagen worden tot stand gebragt, en waarop men roem draagt, werden reeds vóór twee eeuwen niet verwaarloosd door Vincentius de Paula, ofschoon hij die ondersteuning en algemeene opgewekte geestdrift miste, welke onze eeuw kenmerkt. Alleen, maar krachtvol sloeg hij de hand aan

menigen reuzenarbeid, en slechts vooroordeel of partijdigheid kunnen zijne verdiensten voorbijzien.

Wij ontvangen hier het sprekende bewijs, dat de geest van Christus in elke eeuw heerlijk werkzaam is geweest in Zijne opregte dienaren, maar tevens, dat waarachtige liefde tot den Verlosser, ook daar, waar nog menige dwaling des verstands de belijdenis van Hem vergezelt, liefde in het harte werkt, eene liefde naar het voorbeeld van Christus, innig en opofferend, voorkomend, onbezweken en heilig. Met het oog op Vincentius passen wij den regel toe, door Jezus zelven gegeven : »hieraan zullen allen erkennen, dat gij Mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder elkander;" en wij, die oordeelen naar hetgeen voor oogen is, heeten Vincentius de Paula een opregt discipel van Christus. Hij spreekt tot ons, nadat hij gestorven is.

DE VERSCHIJNING VAN JEZUS AAN DEN OEVER DER ZEE VAN TIBERIAS.

Vijftig dagen zonderen wij telken jare af, om den Heer te vergezellen op den kruisweg; de vijftig daaraanvolgende zijn toegewijd aan blikken op Zijne verheerlijking. Dan staat Hij voor ons oog, zoo als Hij den dood overwon, zoo als Hij zijnen getrouwen verscheen, tot dat Hij van den prachtigen Olijfberg naar het huis Zijns Vaders opsteeg, om daar het zevenmaal gezegelde boek der goddelijke raadsbesluiten te openen en ze met al de magt, die Hem in hemel en op aarde gegeven is, ten uitvoer te leggen. Eindelijk lost zich de historische voorstelling der hemelsche feiten, die te Efrata met der serafijnen jubelzang een aanvang namen, zich op in pinkstergloed en pinkstervuur, en het leven van Christus is ingeënt en ingegroeid in het leven Zijner gemeente.

Ongetwijfeld bepaalt zich de aandacht en belangstelling onzer lezers in deze dagen, waarin de nagalm uit de graf van Arimatheä ons oor en hart treft, tot de voorvallen, welke ons uit dien tijd vol wonderen bewaard zijn. Daarom geleiden wij u ditmaal naar den oever van het meer Tiberias, niet om ons te verlustigen in de heerlijkheid der natuur, welke aldaar met kwistige hand is ten toon gespreid. Trouwens, terwijl het meer aan de oost- en westzijde geheel tusschen bergen ingesloten, en daarentegen aan de beide andere zijden geheel open ligt, biedt het de meest afwisselende gezigten aan. Het water is helder, en heeft een stille, zachte strooming. In den tijd van Palestina's bloei werd het te allen tijde door eene menigte

van visschersbarken en andere vaartuigen verlevendigd en bevolkt, die met uitgespannen zeilen, als zoovele watervogels, over de effen vlakte heenschoven. Rondom lagen in een krans de liefelijkste steden en vlekken, Kapernaüm, Chorazin, Bethsaïda, Magdala, Tiberias en vele andere grootere en kleinere plaatsen." Maar neen, grootscher schouwspel dan de natuur met al hare schoonheid en pracht kan opleveren, wacht ons daar in een vrolijken morgenstond. Het is de Zondedelger, de Doodverwinnaar, die Zijne vrienden met Zijn bezoek komt verrassen, zoodat de jonger, dien de Heer lief had, in de volle verbazing der opgetogenheid, bij de eerste ontdekking uitroept : »het is de Heer!"

Toen de Engel aan de vrouwen de blijmaar van Jezus verrijzenis verkondigde, verzekerde hij ze, dat Zijne jongeren Hem in Galileä zouden zien. Dit oogenblik was gekomen. De Heer, ofschoon Hij reeds te Jerusalem de Zijnen met Zijne tegenwoordigheid verblijd en gezegend had, maakte zich op, om op den berg, waar Hij Zijne Galilesche vrienden bescheiden had, zich te openbaren in al de heerlijkheid, welke de Vader Hem gegeven had.

Als wij de jongeren aan boord van hun visschersbark op het meer van Tiberias ontmoetten, mogen wij niet denken, dat zij hun vorig bedrijf weder hadden opgevat, als niet wetende, in welke betrekking zij tot den Heer stonden. 't Is er verre van daan. Wachtende op de toegezegde verschijning des Meesters, hielden zij zich bezig met hun bedrijf, omdat zij de ledigheid schuwden. En wat is er hatelijker voor den tot bezigheid geroepen mensch, dan niets te doen? Vele menschen nemen den schijn van buitengemeene vroomheid aan, om hunne zucht tot ledigheid met de stralenkrans van heiligheid te omslingeren. »Bid en werk!" moet de levende zinspreuk zijn van elk huisgezin, en al schijnt de arbeid te vergeefs, de Heer treedt niet zelden in het midden met Zijn verrassenden zegen.

De zeven mannen, Simon Petrus en Thomas en Nathanaël,

de zonen van Zebedeüs en twee anderen van Zijne jongeren, die zich op het visscherschip bevonden, hadden den ganschen nacht door gearbeid, maar niets gevangen. Toen het morgenrood aanbrak, stond Jezus aan den oever. De jongeren ontdekken Hem uit zee, doch wisten niet, dat Hij 't was. O, zoo zien wij vaak onzen God in huis, en daar buiten in Zijne werken, maar onderscheiden Hem niet van toevallige omstandigheden, natuurkrachten en wat des meer zij; doch als wij het oog des geloofs niet sluiten, Hij zelf zal zich aan ons openbaren, en wij zullen Hem, als ik 't zoo kinderlijk moge uitdrukken, in de armen snellen, en Hij zal ons voeden.

Jezus riep hun toe, of zij wat te eten, dat wil zeggen, of zij wat gevangen hadden? De Heer wist wel van neen, en ook, hoe zij een goeden vangst zouden doen. Maar Hij wil ze eerst hunne behoefte doen openbaren. Dit is het grondbeginsel van Zijn werk en weldaad. Eerst niet alleen kennis maar ook erkentenis van behoefte; daarna bevrediging. Die zich niet voor zondaar erkent, voor hem geene genade!

De jongeren antwoordden, dat zij niets hadden gevangen, en nu beveelt de Heer hun aan, het net ter regterzijde van het schip uit te werpen, dat is, meer zuidwaarts te sturen. Doch Hij geeft niet slechts raad, maar ook de stellige verzekering van eene goede vangst. Schoon zij den Heer niet herkennen, toch had Zijn woord die uitwerking op de visschers, dat zij er aan gehoorzaamden. De jongeren hoorden de levende stem, maar herkenden den persoon niet, die sprak, en toch gehoorzaamden zij. Wij missen den zigtbaren persoon, maar hooren toch het woord dat Hij gesproken heeft. Volgen wij het op?

De jongeren deden zoo als hun gezegd werd, en de uitkomst was verrassend, treffend, de vangst verbazend; want zij konden het net niet optrekken van wege de menigte der visschen. Die blijde verrassing opende Johannes de oogen. Hij herinnerde zich aanstonds een dergelijk voorval, toen de Meester hen tot zich geroepen had, en hij zeide tot Petrus : »het is de Heer!" Meer

had de levendige en ligt bewegelijke Petrus niet van noode. Het schip werd hem te klein. Hij duldde geen afstand tusschen zich en den Heer, indien hij Zijne tegenwoordigheid genieten kon. Petrus sprong in zee, om eenige oogenblikken vroeger dan zijne vrienden Jezus te zien. Zouden wij wel aan Petrus gelijk zijn, indien wij uit vreeze voor eenige regendroppelen de onderlinge bijeenkomsten nalaten, om een woord over den Heer te hooren, en Hem een danklied te zingen?

De overige vrienden wendden den steven naar den wal en sleepten het net met de visch mede. Wij vinden hier een ongezochten kleinen trek, die ons overtuigt niet alleen van de echtheid van dit boek, maar ook, dat een visscher van deze zee, die in deze streken thuis was en op zijn gemak, de schrijver ook van dit hoofdstuk moet geweest zijn. Een verdichter uit lateren tijd zou zich aan geene afmeting van den afstand gewaagd hebben. Johannes doet het ter loops, en zoo natuurlijk, als in onze zeehavens een sloepschipper den afstand op zee van ton tot ton, schijnbaar achteloos, zal opgeven. Dit worden eerst trekken van geschiedkundige waarheid, als lang tijdverloop die natuurlijke juistheid aan de verdichting niet meer kan verleenen.

Petrus was reeds aan het strand, toen het vaartuig naderde, en nu bleek 't, dat de Meester niet noodig had, dat zij Hem iets toedienden; want zij zagen bereids visch op het vuur en brood daarnevens. Hoe dit daar kwam? Overbodige vraag! Dezelfde magt, welke deze ongehoorde vischvangst bezorgde, kon ook het strandontbijt verschaffen. Als God u in huis, bij schrale inkomsten, het brood voor uwe kinderen geeft, wat ik bidden mag, cijfer niet te veel, want gij verrekent u; maar werk, geniet en wees dankbaar! Dit sluit de moeijelijkste rekening met een voordeelig slot.

Op last van Jezus werd vervolgens het net op het strand getrokken, en het bevatte honderd drie en vijftig visschen van de grootste soort. In weerwil van die overgroote vracht was het net niet gescheurd. — Alles was verrassend op dit tooneel: de

vangst die gedaan was, het gereed gemaakt ontbijt en 't meest van alles de verschijning van Jezus. Hoe moge de verheerlijkte Middelaar er hebben uitgezien, dat zulk een afstand, als hier bleek te bestaan, gewettigd werd? De Jongeren wisten, dat 't de Heer was, en toch had niemand den moed te vragen: »wie zijt Gij?" Er moet dus iets aan Jezus geweest zijn, hetgeen aanleiding gaf, dat men bij 't weten van het zien, nog eene nadere verklaring kon verlangen voor eene vraag, die men uit verwarring niet vermogt te formuleren. Immers, indien een bekende met u spreekt, zult gij hem niet vragen: wie hij is; maar als er iets uit zijne oogen stroomde, als hij iets sprak of deed, dat u als in eene andere wereld verplaatste, indien.... maar ik waag mij liefst niet aan eene verdere vergelijking. De Heer was uit den dood opgestaan. De verderfelijkheid had het onverderfelijke aangetrokken. Genoeg, de Jongeren wisten, dat het de Heer was. Op den morgen der Opstanding zullen wij den Heer zien en weten, dat Hij 't is; en wie zal, in zoete verwarring en zamensmelting van bovenaardsche gewaarwordingen, Hem durven vragen: wie zijt Gij? Ik wensch aan alle mijne lezers toe, dat dan voor hen bereid sta het avondmaal des Lams, en dat de Heer hun het brood des levens toereike!

Dit nu was de derde maal, de derde gelegenheid, bij welke Jezus zich openbaarde aan Zijne Jongeren. Het is wel der moeite waardig te zien, hoe Jezus, na den afloop van dit strandontbijt Petrus met Zijne liefde vriendelijk voorkomt.

Wij hebben geen Hoogepriester, die niet zou medelijden hebben met de zwakheid Zijner broederen. Hij, de trouwe Heiland, bidt dat hun geloof niet ophoude, en die struikelt en valt, rigt Hij minzaam en voorkomend weder op, zoolang het hart nog niet verloren is. Is dit verstokt en versteend, de stralen van de zon der genade kaatsen er op terug als van eene naakte klip. Een Judas moet vertwijfelen, een Petrus kan behouden worden. Waar behoudenis in den mensch mogelijk is, zij blijft niet achter; want God wil niet, dat de zondaar sterve, en verloren ga, maar

leve en behouden worde. »Het is gewisselijk waar, en een alleraannemingswaardig woord, dat Jezus Christus in de wereld is gekomen om zondaren zalig te maken" (1 Tim. I : 15), en de voornaamste, dat is, die boetvaardig en ootmoedig zich daarvoor houdt, is de eerste die vergiffenis ontvangt. Daarvan getuigen Paulus en Petrus, beiden mannen, die vooraan staan in de heldengalerij des geloofs. De Heer had ze beiden opgezocht met Zijne voorkomende liefde en ontferming; en al wie het ernst is om zalig te worden, de Heer zal bij hem niet achterlijk blijven. Hij klopt bij Zijne verlosten aan, zoo dikwijls er van Hem gelezen of van Hem gesproken wordt. Zoo wij voor Zijne genade oor en hart openen, Hij zal tot ons ingaan en woning bij ons maken.

Wij kennen de schuld van Petrus, en zou hij ze vergeten zijn? De bittere traan, in eenzaamheid geschreid, was wel opgedroogd door de warmte der liefde, welke hij jegens den miskenden Meester trouwer in 't hart dan op de lippen bewaard had; maar nog zwoegde hij onder den zwaren last zijner schuld. De Heer kwam hem dit pak van de schouders wentelen. Dit gezegend, hoog gewenscht en zalig oogenblik is daar.

Nadat het ochtendmaal is afgeloopen, en plegtige stilte allen den mond sluit, breekt Jezus dit zwijgen af, met zich tot Petrus te wenden en hem te vragen: »Simon Jona! hebt gij Mij liever dan deze?" De Jonger had zoo stout verklaard, dat hij bereid was met Hem in den dood te gaan, en dat, zoo ook allen zich aan Hem mogten ergeren en Hem verlaten, hij dat niet zou doen. En wat had hij gedaan? De vraag des Meesters drong den berouwvollen Jonger door merg en been, en toch antwoordt hij: maar laat de vergelijking daar, zijn gedrag had ze onmogelijk gemaakt. Alleen beroept hij zich op hetgeen hij weet, dat de Heer zoo goed als hij zelf weet, namelijk, dat hij Hem lief heeft. Jezus blikt hem aan in de volheid Zijner ontferming, en herstelt hem in zijne Apostolische waardigheid, door tot hem te zeggen: »weid Mijne lammeren!"

Driemaal had hij den Heer verloochend, en daarmede zich losgemaakt uit zijne dienst in betrekking tot hem. Driemaal vraagt hem ook de Heer: »hebt gij Mij lief, bemint gij Mij?" als wilde Hij zeggen: kan Ik op uwe betuiging staat maken? Bij de derde vraag werd Petrus uitermate bedroefd. Het was hem, alsof hij terug was gebragt in dien noodlottigen voorhof, en die vraag uit het oog las, dat hem aanblikte, toen hij de gemeenschap met Hem afzwoer. Tranen sprongen den boeteling uit de oogen. En toch de lieve Meester verwijt hem niets, maar toetst zijne liefde, die in de vuurproef verzengd, maar niet verteerd was. Wat zal hij antwoorden? Hij doet het, zoo als 't op zulk eene teedere vraag alleen geschieden kon. »Heer! Gij weet alle dingen, hoe diep ik ben gevallen maar toch weet Gij evenzeer, dat ik U lief heb!" Zulke woorden als Petrus sprak, zijn voor geene uitbreiding, zelfs niet voor uitlegging vatbaar. Men moet ze gevoelen om ze te verstaan. Ik weet niet, mijn vriend of vriendin! of gij ooit den Heer verloochend hebt, maar wees er zeker van, dat gij daaraan kunt schuldig zijn, al zijn de omstandigheden juist niet dezelfde, als waarin Petrus zich bevond, toen hij aan dat vergrijp zich schuldig maakte. Leg dit blad eens neêr, keer tot u zelven in, en vraag het u, met de hand op het hart, ernstig af, alsof gij de stem des Heeren hoordet: of gij altijd uwen Zielevriend getrouw zijt geweest? of er niet oogenblikken waren, en och, waren het nog maar enkele oogenblikken geweest, waarin gij Hem aan wereld, vleesch en bloed hebt prijs gegeven?

Wanneer belijdenis des geloofs wordt afgelegd, tot welk eene heilige verbindtenis verpligten wij ons! Als wij den disch der liefde naderen, welke krachtige vragen worden door ons beantwoord! Zijn wij getrouw gebleven of bondbreukig geworden?

»Hebt gij Mij lief?" Dit vroeg de Heiland Petrus; Hij vraagt het ook u. Hij, die voor u gestorven is, Wiens opstanding voor u eene nimmer opdroogende bron van blijdschap moet zijn, vraagt u: »hebt gij Mij lief?" Sluit uwe ooren niet digt, verberg uw hart

niet, luister! De Heer vraagt het u nogmaals: »hebt gij Mij lief?" Weet, dat, als gij die vraag, al wordt zij u slechts op een blad papier gebragt, uit uw hoofd stelt, of er los over heen loopt, als ware zij slechts eene redekunstige spraakwending, gij daarmede hebt geantwoord: »neen!" — en dit »neen" beteekent: ik haat den Heer!" Want die niet voor Hem is, is tegen Hem, en die tegen Hem is, haat Hem, acht Zijn bloed onrein, en geeft zich bloot aan 't eeuwig oordeel.

Die in waarheid en met opregten zin antwoorden kan: »Heer, gij weet, dat ik U lief heb!" tot hem zal Jezus zeggen: »hoed Mijne schapen!" of: »gij zijt Mijne lammeren!" Zoo wij daaronder mogen gerekend worden, de goede Herder, die Zijn leven voor de schapen gesteld heeft, zal ons weiden en leiden tot de springbronnen des eeuwigen levens, en niemand zal ons uit Zijne handen rukken!

Onze toekomst is veilig in Zijne hand, en daaraan is zij wel vertrouwd; want de Heer geeft meer dan Hij belooft. Zoo althans heeft Hij zich na Zijne opstanding geopenbaard.

De Heer had Zijnen jongeren beloofd, dat Hij, opgestaan zijnde uit de dooden, hen zou voorgaan naar Galileä; doch reeds op denzelfden dag Zijner verrijzenis verscheen Hij aan Zijne vrienden. — Thans is Hij in Galileä, doch voordat Hij zich op de aangewezen plaats zal openbaren, bezoekt Hij zijne naaste vertrouwelingen, en Petrus voor aller oog in het apostelambt hersteld hebbende, zoodat niemand later zijne betrekking op den Heer, ter zake van zijn val, betwijfelen kon, wijst Hij hem zijne toekomst aan.

»Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: toen gij jonger waart, gordde gij u zelf en wandeldet waar gij wildet, maar wanneer gij ouder zult geworden zijn, zult gij uwe handen uitstrekken, en een ander zal u gorden en leiden, waarheen gij niet wilt!" Johannes verklaart die verbloemde worden; want toen hij zijn Evangelie schreef, was Petrus bereids naar zijn Heer gegaan.

Men ziet uit het slot van het twintigste Hoofdstuk, dat het

verhaal van 't ochtendmaal aan het strand een toevoegsel bij een reeds gesloten stuk is. Waarschijnlijk kwam 't hem, na de voltooijing van zijn arbeid, ter oore, hoe Petrus den marteldood ondergaan en daarmede zijn God verheerlijkt had. Nu schoot het hem te binnen, wat er eens met Petrus aan het meer van Tiberias was voorgevallen, wat de Heer voorspeld had, en hij voegde dit voorval onder het slot van zijn gedenkschrift, doch om verwondering voor te komen, dat hij na 't einde nog een verhaal opnam, zeide hij in den gewonen Oostersch vergrootenden stijl: »daar zijn nog vele andere dingen, die Jezus gedaan heeft, welke, zoo zij het eene na het andere zouden beschreven worden, ik acht, dat de wereld de boeken niet zou bevatten, die te schrijven waren." Het ééne toevoegsel, wil hij zeggen, zou het andere overstelpen. Hoevele omstandigheden zouden wij gaarne geboekt zien, doch wij houden ons tevreden met hetgeen beschreven staat; want het is genoeg en voldoende, om Jezus te kennen als het licht en den Zaligmaker der wereld.

De Heer had Petrus aangeduid, met welk een dood hij God verheerlijken zou, en hij heeft dit gedaan. Wij zijn wel niet geroepen, om voor den naam onzes Heeren op een kruis te sterven; maar het strekt den Christen tot eere, indien zijn heengaan een verheerlijken van God is. Wanneer wij een doode grafwaarts brengen, en wij moeten een sluijer werpen over Zijn levensgedrag, dan is dit sterven eene onteering van den naam des Heeren, en wij durven op zijn graf niet zeggen: »zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven; want zij rusten van hun arbeid en hunne werken volgen hen na!" Maar als een huisvader de oogen sluit, wiens wandel een burgerschap in den hemel, een levend Christendom was, sterven is hem gewin; en als gade, kroost en vrienden den ontslapene naöogen in beter land, zie, dat is verheerlijken van God!

Nadat de Heiland Petrus zijne eindbestemming had aangewezen, volbragt Hij eene profetisch-zinnebeeldige handeling, waarmede de oude profeten gewoon waren hunne leerlingen tot

hunne opvolgers te verheffen. Hij stond op, stelde zich in beweging en zeide tot Petrus: »volg Mij na!" Petrus den Heer volgende, zag om, en ontwaarde, dat ook Johannes onwillekeurig was opgestaan en den Heer volgde. Hij was daarover niet naijverig, als of hij den jonger dien de Heer liefhad, niet naast zich in gelijke waardigheid konde dulden. Een mensch die zoo veel onverdiende genade ontvangt, als Petrus hier te beurt valt, is niet jaloersch of afgunstig; en wij zouden dit veel minder zijn, indien wij slechts begrepen, dat al wat ons te gemoet komt, gaven zijn van vrijmagtige genade. Neen, maar Petrus was hier weder de volle Petrus, wien het hart op de tong lag, die uitsprak wat een ander in gedachte zou bewaard hebben. Hij ziet Johannes, kent zijne gemeenschap met den Meester, en meteen denkt hij en spreekt het ook uit: »wat zal deze? Wat lot is hem beschoren?" Hij wil 't weten.

Het karakter dezer beide vrienden van Jezus komt hier sprekend uit in woord en daad, zoo als het door de gansche Evangelische geschiedenis doorblinkt, en even sterk sprekend is de betrekking, waarin Jezus ze beide tot Zijn persoon en Zijne gemeente plaatste. »De verlichte, diepzinnige, teedere en door inwendige zielskracht sterke Johannes lag aan den boezem van Jezus. Aan niemand kon Hij zich zoo volkomen toevertrouwen; niemand Hem zoo volkomen begrijpen, als deze. In den vriendenkring van Jezus ging hij voor Petrus, maar in de rij der apostelen ging Petrus voor hem. En zoo staan zij meermalen naast elkander in de schoonste harmonie, terwijl beurteling de een den anderen overschaduwt door eigendommelijke voortreffelijkheid. Van de wereld scheidende, beval Jezus Zijne moeder aan Johannes; Petrus gaf hij het bevel: »sterk uwe broeders!"

»Toen beiden het eerst en verward berigt van de opstanding ontvingen, liepen zij naar het graf. Johannes liep sneller, de begeerte zijner ziel was inniger, hij was meer gevleugeld, engelachtiger in zijne geestvervoering. Aan het graf echter, — daar hield hem eene zekere beklemdheid staande. Maar Petrus,

vast besloten, ging hem hier weêr voor en trad het eerst het graf binnen. Aan den oever van het meer herkent Johannes den Heer het eerst. De adelaarsblik van zijn binnenste schijnt ook in zijn ligchamelijk oog te liggen. 't Is Johannes, die uitriep: »het is de Heer!" Op die kreet des tot bespiegelen geneigden jonger wierp zich de tot handelen vaardige Petrus in de zee, en zwemmende spoedde hij zich tot den Heer."

»Zóó was Johannes. Daarom ook bevrijdden hem zijn voortreffelijke stille eigenschappen, in 't paleis van den Hoogepriester, dat hij met Petrus betrad, voor het indringen van ruwe aanklagers, terwijl Petrus hun door zijn gemoedstoestand, dien hij op zijn gelaat niet onderdrukken kon, in het oog viel, en door zijn angst tot verloochening verleid werd. Daarom ook wandelde Johannes, om zoo te spreken, in hemelsche verborgenheid, te midden der vervolging, in de eerste kerk rustig rond, terwijl de andere apostelen, de een na den anderen, met den bloeddoop gedoopt werden. Daarom bragten de andere groote apostelen de groote hoofdsteden der toenmalige wereld in beweging door de prediking van het Evangelie, terwijl Johannes als opziener te Efeze in de Christelijke gemeente rustig ontsliep. En daarom ten laatste, was Petrus de rotssteen, op welken de kerk van Christus in den beginne gebouwd werd."

»Die kerk staat op drie zuilen: Hoop, Geloof en Liefde, vertegenwoordigd in de persoonlijkheid van Petrus, Paulus en Johannes. De werkzaamheid der vurige hoop van Petrus doordrong de apostolische gemeenten. De kracht van het hart regtvaardigmakende geloof, zoo als Paulus dat verkondigde, houdt de gemeente des Heeren op de Petrinische rots der hoop; als echter eenmaal de verheerlijking der kerk in geest en waarheid volgen zal; als het oogenblik gekomen is, dat het teeken van de komst des Menschenzoons van het Oosten tot het Westen als een bliksemstraal de aarde zal verlichten, — dan mag wel de werkzaamheid van Johannes op 't helderste uitblinken, en welligt is dan de liefde-geest van Johannes, den Boänerges, dat

is, den zoon des donders, het wereldrmiverende onweder, bij welks licht en vuurkracht de kerk als eene reine bruid voor den komenden Heer versierd zal zijn" (1).

Deze gedachte, opgevat uit het leven der Christelijke kerk, verklaart den zin dezer geheimnisvolle voorspelling, welke de Heer gaf op de vraag van Petrus: »indien ik wil, dat hij blijve, totdat Ik kom; wat gaat u dit aan?" Jezus aanschouwde den toestand Zijner gemeente tot aan de voleinding der dingen. Johannes zou blijven, totdat Hij zelf hem kwam afhalen van zijn aardschen post, doch wat er in Johannes was, zou den vollen triomf der kerk beleven. Wat Johannes op Patmos in zijne openbaring aanschouwde, is de zinnebeeldige vervulling van Jezus woord.

Johannes deelt deze voorspelling opzettelijk mede, ten einde eene overlevering (een praatje) te vernietigen, die in de Christelijke gemeente rondging. 't Was van belang, dit gerucht te logenstraffen, en niemand was er beter toe bevoegd dan Johannes zelf. Het gezag van zijn Heer stond er mede op het spel; want wat moest men aangaande de trouw Zijner beloftenissen denken, indien bij den dood van Johannes eene daarvan onvervuld bleef?

De roomsche kerk laat haar gezag grootendeels van dat der overlevering afhangen. Wat gezag echter deze verdient, leert ons het verhaal. En inderdaad, hoe nader aan den apostolischen tijd, te minder nog is de overlevering te vertrouwen; want bezoedeld door opzettelijke of toevallige toevoegsels, maakt zij de bron onkenbaar. Teregt houdt daarom de Evangelische kerk zich alleen aan het Woord, dat aan 't schrift is toevertrouwd. Wat hebben wij meer van noode? Het Woord, in de Heilige Schrift nedergelegd, is ons voldoende tot zaligheid. Het geeft ons den Christus terug, zoo als Hij was op aarde, de Eengeboren Zoon des Vaders, vol van genade en waarheid.

(1) Lange.

Zoo leve Hij in ons gemoed! Hij vorme en leide ons, opdat wij Hem leeren liefhebben! Zoo zij ons leven in den Heer, en ons sterven eenmaal verheerlijken van God! Wel ons, als Hij ons aan den oever van het graf staat op te wachten, en wij, Hem ziende, mogen uitroepen: het is de Heer!

den Helder. J. H. SONSTRAL.

EEN HUISBEZOEK.

I.

Reeds een vol uur had de predikant van E.... in zijn leuningstoel zitten peinzen. Hij zat wel op zijn studeervertrek; er lagen ook wel, voor en rondom zijne schrijflessenaar, eenige opengeslagen boeken: hij hield ook wel eene pen in de hand, waarmede hij echter niet schreef, maar zijne gedachten waren blijkbaar afwezig. Onafgewend had hij het oog naar buiten gerigt. Het schoonste landschap lag daar uitgespreid. In de nabijheid der pastorie lagen eenige runderen in het zachte gras herkaauwend neder. Een weinig verder werden de volle korenaren naauwelijks door het avondkoeltje in beweging gebragt. En achter dit korenveld strekte zich een bosch uit, dat door de neigende avondzon werd beschenen.

Het was intusschen niet dit schoone tooneel, dat de aandacht van Ds. van E..... bezig hield. Hij was zijne leerrede voor den volgenden zondag begonnen op te stellen, maar het ging met

dit werk niet zoo als anders. Hij had zijne gemeente bezocht. Bij dit bezoek had hij iets ontdekt, dat zijne keus van een tekst voor eene leerrede had bepaald, en met zekere geestdrift had hij het eerste gedeelte afgewerkt van zijne preek, die handelen zou over Luc. XIII : 23a : »Heere! zijn er ook weinigen die zalig worden?" Maar nu werden zijne gedachten te menigvuldig. Die bekrompenheid der menschen bij die onbegrijpelijke liefde Gods, die angstvalligheid omtrent dingen, die niet zijn geopenbaard, maakte hem zoo vol, dat hij alles wat hij daarover zeggen wilde, niet geregeld genoeg kon op het papier brengen. Met den rug in zijn stoel en het oog op de schoone natuur daar buiten, gaf hij dus aan zijne gedachten den vrijen loop. Maar beter werd het toch niet. Hij zag, wat het redelooze dier genoot, en wat de redelijke mensch niet genieten wilde. Hij zag, wat de aarde nog wezen kon, al was zij ook door de zonde verontreinigd, maar hoe de menschen de liefde Gods konden voorbijzien. Hoe meer hij hierover nadacht, hoe minder geschikt hij voor zijn werk werd. Nu viel zijn oog op zijne vrouw, die met hare twee blozende kinderen, in een priëel, in den tuin was gezeten. En naauwelijks had hij deze hem zoo dierbare voorwerpen gezien, of hij stond op, en weinige oogenblikken daarna bevond hij zich in de tegenwoordigheid van zijne vrouw en kinderen.

»Het schoone weder lokt u, zoo het schijnt, ook naar buiten," zeide mevrouw van E....

»Ik weet niet, Maria! of 't het weder, dan of 't iets anders is, dat mij ongeschikt voor mijn werk maakte. Maar het werd mij boven te benaauwd, en u met de kinderen ziende, heb ik mijne studeerkamer verlaten."

»Ik wenschte, dat gij dit wat meer deedt. De natuur is te schoon, dan dat wij het oog van haar af zouden wenden."

»Zeker, de natuur is schoon. Zij toont ons in duizende voorwerpen de wijsheid, de liefde, de almagt van den Hemelschen Vader. Hoe moest zij ons tot bewondering en aanbidding stemmen!"

»Doet zij dit niet? Ik liet mijne oogen daar straks juist over alles gaan wat zich hier slechts in onze nabijheid bevindt. Hoe schoon, dacht ik, en dat op zulk eene enkele plaats! Hoe schoon mogelijk elders, hoe veel schooner eenmaal in den hemel!"

»Ja, het zou hier wel goed zijn, indien de menschen maar meer vatbaar waren, om dat goede te genieten."

»Gij hebt mij altijd gezegd, dat wij minder op anderen dan wel op ons zelven moeten zien. Zijn er velen, die dezen schoonen avondstond onopgemerkt laten, wie weet het, hoe velen er nog zijn, die hem met aanbidding en dankzegging genieten! Wij doen dit immers? Zouden er niet velen met ons dit kunnen doen, of zouden wij op dit oogenblik de eenigsten wezen, die dit deden?"

»Neen, lieve vrouw! Wij zijn zeker de eenigsten niet. En toch...."

»En toch zijn er velen, die dit niet doen. O! wat bekommeren wij ons over die, die wij niet eens kennen! De Heer proeft de harten en weegt de geesten."

»Neen, ik wil ook niet angstvallig klagen over de verdorvenheid der menschen, maar wat er toch in den tegenwoordigen tijd gebeurt, is wel in staat, ons over de rigting, die onze tijd neemt, te doen treuren."

»Ik wenschte wel, dat gij u wat minder bezig hield met al die dingen, die er in onze dagen uitkomen. Gij hebt zelf wel eens gezegd, dat al dat geschrijf en getwist u somtijds doet vragen: wat is dan waarheid? Kom, lieve man! de vrolijke natuur leert ons de waarheid. En zij is in harmonie met Hem, die den weg, de waarheid en het leven heeft aan het licht gebragt."

»En de kring, waarin gij u beweegt, doet u met dat wat gij ziet en kent, tevreden zijn. Maar zoo gij nu dagelijks laast wat

er geschreven, wat er bewezen en wederlegd wordt, zoudt gij dan ook niet geslingerd worden?"

»Mogelijk, ja. Maar dan zou ik dat alles niet lezen willen."

»Men kan daar niet altijd buiten. Maar ik heb dikwijls hetzelfde gedacht. Hoe weinig toch wordt er, in betrekking tot de eindelooze twistschriften, geschreven, dat het hoogere Christelijke leven bevorderen moet. Ik begeer of eisch niet, dat alle geleerden over het een of ander punt hetzelfde denken. Men moet verschillen, omdat ieder zijne bijzondere wijze van zien heeft. Ik keur het ook geenzins af, dat men zijne bijzondere gevoelens openbaar maakt. Maar ik wenschte, dat men dit deed met wat meer achting voor het godsdienstig publiek; met wat meer behoedzaamheid, om de kleinen niet te ergeren; dat men het deed in den geest der liefde; met het oogmerk om waarlijk ingelicht te worden in de dingen van het koningrijk Gods. Deed men dit, er zou niet zoo veel verwarring der spraken zijn, en de wetenschap zelve zou er door winnen. Nu integendeel, gaat men, zoo als men zegt, wetenschappelijk vooruit. Men gaat ook onvermoeid voort in het onderzoeken. Ieder ziet met eigene oogen, — schoon zeer velen niets meer zien, dan wat reeds vroeger door anderen gezien is. — Maar men stelt het met andere woorden voor, of, men waant over het een of ander punt, inderdaad iets nieuws te kunnen zeggen. Dan wordt geschreven, en men vraagt niet, zou dit de regte meening kunnen zijn? Neen, het moet de regte meening wezen. Men duldt geene tegenspraak, geene andere zienswijze dan de zijne. En toch worden er terstond nieuw versneden pennen in beweging gebragt. Niet om de gegeven verklaring met bedaardheid te onderzoeken, maar om te wederleggen, om te ontkennen, om den anderen bespottelijk ten toon te stellen. Is dit wijs, wetenschappelijk? O! ik voor mij geloof, dat men juist daardoor aan minder wetenschappelijke, toch nadenkende Christenen reden tot ergernis geeft, en dat men het separatismus bevordert. Waarlijk, ik wenschte, dat al mijne wetenschappelijke ambtsbroeders dit inzagen."

»Hoe zoo zwaarmoedig, van E....? Kom, zie liever op de schoone natuur. Zie op uwe kinderen, die daar vrolijk in het grasperk spelen. Is 't waarheid, dat somtijds de menschen verkeerd handelen, laat ons dan hooger opzien tot Hem, die de natuur ook weder tot kalmte brengt, al is 't, dat somtijds de stormen en onweders ons verschrikken!"

»Gij hebt gelijk, Maria! en ik zou u ook met deze mijne bezwaren niet lastig vallen, had ik niet juist dezen morgen weder een nieuw bewijs ontvangen, hoe de tegenwoordige twisten op sommigen verkeerd kunnen werken."

»Welk eene ontmoeting hebt gij dan gehad?"

»Ik bezocht enkelen uit de gemeente, en onder anderen ook den heer v. d. B., dien ik in de laatste drie zondagen niet in de kerk zag."

»Dat is ook mij in het oog gevallen. Hij is anders zulk een getrouw kerkganger. Hij is toch niet ziek?"

»Ziek naár het ligchaam, zoo zeer niet. En toch is hij ongesteld."

»Heeft hij een ongeluk gehad? Ik heb er niets van gehoord."

»Als gij hem zelven dit vroegt, Maria! dan zou hij u met een medelijdenden glimlach antwoorden. En hij zou 't geen in mijn oog ongelukkig schijnt, een buitengewoon geluk noemen."

»Dat begrijp ik niet."

»Laat ik u dan de reden zeggen, waarom de heer v. d. B. niet meer bij mij in de kerk komt. Volgens zijne meening ben ik niet orthodox, en hij betwijfelt het of ik den geest wel heb. Dien heeft hij, zoo als hij zegt, ontvangen. Daardoor is hij in een oogenblik bekeerd, en hij is thans op den weg, waarop hij van zijnen genadestaat kan verzekerd zijn."

»En noemt gij hem daarom ongesteld? Gij, predikanten, predikt geloof en bekeering, als noodzakelijk om in het koningrijk Gods in te gaan. En wanneer nu iemand voor zichzelven van dat geloof en die bekeering spreekt, dan trekt gij de schouders op."

»Ik ken u te goed, lieve vrouw! dan dat ik uwe woorden verkeerd zou kunnen opvatten. Er is ook in uw gezegde iets, dat niet zoo geheel bezijden de waarheid is. Maar weet gij, waarover ik de schouders ophaal? Niet over het geloof en de bekeering, die ik voor allen zou kunnen afbidden, maar over de verkeerde rigting, die sommigen daarbij volgen : eene rigting, die van eene onjuiste opvatting der Evangelieleer getuigt en die de menschen krank maakt naar de ziel."

»Maar hoe is de heer v. d. B. tot zulk een uiterste vervallen? In vorige jaren heeft men wel eens dubbelzinnig over hem gesproken. Maar in den laatsten tijd, heb ik niets gehoord en hij kwam getrouw ter kerk."

»Hij las veel. En verleden jaar las hij vooral de meeste godgeleerde tijdschriften, terwijl hij kennis nam van wat er door de verschillende kerkelijke partijen werd geschreven. Dit heeft hem eerst aan het twijfelen gebragt. Hij meende nu het Christendom niet te vinden in die schriften. Een vriend had hem gezegd, dat in velen van die tijdschriften wonderlijk werd omgesprongen met de Godheid des Zoons, met de leer der verzoening, met de eeuwigheid der straffen, enz. Nu las hij die tijdschriften met een naauwlettend oog, en ja, het duurde niet lang, of hij vond, dat zijn vriend waarheid had gesproken. Verontwaardigd stiet hij toen al die geschriften van zich, en hij gaf zich geheel over aan de leiding van zijn vriend."

»En kondet gij hem nu den juisten middenweg niet aanwijzen? Hij had toch van u zulke dingen niet gehoord?"

»Ook ik had zijn vertrouwen verloren door eene preek, die hij het laatst van mij gehoord had, over de woorden van Jezus : »komt tot Mij, allen, die vermoeid en belast zijt!" Die uitnoodiging was door mij te algemeen gemaakt. Naar zijne meening kwam die alleen de uitverkorenen toe."

»Kom, lieve man! Het zou mij te benaauwd worden, wanneer ik de Goddelijke liefde paal en perk hoor voorschrijven. Ik geloof, dat de liefderijke Jezus die uitnoodiging ook aan ons

doet, en ik verheug er mij in, wanneer er velen zijn, die met mij in dit geloof deelen. Aan God zij het overige bevolen! Hij is liefde. Zie dit in de gansche natuur, en waar de natuur ook zwijgt, daar zal het kruis van Golgotha nog prediken : God is liefde!...

Ds. van E.... had zich in den persoon van den heer v. d. B. niet vergist. Hij verzuimde geheel, de kerk te bezoeken, reed iederen Zondag de pastorie voorbij, en ging dan naar eene naburige plaats, waar een jong mensch predikte, die den naam had, den geest te hebben. Ds. van E.... had nu verwacht, dat de heer v. d. B. zich als lidmaat der gevestigde gemeente zou hebben laten schrappen, maar dit geschiedde niet. Toen nu de tijd, waarop het H. Avondmaal gevierd moest worden, naderde, moest ook het gewone huisbezoek geschieden, en Ds. van E.... wilde dus ook den heer v. d. B. niet voorbijgaan, schoon hij zich wel voorstelde, hem niet te huis te zullen vinden.

Huisbezoek, eene veel besprokene zaak. Is het goed, of niet goed? Niet goed, zoo als het door vele gemeenteleden wordt beschouwd; niet goed, dat het juist vóór het Avondmaal geschiedt, ook niet goed; wanneer het bij uitsluiting eene uitnoodiging tot de viering des H. Avondmaals moet wezen. Maar goed is het huisbezoek, wanneer het aan geene bepaalde vormen is verbonden; noodzakelijk is het, om de betrekking tusschen predikant en gemeente levendig te houden; en nuttig is het, omdat het den leeraar in staat stelt, meer naar de behoeften en de godsdienstige vatbaarheid der hoorders te doen prediken.

Zoo beschouwde het Ds. van E..., doch zijn kerkeraad meende, dat, niettegenstaande hij zijne gemeente getrouw bezocht, dit huisbezoek vóór iedere avondmaalsviering moest plaats hebben. Hij onderwierp zich aan deze meening, doch maakte dat

huisbezoek toch zoo vruchtbaar als hij kon. Het hinderde hem daarom vooral, dat hij bij dat huisbezoek, in de meeste huizen op dezelfde wijze werd ontvangen. Bij zijne intrede in eene kamer, zag hij meestal twee stoelen gereed staan, één voor hem en één voor den ouderling. Zoo velen als er in elk huis aan het Avondmaal dachten te gaan, zaten rondom de tafel, waarop dikwijls een Bijbel lag. In 't eerst had Ds. van E.... dit plegtig gevonden. Maar toen hij eenige jaren was werkzaam geweest, en toen hij, bij elk huisbezoek, dezelfde vertooning zag, en toen hij meer dan eens had bespeurd, dat zijne uitnoodiging tot bijwoning van het Avondmaal niets vermogt op hen, die toch van te voren reeds besloten hadden niet te komen, en toen hij ontdekt had, dat de Bijbel die, bij zijne komst in een vertrek, op de tafel lag, terstond na zijn heengaan weder was weggezet, toen had hij dat bepaalde huisbezoek wel eens met weerzin verrigt.

Ook thans had hij daartoe weinig lust. Hij wilde namelijk den heer v. d. B. niet voorbij gaan, en toch stelde hij zich van dat bezoek meer onaangename, dan aangename gevolgen voor. Och, zijn hart was zoo bereid een afgedwaalde te regt te brengen, maar hij vreesde »die verkeerde krakeelingen en het ongoddelijk ijdel roepen!"

Hij kwam aan het huis van den heer v. d. B.; en tegen zijne verwachting, werd hij binnen gelaten. Hij vond den heer des huizes met zijne vrouw te zamen. De stoelen stonden wel niet gereed, doch werden hem en den ouderling toch aangeboden, en de Bijbel lag opengeslagen op tafel.

»Het verheugt mij u te huis te vinden," begon Ds. van E...., »ik had dit bijna niet durven hopen."

»En waarom niet?" vroeg de heer v. d. B.

»Ik heb u in de laatste weken nimmer daar gezien, waar ik u vroeger zag. En ik heb dan daarbij gehoord, dat gij elders de prediking des Evangeliums bijwoont."

»En zou ik u daarom niet opwachten, mijnheer? Zegt de

apostel niet: »zijt altijd bereid rekenschap te doen van de hope, die in u is."

»Ik dacht evenwel niet, dat gij die rekenschap aan mij zoudt willen geven."

»Dat zou ook minder noodig zijn, want de apostel zegt: »de natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn."

»Wij komen terstond op een terrein, mijnheer v. d. B.! dat ik liever had vermeden, maar dat ik toch wel kon berekenen. Ik spreek van een terrein, en ik denk daarbij aan eene kleine schermutseling. Uwe eigene woorden geven mij daartoe aanleiding. En dus moet ik beginnen mij daarover te beklagen. Dat wij in godsdienstige zienswijze van elkander kunnen verschillen, is mogelijk. Wij zijn protestanten, en als zoodanig niet door een paus of door de inquisitie tot zwijgen gedoemd. Maar....."

»Ja," viel de heer v. d. B. den spreker in de rede. »Ja! gij revolutionairen, scheldt altijd op de Roomschen, en waarom? omdat zij met ons éene lijn trekken in het stuk van onderwijs."

»Ik weet niet, dat ik scheldwoorden bezig. Maar dit wil ik u wel verzekeren, dat schoon ik den tegenwoordigen stand van het lager onderwijs allerongelukkigst noeme; schoon ik den orthodoxen in vele dingen mijne goedkeuring schenk, en onder hen, zoo als ik geloof, mannen zijn, die ter goeder trouw handelen, ik mij nooit aan hunne partij zal aansluiten, zoo lang zij met de Roomschen, die vreemdelingen in den lande zijn, éene lijn trekken."

»Dat doen wij, in zoo verre als de Roomschgezinden met ons over dezelfde grieven klagen."

»Bleef het daarbij! Maar ik heb zoo dikwijls reeds ondervonden, dat de tegenwoordige Separatisten het wel van de Roomschen leeren, met minachting en wantrouwen neder te zien op allen, die niet in hunne taal spreken en bij hunne hoofdleiders zweren. Dit bewijst, dat hoe zeer zij ook voor regtzinnigheid ijveren, zij de liefde niet kennen."

»Zegt de Heer zelf niet: »ende zoo iemand u niet zal ontvangen, schudt dan het stof uwer voeten af?"

»Ik ben huiverig, mijnheer v. d. B.! om alles wat Jezus aan Zijne bijzondere discipelen zeide, op ons toepasselijk te maken."

»Dat is het juist. Gijlieden neemt in den Bijbel aan, wat u goed past en daarom spreekt gij van tijdelijke, plaatselijke en persoonlijke voorschriften, terwijl de geheele Bijbel Gods openbaring behelst."

»Zeker in den Bijbel is Gods openbaring. En met dat kostbare boek springt men dikwijls al te wonderlijk om, want ieder zoekt er zijne bijzondere meening door te staven. Maar te betreuren is het, dat waar men van de noodzakelijkheid des geloofs spreekt, men daar dat geloof voorbij ziet, dat in de liefde werkzaam is. En meent men voor zich zelven de eenige waarheid uit den Bijbel gevonden te hebben, men moest billijk zijn om te erkennen, dat anderen evenzeer de waarheid zoeken. Als men dus den geheelen Bijbel aanneemt, dan moet men ook de apostolische les gehoor geven: »door ootmoedigheid achte de een den anderen uitnemender dan zich zelven!" Zie, mijnheer v. d. B.! dit moest plaats hebben, zoowel bij orthodoxen als liberalen. Dan kon men elkander vóórlichten en behouden. Maar men verwijdert zich terstond van elkander. Dat behoort zoo niet. Daarom kom ik tot u. Het H. Avondmaal roept ons weder tot gemeenschap met elkander, opdat onze gemeenschap ook zij met den Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus."

»Dan mag ieder, volgens uw gevoelen, maar aan het Avondmaal komen?"

»Ieder, die daaraan behoefte gevoelt; die Jezus den Zoone Gods gelooft als zijn eenigen Zaligmaker; die door Hem vergeving zoekt en die een opregt voornemen heeft, om voortaan zijn leven te beteren en in liefde met zijn naasten te leven."

»Ja, dit wordt gemakkelijk met den mond beleden. Maar hoe gemakkelijk wordt het daarbij vergeten, wat de Heere zegt:

»zonder Mij kunt gij niets doen. Niemand kan tot Mij komen, ten zij, dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke!"

»Dat zegt de Heer. En Hij heeft daartoe de middelen aangewezen. Een van die middelen is de prediking van het Evangelie in het algemeen, de viering van het H. Avondmaal in het bijzonder."

»Gij ontkent dus die bijzondere trekkende genade?" vroeg de heer v. d. B. met een spottenden glimlach.

»Ik ontken niet, dat God ook op andere wijzen den mensch tot stilstand, tot nadenken, tot verandering en bekeering kan brengen, maar waar ik de zekere roepstem des Heeren vind, daar behoef ik immers niet op eene bijzondere te wachten?"

»Hier staat het immers, Euangelium Joannis, Capittel VI, vers 44: Niemand kan tot Mij komen, ten zij, dat de Vader die Mij gezonden heeft, hem trekke!"

»Maar Jezus zegt ook: komt tot Mij, allen, die vermoeid en belast zijt; en Ik zal u ruste geven!"

»Ja dat hebt gij de laatste maal dat ik u hoorde, gepredikt, maar gij waart toen veel te algemeen. Gij vergeet, dat allen gezondigd hebben, en dat wij uit ons zelven niets kunnen doen."

»Zonder hooger hulp kunnen wij den voorgestelden eindpaal niet bereiken. En breng ik de roepstem van Jezus tot anderen over, dan zie ik daarin aanvankelijk Zijne hulp."

»Neen, mijnheer! het is eerst die ongeregtigheid, waarin wij geboren zijn en waardoor wij nog dagelijks zondigen, die moet worden te niete gedaan. Het is eerst die oude mensch der zonde, die moet worden gekruist met de begeerlijkheden. Och!" ging de heer v. d. B. met zekere aandoening voort, »zoo was het met mij. Ik kende langen tijd mij zelven niet. Onder uwe prediking sliep ik in. Maar de Heere heeft mij de oogen geopend. Ik zie nu mijn ellendigen toestand in. Ik heb nu een waar mishagen in mij zelven. Maar hoe schuldig en vuil in de misdaden ik ook was, ik worde thans van dag tot dag vernieuwd."

»Juist daarom zou ik u dan aanraden het H. Avondmaal te vieren. Is er reeds een goed werk in u begonnen, dan kan dat bij het Avondmaal worden versterkt."

»Ik gevoel daartoe niet genoeg de grootheid mijner zonden. Ik moet wel met den heiligen apostel uitroepen: ik ellendig mensche, wie zal mij verlossen uit het ligchaam des doods? maar...." en hier loosde de heer v. d. B. een zwaren zucht.

»Jezus is een volkomen Verlosser van zondaren," antwoordde dus Ds. van E...."

»Ja," beaamde de ander, met het hoofd knikkend. »Maar om zich dien Verlosser toe te eigenen! Niemand kan tot Mij komen tenzij de Vader hem trekke, en ik!.. Ach!.. Ik ben aanvankelijk verlicht. Maar mijne zonden staan steeds voor mij. En ik zou aan het Avondmaal moeten zeggen: ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch!"

»Het is goed dit te erkennen, maar Jezus is gekomen om te roepen niet regtvaardigen, maar zondaren tot bekeering."

»Ach, dominé!" hernam nu de vrouw van den heer v. d. B. die tot hiertoe gezwegen had. »Wij zijn allen Fariseën. Het vleesch is zoo zwak. En wie ook meent te staan, zie toe dat hij niet valle!"

»In ongeregtigheid ben ik geboren en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen," voegde de man er bij.

Bij deze woorden werd het gelaat van Ds. van E.... ernstiger. Hij staarde de echtgenooten, die beide met nederhangende hoofden nederzaten, aan, en toen zij bleven zwijgen, hernam hij:

»Uit uwe woorden zou ik opmaken, dat er iets meer bestaat, dan gij mij zeggen wilt. Wie in opregtheid zijne zonden betreurt, zal ligt op eene andere wijze spreken. En omdat gij dus blijkbaar uwe bijzondere bezwaren heb, moet ik u ook vrijmoedig zeggen, hoe ik er thans over denk. Ik heb u straks tot de bijwoning des Avondmaals uitgenoodigd, maar thans zou ik u, om voor mij onbekende, maar voor u zeker bekende redenen, de bijwoning des H. Avondmaals ernstig afraden."

Al was er op dit oogenblik iemand in de kamer gekomen, die den heer v. d. B. eene dolk had tegen het hart gedrukt, dan had hij zijne bedaarde, demoedige stemming van straks, niet spoediger kunnen verliezen. Toen hij het laatste woord van Ds. van E.... hoorde, hief hij plotseling het hoofd op. Zijn gelaat werd rood, en met een oog, dat wezenlijk boosheid verraadde, vroeg hij met eene bevende stem:

»Gij raadt ons de viering van het Avondmaal af! Hebt gij iets op ons te zeggen? Zijn wij dan zondaars boven anderen?"

Wij verlaten het huis van den heer v. d. B. Wat wij vermeld hebben, is niet verdicht. En wij voegen er alleen bij, dat het ware Christendom niet in klanken bestaat. Och, wanneer zal dat Christendom goed worden begrepen! Is het niet een zegen voor de wereld in het algemeen, voor maatschappijen, huisgezinnen en personen in het bijzonder? Wie zijt gij dan, die de wetenschap bemint en door haar de volmaking zoekt, wij bidden u, rukt niet omver wat onschadelijk is, breekt niet af, voordat gij iets beters in de plaats kunt zetten! En gij, die nog eenvoudig zijt in uw Christelijk geloof, hecht niet aan vormen alleen! Daarom: voegt bij uw geloof deugd, bij deugd kennis, bij kennis matigheid, bij matigheid lijdzaamheid, bij de lijdzaamheid godzaligheid, bij de godzaligheid broederlijke liefde, en bij de broederlijke liefde liefde tot allen! Daarbij en daarin zij Christus, de Zoon des levenden Gods, en Christus alleen, zoo als Hij in het Evangelie is geopenbaard, de eenige Leidsman; dan zal Hij in waarheid ook voor ons een Zaligmaker zijn!

P. C. A.

HET ONZE VADER.

Goede God! ons aller Vader!
Gij die in den Hemel zijt!
Al ons denken, spreken, handl'en,
Zij aan de eer Uws naams gewijd!
Dat Uw rijk op aarde kome,
't Rijk van waarheid, godsvrucht, deugd,
't Stichte in der menschen harten,
Ware zielrust, reine vreugd!
Uw gebod, o God! op aarde,
Word' door menschen steeds betracht,
Zoo als door de Hemelingen,
Worde Uw wil ook hier volbragt!
Vader! dat Uw zorg ons schenke
't Noodig voedsel, 't daaglijksch brood,
Dat wij op Uw' liefde hopen,
Zoo in voorspoed als in nood!
Wil ons onze schuld vergeven,
Als berouw ons weenen doet.
Stort dan door Uw' zondaarsliefde,
Rust en troost in ons gemoed!
Dat ook wij vergeving schenken,
Als men ons beleedigd heeft,
Naar Uw voorbeeld, God der liefde,
Die ook onze schuld vergeeft.
Waar verzoeking ons omringe,
Vader! red ons uit haar magt:

Tot bestrijding van het booze,
Schenke Uw Geest ons wijsheid, kracht!
U is 't koningrijk, o Vader!
U de heerlijkheid en magt!
Amen! lof en dank en eere
Worde U eeuwig toegebragt!

D. E. TOBI.

RUST IN GOD.

(SPITTA vrij gevolgd).

Zal de sterv'ling 't licht doen rijzen,
Als het nacht is om hem heen?
Licht en vreugde en vrede tevens
Dalen af van God alleen.
Waar gij omzwierft door dit leven,
Miste uw voet een vasten grond,
En gij zonkt aâmechtig neder,
Als ge in God geen Leidsman vondt.
Die u 't aanzijn deed ontvangen,
Blijft de Stuurder van uw lot;
Vol geloof dan 't oog naar boven,
En het hart gewend tot God!

Maar wie kan Uw zetel naadren,
  Vlekkelooze Heiligheid!
Ach! die steile muur van zonden,
  Die ons van Gods woning scheidt!
Moed gevat! reeds ligt de scheidsmuur
  Neêrgestort in puin en gruis
Door den arm des grooten Midlaars,
  Die voor ons eens stierf aan 't kruis,
Nu van Zijnen hoogen hemel
  Vol erbarming op ons ziet,
En, om ons tot God te leiden,
  Vriendelijk de hand ons biedt.

Zie, de Schepper van uw leven
  Schenkt u door Zijn eigen Zoon
Dat verbeurde leven weder;
  En Hij zendt u van Zijn troon
Tot een Gids den Geest der waarheid,
  Die 't verstandsoog u verlicht,
Troost giet in 't gewonde harte,
  En uw zin ten goede rigt,
Die met vreugde u doet gevoelen,
  Dat gij eeuwig zijt Gods kind,
En doet juichen in de liefde,
  Waarmeê u de Vader mint.

Weêrgekeerd aan 't Vaderharte,
  Wacht u kalmte en zaligheid;
In de Vaderlijke woning
  Is u louter heil bereid.
Moet gij hier aan 't eind der reize
  Nog het doodsdal binnentreên,

Zalig zijt gij reeds in hope;
  Hemelsch licht straalt om u heen;
Vrede Gods daalt in uw boezem;
  En gij vreest voor geen gevaar;
Fier treedt gij den vijand tegen;
  God is u ten beukelaar.

Zoudt ge op nieuw dan ruste zoeken
  In de wereld, die misleidt,
Of de looze lokstem volgen
  Van uwe eigen zinlijkheid?
Neen, er is geen vreugde op aarde,
  Door de smarte niet vergald;
Neen, geen zondaar, die niet eindlijk
  Troostloos aan zich zelv' ontvalt.
Leg uw hoofd na rustloos pogen
  Vrij in doffe sluimring neêr,
Krachten geeft zij noch verkwikking,
  Moê en mat ontwaakt gij weêr.

Sprei voor 't kind het zachtste wiegje,
  Zing in slaap het schreijend wicht!
Aan den moederlijken boezem
  Sluit het liefst toch de oogjes digt.
Daar, waar hem de teêrste liefde
  De eerste rust- en schuilplaats bood,
Vindt het laafnis en versterking,
  Schut en hulp in elken nood.
Kind van God! nog meer erbarming
  Heeft uw Vader met uw lot;
Zwakke zwerver door dit leven,
  Zoek uw rust alleen bij God!

Utrecht. A. FRANCKEN.

HET GEBED DES ARMEN.

Treedt binnen in de rieten stulp,
Waar, vol vertrouwen op Gods hulp,
  Een arme lijder, in het midden
  Van hongrend kroost, om brood gaat bidden,
Terwijl een straal van hooger licht
Zijn gloed weêrkaatst op 't vroom gezigt:
  Des armen hope wankelt niet,
  Ofschoon het oog geen uitkomst ziet.
Hoe zwaar een kruis zijn ziel moet dragen,
De mond ontsluit zich nooit tot klagen;
  Hij weet, dat God ze niet verstoot,
  Die tot Hem bidden in den nood.

't Is schoon, te midden van 't genot,
Met dankbre liefde jegens God,
  Zijn lof in warme taal te zingen
  Voor onverdiende zegeningen.
Maar als het vreeslijk onheil woedt,
En 't hart aan menig wonde bloedt;
  Als zorg en angst en kommer jaagt,
  En in den nacht geen morgen daagt,
Dán zwijgend voor den wil des Heeren,
Het oog vol hoop tot Hem te keeren,
  Dat is, wat ook de wereld roov',
  De kracht van 't zaligend geloof!

Ziet, hoe een man der smarte bidt,
Die niets dan hongrend kroost bezit!
  Hij wenscht ze met zijn bloed te voeden;
  Maar God alleen kan hen behoeden.
De laatste penning is verteerd,
De menschenhulp vergeefs begeerd,
  De kracht tot arbeid is gesloopt,
  Niets biedt hem de aard', waarop hij hoopt.
Daar knielt hij en zijn kroost te gader,
't Gebed rijst tot den Hemelvader,
  En schooner klinkt geen heilge toon
  Van de Englen Gods voor Jezus troon.

Treedt binnen, gij, die boven peil
Gezegend met het aardsche heil,
  Als boden Gods de vreugd kunt brengen,
  Waar de oogen zilte tranen plengen!
Hier wacht voor 't onbedorven hart
Een schoon tooneel, dat feesten tart;
  Hier voelt ge u door een reiner zin
  Verheven boven wereldmin!
Hier kunt ge door 't aanschouwen leeren,
Wie 't minst van Godes hand begeeren,
  En wie toch 't rijkst gezegend zijn,
  Hoe jammervol hun lot ook schijn!

Of sluit ge de oogen voor 't tooneel,
En praalt ge op 't ruim beschoren deel,
  Dat loutre gunst u toe deed vloeijen? —
  Zoo moge u 't hart van wroeging gloeijen,
Als ge uw roeping dus miskent,
En snood vergeet, dat God u zendt!

Of acht ge u hooger van geslacht,
Dan de arme, die op spijze wacht? —
Zoo weet : wij allen zijn Gods kindren,
En wie door liefde 't leed vermindren,
Die zijn, hoe ook bedeeld op aard',
Met regt dien grootschen eernaam waard!

Wie maalt de kracht van 't vroom gebed,
Waarop de Hemelvader let!
Daar binnen daalt de rijkste zegen,
Door eenig sterling ooit verkregen.
Verrukking straalt uit ieders oog,
De feestgloed wischt de tranen droog,
Verhooring volgt op zucht en beè,
Des hemels Englen juichen meè.
Een redder wordt door God gezonden!
Hij spijst met vreugd de dankbre monden,
En 't arm gezin der rieten stulp
Is 't treffend beeld van hooger hulp.

Schiedam. P. J. V. DUSSEAU.

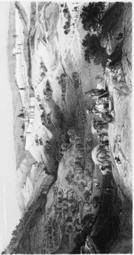

DE OLIJFBERG.

Met eene plaat.

Hij leidde hen buiten, tot aan Bethanië.
Luk. XXIV: 50.

In de omstreken van Jerusalem is het vooral de Olijfberg, die in hooge mate de aandacht van den reiziger tot zich trekt.

Waar hij oostwaarts zijne treden wendt, daar wijst hem zijn leidsman, nog binnen de poort, het badwater Bethesda, beroemd ook door de genezing van een man die, na er acht en dertig jaren te hebben krank gelegen, op Jezus woord: »sta op en wandel!" terstond gezond werd (1). Het is eene kom van honderd voeten lengte, zestig voeten breedte en veertig voeten diepte, die zich uitstrekt tot aan de plaats, waar de tempel van Salomo gestaan heeft.

De poort, waardoor men naar buiten gaat, vroeger de Schaapspoort geheeten, draagt zijn tegenwoordigen naam naar den eersten martelaar Stefanus, en herinnert hoe men hem daar ter stad uitwierp en steenigde (2). Het bijgeloof beweert, dat zekere Lucianus er, meer dan drie eeuwen na zijn dood, zijn gebeente, nevens dat van Gamaliël, Nicodemus en zekeren Bibonius, door goddelijke ingeving heeft gevonden!

Zoodra men buiten de stad komt, ziet het oog daar, op korten afstand, aan de overzijde van het dal Kedron, een gebergte dat van het noorden naar het zuiden loopende, bijkans een halven cirkel vormt om de stad, en zich met drie of vier kruinen, honderd vijfenzeventig Rijnlandsche voeten boven den berg Sion

(1) Joh. V. 1 vv.
(2) Hand. VII. 54.

verheft. 't Is de Olijfberg, »die vóór Jerusalem ligt, tegen het oosten" (1). Voortijds met eene boschaadje van olijf-, dadel-, vijgen-, citroen- en terpentijnboomen bedekt, is hij, sints Titus bij de belegering van Jerusalem, de boomen in haren omtrek liet omhouwen, van dat sieraad beroofd; slechts enkele groepen van geboomte zijn er overig, en alleen in den alles verjongenden regentijd, wanneer het gras de gele kleur van den kalen grond bedekt, heeft hij ook nu nog een lagchend aanzien. Maar meer dan de natuur, trekt menig oud gedenkteeken in het dal de aandacht, en is het onmogelijk hier te vergeten, wat groote herinneringen aan dezen berg zijn verbonden.

Wanneer wij de vallei doorwandelen, die den Olijfberg van Jerusalem scheidt, dan treft ons al aanstonds het groot aantal van ruwe witte grafsteenen, en wij vernemen dat Joden en Mohammedanen beide verkiezen, in dit dal, naar Josafat genoemd, begraven te worden, omdat zij verwachten, dat hier de opstanding der dooden plaats hebben, en het jongst gerigt gehouden worden zal. Die verwachting schijnt haren grond te hebben in den kwalijk begrepen voorspelling van Joël: »de Heidenen zullen zich opmaken en optrekken naar het dal van Josafat; maar aldaar zal ik zitten om te regten al de Heidenen van rondomme" (2).

Aan de overzijde der meestal drooge beek Kedron, die het rotsachtige dal doorsnijdt, wijst uw leidsman u een groot, half boven de oppervlakte van den grond uitstekend, gebouw, en verzekert u, dat Maria, 's Heilands moeder dáár begraven ligt. Hij verhaalt u van de onderaardsche kapellen waarin ook het gebeente van Joachim en Anna, de ouders van Maria, zal te vinden zijn, en vooral van de prachtige grafkapel van Maria zelve, welker wanden met kostbare zijde zijn behangen, en waarin wel zes honderd gouden en zilveren lampen branden.

(1) Ezech. XI : 23. Zach. XIV : 4.
(2) Joël III : 12.

Zich bedroevende over de bijgeloovige Maria-vereering waarin Christenen en Mahomedanen zich ook hier vereenigen, zoekt het oog van den Evangelischen Christen, die alléén op den eenigen Middelaar Gods en des menschen zijne hope vestigt, liever naar Gethsémané, die eeuwig gedenkwaardige plaats, waar de ziel van Hem ter dood toe bedroefd werd, die medelijden met ons hebben kan, omdat Hij zelf in alle dingen, doch zonder zonde, is verzocht geweest; en men wijst hem zuidwaarts eene groep van zeven of acht olijfboomen, het geringe overschot van den hof, reeds vroeger beschouwd (1).

Door het zich gedurig al meer vernaauwende dal voortwandelende, trekt een gedenkteeken de aandacht, dat zeker te onregt wordt gehouden voor het graf van Juda's koning Josafat, die immers, volgens het bijbelsch verhaal, niet buiten, maar »in de stad van zijn vader David, bij zijne vaderen begraven is" (2).

Een weinig verder staat daar een ander gedenkteeken, 't welk Absalom zal hebben gesticht, en waarbij hij zal begraven zijn. Intusschen draagt het de kenteekenen van lateren tijd, en geheel onwaarschijnlijk is het, dat men zijn lijk uit het Overjordaansche, waar het met verachting »in een kuil is geworpen geworden" (3), herwaarts zou hebben overgebragt.

Ook wat men al verder verhaalt van een grot, waarin Jacobus, toen de Heiland werd gevangen genomen, zich zou hebben verborgen en waarin hij later zou zijn begraven; van het graf van Zacharias, Jojada's zoon (4), en van de spelonken, niet verre van daar, waar Jezus Zijne jongeren het volmaakte gebed geleerd zal hebben, en waar de apostelen de twaalf artikelen des geloofs zullen hebben opgesteld, is buiten twijfel onder de fabelen te rangschikken. En evenmin verdient het

(1) Zie Chr. Museum. 1852. bl. 149.
(2) 1 Kon. XXII : 51.
(3) 2 Sam. XVIII : 17.
(4) Math. XXIII : 35. Verg. 2 Chron. XXIV : 20, 21.

geloof, dat twee galerijen in eene rots ten zuiden van den weg naar Bethanië, in welks wanden nissen zijn uitgehouwen, de graven zouden bevatten der oude profeten. In de dagen van 's Heilands omwandeling op aarde, mogt men ze vereeren, de Heer heeft geleerd, dat het beter is naar de levende Godsgezanten te hooren, dan den gestorvenen bijgeloovige hulde te brengen.

Maar wij hebben lang genoeg in dit dal rondgewandeld, en verlangen den berg, aan welks voet wij toefden, zelven te beklimmen.

Wij rigten onze treden niet naar den noordelijken top, omdat de weg derwaarts weinig merkwaardigs oplevert, en laten ook den zuidelijken kruin »Mashith" of den berg der ergernis, waar Salomo, ter liefde zijner vreemde vrouwen, den afgoden offerde (1), liggen, en volgen langs korenvelden een gemakkelijk pad, door enkele olijfboomen beschaduwd, dat naar den middensten en hoogsten top des Olijfbergs henen leidt.

In diezelfde rigting ging Jezus meermalen met Zijne jongeren, vooral gedurende de laatste dagen vóór Zijn sterven, van Jeruzalem naar Bethanië, of keerde Hij van daar naar de stad weder. Vijf dagen vóór het feest, zag Hij, in plegtigen optogt, de stad naderende, haar voor zich liggen, »weende toen over haar" en sprak : »och! of gij ook bekendet, ook nog in dezen uwen dag, hetgeen tot uwen vrede (dient). Maar nu is het verborgen voor uwe oogen. Want er zullen dagen over u komen, dat uwe vijanden eene begraving om u zullen opwerpen, en zullen u omsingelen, en u van alle zijden benaauwen, en zullen u tot den grond nederwerpen, en uwe kinderen in u; en zij zullen in u den (eenen) steen op den (anderen) steen niet laten, daarom dat gij den tijd uwer bezoeking niet bekend hebt" (2). Vier dagen vóór het pascha ging Hij wederom langs denzelfden weg stadwaarts, en sprak toen den vloek uit over een vijgen-

(1) 1 Kon. XI : 7. 2 Kon. XXIII : 13.
(2) Luc. XIX : 41—44.

boom, welken men den volgenden dag verdord zag (1). Tenzelfden dage verliet Hij voor de laatste maal de stad en den tempel, zeggende : »ziet! uw huis wordt u woest gelaten" (2), en sprak toen met Zijne discipelen, op den Olijfberg gezeten, over de droevige toekomst welke de stad en tempel verbeidde (3). En nogmaals begaf Hij zich met de twaalf apostelen, tegen den avond waarop Hij het pascha met hen eten zou, langs dezen weg, van Bethanië naar Jerusalem, om daar Zijn laatsten strijd te strijden (4).

En nadat Hij uit de dooden was opgestaan, en gedurende veertig dagen aan Zijne vrienden en vriendinnen levend zich vertoond, hen onderwezen en tot de geestelijke gemeenschap met en het vertrouwen op Hem, »die al de dagen met hen zijn zou," voorbereid had, »leidde Hij hen," aan den morgen van den dag op welken Hij ten hemel gevaren is, »buiten, tot aan Bethanië."

Noch de schoone natuur, noch de vergezigten op den Olijfberg, van welks top het oog tot aan het gebergte van Juda, tot aan de Middellandsche en tot aan de Doode zee met haren staalkleurigen spiegel reikte, konden toen hunne aandacht boeijen. De jongeren waren in diep gepeins over de oprigting van een aardsch Messiasrijk, en de blik des Heilands was hemelwaarts gerigt. In de zekere verwachting Zijner verheerlijking, »scheidde Hij zegenende van Zijne jongeren en werd opgenomen in den hemel" (5). En terwijl zij nog hunne oogen naar den hemel hielden, terwijl Hij henenvoer, ziet! twee mannen stonden bij hen in witte kleeding, welke ook zeiden : gij Galilesche mannen! wat staat gij en ziet op naar den hemel? Deze Jezus die van u opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen, gelijkerwijs gij Hem naar den hemel hebt zien henenvaren" (6).

(1) Math. XXI : 18—22.
(2) Math. XXIII : 33.
(3) Math. XXIV.
(4) Math. XXVI : 17.
(5) Luc. XXIV : 51.
(6) Hand. I : 10, 11.

Nog wijst het bijgeloof, ter plaatse waar de Heer zal zijn opgevaren, in zekeren steen het afdruksel van een Zijner beide voeten, terwijl het beweert, dat de Turken in het bezit zijn van den steen, waarop Zijn andere voet het laatst gestaan zal hebben. Nog noemt het een gebroken zuil, de zuil der Galilésche mannen, en zegt dat de jongeren, na 's Heilands hemelvaart, er op gezeten hebben. Nog staan daar de bouwvallen eener kerk door keizerin Helena, ter herinnering der hemelvaart, in de IV^{de} eeuw gesticht, eene moskée, en eene kapel, waarin jaarlijks op den gedenkdag dezer gebeurtenis, door monniken van Jerusalem, de mis wordt gelezen.

In al dat bijgeloof deelen wij niet, maar wél in den eerbied, welken men Hem bewijst, die door Zijn Vader met eer en heerlijkheid is gekroond; wél in de vreugde over Hem, die na Zijne taak volbragt te hebben, uitermate zeer is verhoogd; wél in het vertrouwen op Hem, wien alle magt gegeven is in hemel en op aarde, die onze medelijdende hoogepriester is, en die Zijne kerk sints achtien eeuwen in stand gehouden en uitgebreid en volmaakt heeft, en in stand houden, uitbreiden en volmaken zal tot aan het einde der dagen; wél in de hoop op Hem, die haar ééns zonder vlek of rimpel Zijn Vader voorstellen, en bij hun sterven Zijne vrienden opnemen zal in Zijne heerlijkheid!

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

HET PINKSTERFEEST, HET FEEST VAN DE WEDERGEBOORTE DER MENSCHHEID.

Wanneer u dit blad in handen komt, mijne lezers! dan vie-

ren wij binnen weinige dagen, twee schoone feesten, Jezus Hemelvaart en de uitstorting des heiligen Geestes, waarmede ook de kring onzer hooge kerkelijke feesten is gesloten. Zoo hebben wij bijna een half jaar doorgebragt onder feesten of in voorbereiding tot dezelven! Het is meermalen opgemerkt — en deze opmerking heeft voor het christelijk vroom gemoed veel aantrekkelijks, — dat natuur en openbaring niet alleen elkander afwisselen, om ons feestelijk gestemd te doen blijven, maar ook zich vereenigen, om bovenzinnelijke waarheden ons te verduidelijken. Als toch de tijd des jaars onvriendelijk is, nevelen het aardrijk bedekken, de zon haar laagste standpunt heeft bereikt, wanneer winterkoude de natuur rondom ons doet verstijven en als in een wit lijkkleed hult, dan vieren wij met warm gevoel het vrolijke feest van Jezus geboorte, de verschijning van die Zonne der geregtigheid aan de kim der geestelijke wereld hier op aarde, die den heugelijken dag voorspelt, waarop de menschheid uit de duisternis tot het licht gebragt, uit den dood der zonde opgewekt, herboren zal worden tot een nieuw, goddelijk, tot het eeuwige leven. En als de lente vervolgens verschijnt, en hier en daar in de natuur werking wordt bespeurd, die hoop geeft op herleving, schoon de koude nog niet geheel geweken is, dan juichen wij in Christus als den uit den dood opgewekte en aanvankelijk verheerlijkte, den eersteling uit de dooden, den overwinnaar van wereld en zonde, den vorst des levens, door wiens kracht en leven ook wij zullen opgewekt en levend gemaakt worden naar geest en naar ligchaam. Daarop vieren wij de Hemelvaart van onzen Heer, onzen plaatsbekleeder, in wien als ons Hoofd, wij, die Zijne leden zijn, ons mede gezet gevoelen in den Hemel, en vieren die gebeurtenis veelal in een tijd des jaars, wanneer het gelaat des aardrijks wordt vernieuwd, alles begint te groenen en te ontluiken, de kleur des hemels de kleur is der hoop, en mensch en vee als met verjongd leven wordt bezield. En als dan de zon al hooger stijgt en dikwijls zomerwarmte zich doet gevoe-

len, het licht zich bijkans niet aan de aarde onttrekt, als wij de bloesems der lente zich zien zetten tot vrucht, die ons een heerlijken oogst beloven, dan is het feest daar, waarop het licht en het leven des albezielenden Geestes aan de pas gestichte Kerk van Christus werd medegedeeld, om nimmermeer van haar te wijken, waarop wij de gezegende vervulling der beloften Gods, de eerste vruchten aanschouwen van al die heilsontwerpen in Christus, waaraan wij tot dusver feestelijk hadden herdacht.

Ja het is een heerlijk feest, dat Pinksterfeest. De gebeurtenis die wij gedenken, heeft toch niet enkel betrekking op de Apostelen en eerste volgelingen des Heeren, maar staat ook in het naauwste verband met onze behoudenis en het geluk van geheel het menschelijk geslacht. Zij is de eerste openbaring van het nieuwe, goddelijke leven onder de menschen, dat uitgegaan van den Zone Gods en des menschen, sedert dien dag door alle eeuwen heen zich verbreiden en voortwerken zal, totdat het groote doel des Scheppers bereikt en het geheele menschdom naar des Heeren beeld hervormd zal zijn. Wij vieren op dit feest gedachtenis van de onveranderlijke trouwe Gods, die niet laat varen het werk Zijner handen, en Zijne beloften aangaande den zegen voor alle geslachten in de volheid des tijds heeft vervuld. Wij zijn toch, door Zijne genade, werkelijk deelgenooten van het heil, welks heugelijk verschiet den Zieners van Israël de borst deed zwellen; wij zijn geroepen tot erfgenamen van de grootsche verwachtingen, met gloed van kleuren door de Profeten Gods afgemaald, erfgenamen van het nieuwe verbond des geestes, dat het oude verbond der letter zou vervangen, dat verbond van uitgebreider omvang en meer geestelijke zegeningen, 'twelk zij, in den naam van Israëls Verbondsgod, hebben aangekondigd! Zoo geeft dit feest ons ruime stof om te roemen in Gods wijsheid, genade en trouw, te roemen in onze Christelijke voorregten, maar ook een waarborg voor de duurzaamheid van het Christendom, die in dezen veel bewogen tijd ons vertrouwen bevestigt op de zorg van Hem, die niet zal toelaten,

dat de poorten der helle Zijne gemeente overweldigen! Gaat het u als mij, lezers! dan gevoelt gij behoefte, om in deze dagen van strijd en woeling, het Pinksterfeest uit dit oogpunt te beschouwen. Komt, wijden wij daaraan eenige oogenblikken!

God schiep den mensch naar Zijn beeld en naar Zijne gelijkenis. Uit het stof der aarde formeerde Hij hem en in zijne neusgaten blies Hij den adem des levens, en alzoo werd de mensch tot eene levende ziel (Gen. II : 7). Het aardsche verbond Hij aan het hemelsche, het stoffelijke aan het geestelijke. Waartoe die verbintenis anders dan om den mensch, dien Hij hier op aarde als Zijn stedehouder en als priester in het heiligdom Zijner schepping plaatste, nog hooger op te voeren, en in vereeniging met de wereld der geesten, in Zijne heilige en zalige gemeenschap op te nemen? Heerlijk was de bestemming des menschen! Beelddrager Gods en als zoodanig ook deelgenoot van Zijne heerlijkheid! Maar helaas! het aardsche verdrong het hemelsche, en spoedig rees de giftige plant der zonde zoo snel en zoo hoog op, dat de kiem van het goddelijke en hemelsche, door haar overschaduwd, geheel scheen te zullen verstikken. De band, die in den morgenstond der wereld, hemel en aarde zoo schoon en liefelijk zamen bond, was verscheurd, eene vreesselijke klove gevestigd, de strijd tusschen vleesch en geest, tusschen het rijk der duisternis en dat des lichts aangevangen. Alles, alles deed vreezen, dat de mensch zijne verhevene en goddelijke bestemming missen zou! Maar neen, de mensch moge, door de kracht der zonde getrokken, den band der gemeenschap met zijn Schepper verbroken hebben, God is dezelfde te allen tijd, gisteren en heden en tot in eeuwigheid. Die afval des menschen kon Gods welbehagen niet veranderen. Die kracht der zonde kon geen hinderpaal leggen tegen de bereiking van Zijn wereldplan, hetwelk is de veredeling en het heil der menschheid. Niemand of niets kan het voornemen van Zijn wil verij-

deelen, want Hij is de Heer, die alle dingen regeert naar den eeuwigen raad Zijns willens, en uit het kwade het goede doet voortkomen, ja het kwade weet dienstbaar te maken aan de volvoering Zijner oogmerken. Het was Zijn vrijmagtig raadsbesluit, om in de bedeeling van de volheid der tijden wederom alles tot *één* te vergaderen, beide dat in den hemel en dat op aarde is (Eph. I : 9, 10). En ziet, hoe de geschiedenis, die onwederlegbare getuige, deze verborgenheid van Gods wil allengs meer kenbaar heeft gemaakt, totdat zij in Christus in het volle daglicht verscheen! Want niet op eens, neen, langzamerhand kon dat plan van Gods welbehagen volvoerd worden. Gelijk het zaad, dat in de aarde gestrooid wordt, schoon door het licht en de warmte der zon gekoesterd, niet op eenmaal eene sierlijke plant wordt, maar tijd van uitspruiten, bloeijen en ontwikkelen noodig heeft, zoo kon ook in de menschenwereld die heerlijke zedelijke herschepping, welke God beoogde, niet plotseling worden daargesteld. Gelijk het leven van den enkelen mensch zich verdeelt in tijdperken, zoo merken wij dit ook op in het leven der menschheid. Een verstandige opvoeder behandelt het kind anders dan den jongeling, den jongeling anders dan den man. Naar het tijdperk, waarin zich het menschdom bevond, rigtte zich dan ook het goddelijke opvoedingsplan. Wel is het Evangelie van Gods genade en van de verlossing voor den zondigen mensch zoo oud als de aardsche schepping aanwezig is geweest, het werd van God zelven reeds geopenbaard, toen de zonde in de wereld was gekomen, maar het is eene steeds voortgaande, naar de omstandigheden van tijden en de vatbaarheid van menschen steeds gewijzigde, altijd in de groote hoofdzaak overeenstemmende, openbaring, trapswijze van eeuw tot eeuw in klaarheid en volkomenheid toenemende, tot aan hare geheele voltooijing in en door den Verlosser zelven. Hoe merkwaardig was in dit opzigt de vorming en leiding der Israëlitische natie! Hare geschiedenis is het groote middelpunt van Gods opvoedingsplan, zij zelve, als 't ware, het groote opvoedingsinstituut voor geheel het

menschdom. In haar zouden alle geslachten des aardbodems gezegend worden. Daarom lag dan ook in de bedeeling des Ouden Verbonds haar geschonken, de kiem, de voorbereiding en de aankondiging van een hooger, geestelijk en alle volken omvattend Verbond; en waren de offers der wet de afschaduwing der eenige ware, niet zinnebeeldige maar werkelijke offerande der volmaakte gehoorzaamheid, die eenmaal zou geschieden, en waardoor de zondige menschheid, met een gereinigd hart, tot God gaan en Hem uit liefde dienen zou. En toen nu de volheid des tijds daar was, toen niet alleen Israël, maar ook de volken rijp waren, om ontheven van het juk der dienstbaarheid, niet meer door uitwendig gezag eener geschrevene wet, maar door innerlijke kracht des geestes, door den drang der liefde, God vrij en zelfstandig te dienen, toen zond God Zijn Zoon op aarde, wel in de gelijkheid des zondigen vleesches maar zonder zonde, en vervulde in Hem Zijn eeuwig gezegend verlossingsplan! Wie voelt zich niet, bij dit overzigt, opgewekt om met den Apostel uit te roepen : »o diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennisse Gods! Hoe ondoorgrondelijk zijn Zijne oordeelen, en onnaspoorlijk Zijne wegen!"

En ziet, wat der wet onmogelijk was, eene zedelijke herschepping daar te stellen, en dien invloed uit te oefenen op den mensch, dat hij gezegd kan worden, niet meer naar het vleesch maar naar den geest te wandelen, en alzoo hem ten volle te herstellen in de gemeenschap met zijn Schepper, dat heeft God gedaan door Zijn Zoon. In Hem toch zien wij de menschheid verheerlijkt, want in Hem woonde de volheid der Godheid. Toen vereenigde zich weder op de meest volkomene wijze het hemelsche met het aardsche, het goddelijke met het menschelijke. Daar stond op nieuw in vollen glans en luister Gods heerlijk beeld op aarde, opdat het blijken zou, hoe het bij God mogelijk was te vereenigen, wat door de zonde veroordeeld scheen voor altijd gescheiden te blijven; hoe het mogelijk was, dat ook het stoffelijk ligchaam een tempel Gods kon worden, een afschijnsel

Zijner heerlijkheid, geheel bezield, bestuurd en verlicht door Zijn geest. Maar Hij, die kwam, om alzoo Gods heerlijkheid, Zijne wijsheid en magt, Zijne heiligheid en liefde te openbaren, moest niet alleen in Zijn persoon de mogelijkheid dier vereeniging aantoonen, ook in de van God gescheide menschheid moest Hij haar daarstellen en zoo de uitvoerder zijn van Gods heerlijk plan. De wereld moest Hij met God verzoenen en den mensch weder maken tot priester in Zijn heiligdom, opdat hij de deugden zou verkondigen Desgenen, die hem geroepen had uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht (1 Petr. II : 9). — Wij weten het, heerlijk heeft de Godmensch aan dit welbehagen des Hemelschen Vaders beantwoord. Duidelijk en plegtig sprak Hij het uit: »voorwaar, voorwaar zeg ik u, tenzij iemand van boven geboren worde, hij kan het koningrijk Gods niet zien" (Joh. III : 3). Bij allen zocht Hij het schuldgevoel door vermaning en bestraffing op te wekken, en in het boetvaardige gemoed stortte Hij den troost der vergeving, ja waar Zijne woorden geen ingang vonden, daar moesten Zijne daden het verkondigen, dat Gods heerlijkheid in Hem op aarde omwandelde, om zondaren te redden en weder tot God en Zijne gemeenschap te brengen. Geheel Zijn leven was daaraan toegewijd. En niet alleen Zijn leven maar ook Zijn sterven. Opgetreden als Middelaar Gods en der menschen, bragt Hij zich zelven ten offer, naar het aanbiddelijk welbehagen Zijns Vaders. En boven Zijn kruis staat het geschreven in duidelijk schrift: »God was in Christus de wereld met zich zelven verzoenende, hare zonden haar niet toerekenende."

O het zou ons te ver afleiden, als wij in bijzonderheden Jezus werkzaamheid wilden nagaan, om zondaren terug te brengen tot God, hen te bezielen met een nieuw leven, in hunne harten een heiligen geest te doen werken en leven. Hem zelven was Gods Geest medegedeeld niet met mate. Zijne woorden door dien geest bezield, waren in volle nadruk geest en leven, zoodat niet zelden eene opgetogene menigte aan Zijne lippen hing, de boetvaardige, krachtig vertroost, God verheerlijkte, de

huichelaar verstomde, en de handen Zijner vijanden uitgestrekt, om Hem te vangen, als gebonden werden. Kracht ging er uit van Hem tot genezing van alle kwalen, en kracht ten leven, waar de dood reeds zijne prooi had bemagtigd, geene mindere kracht oefende Hij uit, om het gebroken hart te genezen, uit den doodslaap der zonde te doen opstaan en een nieuw leven te wekken. Hoe zocht Hij allen, die Hem omringden, te doen deelen, naar hunne mate, in hetgeen Hem met den volsten overvloed geschonken was. Doch het heerlijkste tijdperk Zijner krachtsontwikkeling, Zijner geestes-mededeeling kwam eerst na Zijne omwandeling op aarde. Het brak aan, toen Hij, als Overwinnaar en Levensvorst gekroond, verheerlijkt werd met de heerlijkheid, die Hij bij den Vader had, eer de wereld was (1). Daarom sprak Hij ook tot Zijne eerste volgelingen: »het is u nut, dat Ik wegga; want indien Ik niet wegga, zoo zal de Trooster tot u niet komen; maar indien ik henen ga, zoo zal Ik hem tot u zenden. En die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonden en van geregtigheid en van oordeel" (Joh. XVI : 7, 8). Als de verheerlijkte Menschen-zoon, wien alle magt is gegeven in hemel en op aarde, kon Hij eerst den heiligen Geest, het goddelijke, eeuwige leven volkomen en krachtig aan de menschheid mededeelen, gelijk de zon, hoe digter bij de aarde, des te zwakker licht nederzendt en minder kracht oefent, maar hoe hooger boven de aarde, des te helderder en meerder licht verspreidt en beter de groeikracht der aarde bevordert. — Ziet, daar breekt tien dagen na Zijne Hemelvaart, het Pinksterfeest aan, het feest des oogstes, maar dat tevens de wetgeving op Sinaï in het geheugen roept, toen het verbond tusschen God en Israël plegtig gesloten werd. Daar staat voor de verbeelding van den Israëliet de rookende berg met zijn bazuingeluid en donderslagen, en Jehova sprekende uit de wolken, en het voorgeslacht, sidderende voor Jehova's majesteit,

(1) Joh. XVII : 5, verg. II. VII : 396.

het verbond bezwerende. Die dag zal ook de dageraad van het N. Verbond zijn, eene schoone uitvaart van het oude. Maar zou het nieuwe verbond, waarop de Profeten hadden gewezen, de mededeeling van Gods geest aan alle vleesch, die zij hadden voorspeld, met geen enkel teeken worden ingewijd, de aanvang van de bedeeling der waarheid en der genade niet door den Hemel worden gevierd en verheerlijkt? Wonderen en teekenen bekroonen dien dag met majesteit en luister, maar het zijn geene Sinaïtische donderslagen, om het weerbarstig hart van oproerigen te vermorselen. Genade! is de leus van dat verbond, en al de teekenen van deszelfs inwijding dragen het kenmerk: genade! op hun voorhoofd. Het geluid als van een sterk gedreven wind moge voor een oogenblik het bazuingeluid van den rookenden Sinaï in het geheugen roepen, straks ziet men onschadelijke vuurvlammen, als waren zij uit de eeuwige bron des lichts gevloeid, op de hoofden van Jezus vrienden, blinken. Zinnebeelden zijn ze van den al doordringenden en zuiverenden, verlichtenden en bezielenden geest, dien God thans uitstortte over alle vleesch. Woorden van wijsheid en liefde, van aanbidding en verheerlijking vloeijen dan ook uit den mond dier eenvoudige Galileërs, doen de wanden van het huis, waar zij zaten, weergalmen, boeijen de aanwezigen, ontsteken hunne harten in denzelfden gloed, en slepen ze onweerstaanbaar mede in dezelfde geestvervoering. Dat was de blijkbare vervulling van des Heeren woord: »dengenen, die geloofd zullen hebben, zullen deze teekenen volgen: met nieuwe tongen zullen zij spreken" (Marc. XVI: 17). Ziet de kracht van den geest, hun medegedeeld, toen Petrus in het midden der broederen optrad, en met de grootste vrijmoedigheid tot de toegevloeide menigte sprak van den gekruisden maar nu aan Gods regterhand verhoogden Jezus, die dit had uitgestort wat zij nu zag en hoorde. Ziet, hoe de geest der waarheid al aanstonds, naar des Heeren belofte, de wereld overtuigde van zonden, geregtigheid en oordeel, toen drie duizend, verslagen door schuldbesef, en met aflegging

van hunne vooroordeelen, hulde deden aan den Heer en tot Zijne belijders werden toegevoegd. Ja, wat de Heer eens bij zekere gelegenheid sprak: »die in Mij gelooft, stroomen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeijen" (Joh. VII: 38), werd nu bewaarheid. De geloovigen ontvingen een beginsel, dat hem innerlijk als herschiep, geestelijk levend maakte en daardoor tot heldere kennis van God leidde, in Gods gemeenschap plaatste; Gods wet vrij en uit liefde deed betrachten, tot hooger, heiliger leven, met al den vrede en troost daaraan verbonden, opvoerde, en zich van uit hun binnenste naar buiten in al hunne daden werkzaam betoonde, met den lust en den toeleg, om het ook aan anderen mede te deelen. Aanschouwt het in de Apostelen, zoo als zij nu met groote kracht getuigenis gaven van Jezus Christus! Aanschouwt het in de Jerusalemsche gemeente, zoo als zij uitblonk in geloof, hoop en liefde, gemeenschap had met elkander en deze hare gemeenschap was met den Vader en den Zoon! Merkt in haar de vervulling op van hetgeen Jeremia reeds, in den naam van God, sprak van het nieuwe verbond: »Ik zal Mijne wet leggen in hun binnenste en schrijven in hunne harten, en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn! En zij zullen niet meer, een iegelijk zijn naasten en een iegelijk zijn broeder, leeren, zeggende: kent den Heer! Want zij zullen Mij allen kennen, van hun kleinste tot hun grootste, spreekt de Heer!" (Jer. XXXI: 33). Zij voegden bij geloof deugd, bij deugd kennis, bij kennis matigheid, bij matigheid lijdzaamheid, bij de lijdzaamheid godzaligheid, bij de godzaligheid broederlijke liefde, en bij de broederlijke liefde liefde jegens allen. Christus leefde in hunne harten door het geloof, en door Zijn Geest bezield, waren zij ook aanvankelijk veranderd naar het beeld Gods. En neen, zij waren de eenigen niet, op welke de geschiedenis ons wijst als op toonbeelden van de kracht van des Heeren Geest tot vernieuwing van den mensch. Ook in den loop der volgende eeuwen heeft die Geest vele slaven der zonde hunne boeijen moedig doen verbreken, bergen van hoogmoed en

vooroordeelen geslecht, de wijsheid der wereld beschaamd, over den geest van dwaling, bijgeloof en afgoderij gezegevierd, en menig vijand in een vriend van Christus herschapen! Doorgedrongen tot het maatschappelijke en huisselijke leven, heeft Hij de gedaante der wereld veranderd!

En zullen wij, met de geschiedenis van achttien eeuwen voor oogen, nu wanhopen aan de wedergeboorte der menschheid, twijfelen of de geest des Heeren, eenmaal zoo krachtig werkende in de harten der geloovigen, heden en in de toekomst magtig zal *zijn*, om zondaren met God te verzoenen, naar Zijn beeld te hervormen en te heiligen in de liefde? Neen, Gods Zoon, in den hemel verheerlijkt, werkt nog van daar voort aan het plan Zijns Vaders, en leeft nog met Zijn Geest in Zijne kerk op aarde, om geest en leven op te wekken en den mensch, met in de ziel grijpende kracht, van de zonde te verlossen en te brengen tot God. Zij die gelooven, haasten niet, noch vergeten, dat bij den Heer duizend jaren zijn als één dag en één dag als duizend jaren. De landman verwacht de kostelijke vrucht des lands, lankmoedig zijnde over dezelve, totdat het den vroegen en spaden regen zal hebben ontvangen. Zullen wij dan ook niet des Heeren tijd afwachten, tot dat het Hem behagen mag, door middelen en gebeurtenissen, die wij nu niet eens vermoeden, het werk der verlossing te voltooijen, de wedergeboorte der menschheid tot stand te brengen? Het koningrijk der hemelen is gelijk een zuurdeessem, welk eene vrouw nam en verborg in drie maten meel, tot dat het geheel gezuurd was (Matth. XIII : 33). Zoo ook moet het Christendom, dat geest en leven van boven is, de menschheid doortrekken en doordringen, eer hare wedergeboorte uit den geest voltooid zal zijn. Maar dewijl het tot dat einde zich met de menschelijke natuur vereenigen moet, komt het ook van zelf in strijd met den geest der van God vervreemde wereld, die volharden wil in haren tegenstand; en Jezus woord wordt ook in dit opzigt nog steeds bevestigd : »Ik ben gekomen, niet om vrede te brengen op aarde, maar het zwaard." Hoe krach-

tiger het Christendom werkt op en in de harten, des te heftiger is ook de strijd, dien het te voeren heeft met den geest der wereld. Dat zien wij in de eerste tijden der Christelijke kerk, dat zien wij ook in onze dagen, die niet geheel aan de eerstgenoemden ongelijkvormig zijn. Vreezen wij dan niet bij al den strijd en de woelingen, waarvan wij aanschouwers zijn! Openen wij veeleer het oog, om te zien de meerdere opgewektheid in het geestelijke leven der Christenheid dan in vorige jaren, en erkennen wij daarin de hand des Heeren, de werking en vrucht van Zijn alvermogenden, levendmakenden geest. Moeten wij daarbij de uitersten betreuren, waartoe men vervalt, zien wij met bekommering, hoe de Roomsche kerk den geest van waarheid, vrijheid, liefde en heiligheid zoekt te verdringen en uit te blusschen, vreezen wij ook daarvoor niet! Het oog slaande op de geschiedenis der verloopene achttien eeuwen, zien wij, dat waar het Christendom de menschheid krachtiger doordringt, het ook in aanraking komt en bezoedeld wordt met menschelijke hartstogten en driften, maar ook, hoe het telkens gezuiverd en gelouterd, weder te voorschijn treedt. Het oog slaande op diezelfde geschiedenis, leeren wij ook, dat de Christelijke kerk als de hoogste opvoedingschool der menschheid, denzelfden kring doorloopt, en, indien Gods plan zal bereikt worden, ook doorloopen moet, dien de menschheid vóór de komst van den Christus heeft doorloopen. Immers ook in het leven der christelijke wereld onderscheiden wij de drie tijdperken van kindschheid, jongelingschap en volwassenheid. Het kind moet door uitwendig gezag geleerd en door dwangmiddelen gewend worden aan tucht en gehoorzaamheid, de jongeling wordt reeds door vrijheidsgevoel gedreven en allengskens de tuchtroede meer ontwassen; de volwassene eerst denkt en handelt zelfstandig, en ontwikkelt; uit vrijen aandrang, de krachten zijns geestes. De Roomsche kerk, als de kerk van gezag en uitwendige praal, moge, onder des Heeren bestuur, bestemd en geschikt geweest zijn om de Christenvolken in hunne kindschheid

te leiden, zij heeft uitgediend waar vrijheidszucht ontwaakt, waar zelfstandig inzien der waarheid en onmiddellijke gemeenschap met God behoeften zijn geworden voor het hart. Al haar pogen en werken zal daarom in onzen tijd niets vermogen, zoo lang zij den gang der eeuwige Voorzienigheid, die de menschheid steeds voorwaarts leidt, niet kan stuiten. Dan eerst zou zij zegevieren, als zij in het staatkundige zoowel als godsdienstige, de volken tot de kindschheid der middeleeuwen terugvoeren kon. Is dit nu onmogelijk, zoo waar er een God leeft, die zoo min in de geestelijke als natuurlijke wereld ontwikkeling terugdringt, maar wel bevordert, waarvoor zouden wij dan vreezen bij haar woelen en drijven? Waarvoor?.. Ja, vreezen wij boven alles, dat wij zelven haar niet in de hand werken, door den geest der wereld te dienen, maar den geest des Heeren uit te blusschen in onze harten, want waar de geest des Heeren is, daar is alleen vrijheid en kracht. Vreezen wij, als wij in bondgenootschap met haar treden, door het geweten onzer medechristenen aan menschelijk gezag te willen binden, vrijheid van onderzoek en de daaruit noodzakelijk voortvloeijende verscheidenheid van meeningen te willen beletten of te veroordeelen, en eene eenheid te zoeken in doode vormen of leerstellige begrippen en niet in geest en leven; als wij zoo doende, ook tot de zwakke en arme eerste beginselen toonen te willen terugkeeren. Leeren wij dan elkander verdragen, en de waarheid betrachten in liefde, opwassende alleen in Hem, die het Hoofd is, tot dat wij allen zullen komen tot de eenigheid des geloofs en der kennis van den Zoon van God, tot een volwassen man, tot de maat van de grootte der volheid van Christus (Eph. IV : 13, 15).

Vreezen wij niet! De uiterlijke, zigtbare vormen waarin het Christendom in den loop der eeuwen verscheen en zich nog aan ons oog vertoont, wisselen, worden gewijzigd of vergaan, want zij zijn vormen des tijds, ingerigt naar de behoeften en de vatbaarheid van tijdgenooten, maar de inhoud, het nieuwe verbond van Gods genade en het heil der menschheid door hare ver-

lossing van zonde en dood, is onveranderlijk en eeuwig. Of is het niet van God, die zelf eeuwig is en onveranderlijk in Zijn wil? God kan zich zelven niet verloochenen. Dezelfde wet, die Hij op Horeb onder donder en bliksem afkondigde en op steenen tafelen liet graveeren, en die Hij in het Nieuwe Verbond schrijft op de tafelen des harten van ieder, die gelooft, zal Hij altoos en eeuwig handhaven. Onveranderlijk is ook de vergevende genade, die Hij in de offers van het O. Verbond heeft laten afschaduwen en die voor ons in het helderste licht is geplaatst door het kruis van Christus. En hoe zou God zich meer en duidelijker kunnen openbaren dan in Jezus, die zeggen kon: »die Mij gezien heeft, heeft den Vader gezien," of helderder onzen oorsprong en onze bestemming in het licht stellen dan in Hem, die de Zoon Gods en des menschen was? Is ook niet de geest, die in de harten der geloovigen woont, de geest van God, die eeuwig leeft? En zou dan eene andere geestesbedeeling die van het N. Verbond vervangen? Neen, wij verwachten geen andere orde des heils. De openbaring van God en het goddelijke leven in Christus is de hoogste, de laatste openbaring. Onbewegelijk is het koningrijk, dat wij ontvangen hebben. Het vaste fundament Gods staat. En niet eer zal Christus het koningrijk Gode den Vader overgeven, dan nadat Hij zal te niet gedaan hebben alle heerschappij en alle magt en kracht, die zich vijandig tegen Hem stellen, en dan wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, zal ook de Zoon zelf onderworpen worden Dien, die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen (1 Cor. XV : 24—29). Gods plan met het Christendom, de herstelling, de wedergeboorte der menschheid zal eens zeker bereikt worden. Dat plan is met het doel van de schepping één. De paradijsbelofte zal hare vervulling erlangen. Verliepen er veertig eeuwen van voorbereiding, eer het Christendom werd ingevoerd, de achttien eeuwen sedert deszelfs invoering verloopen, doen ons niet wanhopen aan de toebrenging van alle volkeren op aarde. Uit hetgeen bereids geschied is,

kunnen wij besluiten tot hetgeen nog gebeuren zal. De zegepralen, die het Christendom behaald heeft over elke vijandige magt in en buiten den mensch, waarborgen deszelfs eindelijke zegepraal. Eens zal de gansche aarde vol worden van de kennis des Heeren, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken. Ook gansch Israël zal zalig worden en de volheid der Heidenen ingaan. Gods genadegiften en roeping zijn onberouwelijk. De menschheid zal teruggebragt worden tot hare oorspronkelijke reinheid, en vervuld met het hemelsche, wederom het beeld dragen van haren Maker. Daartoe leeft Christus aan Gods regterhand en heerscht Hij over levenden en dooden. En naar Zijne belofte, verwachten wij nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde, waar geregtigheid woont. Wel is en blijft hier alles ten deele, het volmaakte treedt dan eerst te voorschijn, als hetgeen ten deele was, te niet zal zijn gedaan. Dat volmaakte verwachten wij in eene andere wereld dan deze. Schoon wij dan hier op aarde slechts de eerstelingen des geestes hebben, zijn wij nogtans zalig in de hoop, dat niet alleen wij eenmaal de volkomene verlossing zullen ontvangen, maar ook de gansche schepping zal vrij gemaakt worden van de dienstbaarheid der verderfenis tot de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods (Rom. VIII : 20—24). Elke tegenstand moet eindelijk bukken voor de onweërstaanbare kracht van Gods geest. Dan staat daar het menschdom, geheel verlost van zonde en dood, gansch vernieuwd naar het beeld van God; elke wanklank in het heelal is opgelost in het accoord der eeuwige volmaaktheid, en alle knieën buigen zich voor God in den naam van Jezus, en alle tongen belijden, dat Hij de Heer, de Verlosser der menschheid is, tot heerlijkheid des Vaders, die alles in allen vervult!

Meern. J. P. BRIËT.

EEN HUISBEZOEK.

II.

Ds. van E.... had het huis van den heer v. d. B. verlaten, en bij ondervinding wetende, hoe moeijelijk het was, menschen met zulke godsdienstige begrippen tot overtuiging te brengen, verheugde hij zich in stilte, dat hem een gezegde was ingevallen, dat meer dan een lang vertoog op het hart van den heer v. d. B. had gewerkt. Intusschen was het huisbezoek nog niet afgeloopen, het moest nog verder bij anderen geschieden; en viel er bij de vier volgende bezoeken niets bijzonders voor, weldra was de predikant aan een der aanzienlijkste huizen van zijne gemeente gekomen, waar hij, na te hebben aangebeld, in de zijkamer gelaten werd. Daar zich niemand in de kamer bevond, zette de dienstmaagd een stoel voor den dominé gereed, verzocht hem plaats te nemen, zeggende, dat zij den dominé zou aanmelden. Dit begin was al weder niet aangenaam. Het huisbezoek was van den predikstoel bekend gemaakt, en zag de leeraar nu ongaarne, dat er bij zijne komst twee stoelen gereed stonden, dat de bijbel opengeslagen op tafel lag, en dat man en vrouw in deftige houding om de tafel zaten, het was hem toch ook niet aangenaam, in een huis te komen, waar men hem niet verwachtte. Maar wie kan eischen, dat alles juist zoo toegaat als men gaarne wenscht? Een bedienaar van het Evangelie wel het minst, en wil hij zijne oogmerken bereiken, dan moet hij zich naar de menschen en de omstandigheden weten te schikken. Dit kan dan ook geschieden, zonder dat men zijn karakter verzaakt, of zijne beginsels verloochent, gelijk ook Pau-

lus getuigde : »wij maken ons zelven in alles aangenaam, ten einde allen alles te worden" (1).

Ds. van E.... wachtte dus ook geduldig, tot dat de heer des huizes zou verschijnen, dien hij kende, waarom hij dus ook wel vermoeden kon, hoedanig zijn tegenwoordig bezoek zou afloopen. Eindelijk werd de kamerdeur geopend, en de heer van L. trad met een innemend gelaat naar den leeraar toe, verblijdde zich over zijne komst, noodigde hem plaats te nemen, maar liet zich te gelijk zoo iets ontvallen over het onverwachte van het bezoek, het ongewone uur, enz.

»Was mijn tegenwoordig bezoek ook eene gewone visite, dan had ik ligt een ander uur uitgekozen. Heden was het mij echter niet wel mogelijk, mij juist aan de gewone etiquette te houden, want ik verrigt huisbezoek en volg dus de leden der gemeente naar den rei af."

» Huis....bezoek?... O! zoo.... Exeuseer mij, dat.... Ik heb dat niet geweten...."

»Het is laatstleden Zondag van den predikstoel afgekondigd, en zoo is het dan ook bekend bij allen, die toen ter kerke zijn geweest. Ik zou dus daaruit moeten opmaken, dat dit met niemand uwer huisgenooten het geval is geweest."

»Mijne dochters.... ja, dominé! als er logées zijn, dan gaat dit zoo, — mijne dochters hadden partij gemaakt, om naar buiten te gaan. Mijne vrouw was, ten gevolge eener partij van den vorigen dag, wat vermoeid, en ik.... Maar des namiddags zijn nog twee van mijne dienstboden te kerk geweest."

»En hadt gij ook zulke gewigtige beletselen als uwe vrouw en dochters, mijnheer van L.?"

»Dominé! Gij weet 't niet, welk eene drukte dat notariaat geeft. De menschen laten u des Zondags zelfs geene rust, en zoo er al niemand aan het kantoor komt, want dit houd ik anders des Zondags gesloten, dan is er zooveel te schrijven, dat

(1) 2 Cor. VI : 4. 1 Cor. IX : 22.

ik dikwijls mijne klerken tegen mijn zin moet laten doorwerken. Maar ik hoop toch aan het Avondmaal te komen.... Zeker, dat is pligt, en het is ook mijn voornemen. Dit is waarschijnlijk aanstaanden Zondag?"

»Die aanstaande Avondmaalsviering voert mij juist thans in uwe woning, mijnheer van L. Maar daarom juist, moet ik de vrijheid nemen te vragen, of uwe vrouw en uwe andere huisgenooten, die leden der gemeente zijn, niet zouden te spreken wezen?"

»Mijne dochters zijn niet te huis. Mijne vrouw, vergun mij, dat ik haar de boodschap overbreng, want zij is nog niet gekleed, en de meiden, nu ja! die zullen het van zelven wel weten."

»Zouden die evenwel niet voor een oogenblik mogen binnennenkomen?" vroeg dominé van E....

Wat zou de heer van L. doen? Hij belde, en gaf nu aan de binnengetreden dienstmaagd het bevel, hare kameraad te roepen en met haar binnen te komen. Toen dit geschied was, wees de heer des huizes de beide dienstboden aan het einde der kamer hare plaatsen aan, en toonde zich blijkbaar met dit alles niet zeer ingenomen. Dominé van E... rigtte nu het eerst het woord tot de dienstmaagden, sprak met een enkel woord van haren staat, als wel schijnbaar gering, maar als noodzakelijk in de maatschappij en zelfs eervol, als men getrouw zijne pligten zocht te vervullen : maar hij verzweeg het toch niet, dat er voor den Christen nog iets anders was te doen, en dat men, in welken stand of kring men ook leefde, er naar trachten moest, dienaren of dienaressen van Christus te zijn. En nu zeide hij vrijmoedig, dat de Heer vooral dezulken zocht, en dat die ook de beste Avondmaalsgangers zouden wezen, meer dan zij, die daar onvoorbereid en onnadenkend verschenen, enz. De hartelijke toespraak, die verder volgde, maakte ook blijkbaar indruk op de harten dier beide dienstboden, zoo zelfs, dat, toen zij zich verwijderd hadden, de heer L. tegen den dominé zeide :

»Het is zeker wel eens goêd, dat de meiden zoo onderhouden worden. Het is te hopen, dat zij het maar niet spoedig vergeten. Maar daar vrees ik voor, en ja, men doet tegenwoordig veel. Ik ben zelfs lid van het een en ander, althans men komt gedurig om geld. Men moest zich intusschen nog wat meer aan den geringeren en ook aan den dienstbaren stand laten gelegen liggen. Daar doet men te weinig aan. Ik zou ook gaarne daarvoor 5 of meer guldens 's jaars over hebben, want ik zie de nuttigheid daarvan in. Daarom ben ik er op gesteld, dat de meiden ten minste Zondagsmiddags naar de kerk gaan. En het was ook goed, dominé! dat gij haar eens hebt aangesproken."

»Mijn bezoek gold intusschen niet slechts uwe dienstboden, Mijnheer van L., maar ook u, uwe vrouw en kinderen. De godsdienst is niet slechts noodig voor het volk, opdat ik dit woord gebruike, zij is onmisbaar voor ieder, voor u ook, zoowel als voor mij, voor de uwen zoowel als voor de mijnen. Ik hoor, dat gij lid van onderscheidene genootschappen zijt. Maar gesteld al, dat gij door het betalen uwer contributiën aan de verpligting van uw lidmaatschap voldoet, eene dwaling, waarin zoo velen verkeeren, of dat gij alles vervult wat uw lidmaatschap u oplegt, dan doet gij nog niet genoeg. Wie verbetering bij anderen zoekt, moet eerst met zich zelven beginnen. En zoowel in als buiten ons ligt er soms een akker, die doornen en distelen draagt, die gezuiverd en bearbeid moet worden."

»O, ja, dominé! Ik weet wel, dat wij.... ons zelven niet voorbij mogen zien."

»Weet gij dit, mijnheer van L.! dan mag en moet ik u ook bij deze gelegenheid zeggen, dat wij moeten toezien en zorgen, dat het onkruid, dat den naam van wereldzin draagt, niet opschiete in onze harten, omdat het zoo gemakkelijk het goede verstikt; dat een goed huisvader niet slechts voor zijne dienstboden moet zorgen, maar vooral voor zijne kinderen, die

hem nog nader aan het harte liggen : en dat men aan het H. Avondmaal niet onvoorbereid mag verschijnen, opdat men, zoo als de Apostel zegt, zichzelven niet veroordeele als men daar eet of drinkt."

De heer van E. gevoelde wel, wat dominé van E.... bedoelde. Hij toonde dit ook, door het heen en weêr schuiven op zijn stoel. Was hij dus een man van minder beschaving geweest, hij zou mogelijk een antwoord gegeven hebben, dat van zijn beleedigd gevoel had getuigd. Hij zweeg echter, maar aan het gesprek eene andere wending willende geven, vroeg hij :

»Kan ik u ook ergens mede dienen? Dominé, zult ge ook iets gebruiken?"

»Verpligt, mijnheer van L.!" was het antwoord van dominé van E.... die in deze vraag juist een bewijs vond, dat zijn woord niet onopgemerkt was gebleven. Hij stond dus op, doch voor dat hij den heer van L. verliet, voegde hij hem nog toe:

»Ik heb ontdekt, dat het uw voornemen is aan het H. Avondmaal te naderen. Gij hebt dus van te voren daaraan reeds gedacht, en gij zult dan wel verder met de uwen over dat Avondmaal en deszelfs hoogen eisch spreken. Ik vertrouw het van u, die zelfs uwe zorg, gelijk ik ontdekt heb, over uwe dienstboden uitstrekt."

Dominé van E.... ging heen en vervolgde zijn weg. Wij zouden hem kunnen volgen en met hem nog deze en gene woning binnentreden. Wij zouden hem dan hier kunnen hooren vermanen, dáár kunnen hooren bemoedigen; wij zouden hem hier met voorkomenheid, dáár met zekere vrees kunnen zien ontvangen worden. Maar wij treden aan den avond van dien dag liever bij hem zelven binnen, waar hij tegenover zijne vrouw gezeten is, nog denkende aan wat hij op den afgeloopen dag heeft gehoord en gezien, en wat, voor een gedeelte, door hem als een geheim wordt bewaard, maar voor een gedeelte ook aanleiding geeft tot een ernstig gesprek met zijne vrouw.

Intusschen was de dag des H. Avondmaals genaderd, die plegtige dag, waarop zoo velen, al is het dan ook op verschillende wijzen, lang van te voren staren en waarop dan het kerkgebouw door eene nog grootere menigte dan anders wordt betreden, en waarop mannen en vrouwen, in het zwart gekleed, iets uiterlijks aannemen, dat met de plegtigheid van den dag in overeenstemming is. Zoo was het althans daar, waar dominé van E.... werkzaam was. De dag des Avondmaals werd daar tevens gehouden voor een dag van zamenkomst van onderscheidene betrekkingen. Kinderen, die naar elders vertrokken waren in de eene of andere betrekking, kwamen althans op dien dag naar de ouderlijke woning : de verst afwonenden, digter bij eene andere gemeente en daarom gewoonlijk des Zondags in die gemeente werkzaam, kwamen op den dag des Avondmaals toch naar hunne eigene gemeente, om daar te volharden »in de gemeenschap en in de breeking des broods." Zoo was die gedenkdag van 's Heeren dood tevens een dag van verbroedering en vereeniging, en er mogt daarmede iets stoffelijks gepaard gaan, dominé van E.... ijverde er toch niet tegen. Hij keurde die zamenkomsten van anders verwijderde betrekkingen goed en verheugde zich zelfs, dat het H. Avondmaal die bevorderde. Hij vergeleek ze dikwijls bij de liefdemaaltijden der eerste Christenen. En dan die zwarte kleeding van mannen en vrouwen, neen, niet in het kleed bestaat de Avondmaalsviering, maar in het hart, dat met ware ootmoedigheid is bekleed. En toch dat decorum, past het niet bij den heiligen maaltijd des N. Verbonds, meer dan dat gewaad, waarin men op bals en concerten verschijnt? Het uiterlijke beteekent op zich zelf niets. Maar het uiterlijke moet in overeenstemming wezen met het innerlijk gevoel des harten.

Bij het tegenwoordig Avondmaal had dominé van E.... vooral het oog op de beide personen v. d. B. en van L., en het was hem om meer dan éene reden niet onverschillig, of zij tegendig zouden zijn. Aan iedere tafel liet hij dus, volgens gewoon-

te, zijn oog langs den rei der aanzittenden gaan, en zag hij onder dezen, tot zijne onuitsprekelijke blijdschap, den heer v. d. B.; den heer van L. zag hij niet.

Die wereldzin dus, is hij niet de groote hinderpaal in het geestelijke? Ja, als er in het hart slechts eene godsdienstige behoefte bestaat, men moge haar dan op eene verkeerde wijze trachten te voldoen, men kan mogelijk nog aan die wijze eene meer verstandige rigting geven. Maar waar die behoefte niet bestaat, waar zij door de wereldsche begeerlijkheden geheel wordt verdrongen, daar is het moeijelijk haar op te wekken, en wordt zij ook al opgewekt voor eene poos, zij sluimert zoo gemakkelijk weder in.

De plegtigheid was afgeloopen. De gemeente was uiteengegaan, en ook de heer v. d. B. had zich, onder verschillende gewaarwordingen, huiswaarts begeven. Hij moest erkennen, het was hem toch goed geweest, het H. Avondmaal te hebben gevierd. En aan den avond van dien dag, zat hij nog, in gedachten aan zijn Verlosser verdiept, neder, toen hij, niet tot zijne blijdschap, een bezoek ontving van iemand, die hem dikwijls bezocht. Zijn naam was Jan Bleek en hij had zich zelven tot een leeraar opgeworpen. Hij dreef een handel in fruiten en groenten, had daarmede een zeker kapitaal verworven, en toch was de man nederig van hart, zoo nederig, dat hij nog in eigen persoon langs de straat liep, om met een paar manden bezwaard, zijne waar rond te venten.

»En wat hoor ik, mijnheer v. d. B.! zijt gij dezen morgen ook nog weder de groote hoop nageloopen? Moeten wij u dus onder de afvalligen tellen, en zijt gij weder in de diepten des satans vervallen?"

»Ik weet, wat gij daarmede bedoelt, Bleek! Maar zou het toch niet te veel zijn, de Avondmaalsviering met de diepten des satans in één adem te noemen?"

»Het Avondmaal is mij heilig genoeg. Maar de groote hoop verontreinigt dat. Laten zij niet ieder aan dat Avondmaal

toe, zonder te vragen of men reeds in den staat der genade is?"

»Dat zal wel zoo zijn. Maar behoeven wij ons dat wel aan te trekken? Mij dunkt, als wij voor ons zelven maar de volle verzekerdheid des geloofs bezitten."

»Hoor eens, broeder in den Heere! Waar verkeert gij liever, onder hen, die God vreezen, of onder hen, voor wie eene plaatse is bereid daar, waar weeninge zal zijn en knarsing der tanden?"

»Dat weet gij wel, Bleek! Ik zoek den Heere, en mijne ziel verlangt naar Hem, gelijk een wachter naar den morgen."

»Welnu, ga dan niet met de groote hoop! Vóór mijne bekeering ben ik ook wel daaronder geweest. En als ik er nu nog aan denk, wie ik daar zag, dan kon ik er hoogstens vier regtvaardigen vinden. Bij ons daarentegen zijn er zoo velen, die hunne knieën voor den Baäl niet buigen, en die met de vrouwe Jezabel nog niet hoeréren en afgodenoffer eten."

»Ik wil u toch wel zeggen, dat ik dezen morgen aan het H. Avondmaal ben gesticht. Ik heb volstrekt niet aan anderen gedacht. Ik dacht aan mij zelven en ik werd daarbij tot mijn troost op Hem gewezen, die zich zelven overgaf in den dood."

»Maar werd daarbij wel van het borgtogtelijk lijden en sterven van den tweeden persoon der heilige Drievuldigheid gesproken?"

»Ik heb 't niet gehoord, maar daaraan ook niet gedacht, toen ik op de liefde des Heeren gewezen werd."

»En werd daarbij dan geene melding gemaakt van het genadeverbond, waartoe alleen de uitverkorenen behooren?"

»Ik zag alleen op mij zelven, en ik werd overtuigd, dat er nog zoo veel bij mij ontbreekt, als ik aan de liefde des Heeren denk, ja! dat mijn geheele leven aan Hem moest zijn toegewijd."

»En werd gij daarbij dan niet gewezen op de zedelijke onmagt, waardoor wij niets kunnen, zoo lang de Heer met Zijne genade niet bij ons gaat?"

»Mijne onmagt, ja! Maar Hij, die mij heeft lief gehad, Hij zal wel voltooijen wat Hij begonnen heeft!"

»Broeder! broeder!" riep Jan Bleek met opgeheven wijsvinger uit: »de satan heeft ook u verleid. Gij liept wèl, wie heeft u verhinderd, der waarheid niet gehoorzaam te zijn? Maar nog laat de Heere u niet los. Ga met mij en ik zal u genezen, spreekt de Heere."

»Neen, Bleek! Laat mij dezen avond met mij zelven alleen. Ik heb daar behoefte aan. Op een anderen tijd wil ik verder met u spreken."

Wij volgen Jan Bleek niet naar de oefening. Wij begeeren zelfs niet te weten, hoe daar de heerlijke zondag werd besloten.

De rustdag daalde eindelijk in den stillen nacht, die weder door den werkvollen maandag werd vervangen. Toen ging weder ieder uit tot zijn arbeid, en ook Jan Bleek greep weder naar juk en manden, die, vol geladen, werden opgenomen om aan de huizen der bewoners van het dorp te worden uitgevent. Hij had zich een weinig verslapen, want hij was den vorigen avond zóó vol, zóó vol geweest over dat, wat hij bij den heer v. d. B. had gehoord. Hij was dus nog slechts weinige schreden voortgegaan, toen hij een anderen groenteverkooper voor zich zag uittreden en aan zeker huis aanschellen. Het was Piet Raper, een broeder uit de oefening, maar niet zoo vroom als Jan Bleek. Juist was de laatste voor het huis, waar Raper had aangebeld, gekomen, toen deze van de meid tot antwoord ontving:

»Van daag niets noodig."

»Hoe gaat 't, Rapert?" vroeg Jan Bleek. »Hoe gaat 't met de negotie?"

»Nog niet vlug," was het antwoord. »Dit is al het tweede huis, waar ik te vergeefs aanbel."

»O man! daar is zeker eene reden voor."

»Zoudt gij dat denken, Bleek? En welke reden? Mijne waar is zoo frisch als een hoen."

»O, wat zijt gij nog wereldsch! Neen, de reden ligt niet buiten u, maar in u."

»En wat zou er dan in mij wezen?"

»Hebt gij dezen morgen al gebeden?"

»Wel zeker, Bleek! kunt gij iets anders denken?"

»Maar dan hebt gij zeker niet in den geest gebeden."

»Zoudt gij dat denken, Bleek?"

»Ik kan 't duidelijk aan u zien."

»Nu, dan eerst naar huis."

En zonder dralen nam Piet Raper zijne manden op, snelde naar huis en....

Jan Bleek keek hem met een spottenden glimlach na, nam toen zijne manden op, en ventte aan alle huizen zijne waar uit, waarvan hij spoedig zich had ontdaan. Maar Piet Paper had zijn gebed geëindigd, en ging toen ook weder met vernieuwden moed aan den gang. Overal waar hij kwam, kreeg hij intusschen de boodschap : men had reeds gekocht : — men had hem niet meer verwacht : men had reeds van Bleek gekocht, enz. Treurig ging eindelijk de arme Piet Raper met zijne gevulde manden naar huis, weinig tevreden over zijn vriend Jan Bleek. Zijn weg liep langs het huis van den heer v. d. B., en juist trad deze de deur uit, toen Raper de stoep meende op te stappen, om nog eene poging aan te wenden, iets te verkoopen. Zijn treurige blik ontging den heer v. d. B. niet, zoodat hij hem naar de reden vroeg. En nu verzweeg Pieter Raper het niet, wat er tusschen hem en Jan Bleek was gebeurd, ten gevolge waarvan deze hem vóór was geweest en hij niets had verkocht.

Deze mededeeling maakte op den heer v. d. B. een diepen indruk. Hij verzweeg haar voor anderen niet. En werd daardoor de vroomheid van Jan Bleek in hare waarde geschat, de heer v. d. B. was ook daardoor van zijne dwaling genezen, en sloot zich bij vernieuwing aan zijn wettigen leeraar aan.

Met dezen werd dus natuurlijk ook over het voorgevallene gesproken, en bij zulk eene gelegenheid besloot dominé van E... :

»Onverschilligheid in de godsdienst, is beleedigend voor God, vernederend voor den mensch. Maar ijver voor de godsdienst moet met godsdienstigheid gepaard gaan, of hij wordt ook even misdadig. Want onder het dekkleed van ijver, dient men dikwijls evenzeer, als de onverschillige, de wereld in zijn eigen hart, terwijl men ook daardoor verdeelt en verwoest, en bij anderen en zich zelven meer afbreekt dan opbouwt!"

P. C. A.

BLADVULLING.

Luther was bijna altijd vervuld met de gedachte aan zijn dood. In 1527 reeds nam hij afscheid van al zijne vrienden, en eerst tien jaar later gaven hij en zijne vrienden voor goed de hoop op herstel op. Maar niet enkel stond hem gedurig die gedachte aan den dood voor oogen; hij deinsde ook niet voor hem terug; gedurende de besmettelijke ziekte, die in Wittenberg heerschte, paste hij zelf de zieken op; ja dikwijls scheen hij den dood eens martelaars te zoeken, en, vooral op later leeftijd,

gaf hij niet zelden den wensch te kennen, van den last des levens ontheven te worden.

In 1535 zeide hij omtrent de vereeniging met de Zwitsersche broederen: »zoo deze vereeniging in stand blijft, zal ik met tranen van vreugde zingen: »laat nu uw dienstknecht gaan, o Heer, want ik heb de kerk in vrede gezien....” Ik zie die verzoening na zoo lange scheiding met innig welgevallen plaats hebben vóór mijn dood, die, naar ik hoop, ook niet ver meer zal af zijn.... Vaarwel; bid voor mij dat ik zonder moeijelijken strijd dit sterfelijk omhulsel en de zonden des vleesches kan afleggen, en in de vreugde des Heeren ingaan.”

Op de vraag van den keurvorst, hoe hij zich bevond, gaf hij ten antwoord: »goed, beter dan ik verdien; dat mijn geest somtijds zwak is, is geen wonder. Ik ben oud, en de ouderdom is steeds kwijnend en gebrekkig, zwak en ziekelijk. De kruik gaat zoo lang te water tot zij breekt. Ik heb lang genoeg geleefd, en wacht slechts tot God mij dat gelukkige oogenblik schenken zal, waarin mijn vergankelijk ligchaam tot mijne vaderen zal verzameld worden. Ik ben overtuigd, dat ik thans de beste tijdperken doorleefd heb; alles schijnt mij thans teruggang toe.”

—

Bacon zegt, dat tegenspoed de belofte is van het Nieuwe, voorspoed die van het Oude Testament.

—

Het is vergeefs, Gods vergiffenis te verwachten en vermetel die in te roepen voor u zelven, wanneer gij u ook niet jegens anderen vergevensgezind betoont. — Hoadley.

STEFANUS, EEN NAVOLGER VAN CHRISTUS.

Stefanus, een man vol geloof en heiligen geest.
Hand. VI: 5.

Godsdienst en leven staan in onafscheidbaar verband bij den mensch, want godsdienst is de bestemming van het leven, het beginsel, waarvan het moet uitgaan, het doel waarnaar het moet streven. Godsdienst is alzoo het wezen van het leven, dat door haar alleen zijne hoogste ontwikkeling, zijne eigenlijke beteekenis verkrijgt, terwijl de invloed, dien zij op het leven uitoefent, de toetsteen wordt van ware of van valsche godsdienst. Die invloed laat zich niet berekenen. Zij moet door aanschouwing gekend worden. Willen wij Christenen, weten, op wat prijs wij de Godsdienst van Jezus, het Christendom, dat wij belijden, te schatten hebben; vragen wij het niet aan de scholen der godgeleerdheid! Die kunnen alleen doen zien, hoezeer de waarheden des Christendoms geschikt zijn, om bepaalden invloed uit te oefenen. Men ga ter schole bij de ervaring, hoore de stem der geschiedenis, aanschouwe wat de Christen door zijn geloof wordt. Onder zoo veel, dat ons te dezen aanzien ter beschouwing aangeboden wordt, willen wij onze lezers in deze weinige bladen wijzen op hetgeen ons de geschiedenis bewaard heeft uit die levensure eens Christens, waarin de zelfsbewustheid in volle werking treedt met al hare hope en vreeze, terwijl wij ons scharen rondom den stervenden Stefanus, den eersten Martelaar, van wien de geschiedschrijver getuigt, dat hij was »vol geloof en heiligen geest.”

Is het roekeloos geantwoord op de vraag: »hoe stierf Ste-

fanus?" wanneer wij bij het getuigenis der geschiedenis: »zij steenigden Stefanus, aanroepende en zeggende: Heere Jezus! ontvang mijnen geest! En vallende op de knieën, riep hij met groote stemme: Heer! reken hun deze zonde niet toe!" (Hand. VII: 59, 60), dat sterven groot en edel noemen? Was het geene waardige navolging van den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs, zijn Heer en Meester, in de moeijelijkste omstandigheden, bij de zwaarste beproeving? Wie kent Stefanus niet, één der zeven Diakenen, die in de gemeente te Jerusalem gekozen werden, om de bedeeling der armen meer geregeld en gelijkmatig te doen plaats grijpen? Wie weet niet, hoe zeer zijne prediking van Christus, den gekruiste, eene tegenspraak uitlokte in de synagoge der Libertijnen, d. i. van de uit slavernij vrijgelatene Joden? Eene tegenspraak echter, waarbij de vijanden van den Gekruiste zijne wijsheid en den geest, door welken hij sprak, niet wederstaan konden. Verre van zich te laten overtuigen, grijpen zij den Diaken aan, sleuren hem voor den Joodschen Raad en brengen lasterlijke beschuldigingen tegen hem in. Moedig verdedigt zich Stefanus. Zijne vijanden vergunnen hem niet eens zijne rede ten einde te brengen. Zij zijn in woede ontstoken op zijne beschuldiging: »gij, hardnekkigen en onbesnedenen van hart en ooren! gij wederstaat altijd den Heiligen Geest; gelijk uwe vaders, alzoo ook gij! Wien van de profeten hebben uwe vaders niet vervolgd? en zij hebben gedood degenen, die te voren verkondigd hebben de komst des Regtvaardigen, van wien gijlieden nu verraders en moordenaars geworden zijt! Gij, die de wet ontvangen hebt door de bestelling der engelen en ze niet hebt gehouden!" (Hand. VII: 51—53). Knarstandende vallen zij hem aan, terwijl de geloofsheld in heilige verrukking zich den hemel geopend ziet, en zijn Heer, staande aan de regterhand Gods! De vrijmoedige en helderziende aanhanger van den gehaten Nazarener wordt door de zaamgeschoolde menigte buiten de stad en naar de strafplaats gesleept. Daar ondergaat hij den dood

des godlasteraars, en bezwijkt onder de vreesselijke marteling der steeniging. Maar daar ook hooren wij hem met ten hemel geslagen oogen, zijn geest bevelen in de handen van zijn Heer, daar hooren wij hem, onder den last der steenworpen bezwijkende, bidden: »Heer! reken hun deze zonde niet toe!" Wie leest deze woorden van den eersten Martelaar, zonder met zijne verbeelding op Golgotha zich te verplaatsen en daar van het kruis des Eenigen het: »Vader! vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen!" — »Vader! in Uwe handen beveel ik mijnen geest!" in de ooren te hooren ruischen? Op dien Heer had de stervende Stefanus zijn blik geslagen; wat hij in zijne laatste ure sprak, kenmerkt hem als den navolger van Jezus Christus, als een waardig, een groot en edel navolger; want moeijelijker omstandigheden zijn er wel niet denkbaar dan waarin Stefanus zoo van nabij de schreden van zijn Meester volgt. Wij denken hier niet enkel aan het martelend lijden, met de steeniging verbonden; hoezeer dit het lijden des stervenden moge verzwaren, het zegt weinig, in vergelijking van den schijnbaar verlaten toestand, waarin 's Heeren discipel verkeerde. Had de Heer niet gezegd: »Ik zal met u zijn tot aan de voleinding der wereld?" Wat is hier van die nabijheid zigtbaar? Hier, waar de vijanden van Jezus zoo zegevierend hunne wraaklust koelen, en niets de woede beteugelt, hier schijnt de Heer verre! Wat baat het hemelsche gezigt hem, wien de Heer niet toetreedt, om hem uit de handen zijner vijanden te redden? Stefanus is schijnbaar van zijn Heer verlaten; dat maakt Stefanus het sterven tot de donkerste, de moeijelijkste ure. Wien kan het verwonderen, wanneer in dat oogenblik de klagt van wantrouwen en teleurstelling zijne lippen mogt ontrollen? Maar in die ure hooren wij hem zijn geest bevelen in de handen van zijn Heer. Zijn geloof wankelt niet, het vertrouwen begeeft hem niet. Daarom dan heeten wij het sterven van Stefanus zoo groot, als edel; want niets vermog hem te bewegen, om zijn Heer te verlaten. Hoe zwaar ook beproefd, hij bezwijkt niet.

Het is waar, de Heer had gezegd: »bid voor degenen die u haten, zegen ze die u vloeken!" Hij zelf had gebeden: »Vader! vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen!" Het valt niet te ontkennen, Zijne aanhangers openbaarden onderling innige, hartelijke liefde; liefde betoonden zij naar buiten, maar op zoo zwaar eene proef was die liefde nog niet gesteld. Strijden moest Stefanus tot den dood toe. Daar ziet hij bloeddorstige vijanden, daar hoort hij de verguizende taal der bespotting, daar ziet hij den blik der verachting, daar hoort hij de jubelkreet, die opgaat bij elken steenworp, die zijn gefolterd ligchaam kneust en wondt, daar ziet hij in zijne moordenaars de vijanden van zijn Heer, daar hoort hij de lastertaal tegen dien Eenigen, bij den dood Zijns dienaars uitgesproken. Groot is het, als hij dit alles zwijgende verduurt, menschelijk, als hij hen vloekt. Ja, vloekt hij hen, dan is het immers niet, omdat zij hem martelen, maar omdat zij zijn Heer verwerpen? Neen, zulk een dekmantel der schijnheiligheid voor haat en wraakzucht kent niet de leerling van Hem die voor Zijne vijanden bad. Daar stort hij neder, nieuwe wonden zijn hem geslagen, nieuwe smarten folteren hem, banger en banger wordt de strijd des doods, daar opent de stervende zijn mond, zijn laatste woord is geen vloek! »Heer! reken hun deze zonde niet toe!" dat vermag hij te bidden, de liefde heeft in de zwaarste beproeving de zege behaald. Een sterven, dat onder zoo moeijelijke omstandigheden en zoo zwaar eene beproeving, zoo getrouwe navolging is van den Zondelooze, moet de aandacht tot zich trekken, moet tot de vraag uitlokken: hoe kon Stefanus zóó sterven? Zoo lang die vraag niet beantwoord is, en wij voor ons zelven met die beantwoording niet in het reine zijn, zullen wij Stefanus nog niet in waarheid kennen als den navolger van Jezus Christus.

Hoe kon Stefanus zóó sterven, dat het eenvoudig tafereel van zijn dood, na achttien eeuwen, het harte nog met heilige aandoeningen vervult? Is het, omdat hij op het voorbeeld van

den stervenden Jezus ziet? — Dat hem dat voorbeeld ongetwijfeld voor den geest gestaan heeft, valt niet te ontkennen. Wij gelooven, dat het zijne begeerte was het na te volgen, maar voorbeelden trekken wel, zij geven echter geene kracht. Voorzeker staat Stefanus het voorbeeld van Jezus in de stervensure voor den geest, en hij staart er niet te vergeefs op, hij heeft kracht, om het na te volgen. Maar die kracht ligt daarin, dat hij, gelijk de geschiedschrijver zegt, »vol is van geloof en heiligen geest!" Het Christendom is leven in hem geworden, het is de kracht van Christus, die in hem werkt. Hij heeft gemeenschap met den geest van Christus. Ja, daarom kan hij zóó sterven, omdat die in hem leeft. Duldt, dat wij u daarvan in de volgende regelen aanwijzing doen.

De geest van Christus is de geest der waarheid, een geest van kinderzin, die vol is van de eere des Vaders, en deze geest is ook in Stefanus niet te miskennen. — De geest van Christus was de geest der waarheid, in de waarheid stond Hij; door de waarheid had Hij gemeenschap met Zijn Vader, die de Waarheid is. Die geest kent geen twijfel, en geeft kracht, om bij den aanblik van dood en eeuwigheid, der waarheid, die vrij maakt, getrouw te blijven, haar met vrijmoedigheid te belijden en met bloed te verzegelen; want hij is met haar één. Ja, Christus Jezus kent voor den mensch geen ander leven, dan het kennen van den Waarachtige en dien, dien Hij gezonden heeft. Hij heeft geen andere bede voor de Zijnen, dan dat zij in de waarheid blijven; terwijl Hij zelf voor Pilatus belijdt, een koning te zijn, die gekomen is om der waarheid getuigenis te geven, en dat getuigenis, als zijnde de weg, de waarheid en het leven, met Zijn bloed verzegelt. Die geest bezielt ook Stefanus, die geest doet hem met vrijmoedigheid in de synagoge der Libertijnen prediken: Christus en dien gekruisd, den Jood een ergernis en den Griek eene dwaasheid; die geest doet Zijne vijanden verstommen, daar zij, met hem twistende, hem niet wederstaan kunnen. Die geeft hem kracht, om

het getuigenis der waarheid getrouw te blijven bij den aanblik zijner vijanden, waar zij de vierschaar over hem gespannen hebben. Die geest doet hem den hemel geopend zien, doet hem gelooven in God, in Christus en het eeuwige leven. Die sterkt hem om zijn geloof met zijn dood te bevestigen, terwijl hij zijne ziel beveelt in de handen van zijn Heer. Die kracht schenkt geen leugengeest, neen, maar alleen de geest der waarheid, die in Christus Jezus is! De geest van Christus is de geest der waarheid, met den logen heeft hij niets gemeen. Kunnen de bedreigingen van aardsch geweld zijn getuigenis niet verstommen, de begeerlijkheid der oogen kan hem evenmin verblinden. Die geest leert verachten wat niet uit de waarheid is, wat in hare gemeenschap niet kan verworven worden. Die geest doet Christus de verhooging op Golgotha kiezen boven den aardschen troon van Zijn vader David, doet Hem den doornenkroon aannemen met versmading van de kroon, die de wereld Hem schenken wil. Die geest bezielt ook Stefanus. Hij wil liever met Christus smaadheid lijden, dan gemeenschap hebben met de vijanden der waarheid. De martelaarskroon, die hem op den weg der waarheid wacht, wordt gekozen boven het leven, dat met hare verloochening te behouden is. Die geest bezielt hem, en het lijden van den tegenwoordigen tijd doet hem geene enkele waarheid verloochenen, noch terug roepen, welke hij met leer en wandel beleefd had. Voorwaar, kent men aan de vruchten den boom, dan is de geest der waarheid, die uit God is, en die in Zijne volheid in Jezus Christus woonde, de kracht van Stefanus. Wie toch zou een ander levensbeginsel noemen kunnen, dat zulke vruchten draagt, dat zóó sterkt?

De geest van Christus is de geest van kinderzin, die zich openbaarde in onderwerping, gehoorzaamheid en vertrouwen, en in gemeenschap met de liefde, die uit God is. Zou men dien geest in Stefanus kunnen miskennen? — De geest van Christus was kinderlijke onderwerping. Wanneer wij ons uit het

leven van onzen Heer geen ander tafereel bewaard zagen, dan dat van Zijn lijden in Gethsémané, zouden wij nog het antwoord vinden op de vraag: welk een geest de geest van Christus was? »Vader! niet mijn maar Uw wille geschiede!" dit woord van Hem, die de magt heeft, Zijne vijanden voor Zich te doen nedervallen, den gewonden dienaar des Hoogepriesters te genezen, getuigt van kinderzin, die zich onvoorwaardelijk aan 's Vaders leiding onderwerpt, hoe moeijelijk hem die weg wezen moge. Hier is volmaakte zelfverloochening. Ja, wie heeft ooit den omvang gemeten, de gansche diepte gepeild van dat: »Vader! niet mijn maar Uw wille geschiede!" op de lippen van Hem, wiens stem de natuur gehoorzaamde, voor wiens wil zich de graven openden? — De geest van Christus is kinderlijke onderwerping, die Hij openbaarde door Zijne komst in de wereld, waarvan Zijn leven getuigenis met zich voerde, en Zijn lijden en sterven de kroon is. Die geest deed Stefanus in den Vader van zijn Heer Jezus Christus zijn God en zijn Vader zien; die deed hem gelooven, dat hem in Jezus Christus alle dingen moesten medewerken ten goede, sloot hem den mond voor elke bange klagt, die van ongeduld zou kunnen getuigen. Die geest deed hem de hand des Vaders niet voorbijzien, waar de handen zijner vijanden zich ophieven, om hem met steenworpen te verpletteren. Toen nog zag hij een Vader, die Zijn Zoon niet gespaard, maar overgegeven had, om zondaren zalig te maken, en wat weerbarstige eigenwaan of ligtzinnige aardschgezindheid niet vermogen, dat vermogt hij door dien geest, — zijne ziel bevelen in de handen van zijn Heer!

De geest van Christus was evenwel niet bloot een kinderzin van lijdelijke onderwerping, het was de geest der gehoorzaamheid. Die geest bezielde Hem, toen Hij als knaap gevonden werd in het huis Zijns Vaders, toen het in mannelijken leeftijd Zijne spijze was, te doen den wil van Zijn Vader, en Hij, als lijder, den lijdenskelk tot den laatsten droppel ledigde, dien Hem de Vader op de hand gezet had. Dien geest vinden wij weder in Stefanus.

Deze doet hem zonder aarzelen den donkeren weg betreden, die daar voor hem ligt, houdt er hem op staande, ja doet hem volharden ten einde toe. Niets gaat hem boven den wil en de goedkeuring van zijn Hemelschen Vader. Die geest doet hem, wat eigen zin en wil, wat eigen betweterij niet vermogen, stervende, bidden voor zijne vijanden!

De geest van Christus was kinderzin, die zich openbaarde in onwankelbaar vertrouwen. Wanneer openbaarde de Heer dat sterker, dan toen Hij zeide: »al verlaten zij Mij allen, nogtans ben Ik niet alleen, want de Vader is met Mij!" Treffend sprak Hij Zijne overtuiging uit, dat het tarwegraan in de aarde vallen en verrotten moet, zal het veelvoudige vruchten voortbrengen; dat Hij door lijden in heerlijkheid moest ingaan, toen Hij voor de kroon, Hem weggelegd, de schande veracht heeft en stervende Zijn geest beval in de handen van Zijn Vader. Dat vertrouwen op de nabijheid en de beloften Zijns Vaders begaf Hem nooit. Hoe donker het rondom Hem werd, dat was de noordstar, die Hem voorlichtte op den moeijelijken en hobbeligen levensweg. Slaan wij het oog van Jezus op Stefanus, van den Heer op Zijn dienaar, van het Hoofd op een Zijner leden, wie kan 's Heeren geest, 's Heeren kinderlijk vertrouwen, bij dezen miskennen? Wie zal ze in den Heer opmerken en in Zijn volgeling kunnen voorbijzien? Het vertrouwen, dat de stervende Stefanus ons te aanschouwen geeft, grondt zich op de belofte van zijn Heer, dat Hij de Zijnen geene weezen zou laten, en, waar Hij was, ook Zijn dienaar wezen zou. Ja, dat doet Stefanus pal staan tegenover zijne tegenstanders voor den Joodschen Raad. Die geest van vertrouwen op de overwinning en het loon der liefde, beloofd door dien Heer, die vooruitgereisd was, om plaats te bereiden, bewaart hem, onder de steeniging, voor de ontroering der vertwijfeling, doet hem, waar den wereldling alles ontzinkt, zijne ziel bevelen in de handen van zijn Heer, die beloofd heeft en die de Waarachtige en Getrouwe is, dat Hij het ook doen zal!

De kinderzin van Jezus Christus, onzen Heer, hoezeer zich openbarende in Zijn geheele leven, werken en lijden, kenmerkte zich echter boven alles daardoor, dat hij was gemeenschap met den geest des Vaders, die de liefde is. Ja, dat gevoelen 't welk in God is, was in Christus onzen Heer. God is liefde, en Jezus is de volmaakte openbaring der liefde. Zoo lief had God de wereld, dat Hij Zijn eengeboren Zoon niet spaarde, maar Hem overgaf, om zondaren zalig te maken; en Jezus Christus, Hij was de goede Herder, die Zijn leven stelde voor Zijne schapen; die rijk zijnde, arm werd, om ons rijk in God te maken. Hebt gij al het wee wel eens herdacht, dat Jezus vijanden Hem aangedaan hebben? Gingen die hamerslagen u door de ziel, waarmede Jezus aan het kruis genageld werd, en hebt gij nog kunnen vragen naar de openbaring der volmaakte liefde? Menschenkind! hoor Hem bidden: »Vader! vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen!" en aanschouw in Hem het uitgedrukte beeld van de heerlijkheid en zelfstandigheid van een God, die de liefde zelve is! Zou de stervende Stefanus, zonder gemeenschap met dien geest, hebben kunnen bidden voor zijne moordenaren? Neen, de geest, die in hem was, hem bewerkte, hem bestierde, was geen andere geest, dan die van Christus, de geest Gods, de geest der liefde. Zal het noodig zijn, hier een ander bewijs aan te voeren, dan het herhalen van het woord des stervende: »Heer! reken hun deze zonde niet toe?" Kinderzin, die in Jezus Christus het volmaakte beeld des Vaders doet zien, openbaarde zich krachtig in Zijn leerling, daar hij stervende het voorbeeld des Meesters volgt, Zijn bevel, het gebod der liefde, gehoorzaamt. Deze kon hem zoo doen sterven, omdat dit het leven van zijn leven was; en die geest der waarheid, die geest van kinderzin, die in hem woonde, was de geest van dien Jezus, die alleen de eere Zijns Vaders zocht.

De eere Zijns Vaders te zoeken, kenmerkte Hem, die tot de Zijnen zeide: »hierin is mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel

vruchten draagt en gij zult Mijne discipelen zijn." Die geest bewaarde Hem voor iederen ijdelen waan der wereld, deed Hem, waar het eigene eere gold, zwijgen, maar spreken, zoo als geen mensch ooit sprak, waar het de eer Zijns Vaders gold; daarin gaf Hij der wereld te aanschouwen, dat Hij den Heiligen Geest zonder mate ontvangen had. Hij, der wereld gegeven, om ons de openbaring Gods te zijn, openbaart ons Zijn Vader zoodanig, dat wij voor den Eeuwige geen anderen naam kennen, dan dien van Heiligen Vader, die in de Hemelen is. Die geest, die de eere des Vaders boven alles zoekt, hoe werkzaam betoonde hij zich ook in den stervenden Stefanus! Hij is Christus kracht in hem, in dezen geest zijne gemeenschap met Christus. Hij voelt zich geroepen, om de kracht van Gods genade te openbaren; niet zijn ik, niet zijn eigen eer staat bij hem op den voorgrond, noch zelfs voor zijn geest, maar de eer van zijn Meester, de verheerlijking des Vaders, die hem zoo groote genade geschonken heeft, en hij vermag in dien geest, door die kracht, stervende dien Heer te belijden, voor wien hij geleefd heeft. Hij vermag door dien geest, de voetstappen van zijn Meester te drukken.

Wie, die alzoo Stefanus ziet sterven, heeft niet den wensch op de lippen en in het hart :

Leer mij, o God, hier streven
Naar dat regt Christlijk leven,
Dat zulk een eind verwerft,
Opdat ik, na dit zwerven,
Ook eenmaal moge sterven,
Zoo als de ware Christen sterft.

Die wensch behoort niet tot de ijdele droomen eener verhitte verbeelding. Neen, de Christen ziet zich niet op Stefanus gewezen, om hem te bewonderen, en moedeloos bij dat schoone beeld neder te zitten. Stefanus was mensch, Stefanus was Christen, als ieder onzer, en de geest, die in hem woonde, is

de geest, dien Jezus Christus een ieder beloofde, die er om bad in Zijn naam, en Hij die dit beloofde, is de Levende, het Lam, dat geslagt is en eeuwig leeft, die ook onzen geest wil ontvangen, als wij sterven. »Heer! in Uwe handen beveel ik mijnen geest!" Zalig sterven, erfdeel van hen, die met Stefanus hunnen schuldenaren vergeven! Zalig sterven, dat staat aan het einde van een leven in geloof, hoop en liefde! Zoeken wij het op dien weg, welke 's Heeren liefde ook ons geopend heeft! Stefanus, een man vol van geloof en heiligen Geest, zag bij het sterven den hemel geopend, en den Heer in Zijne heerlijkheid bereid, Zijn dienaar tot zich te nemen. De blik op hem wekke ons op, om waarachtige gemeenschap te zoeken met God in Jezus Christus; dan zal de hand der liefde ook ons eenmaal de doodpeluw zacht schudden; dan zal onze hand liefdevol naar allen tot een laatst vaarwel uitgestrekt zijn; dan bevelen ook wij onzen geest in de handen van onzen Vader, wiens beeld wij, in gemeenschap met Christus onzen Heer, op aarde dragen mogten!

Den Helder. L. V. LEDEBOER, AZ.

HET BEELD GODS.

Die het beeld is van den Onzienlijken.
Kolos. 1 : 15a.

Wij zijn gewoon van het voorwerp onzer liefde afbeeldingen te laten maken, om ons de vrienden en dierbare betrekkingen,

als zij door verren afstand, of ook door den dood van ons gescheiden zijn, gedurig voor oogen te stellen. Hoe veel waarde hecht niet de moeder aan het blad, waarop de schilder de trekken van haren lieveling heeft afgemaald! Hoe onschatbaar is der weduwe het fiks gelijkend portret van haren echtvriend! En hoe groote sommen worden er te kosten gelegd aan de beeldtenis van een beroemden persoon, wiens wezen door het penseel zóó kunstig op het doek werd gebragt, dat hij ons schijnt toe te spreken!

Maar van God, die zich met het licht als met een kleed heeft bedekt, kunnen noch mogen wij eenig beeld of gelijkenis maken. En evenwel hebben wij ook van Hem, den Onzienlijke, een beeld, waarop ik de aandacht onzer lezers voor eenige oogenblikken wensch te bepalen. Het is slechts eene gebrekkige schets, die ik hem van dat beeld kan leveren; en zij hebben het zeker dikwijls met gloeijender kleuren geschilderd gezien. Desniettemin durf ik vertrouwen, dat men ook mijne zwakke poging niet ten kwade zal duiden.

Moge de gansche Schepping eene openbaring van den Allerhoogsten genoemd worden, en de natuur de heldere spiegel zijn, waarin de heerlijkheid Gods alomme ons tegenstraalt, — toch is Jezus Christus het beeld van den Onzienlijke, dat uit den hemel is neêrgedaald, om ons den Vader te verklaren in al den luister Zijner majesteit, in al den rijkdom Zijner liefde.

»Dat beeld is volmaakt gelijkend." Immers zien wij Hem, die het land doorging, wonderen doende, die water in wijn veranderde, en met weinige brooden duizenden verzadigde, die op de zee wandelde en den storm het zwijgen gebood, die den vijgeboom verdorde, die Lazarus uit het graf deed verrijzen, — zien wij Hem, in wien de volheid Gods ligchamelijk woonde, — dan zien wij ook den Almagtigen Schepper en Heer, die al doet wat Hem behaagt, en wien geen ding onmogelijk is! Waarlijk, wij behoeven ons niet te verwonderen, dat de Apostelen

juist dan den Heer aanbaden, wanneer zij de Godskracht in Hem werkzaam gezien hadden. Meer verwondering mag het baren, dat zij nog vragen konden: »toon ons den Vader," waar zij reeds *zóó* lang met Jezus verkeerd hadden. Trouwens het mogt wel Goddelijke wetenschap heeten, dat de Heer Nathanaël kende, eer deze onder den vijgenboom zat; dat Hij aan de Samaritaansche vrouw haar ontuchtig leven in bijzonderheden ontdekte; en dat Hij steeds toonde te weten wat er omgaat in des menschen gemoed. Is Hij dáárin het beeld van den Hartekenner, die de nieren proeft en de geesten weegt, van God, den Onzienlijke, voor wien alle dingen naakt en ontbloot zijn; — niet minder is de heilige Jezus van wege zijne vlekkelooze reinheid, de Eeniggeboren Zoon van God, die ons al de trekken des Hemelschen Vaders in Zijn persoon te aanschouwen geeft. Ziet! daar komen de Engelen, om Hem te dienen, als Hij den booze heeft wederstaan. Daar weet niemand iets tegen Hem in te brengen, als Hij uitroept: »wie uwer overtuigt Mij van zonde?" Daar treden Zijne vijanden voor Hem terug, als Hij door hun midden heêngaat. In 't kort, — geregtigheid is de gordel Zijner lendenen, en, als Hij aan allen eerbied afperst, als de glans Zijner heiligheid ook de hemelingen verrukt, als Hij de zonde niet kent en er geen bedrog in Zijn mond wordt gevonden, — is Hij niet het gelijkend beeld van den Onzienlijke, bij Wien ook de starren niet rein zijn?

Allermeest echter komt die gelijkenis uit ten aanzien der liefde Gods, ons in de verschijning van Christus bevestigd. Had David van God gezongen: »de Heer is mijn herder," — Jezus is de goede Herder, die Zijn leven geeft voor de schapen. Sprak het Oude Verbond van Jehova als van een heelmeester, die alle krankheden kent en liefderijk geneest, — Jezus is de medicijnmeester, die zelf al onze krankheden op zich nam, om de ergste kwalen te heelen. Laat God over boozen en goeden Zijne zon opgaan, — ook bij Jezus is er geen aanzien des persoons; alle beladenen en belasten roept Hij tot Zich; den armen predikt

Hij het Evangelie; en niemand die tot Hem komt, wordt ooit door Hem uitgeworpen. Voorzeker, vol van genade en waarheid, zoekt Hij het verlorene teregt te brengen; — rigt het gekrookte riet weder op; — scheldt niet weder, als Hij gescholden wordt, — bidt voor Zijne beulen; — sterft voor goddeloozen; — en zou Hij dan niet zijn het beeld van den Onzienlijke, die over het goddelooze Israël zoo vaak Zijne Vaderarmen uitgebreid had, en van Wien reeds de Profeten verklaarden, dat Hij geen lust had in des zondaars dood?

Maar — wat nog meer zegt — »dat beeld is altoos levend." Het is geen marmeren standbeeld, dat koud en zielloos daar staat. Verre van daar, — de levende Christus is het beeld van den eeuwig levenden God. Men zag Hem wandelen, men hoorde Hem spreken, en al Zijne woorden waren geest en leven. Wie slechts den zoom van Zijn kleed had aangeroerd, werd aanstonds gewaar, dat er eene levende kracht van Hem uitgegaan was. Hij leidde geen afgetrokken kluizenaarsleven, maar nam steeds een levend aandeel in alles wat Hem ontmoette, en wandelde rond in alle kringen der zamenleving. Zijne stem klonk liefelijk en ernstig, waarschuwend en bemoedigend, vriend en vijand tegen; — Zijne blikken hief Hij ten hemel als Hij dankend zich in den geest verheugde, — en zoowel de heilige toorn, die soms in Zijn oog te lezen was, als de traan van mededoogen, die soms daarin opwelde, mogt wel in vollen nadruk goddelijk heeten.

Maar is niet dat levende beeld voor altoos verbrijzeld, toen de Heiland Zijn leven aan het kruis had ten offer gebragt? Ganschelijk niet; want Zijn leven terug genomen hebbende, heeft Hij zich met vele gewisse teekenen weder levend aan Zijne vrienden vertoond; en, hetzij Hij na Zijne opstanding Zijn adem over de jongeren blaast, hetzij Hij zegenend van hen scheidt; Hij blijft het levende beeld van den Onzienlijke, Wiens adem alles bezielt, en aan Wiens zegen het al gelegen is.

Maar is niet dat levend beeld in de wolken verzwonden, toen

het werd opgenomen in de lucht? Geenzins, want de verheerlijkte Jezus is de Eersteling in het leven der onverderfelijkheid; — als Koning der kerk, draagt Hij steeds zorg voor Zijne Gemeente op aarde; — Hij is onze Hoogepriester, in den eeuwigen tabernakel ingegaan; leeft altoos om voor ons te bidden; — en de invloed, dien Hij bestendig uitoefent, is niet als de werking eener dommekracht, maar als de kracht des Onzienlijke, die alle dingen Hem onderworpen, en het gerigt over allen Hem toevertrouwd heeft.

Indedaad, Jezus Christus, die allengs de magten der duisternis voor Zijn schepter doet zwichten, — die het levende brood, de ware wijnstok, en de geestelijke steenrots is voor alle geslachten, — Hij, die aan allen het eeuwige leven geeft, welke naar Zijne stem hooren en Zijn bloed drinken willen, — Hij is het levende beeld van den Onzienlijken, den éénigen waarachtigen God, uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn!

Maar — klaagt misschien iemand — ook dit beeld is immers aan onze blikken onttogen; en wat baat het ons nu, dat het leeft, daar het zóó verre van ons verwijderd is, als de hemel hoog is boven de aarde? Wij geven hierop ten antwoord, dat in de H. Schriften en vooral in de Evangelieverhalen het beeld Gods ons met de meeste getrouwheid is afgemaald, en dat inzonderheid de Apostel Johannes ons het diepst doet lezen in het hart onzes Heeren. Waar wij toch diens getuigenis openslaan, overal is het dezelfde Christus, die voor ons optreedt, als het beeld des Onzienlijke, God geopenbaard in het vleesch!

Wij moeten er echter nog bijvoegen: »de vromen dragen dat beeld." Gelijk namelijk niet zelden het wezen der ouders op dat hunner kinderen als afgedrukt is, en gelijk somtijds een geheel geslacht zich door eigenaardige gelaatstrekken kenmerkend onderscheidt, zoo is ook de Gemeente van Christus de spiegel, waarin wij Zijne beeldtenis zien, evenzeer als Hij de spiegel is van God zelven. Of hebben wij het nooit opgemerkt, hoe

's Heeren geloovigen, die Zijn Geest in zich opnamen en ééne plant met Hem werden, in gezindheid en wandel, als geliefde kinderen, Gods navolgers, en alzoo in Christus de beelddragers zijn van den Hemelschen Vader?

Ik weet wel — het leven van den meest gevorderden Christen is altijd nog maar een hoogst gebrekkig afdruksel van het origineel, dat uit de hemelen is. Ik weet wel, in het beste huisgezin zijn nog vlekken en leemten, die den nederige van geest evenzeer bedroeven, als ze hem ontsieren voor God. Ik weet wel, de dienstknecht vertoont doorgaans slechts eene flaauwe copie van den éénigen Meester; — maar toch is de Christenkerk, als een levend geheel beschouwd, het beeld des Onzienlijke, dat in Christus op aarde verscheen, en dat eens geheel volmaakt zal zijn, wanneer het, ganschelijk gereinigd, zonder vlek en zonder rimpel in den hemel wordt opgenomen.

En wij, mijne lezers! hoe hebben wij te verkeeren omtrent dat beeld, dat ons van God zelven tot volkomene verlossing gegeven is? De Heidenen plagten aan hunne stomme beelden allerlei eerbewijzingen te betoonen. Zij omkransten, zij aanbaden, zij kusten, zij bewierookten die, en zij bragten de rijkste offers hun toe! Te Efeze beweerde men, dat Diana's beeld uit den hemel gevallen was, en dat de welvaart der geheele stad van dat beeld alleen afhing. Maar wat betaamt ons ten aanzien van het levende beeld des Onzienlijken? Zullen wij het verguizen of eerbiedigen? Mogen wij er een sluijer of nevel over trachten te werpen; of betaamt het ons veel meer, met een krans van goede werken het te verheerlijken?

»Laat er ons vertrouwend naar opzien!" Dreige somwijlen de goede moed ons te ontzinken, wij zullen niet bezwijken in onze harten, wij zullen niet weenen als degenen die geene hoop

hebben, wij zullen vervuld worden met een vrede, die allen verstand te boven gaat, en met eene kracht, die bergen verzetten kan, — als wij slechts geloovig staren op den Berg des Nieuwen Verbonds, op Hem, die, gelijk de slang in de woestijn, is verhoogd, opdat ook wij het eeuwige leven zouden beërven. Het is niet te loochenen, het heilige beeld des Onzienlijke zal ons wel ernstig bestraffen en ons diep beschamen; — het zal ons wel ontdekken in al onze naaktheid en schuld; — maar verpletteren, vermorselen zal het ons niet, als wij er vertrouwend naar opzien. Integendeel, het zal ons opbeuren, want het verzekert ons de vergeving der zonden; het zal ons reinigen, want het doopt ons, om zoo te spreken, in louterend vuur; het zal ons versterken, want er gaat eene kracht van uit, die alles vermag; het zal ons zaligen, want het schenkt ons liefde en hoop!

Sta ons derhalve dat beeld voor den geest bij alle bezwaren en bekommeringen, bij allen angst des gewetens, en ook dan nog, als wij liggen te zieltogen!

Tot dat einde echter is van noode, dat wij het ons steeds dieper zoeken in te prenten, en ons niet vergenoegen met eene vlugtige, oppervlakkige beschouwing, maar het meer en meer van nabij leeren kennen. De reden toch, waarom nog altoos zoo velen onzer medemenschen hunne blikken van het beeld Gods afwenden, of althans hun opzien naar hetzelve zich slechts bepaalt tot een oogenblik van angst en verschrikking, — is geene andere, dan dat zij de Schriften, die van Christus getuigen, niet naarstig genoeg onderzochten, en in zekeren zin de Openbaring Gods hun nog eene verborgenheid is. Ach, welk een dik gordijn, welk een somber waas hebben hier en daar de spitsvondigheden der schoolsche wijsheid om het beeld Gods verspreid, en hoe jammer is het, dat allerhande vooroordeelen niet zelden eene soort van zinsverbijstering te weeg brengen, waardoor men het menschelijke leer-

stelsel van den Zoon des levenden Gods niet regt weet te onderscheiden, ja somwijlen zelfs gansch eigendunkelijk een Christus formeert naar eigen believen!

Willen wij ons daarvoor wachten, laat ons dan den tijd uitkoopen, om het beeld Gods, zoo als de Bijbel het ons schildert, van alle zijden gade te slaan, om van trek tot trek het te bespieden, en om het te volgen in al deszelfs bewegingen! Is ons dat ernst, dan zullen wij, gelijk iemand die op een voortreffelijk schilderij steeds nieuwe schoonheden ontdekt, ook de verschijning van Christus meer en meer hoog schatten en lief krijgen. Het zal ons dan niet genoeg zijn, in stomme verrukking dat beeld Gods te bewonderen, maar het zal, in al zijne gratie voor het oog onzes geestes onthuld, zulk een indruk bij ons te weeg brengen, dat het allengs in onze zielen begint te leven, dat het ons overal vergezelt, en dat alzoo de Heer, gelijk de Apostel het uitdrukte, eene gestalte in ons erlangt.

Ontwijken wij dus die goede gezelschappen niet, waar men van Christus getuigenis geeft, en allerminst de openbare zamenkomsten, waar des Heeren gezanten ons van zijnentwege het Evangelie verkondigen. Van den grooten beeldhouwer Thorwaldsen verhaalt men, dat het marmer scheen bezield te worden, zoodra het slechts even door zijn beitel aangeroerd was; maar o! welk een liefdegloed, welk een lichtglans gaat er van het Christusbeeld uit, als de Heilige Geest tot de Gemeente spreekt, en de Sacramenten worden bediend. Laat ons die stralen gretig opvangen, en alzoo de kennis van Christus uitnemender achten dan al wat de wereld begeerlijks heeft!

Het is waar, nooit zal het beeld Gods hier beneden volkomen door ons gekend worden; en nimmer zullen wij geheel verzadigd zijn in de aanschouwing, noch uitgeput in den lof onzes Heeren; — maar zalig toch zij, wier lust en spijze het is, dag aan dag op te wassen in geloof en godzaligheid! Immers, als wij, — de onnutte vragen, die slechts twist plegen voort te brengen, achterwege latende, — bij stichtelijke lectuur ook nog

de afzondering voegen in het stille gebed, zoo zal datzelfde beeld Gods, dat ons van zonden overtuigt, ons niet minder tot vertrouwen uitlokken, en onze wankelende knieën schragen in den tijd der bezoeking.

Gewis, dat beeld, als het ons diep is ingeprent, zal des ochtends met ons ontwaken, des avonds met ons ter ruste gaan, en nooit ons troosteloos laten. Is alles ons donker op onzen weg, Christenen! dat beeld zal ons steeds wenken en toelagchen; het zal ons vriendelijk naderen, het zal ons de heerlijkste beloften verkondigen; het zal ons tot volharding aanvuren; en, — als gekoesterd in deszelfs armen, als op deszelfs vleugelen tot den troon des Vaders gevoerd, — zullen wij ondervinden wat het beteekent »medegezet in den hemel" te zijn!

Intusschen — hoewel de navolging van Christus een noodzakelijk gevolg is van Zijne waarachtige kennis, — zoo is het evenwel nooit overbodig, dat wij elkander ernstig vermanen, om naar het beeld Gods onze gansche leven te vormen. Bijaldien, namelijk, ons doorgaand gedrag met de belijdenis onzer lippen niet overeenkomt, dan is ook ons geloof niet opregt, en wij zijn dan als die dubbelhartigen in Israël, die dan eens Jehova, dan weder de Afgoden dienden. Welk een snood bestaan, des Zondags met de gemeente in Jezus naam de knieën te buigen, — in het openbaar Gods beeld te eeren, te huldigen, lof te zingen, dank te betuigen, — en desniettemin dienzelfden Heer door wereldsliefde met de daad te verloochenen, en datzelfde beeld Gods door onchristelijken wandel te verguizen, te belasteren of in minachting te brengen!

Doch neen! wij willen niet vergeten, waartoe wij geroepen zijn; maar veeleer alles ontvlieden wat onze hooge vorming belemmert; des noods het dierbaarste voor onzen Heer opofferen; en in elke ongelegenheid in de eerste plaats vragen: wat Hij wil, dat wij doen zullen!

Mogten wij dus, niet dezer wereld, maar in al ons doen en laten, Hem gelijkvormig worden, die ons een voorbeeld heeft na-

gelaten, opdat wij Zijne voetstappen drukken zouden! Mogten wij dus, in jeugd en in ouderdom, in rijkdom en in armoede, in vreugde en in kommer, in spreken en in zwijgen, in ziekte en in dood, Christus, het beeld des Onzienlijken zelven openbaren in onze sterfelijke ligchamen! Mogten wij dus, naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, en van kracht tot kracht, van heerlijkheid tot heerlijkheid voortgaande, ons voorbereiden voor den jongsten dag, — de toekomst des Heeren!

Heilige Jezus! vorm *zóó* onze leden, rigt *zóó* onze schreden, volmaak *zóó* onze harten, dat wij in liefde en deugd Uwe beeldtenis dragen, en in Uwe gemeenschap kinderen Gods mogen zijn!

Goes. E. MOLL.

DE CHRISTELIJKE AANDACHT IN HET HUIS DES GEBEDS.

De meeste lezers van het Christelijk Museum, dat Christelijk leven tracht aan te kweeken, zullen zeker vrienden en voorstanders der openbare godsdienstoefening zijn. Immers de zoodanigen zijn doorgaans het meest gesteld op godsdienstige lektuur; en wel verre dat deze — de lektuur van preeken niet uitgesloten — de gemeenschap der heiligen op den dag des Heeren benadeelen zou, gelooven wij veelmeer, dat zij haar aankweekt en bevordert. Het is in deze vooronderstelling, dat wij moed en lust hebben, om een blad van ons Tijdschrift aan de beschouwing en aanprijzing der Christelijke aandacht in het huis des Heeren toe te wijden, hopende alzoo bevorderlijk te zijn aan ons gemeenschappelijk streven, om de Gemeente des

Heeren in al wat waarlijk Christelijk is, te versterken en te volmaken.

»Wie ooren heeft om te hooren, die hoore!" deze vermaning werd door den Heiland dikwijls herhaald, om de Hem omringende schare tot aandacht te wekken. Zoo besluit de Heer onder anderen de gelijkenis van den zaaijer, welke gelijkenis bepaaldelijk over het hooren des Woords en den verschillenden aard en uitwerking van dat hooren handelt (1). Het is een spreekwoordelijk en alzoo kernachtig gezegde, dat niet alleen het zintuig des gehoors, maar vooral de aandacht des harten geldt. »Hij geeft er geen gehoor aan; hij heeft er geene ooren voor," zoo omschrijven of liever beelden ook wij, westerlingen, de afkeerigheid, onverschilligheid of ongevoeligheid des gemoeds af, omtrent datgeen waarvoor men belangstelling wenscht, en waarvan men iemand overtuigen, of waartoe men hem zoo gaarne bewegen zou. En als de Heer dan riep : »wie ooren heeft om te hooren, die hoore!" dan vermaande Hij alzoo, om geest en hart op de dingen van Gods koningrijk te rigten, opdat men ook betrachten mogt het woord des Koningrijks, dat daarvan getuigde.

En zoo sprak de Heer, omdat ook Hij zelfs te klagen had over onaandachtige, oneerbiedige hoorders. Kon een Mozes getuigen : »neigt de ooren, gij hemelen! en ik zal spreken, en de aarde hoore de redenen mijns monds! Mijne leer druppe als een regen, mijne rede vloeije als een dauw, als een stofregen op de grasscheutkens, en als droppelen op het kruid, want ik zal den naam des Heeren uitroepen!" Kon een Asaf aanheffen: »neem mijne leer ter ooren, o mijn volk, neigt uw oor naar de redenen mijns monds; ik zal mijnen mond opdoen met spreuken, ik zal verborgenheden overvloediglijk uitstorten van oudsher!" wat mogt dan Gods eigen Zoon, die uit den hemel op aarde kwam, om 's Vaders wil te verklaren, en die groot

(1) Matt. XIII : 9.

was boven allen, ook in de magt der taal, — wat mogt Hij niet in dezen van zich zelven getuigen en voor zich eischen van hen die Hem hoorden? En Hij deed het ook. »Mijne leer," sprak Hij, »is de Mijne niet, maar Desgenen die Mij gezonden heeft. Wat Ik van den Vader gehoord en geleerd heb, deze dingen verkondig Ik u." Ja, de Vader zelf eischt gebiedend een aandachtig oor voor al Zijne woorden. Of werd niet Zijn bevel uit de hoogwaardige heerlijkheid, gelijk Petrus zich uitdrukte, werd niet van den berg der verheerlijking de Godsstem gehoord: »deze is Mijn geliefde Zoon, hoort hem?" Geen wonder dus, dat Zijne Apostelen getuigden : »indien zij die hen verwierpen, welke voortijds op aarde Goddelijke antwoorden gaven — de Profeten namelijk — niet ontvloden zijn, hoe zullen zij ontvlieden die Hem verwerpen, welke uit de Hemelen is?" — Wij zien dan ook : de magt van Jezus welsprekendheid was verbazend groot, ongemeen was de indruk, dien Zijne heilige redenen door inhoud en vorm op velen maakten. Hoe dikwijls wordt het door de Evangelisten vermeld, dat allen die Hem hoorden, verbaasd waren en verrukt over de aangenaamheid of kracht Zijner woorden; dat de schare juichte of verstomde over Zijn woord en Zijne leer. Aan het einde der bergrede — om één voorbeeld te noemen — berigt ons Mattheüs : »dat de schare zich ontzettede over Zijne leer, want Hij leerde hen als Magthebbende en niet als Schriftgeleerde." Geregtsdienaars, uitgezonden om Hem gevangen te nemen, keeren zonder Hem weder, maar met de uitroep der bewogenheid : »nooit heeft een mensch alzoo gesproken als deze!" en eene gewapende bende zinkt voor Zijne Majesteit neder, als Hij in Gethsémané dat ééne : »ik ben het!" spreekt.

Maar desniettegenstaande moest ook de Heer menigmaal om aandacht vragen, tot aandacht opwekken met het aangehaalde woord : »wie ooren heeft om te hooren die hoore." Hij moest het, omdat het zoo dikwijls ontbrak aan die stemming des gemoeds, die voor hetgeen geestelijk en Goddelijk is, de ooren

opent. In de gelijkenis van den zaaijer wijst Hij de bronnen aan van veler onverschilligheid of kortstondige opgewektheid en weifelende trouw. Maar in het gesprek met de Joden, Joh. VIII ons bewaard, dringt de Heer tot de hoofdbron van alle onoplettendheid en onvatbaarheid door. »Waarom kent gij Mijne sprake niet, dat gij Mijn woord niet kunt hooren" — dus vraagt Hij bestraffend — »die uit God is, hoort de woorden Gods, daarom hoort gijlieden niet, omdat gij uit God niet zijt." En de keerzijde dezer waarheid laat Hij Pilatus zien, als Hij zoo plegtig betuigt : »een iegelijk die uit de waarheid is, hoort Mijne stem."

Zoodanig gemis nu van of gebrek aan eerbiedig luisterende aandacht, aan een tact, gerigt op het woord des Evangelies, is nog velen eigen in het huis des gebeds. Te midden van hen, die in waardige houding, met oog en oor naar den prediker gerigt, daar nederzitten, is er menigeen, die zigtbaar verstrooid, zigtbaar onverschillig, soms met ergerlijke oneerbiedigheid, in Gods huis verkeert. En onderzoeken wij bij ons zelven naar de ware aandacht des harten, naar het biddend verlangen om blijvenden zegen, naar bestendigen indruk en invloed des Woords op geheel ons leven : wie acht dan de roepstem des Heeren overbodig, »wie ooren heeft om te hooren, die hoore?" Op den Heer nu rustte zelfs niet het minste deel der schuld, dat men niet naar Hem hoorde; maar ver is het van ons, al de schuld van onoplettendheid in het huis des Heeren, op de hoorders te schuiven. Wel spreekt daar de prediker niet in eigen naam; wel ontleent hij niet zijn gezag van zijne eigene persoonlijkheid; wel predikt hij Christus, en is de hoofdinhoud zijner prediking, om hares zelfs wil, aller aandacht en behartiging waardig; maar inhoud, vorm en voordragt zijn toch innig verbonden, zelfs de plaats onzes zamenzijns, en de persoonlijkheid des predikers hebben een beteekenenden invloed op de aandacht der gemeente. Geheel onze godsdienstoefening, hoe rein geestelijk ook te noemen, is voor zeer jeugdige en zinnelijke menschen vaak

weinig geschikt. De inrigting veler kerkgebouwen is dikwijls van dien aard, dat het, ondanks den besten wil, onmogelijk is den prediker te verstaan; en hoe zou men hem dan zijne aandacht schenken? Ook de persoonlijkheid des predikers doet hieraan af en bij. Ofschoon hij niet zich zelven predikt — wie scheidt toch geheel zijn persoon van zijn arbeid af, die immers ook op dezen zoo veel invloed uitoefent? En wie hem niet kent, veelmeer niet hoogacht, maar teregt of te onregt hem wantrouwt of smaadt, hoe zal hij zijn hart op zijne woorden rigten? Hoe naauw, eindelijk, zijn vorm en voordragt aan den inhoud der prediking zelve verbonden! En hoog zijn de eischen, die men in onzen tijd aan de uiterlijke welsprekendheid op den kansel doet. Wie er het ijverigst naar streeft, om ze, zooveel in hem is, te vervullen, loopt zoo ligt gevaar, menig ander deel van zijn gewigtig ambt schade te doen lijden. En waar men, gelijk op het platte land, veelal denzelfden prediker gestadig hoort, gewennende aan de deugden zoowel als de gebreken zijner voordragt; het kan niet anders of velen, die slechts door het uiterlijke en nieuwe worden aangetrokken, verliezen van hetgeen hen voor een tijd tot aandacht stemde.

En zoo spreken wij reeds van bezwaren, die uit de gesteldheid der hoorders, voor een aandachtig zamenzijn voortvloeijen kunnen.

Hier zit er een neder onder de schare, die alle opleiding mist, om zelfs beschaafde taal en uitdrukking te vatten. Ginds die met vooroordeel en wanbegrip vervuld, slechts daarvoor voedsel zoekt in plaats van Evangelische stichting. Elders, die de bedenkingen en ijdelheden der wereld, of de zorgen en overleggingen des tijdelijken levens niet kan laten varen, en zich daarin verdiepende, van God zich verwijdert. Verder, die het woord, dat Evangeliekennis aankweekt, voor letterkennis smaadt; of omgekeerd, die, zoodra het diep ingrijpt in het hart en het dagelijksche leven, bij zich zelven zegt: »dat woord is hard, wie kan het hooren!...." Is het wonder, lezers! dat de mensch, aan het zien-

en zinnelijke zoo zeer gekluisterd, door zondige gedachten en neigingen ontreinigd, door zoo vele bijkomende omstandigheden afgetrokken en belemmerd — is het wonder dat hij menigmaal zijn geest en zijn hart moeijelijk kan rigten op de geestelijke, Goddelijke dingen, die ons bezig moeten houden in het huis des gebeds, — is het wonder, zeg ik, dat daar de ware aandacht bij velen wordt gemist?

En toch, zij is zoo noodzakelijk, zij is zoo onmisbaar om den waren zegen te genieten, aan de Christelijke gemeenschap in het heiligdom verknocht. De Heer drong daarom telkens, met zoo veel ernst op haar aan. Den Joden verweet Hij, dat zij hoorende niet verstonden; zalig spreekt Hij dezulken, die het woord Gods hoorden en hetzelve bewaarden. Den aandachtige vergelijkt Hij bij goede aarde, die vruchten voortbrengt, dertig, zestig en honderdvoud. Ja, wat onze onderlinge bijeenkomsten betreft, wij gevoelen het, dunkt mij, de ware Christelijke aandacht mag hare ziel, hare kracht, hare kroone heeten.

Allereerst toch strekt die aandacht op zich zelve reeds tot verheerlijking van God en van Christus, en leidt tegelijk tot die verheerlijking op.

Twee dingen, dunkt mij, worden omtrent de zondagsviering, ook zoo ver zij zich tot den kerkgang bepaalt, nog al te weinig begrepen. Het eerste is: dat zij openbare gemeenschappelijke Godsverheerlijking is, die God altijd gewild heeft, die aan onze behoefte aan gemeenschap ganschelijk beantwoordt, en die bovenal overeenkomt met den aard der Christelijke Godsdienst, welke vereeniging bedoelt der menschen onderling, met den Vader, door Jezus Christus, die daarom ook eene Kerk, eene Gemeente heeft gesticht. Het tweede is: dat de Zondag, als dag van Jezus opstanding, ons hemelwaarts wijst, en alzoo ons opwekt om onzen geest en ons hart boven de aarde en het aardsche ten hemel te verheffen, opdat wij op aarde leeren leven met hemelschen zin.

Maar hoe zal onze Godsdienstoefening aan deze heerlijke oogmerken beantwoorden kunnen, zonder aandacht des harten?

»God is geest," sprak de Heer, »en die hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid." Dat is die christelijke aandacht, waarop wij aandringen. Inspanning des geestes, verheffing des harten is voor onze geestelijke Godsvereering een onmisbaar vereischte. Ligchamelijk kunnen wij God niet zien en hooren, alleen met het oog en oor des geloofs, of des geestes. »Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien!" Alleen hij, die het hart op God en Jezus rigt, hoort werkelijk Gods woord, ontvangt het Evangelie; en ons zingen en ons bidden wordt eigenlijk alleen gezang en gebed tot verheerlijking Gods, door de stemming onzer harten. — Ja, in zekeren zin doen allen wel, die zich op den dag des Heeren in de kerk laten vinden, »want het is toch beter in het heiligdom dan in de tenten der goddeloozen;" maar zij vereeren toch God niet in geest en in waarheid, die daar hunne plaats slechts bezetten, en niet met hun hart in elke Godsdienstverrigting deelen. Wij danken God, dat wij van eene werktuigelijke Godsvereering en verzinlijkte Godsdienstoefening door de Hervorming zijn verlost: maar toonen wij dan ook, dat wij de waarde eener geestelijke kennen en beseffen! O, hoe Godverheerlijkend en stichtelijk is het zamenzijn van zulke Christenen, die blijkbaar onder het gehoor des Evangelies nederzitten in eerbiedige, heilbegeerige, geestelijke stemming, terwijl zij eendragtig deelen in gebed en gezang, zingende ook, gelijk Paulus het uitdrukt, »met aangenaamheid in hun hart!"

En wat zou vooral de Evangelieprediking uitwerken zonder aandacht des harten! Zij maakt niet het geheel, — neen verre daarvan daan, ook zonder prediking zouden wij, om des gebeds en gezangs wil, onze Godsvereering hoogschatten — maar zij maakt toch een belangrijk gedeelte onzer Godsdienstoefening uit. Evangelieprediking is zij, dat is verkondiging van blijde boodschap der zaligmakende genade Gods in J. C. Van haar zegt Paulus, »dat zij ons onderwijst of opvoedt, om, de goddeloosheid en wereldsche begeerlijkheden verzakende, matig en regtvaardig en godzalig te leven." Al kwam dan ooit die prediking tot ons in min behagelijken vorm, in gebrekkige voordragt, door een persoon of talent, die wij niet hoogschatten konden: hoe ongelukkig het ware, bleef toch die prediking zelve, wat haren hoofdinhoud aangaat, onze aandacht waardig. En wanneer daarentegen dat Evangelie ons zuiver, uit geloof en in liefde, met gemoedelijken ernst en overtuigende kracht, wanneer het, niet als des menschen woord, maar gelijk het is, als Gods woord, wordt verkondigd: hoe dwaas en zondig, hoe Godonteerend en verderfelijk, aan die verkondiging niet alle aandacht te wijden! Zij geldt niet alleen het uitwendige, maar bovenal het innerlijke leven, het hoogste leven des menschen in betrekking tot God, de ziel mag ik zeggen van geheel ons bestaan, die invloed uitoefent op ons gedrag en op ons lot voor tijd en eeuwigheid beide. Als zoodanig is zij niet slechts der hoogste aandacht waardig, maar heeft zij die ook noodig. Inderdaad eene Evangelieprediking, die geene inspanning vordert — hoe vaak gezocht en geprezen, ook oppervlakkig is zij, eenvoudig is zij niet; zij dringt niet door tot het wezen der Godsdienst, tot de diepten van ons gemoed. Waarlijk, in het tijdelijke heeft men zonder inspanning weinig, in het geestelijke zeker zonder haar niets. »Indien ik u de aardsche dingen zeg en gij niet gelooft," sprak de Heer, »hoe zult gij gelooven, indien ik u van de hemelsche dingen spreke!" Ja, de heerlijkheid van Christus die het beeld Gods is, in den spiegel des Evangelies teruggekaatst, eischt een scherpen, vrijen, diep starenden blik. Eene oppervlakkige prediking kan de Gemeente des Heeren op den duur niet voldoen, hoezeer zij ook werd opgetooid met alle sieraden van uitwendige welsprekendheid; zij werkt op den duur den dood des Christelijken levens. Maar daarom zij dan een iegelijk wakker van geest! Al kan menigeen niet onthouden, veel minder wedergeven of aan anderen verhalen, wat in de kerk is gehoord: de diepe en vruchtbare indruk van het levend Evangeliewoord blijft den aandachtige bij, en hoe langer men volhardt en hoe meer men zich inspant, om de dingen

van Gods koningrijk te hooren en te overdenken, des te beter zal men ze begrijpen en bewaren in het hart.

Ja door zulk eene aandacht bereidt men zich zelven en elkander den rijksten zegen.

Geen ergerlijker en droeviger, geen beschamender gezigt, dan eene godsdienstige vergadering, en die verstrooid en oneerbiedig! Wee den Evangeliedienaar, die hiervan oorzaak was, maar diep te beklagen ook hij, die, zijns ondanks, zich door zulk eene gemeente gedurig ziet omringd! Het is met geene woorden uit te drukken, wat een gemoedelijk voorganger bij onze openbare Godsdienstoefeningen, daaronder lijdt. Verbeeldt u, dat hij met hooge belangstelling en inspanning de taak heeft voorbereid, die hij daar moet volbrengen, en innig doordrongen is van het belang der zaak voor allen die hem hooren..... en ginds zit een neder, die het woord des levens klaarblijkelijk aandacht weigert, en den geest Gods moedwillig wederstaat en verdooft: — voorwaar, zoo de eerbied voor den christelijken leerstoel, voor het plegtstatige onzer Godsvereering en voor de Gemeente des Heeren, hem niet wederhield, hij zou — gelijk vroeger menigmaal is geschied — den oneerbiedige aanspreken en persoonlijk terug kunnen roepen tot zijn zwaar miskenden pligt. En door zulk eene verstrooijing berooft men niet zich zelven alleen, maar ook anderen tevens van velerlei zegen. Waarlijk, de heerschende geest in eene vergaderde gemeente heeft een beslissenden invloed op alle Godsdienstwerk aan haar zamenzijn verbonden. Waar onnoodig gedruisch en verstrooijing wordt bespeurd, daar verliezen voorganger en gemeente moed en opgewektheid. Maar waar eene luisterende, plegtige stilte in het kerkgebouw heerscht, het is alsof de adem Gods over de schare zweeft. Waar althans verre de meesten oog en oor naar den prediker hebben gerigt, en alles getuigt van eene God gewijde stemming, daar werkt Gods geest op, daar maakt hij woning in het harte. Waar de rede klimt, waar zij uit de volheid van Christus stroomen

uitgiet des levenden waters, waar de teederste snaren des harten worden geroerd, daar opent zich voor den mensch eene hoogere wereld, daar gevoelt hij wat het zegt: dit is een huis van God en eene poort des hemels; daar worden Gods beloften vervuld: »waar Ik Mijns naams gedachtenis heb gesticht, kom Ik tot u met Mijn zegen; wie op het woord verstandiglijk let, zal het goede vinden; daar ondervindt de Christen, welk een heil is vervat in de verzekering van den Heer: »wie Mijn woord bewaart, de Vader zal hem liefhebben, en wij zullen tot hem komen, en woning bij hem maken!"

En wat zal nu meer aan die christelijke aandacht bevorderlijk zijn, dan de aankweeking en versterking van het levend geloof in J. C.? Ja, dat is ook hier het ééne boven alles noodige dat uit zijn aard al het overige in zich sluit of ten gevolge heeft. »Omdat wij gelooven, daarom spreken wij," als dat Apostolisch woord in den dienaar des Evangelies eene waarheid is en meer wordt, dan zal hij het best aandacht wekken en behouden; en leeft Christus wederkeerig in de Gemeente, dan zal het hart des predikers, door het woord der prediking, aan het hart der hoorders getuigen. Dat geloof is de beweeggrond, die den voorganger dringt tot de onvermoeide, steeds voortgaande beoefening van alles, wat tot zijn herder- en predikambt in betrekking staat, — dat geloof de kracht, die het der gemeente tot behoefte doet zijn, zich dien arbeid ten nutte te maken, en alles aan te wenden, wat redelijkerwijze dienstbaar is aan hare stichting en volmaking. Zoo bewaart de prediker zich zelven, en hen die hem hooren, en wast de gemeente voorspoedig op in den geest van Christus.

Wenscht iemand nog enkele bijzondere raadgevingen, die de bevordering der aandacht op de prediking betreffen, en haar wezenlijk nut? Ouders, die jonge kinderen medebrengen, omdat zij bij hunne afwezigheid billijk vreezen voor eenig gevaar of kwaad bedrijf, of wel omdat zij hen vroeg aan het huis des Heeren willen gewennen: wij zouden hen willen uitgenoodigd

hebben, om die kleinen steeds bij zich te houden, althans altijd onder het bereik van hun ouderlijk opzigt. Leerlingen of kweekelingen der gemeente zouden wij aanmoedigen, om op de verdeeling of den gang der predikatie bijzonder te letten, om deze in het geheugen te bewaren, ten einde alzoo, gelijk men het noemt, eene schets te vervaardigen, waardoor het oordeel en het geheugen bijzonder opgescherpt worden. Allen, die zich over het gemis of tijdelijk verlies van aandacht beklagen, zouden wij aanbevelen, om voor en bij hunne intrede in het heiligdom, zich de grootheid des Eeuwigen, het heilig doel des zamenzijns opzettelijk te herinneren, — gelijk reeds de Prediker vermaande »zijn voet te bewaren wanneer men tempelwaarts ging!" — het oog steeds zoo veel mogelijk op den prediker te vestigen, en vooral bij zich zelven de woorden des gebeds in stilte te herhalen.... Maar wat baten alle regelen en bijzondere wenken? Als uitvloeisels van den geest van Christus in den Christen, zoo heilrijk — afgescheurd van hun stam, bezitten zij weinig vermogen. Daarom een hart voor Hem, die de hoofdinhoud der prediking is, een Christelijk Godsdienstig hart is de reinste en rijkste bron der aangeprezen aandacht. Wie dat hart bezit, heeft ooren om te hooren wat de Geest tot de gemeente zegt; men heeft niet noodig bij hem aan te dringen om te luisteren naar Gods stem; hij hoort die, waar anderen haar niet vernemen, niet alleen in het heiligdom, overal ook daar buiten; want God en Jezus maken woning in zijn hart. Maar om dat hart te verkrijgen: daartoe die aandrang tot christelijke aandacht, dien ook deze bladen bevatten, en waaraan de redelijke mensch redelijk moet gehoor geven. Die aandacht wekt en bevordert den Geest Gods in den mensch, gelijk die Geest wederkeerig de aandacht voedt en verlevendigt. En deze redelijke werkzaamheid is ten naauwste vereenigd met het gedurig gebed. God schenkt Zijn Geest dengenen die Hem bidden. Lezer, wenscht gij dus die aandacht? Volhard in het gebed! Wie biddend hoort, zal dankend, d. i. werkzaam en ijverig betrach-

ten; van hem zal het gelden: »zalig zijn ze, die Gods woord hooren en hetzelve bewaren!"

D. V. D. Z.

DE MAN EN DE VROUW.

Toen 't eerste Menschenpaar uit Eden was verdreven,
Beweenden zij voor 't eerst de dreigende ernst van 't leven:
»Hoe onze roeping in dit schaduwdal volbracht?
»Wie zal ons leiden?" — klonk de droeve weemoedsklacht.
Toen naderden die Twee den Cherub, die de deuren
Van 't Paradijs bewaakte, en ademden de geuren,
Die overwoeien op den balsemenden wind,
Met lange togen in. En leunende op haar Vrind,
School Eva blozend weg, als zij den Cherub zagen.
Maar Adam sprak hem aan: »Ons wachten droeve dagen
»En lange nachten op de sombre pelgrimsbaan,
»Waar nu geen bode Gods meer vóór ons uit zal gaan,
»Omdat wij schuldig zijn!... Heb deernis met de ellende!
»Bid d' Eeuwge, dat Hij ons een Zijner Englen zende,
»Of, is die eisch te hoog, een Lichtstar die ons leid'!" —
Toen sprak de Cherubijn: »Door Gods voorzienigheid
»Heeft ieder menschenkind zijn leidstar in zich-zelven,
»Veel klaarder dan die ginds de hemelsche gewelven
»Doorwandlen. Volg gij haar!" — Maar Adams hoofd boog neêr,
En aarzlend ging hij voort: »O Bode van den Heer!
»Gij Heilge, die niet gist hoe diep we onze' afval boeten!
»Geef ons een zichtbaar beeld, dat wij met de oogen groeten!
»Want hij die eens, als wij, den Levensweg verliet,
»Aanschouwt in 't duister hart het licht des Hemels niet,
»En 's Hemels roepstem laat zich niet dan fluistrend hooren!"...
De Cherub stond een wijl in stil gepeins verloren,

En sprak : »Toen de Eeuwge u uit stof der aarde schiep,
»Het leven inblies en tot uw bestemming riep,
»Toen hieft gij 't hoofd omhoog, en zaagt de Zon verrezen :
»Wel, laat dan ook de Zon uw blinkend voorbeeld wezen!
»Zij vangt haar dagtaak met een blijden glimlach aan,
»En wijkt ter rechter noch ter slinker van haar baan;
»Zij brengt Gods zegen in haar stralen, stooft den volken
»Het levend brood, trotseert de orkanen, klieft de wolken,
»En strooit na elken strijd te rijker stralenschat.
»Dat zij uw beeld, o Man! op 't aardsche pelgrimspad!" —
Toen naakte al bevende ook de liefelijke Moeder
Der levenden, en sprak : »Gezant van d' Albehoeder!
»Ik bid u, geef ook mij, in 't prangen van mijn rouw
»Een woord van troost! Hoe zou de krachteloze Vrouw
»De trotsche dagtoorts op haar loopbaan volgen mogen?...."
Dus Eva. De Engel, door barmhartigheid bewogen,
Zag zegenend haar aan, en sprak : »Toen 's Heeren hand,
»Bij 't licht der avondzon, in Edens lustwarand
»U vormde, sloegt gij 't oog niet naar de heerlijkheden
»Van 't firmament, maar naar den Bloemenhof beneden
»En 't eerst geritsel, dat uw luistrende ooren trof,
»Was 't murmlen van de beek, voorthuppelend door den hof :
»Gelijke uw arbeid dan dien der Natuur! Stilzwijgend
»Brengt ze al wat schoon is voort; heur volle boezem, hijgend
»Van liefde en leven, kweekt den bloesem en de vrucht,
»Versiert zich met haar werk, en stroomt de lauwe lucht
»Met geuren vol... Ziedaar, o teedere Maninne!
»Uw toonbeeld!... En nu voorts, verbinde u 't snoer der minne,
»O welgepaarde Twee! zóó innig, zóó oprecht,
»Als dat den Hemel aan de bloeiende Aarde hecht!"

(*Naar 't proza van* KRUMMACHER.) J. J. L. TEN KATE.

CAESAREA.

Ter halve lengte der kust van Palestina waar dat land door de Middellandsche Zee wordt bespoeld, is Caesareä gelegen. Die voortijds bloeijende stad is sedert eeuwen geheel vervallen, en wordt slechts door weinige visschers bewoond. De bouwvallen van het kasteel en die van eene groote kathedraal-kerk herinneren hare vroegere grootheid, en nog zijn de breede muren overig, die de voortijds druk bezochte haven tot eene veilige legplaats maakten voor zeeschepen, die van rijke ladingen voorzien, er binnenliepen.

Oudtijds werd Caesareä, naar haren stichter Strato'sburg genaamd, bewoond door Grieken die gedurende en na de Syrische overheersching zich daar nedergezet hadden, en later bestond de bevolking uit Joden en Grieken.

Ten tijde van Herodes den Groote was de stad in verval, maar die vorst heeft haar uit de diepte waartoe zij gezonken was opgebeurd. Hij omringde haar met muren, bouwde binnen hare veste een prachtig koninklijk slot van witte marmersteenen en vele andere paleizen en huizen van minder aanzien. Hij bevorderde haar welvaart door haar te voorzien van de haven, die nog overig is, stichtte er een prachtig amphitheater en een trotschen tempel, waarin hij, nevens het standbeeld van Jupiter Olympius, dat plaatste van Caesar Augustus, naar wien hij de stad Caesareä noemde.

't Verwondert ons daarom niet, dat Herodes Agrippa er zich

ophield (1), dat de Romeinsche Landvoogden Felix en Festus er hun zetel hadden (2), en dat er eene Romeinsche bezetting lag, tot welke de hoofdman Cornelius behoorde (3). Nog hooger klom Caesareä in aanzien, toen Caesar Vespasianus haar de voorregten eener Romeinsche kolonie verleende, en haren ingezetenen het Romeinsche burgerregt schonk. In den laatsten Joodschen oorlog landden hier de legerbenden der Romeinen, en hoeveel toen de stad moge geleden hebben, ook na den ondergang van den Joodschen staat behield zij haar aanzien en haren bloei.

Door de Saracenen tegelijk met geheel Palaestina veroverd, werd zij later in den tijd der kruistogten, hun door Boudewijn, den tweeden koning van Jerusalem, weder ontnomen en bleef toen in handen der Christenen tot op het einde der XII^{de} eeuw, toen Saladin de sultan van Egypte haar met geheel het heilige land aan de Turken onderwierp.

Van dien tijd af dagteekent het geheele verval der eertijds welvarende stad wier bouwvallen alleen nu nog van hare vroegere grootheid getuigen.

Maar hoe belangrijk deze bijzonderheden, door onderscheidene reizigers vermeld, den onderzoeker der geschiedenis wezen mogen, de Christen verplaatst zich bij voorkeur te Caesareä in de dagen, toen het Christendom er werd ingevoerd of gevestigd was.

Derwaarts begaf zich de Evangelist Philippus, om er het Evangelie te verkondigen (4), hij heeft er zich zelfs gevestigd (5) en er den akker bereid, die misschien toen reeds, en zeker later overvloedige vrucht heeft opgeleverd.

Cornelius, de hoofdman der Italiaansche bende, kon dáár door de Joden den Eenigen Waarachtigen leeren kennen, zoodat »zijne

(1) Hand. XII : 19.
(2) Hand. XXIII—XXVI.
(3) Hand. X.
(4) Hand. VIII : 40.
(5) Hand. XXI : 8.

geboden en aalmoezen ter gedachtenis opkwamen voor God." Hij kon er van Jezus hooren en voorbereid worden om op de prediking van Petrus, door hem uit Joppe ontboden, het Evangelie aan te nemen.

Vooral voor de geschiedenis van Paulus is Caesareä merkwaardig. Toen hij kort na zijne bekeering te Damascus Christus gepredikt had, en daar belaagd werd door de Joden die hem trachtten te dooden, geleidden de broeders hem naar Caesareä, van waar hij afvoer naar Tarsen (1). Op eene feestreis naar Jerusalem, voer hij af van Efeze en kwam hij er andermaal, naar het schijnt wederom zonder er lang te toeven (2). Van een volgenden togt terugkeerende, nam hij er zijn intrek bij den Evangelist Philippus, die er toen woonde, en ontmoette er Agabus, die hem zijne banden voorspelde (3). Toen reeds was er waarschijnlijk eene Christelijke gemeente gevestigd; eenige eeuwen later heeft de ligtgeloovigheid als zekere waarheid doen aannemen dat Cornelius haar eerste opziener zal geweest zijn.

Nogmaals keerde Paulus derwaarts terug, en toen, gelijk hem door Agabus toen hij naar Jerusalem zou vertrekken voorspeld was, gebonden, om er twee jaren lang gevangen te zijn, maar er tevens Christus te prediken. (4).

Te Jerusalem door den Romeinschen bevelhebber Lysias aan de woede der Joden ontrukt, werd hij onder gewapend geleide naar Caesareä gebragt, en in een der gewelven van het Stadhouderlijk paleis, »het regthuis van Herodes," gekerkerd. Hij stond daar eerst teregt voor Felix den Landvoogd, voor wien hij van het geloof in Christus en van »regtvaardigheid, matigheid en het toekomend oordeel," sprak, die wel zijn lot

(1) Hand. IX : 29, 30.
(2) Hand. XVIII : 22.
(3) Hand. XXI : 11.
(4) Hand. XXIII—XXVI.

verligtte, verbiedende, iemand der zijnen te beletten tot hem te komen, zoodat hij daar nu de Christenen kon versterken in hunne overtuiging, maar hem toch, eerst in de hoop op een losprijs, en bij zijn vertrek ten gevalle der Joden, gevangen liet. Toen deze door Festus werd opgevolgd, die almede den Joden gunste bewijzen wilde, beriep Paulus, daartoe als Romeinsch burger geregtigd, zich op den Caesar. Voor zijn vertrek had hij nogmaals gelegenheid, om in eene aanzienlijke vergadering, onder anderen voor den koning Agrippa en Berenice, voor Festus en vele anderen zijne zaak en die van zijn Heer te bepleiten. Nu was zijne taak dáár afgedaan, en hij werd naar Rome ingescheept. Maar al verliet Paulus, de apostel des Heeren, de broederen te Caesareä, de Heer zelf, die gisteren en heden en in der eeuwigheid dezelfde is, bleef bij hen. De gemeente bleef niet slechts in stand, maar heeft zich aanmerkelijk uitgebreid. Hare leeraren, vergetende, dat de Heer zelf gesproken had : »één is uw Meester — en gij zijt alle broeders" (1) verhieven zich van lieverlede boven die der omliggende Gemeenten en werden als bisschoppen met een aanzien en eene magt bekleed geheel vreemd aan de eenvoudigheid der Apostolische eeuw en den geest van het zuivere Christendom. Onder die bisschoppen heeft in de IV^de^ eeuw de beroemde geschiedschrijver Eusebius behoord. Later werd het bisdom Caesareä zelfs tot een Aartsbisdom onder het patriarchaat van Jerusalem, verheven. Nadat het Christendom er al meer en meer was verbasterd, is die stad in den tijd der kruistogten het tooneel geweest van de vreeselijkste verwarring en verwoesting. In de XII^de^ eeuw is zij eindelijk door Saladin, den Sultan van Egypte, aan de Christenen ontnomen, en in diep verval geraakt, waarin zij zich tot op den huidigen dag bevindt, en waaruit zij wel niet zal worden opgebeurd, voordat het licht des Evangelies, welks koesterende stralen alleen de

(1) Mat. XXIII : 8.

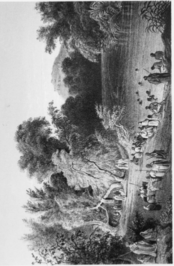

De Jordaan

volken doen bloeijen, andermaal over haar en over geheel Palestina zal opgaan.

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

DE JORDAAN.

De maandag na het Paaschfeest is in Palaestina een dag van feestelijke vreugde. Dan stroomt een menigte van inlanders en pelgrims, te voet of op muilezels gezeten, in karavanen van overal maar vooral uit Jerusalem naar de boorden des Jordaans.

Zij, die door de vlakte van Jericho trekken, vinden nog een half uur van de rivier de bouwvallen van een klooster en eene kerk, in de IV^{de} eeuw door de keizerin Helena gesticht ter eere van Johannes den dooper, op de plaats waar hij den Zaligmaker zal gedoopt hebben.

Aan den oever der rivier gekomen, rigten daar de geestelijken de draagbare altaren op, die zij met zich gebragt hebben, en doen eenige missen. Armenische, Grieksche en Latijnsche Christenen, mannen en vrouwen, ouden en jongen, begeven zich, van bovenkleederen ontdaan, in den stroom, of laten zich met water overstorten, en zij bewaren het bevochtigde onderkleed, dat hun tot doodkleed dienen moet, en hen, zoo als hunne ligtgeloovigheid hun doet hopen, tegen de helsche vlammen zal beschutten. Water uit de rivier geschept nemen zij mede, en beweren dat het, omdat de Heiland er in is gedoopt

gewonden, nooit bederft, ofschoon de ondervinding leert dat het alleen wanneer het in den voortijd sneeuwwater is dat van den Libanon stroomt, en niet aan den invloed der lucht wordt blootgesteld, langer dan ander water voor bederf bewaard blijft. Ook heeft men menigmalen water van daar naar andere landen overgebragt, om er mede te doopen. Zelfs viert de Grieksche kerk jaarlijks op den 6den Januarij het feest der Jordaan-wijding. Wij keuren dat bijgeloof af, want wij weten, dat geen water in de wereld, de kracht heeft om de zielen te wasschen die alleen door het bloed van Christus kunnen gereinigd worden, maar desniettegenstaande is de Jordaan ook ons de merkwaardigste van alle rivieren. Een stroom waaraan de gewijde geschiedenis des Ouden en Nieuwen Verbonds ons zoo dikwijls verplaatst, aan welke zoovele groote herinneringen zijn verbonden verlangen wij uit de kunsttafereelen der schilders en uit de beschrijvingen der reizigers te kennen.

Zoeken wij met hen zijn oorsprong, dan moeten wij ons noordwaarts begeven, tot waar de Hermon op de hoogste toppen van den bergketen des Antilibanons, haren blinkenden, met sneeuw bedekten kruin tot in de wolken verheft, terwijl zijn rotsgrond benedenwaarts met groen en heesters is omzoomd. Daar merken wij een heuvel op, uit welks midden, als ware het een uitgebrande krater, water opwelt en een kleinen stroom vormt, die midden door riet en heesters zich een weg baant. Deze westelijke oorsprong van den Jordaan heet Dan, naar de Danieten die ten tijde der Regteren zich daar vestigden, en er het beeld oprigtten dat zij Micha hadden ontnomen. (1)

Omstreeks een uur van daar vindt gij, meer oostelijk, de bouwvallen van het oude Caesareä Philippi, en ten noorden in een grot een ruime kom waarin het water bruischend en schuimend nederstort en voortstroomende zich al spoedig met het riviertje van Dan, dat uit den westelijken oorsprong zijn be-

(1) Regt. XVIII : 29.

gin neemt, vereenigt, om van daar de geheele lengte van Palestina te doorloopen. Door het Boven-jordaandal vliet zoo het water naar het meer Merom of Samachonitis. (1). Uit dat meer loopt het over een rotsachtige bedding, tusschen heuvelen, tot aan eene van basalt gebouwde brug die nog naar den aartsvader van dien naam, de Jacobsbrug heet, omdat hij uit Mesopotamië terugkeerende daar de rivier zal overgetrokken zijn. (2) Al verder door het Beneden-jordaandal vloeit de rivier voort, tot dat zij zich in het meer van Cinnereth of Gennesareth, later de zee van Tiberias geheeten, ontlast. Aan de benedenzijde dier in het leven des Heilands zoo merkwaardige binnenlandsche zee, zet de rivier al kronkelende haren loop nog twintig uren voort, totdat zij zich in de Doode Zee verliest. Zij is aan beide kanten met riet heesters en boomen omzoomd, aan wier takken zij die zich baden, zich moeten vasthouden om niet door den stroom te worden weggevoerd. In de maand Nisan, van de ééne helft van April tot de andere van Junij, wanneer het sneeuwwater van boven komt, treedt zij buiten hare anders niet wijde bedding, en heeft dan eene aanmerkelijke breedte en diepte. In dat jaargetijde was het, dat de kinderen Israëls, bij Jericho uit de woestijn komende, haar overtrokken om van het beloofde land bezit te nemen, toen »de Jordaan vol was al de dagen des oogstes, aan hare beide oevers." (3) Elia sloeg daar het water, en Eliza deed evenzoo, en zij gingen er droogvoets door. (4) Daar ergens baadde Naäman de Syriër, op raad van Eliza zich zeven malen en werd er wonderdadig van zijne melaatschheid gereinigd. (5) In de dagen van 's Heilands omwandeling op aarde waren daar twee welbekende overvaarplaatsen, beide daarom Bethabara ge-

(1) Jozua XI : 5.
(2) Gen. XXXII : 10.
(3) Jozua III.
(4) 2 Kon. II : 1, 14.
(5) 2 Kon. II : 10—14.

naamd, de éène nabij Jericho, de andere hooger bij Scytopolis. Waarschijnlijk was het nabij deze laatste, waar de rivier minder diep is dan bij Jericho, en wel aan hare oostelijke zijde, dat de Heiland zich door Johannes liet doopen, »toen de hemelen werden geopend, en hij den geest Gods zag nederdalen gelijk eene duive en op hem komen, terwijl eene stem uit den hemel sprak: deze is mijn zoon, mijn geliefde, in welken ik mijn welbehagen heb!" (1)

Hoeveel is er aan den Jordaan gebeurd wat waardig is door ons betracht te worden! Gods almagt bleek daar, en wij leeren daar onzen Heiland kennen, en willen hooren naar Zijn woord: »Gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij!"

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

ROME EN ARNOLD VAN BRESCIA.

I.

De loop der tijden scheen het woord des Heeren: »Mijn rijk is niet van deze wereld" te logenstraffen. De eenvoudige visschers en tollenaars, die zonder beurs, »zonder male" werden uitgezonden, om zondaren tot boete te roepen, dwalenden op het spoor der waarheid te leiden, knechten van het gezag der duisternis te begiftigen met de vrijheid des lichts, en het

(1) Math. III : 16, 17. Joh. I : 28.

godsrijk van waarheid en geregtigheid aan te kondigen, waarin de Zoon des Vaders alleen gezag voert met Zijn Woord, door Zijn heiligen geest, waren opgevolgd en vervangen door mannen, die zich baadden in overvloed, die overstelpt met rijkdom, den herderstaf in een vorstelijken scepter herschiepen en zich dompelden in de genietingen der weelde. Zie daar ginder die bisschoppelijke woning! 't Is een prachtig paleis! Daar binnen zetelt een priestervorst, die de gemeente door ondergeschikte en karig beloonde plaatsvervangers laat weiden, die als zijne ontvangers, de schapen meer stroopen dan scheeren: terwijl hij zelf het harnas aangespt, en op het oorlogsveld het zwaard hanteert, of met een uitgelezen stoet van koorheeren en edelknapen, in het woud, en op het gebergte de jagthoorn doet schallen, en in plaats van zielen te visschen, met een ridderlijken buit van 't fijnste wild terugkeert, of in uitgelezen kring den beker doet rondgaan, die parelt en vonkelt, het hoofd verhit en de tong doet spreken wat men allerminst uit den mond van een dienaar des ootmoedigen en heiligen Jezus zou verwachten. Nergens echter schitterde die luister zoo glansrijk als om het hoofd van hem, die zich »den knecht der knechten" noemde, doch eene driedubbele kroon droeg en als vorst der vorsten wilde gehuldigd worden. Wonende in de stad, die zich als het »eeuwige" Rome onvergankelijkheid toekende, eens als koninginne der steden werd begroet, wier burgers heeren der wereld zich noemden, doch later door hare Keizers verlaten, door Barbaren overheerd, als eene weduwe treurde, nog altoos evenwel de vorige grootheid, schoon verdwenen, den roem, schoon verwelkt, zich bewust bleef, trad haar bisschop door den invloed, die van de stad op hem overging, ontzien, en door zijne inkomsten magtig, als haar beschermer op en meende in de regten getreden te zijn van degenen, die ze verloren hadden, of buiten staat waren ze te doen gelden.

Op eene slinksche wijze meester geworden van het wereldlijk gebied, dat wij kennen onder den naam van Kerkelijken

Staat, gedroeg Rome's kerkvoogd zich als Leenheer van landen die hem nooit hadden toebehoord, omdat het avonturiers, (1) die ze met de scherpte des zwaards overweldigden, behaagde, hem als zoodanig te erkennen, ten einde in hem een beschermer te vinden tegen de natuurlijke regten van den wettigen eigenaar. Er is nog meer: de bisschop van Rome waande, omdat hij al de magt en het gezag van het wereldrijk in zich voelde zamengetrokken, de vrije beschikking over troonen en kroonen te bezitten. Zich zelf bij de zon vergelijkende, stond hij aan de wereldlijke magt, bij uitnemendheid door den Keizer gevoerd, den rang der maan toe, welke het licht dat zij afwerpt, van de zon moet ontvangen. Is het wonder dat dit tweeslachtige in de kerk niet naliet zijne treurige werking te doen; dat de geestelijke in den man der wereld onderging, en misbruiken in het leven traden, die het woord van Jezus omkeerden: »Mijn rijk is niet van deze wereld?"

Maar zoo sterk is de kracht des Christendoms, zoo diep grijpt de waarheid die van boven is, in het hart, dat geen misbruik, hoe ver het zijne wortelen schiete, hoe eng in verband met den toestands des tijds en de ontwikkeling der menschheid, kan blijven bestaan, zonder in zijne verkeerdheid opgemerkt en bestreden te worden.

Wij deelen niet in het gevoelen dergenen, die niets dan donkers en verkeerds in de middeleeuwen ontdekken. Wij sluiten er onze oogen niet voor digt, maar erkennen tegelijk, dat het christelijk beginsel, in zijne meer zuivere opvatting, niet opgehouden had te werken. Het verkeerde en zondige openbaarden zich luidruchtig en men zag het allerwege, omdat het als eene tegenstelling van het ware en goede van zelf in het oog sprong, maar het echte en zuiver goede verborg zich doorgaans bescheidenlijk, werkte in stilte, en het waren slechts enkelen, die met buitengewone zielskracht of geestdrift toegerust, zich tegen het

(1) De Normannen in Apulië.

misbruik openlijk verzetten, en de aarde kwamen aandragen om tegen den stroom des kwaads een dam op te werpen. Daarenboven is het kwade door Hoogere Hand altoos gedoemd, om zich alzoo uit te laten, dat het zelf de middelen, de gelegenheid en de aanleiding aanwijst, om het te keer te gaan, en zoo al niet uit te roeijen, althans minder schadelijk te maken.

Menig vroom gemoed had reeds lang in stille kloostercel gezucht over dat nieuwe Babylon, waar de dartelheid, broeddronkenheid, onkuischheid en sluipmoord door de hooge waardigheid van Petrus staf geheiligd werden, waar priesterlijke overmoed de regten der vorsten vertrapte, de onafhankelijkheid zijner geestelijke broeders vernietigde, — maar de gebeurtenissen sedert de laatste helft der elfde eeuw deden veler oogen opengaan, zoodat, indien maar niet de staat zoo zeer in kindschen toestand verkeerd hadde, dat hij slechts voor het zwaard kon gehouden worden, waarover de Opperpriester beschikte, het verzet van een enkel groot man eene omwenteling zou te weeg gebragt hebben, die wij eerst later bij ruimere ontwikkeling der maatschappij hebben zien uitbarsten.

De twistappel, dien Gregoor de Zevende, ter zake van het coelibaat (ongehuwde leven), onder de geestelijken wierp, opende het gordijn voor schandalen, en drong het volk de overtuiging op, dat heiligheid meer tot den rang dan tot het gedrag der geestelijkheid behoorde. Nog dieper indruk maakte de strijd over de bekleeding met ring en staf (investituur) tusschen het Hoofd der kerk en de Europesche staatsmagt, die vijftig jaren met hardnekkigheid gevoerd, en eindelijk in het plooijend concordaat van Worms in 1122 tot vrede gebragt werd, zoo rust uit afmatting dien naam verdiene. Wij betwisten het den hervormenden Gregoor en zijnen opvolgers niet, dat zij opkwamen tegen de misplaatsing eener handeling, die uit haren aard alleen kerkelijk was, omdat ring en staf symbolen waren van het geestelijk karakter van hooggeplaatste priesters; maar dan was het aan den anderen kant geene onbillijkheid in de wereldlijke magt, dat zij,

God gevende wat Godes was, ook aan zich behield wat des keizers was.

Die de zaak in kwestie van een onbevooroordeeld standpunt overzagen, waren dan ook van oordeel, dat de zedige dienaar van Christus van alle wereldsche glorie, van vorstelijke bezittingen behoorde afstand te doen en zich te vreden moest stellen met van het altaar te leven; dat hij alle betrekkingen, welke hem tot maatschappelijke dienstpligten aan vorsten verbonden, moest opgeven en vaarwel zeggen; dat het onvoegzaam was en met de heilige waardigheid van het geestelijk ambt in strijd, dat een bisschop of abt gepantserd trok naar het oorlogsveld en bloed vergoot uit haat en wrok, in plaats van met den kelk des heils in de hand, den vrede in het bloed des kruises te verkondigen. Men meende, dat de prelaten, die in het bezit van landen en kasteelen wilden blijven, zich de vormen der beleening moesten getroosten, doch dan ook tegen het voorschrift des Evangelies zondigden, dat verbiedt om God en de wereld te dienen. De geestelijkheid trok echter te ruime voordeelen van land- en goedbezit, om er afstand van te doen en naar de stem der christelijke roeping te luisteren. Het volk had die stem gehoord, en verloor de liefde voor die mannen, die de wereld liever hadden dan God.

Bij dit alles kwam nog de worsteling tusschen mannen, die te gelijker tijd den opperherderstaf ontvangen hadden. De scherpziende Gregoor had de verkiezing van Petrus opvolgers uit de handen van volk en vorst in den boezem der kerk overgebragt, en een hoog kieskollegie ingevoerd, waarvan hij op den duur eene meer waardige keuze verwachtte. Doch overmits de eerzucht in den mensch niet voor vormen van willekeurige instellingen wijkt, waren de kuiperijen slechts verplaatst. Reeds in het jaar **1124** zou de tweespalt zijn uitgebroken, indien niet de edelmoedigheid van Theobald, door zijn afstand van het regt der op hem gevallen keuze, ze had voorgekomen. Die grootmoedigheid kende noch Petrus Leonis, de

kleinzoon eens Joodschen woekeraars, die onder het pausschap van Leo IX, het Christendom had aangenomen, noch Gregoor, de Kardinaal van St. Angelo, die beiden door kabaal tot de heilige waardigheid gekozen, zich het purper des vredes lieten omhangen, en elkander met woord en daad vijandelijk bestookten.

Die scheuring verbrokkelde de magt, die de waardigheid schraagde, en ontnuchterde den betooverenden eerbied, dien zij tot hiertoe had ontvangen; want de wereldlijke magt leerde begrijpen, wat zij reeds lang verleerd had, dat het pausdom haar steun behoefde, en het volk bekroop achterdocht tegen de onfeilbaarheid van mannen, die in hunne keuze toonden te kunnen mistasten.

Nergens viel dit sterker in het oog, dan te Rome zelve, waar men door den ijlen sluijer van heiligheid in de binnenkamers en slaapsaletten der geestelijke vorsten heendrong, en den mensch begluurde waar de heiligmakende stool was afgelegd. Het is zoo, zedeloosheid en losbandigheid hadden een gevestigd burgerregt in de oude hoofdstad der Christenheid, maar toch was het christelijk leven er niet geheel uitgevloden. Daarenboven waren zij, die brooddronken in zingenot zwelgden, ongezind, hunne priesters als deelgenooten te erkennen, maar eischten van hen, waartegen zij voor zich zelven opzagen: een betamelijk levensgedrag. Hoe waar dit was, bleek, toen men om de achtbaarheid der kerkelijken tegen aanval te dekken, het voorzigtig en geraden oordeelde, een zekeren priester Arnult, wien Platina een hooggeschat prediker der waarheid noemt, die tegen de weelde en overdaad der geestelijkheid bestraffend zijne stem verhief, heimelijk op te ligten en in den Tiberstroom tot zwijgen te brengen. Maar de waarheid drijft boven, al wordt haar tolk in de golven gedompeld. De waarheid is niet altijd populair; krijgt zij dien vorm, zij wordt begrepen, opgevat en voert het volk mede.

Die gave bezat een man, wiens naam Rome deed juichen, maar het pauselijk hof beven; die een groot werk ondernam,

maar het niet ten einde bragt, omdat hij zijn tijd eenige eeuwen vooruitsnelde. Het was Arnold, met wien wij kennis zullen maken. Zijn leven is zijn werk.

II.

Arnold was te Brescia, eene stad in Italië geboren, en gevoelde reeds vroeg lust en zucht om tot de dienst des Heeren afgezonderd te worden. Toen hij den zedigen rang van voorlezer in zijne vaderstad gekregen had, besloot hij zijne dorst naar hoogere kennis te lesschen, nam den wandelstok in de hand, klom de Alpen over, en zette zich in 't Parakleet, in de wouden van Champagne, neder aan de voeten van den onvergetelijken Abailard, die door zijne alomvattende kennis Frankrijk verbaasde, door zijn genie de leergierige jongelingschap van gansch Europa tot zich trok, door zijne helderheid, waarmede hij de christelijke waarheid in 't licht stelde, en door zijne vrijmoedigheid, waarmede hij de misbruiken in de kerk aantastte, den haat der geestelijkheid zich over het hoofd haalde, en toch in zijne school bij de twintig kardinalen, meer dan vijftig bisschoppen en aartsbisschoppen vormde.

In de school van dezen man bestudeerde Arnold de Heilige Schrift, en bij het licht, dat daaruit voor hem opging, overzag hij met een oordeelkundigen blik den staat en toestand der kerk, zoo als zij was en zoo als zij wezen moest. Hij toetste niet enkel aan hare voorschriften het gedrag der geestelijken, maar hij ging verder. Uit hare voorstelling, in de Apostelen aanschouwelijk, schiep hij het beeld, het ideaal van een leeraar en herder der gemeente. Met dit ideaal voor oogen, vergeleek hij het tegenwoordige met het lang verledene en ontdekte een verschil, dat hem de haren van schrik deed ten berge rijzen. Hij kon in dien hoogen prelaat, die met zijde en goud omhangen, in prachtige zalen zich aan tafelweelde te buiten ging, die als landheer leenmansdiensten deed en zelf leenen begaf,

die zijn zwaard in broederbloed doopte, den Apostel van Christus niet terugvinden. Die ontaarding wilde hij te keer gaan, zonder zich de moeite te gunnen van te onderzoeken, hoe de geschiedkundige ontwikkeling der kerk er aanleiding toe gegeven had, of te hopen dat de voltooijing dier ontwikkeling het kwaad van zelf zou uitwerpen. Het misbruik uit te roeijen, meende hij, kon niet aan de onzekere kansen van den tragen tijd worden overgelaten, maar moest op slag worden gedaan.

Zijn ideaal was : »de geestelijke een man Gods, groot, heilig en goed, zonder geld, zonder bezit van land, zonder gezag in het burgerlijke, alleen den Heer gewijd en door liefde gevoed." Zijn leermeester hield zich tevreden, met over het verkeerde scherpzinnig te redeneren; de leerling, vol vuur, opgewonden door de geestdrift der heilige verontwaardiging, toog er tegen te velde. Arnold was meer beoefenend en uitvoerend, dan bespiegelend en ontwerpend van aard. Van daar, dat hij niet angstvallig zocht naar misvatting van leerbegrip, maar bepaald het leven der geestelijken aantastte, vast en zeker overtuigd als hij was, dat alleen in een geheiligd gemoed de waarheid wortel schiet en opgroeit. Wel ging hij ook hier misbruik te keer, maar ook dit was tevens op het gebied der beoefening, zoo als de tooverkracht, die men aan Doop en Avondmaal toedichtte, waarbij de mensch lijdelijk bleef, die hij altijd geweest was : een zondaar, dood in zonde en ongeregtigheid.

In zijne geboorteplaats teruggekeerd, predikte Arnold van de daken wat hij in het stille Parakleet had opgevangen, en staafde door zijn voorbeeld en gedrag zijne prediking, die zoo verpletterend was als eens die van Johannes den Dooper.

«Met gloeijende woorden stelde hij openlijk de leeringen en voorbeelden des Bijbels over tegen het wereldsche en zondige leven der geestelijken en monniken, en leidde het bederf der kerk daaruit af, dat zij de grenzen van hare ware werkzaamheid en van haar eigenaardig gebied was te buiten gegaan en

wereldsche goederen, voorregten en eerbewijzen had getracht te verwerven. De monniken en geestelijken (zeide hij) moesten naar het voorbeeld der Apostelen in de gemeenschap der liefde zamenwonen en geene wereldsche goederen bezitten. Zou het dus met de kerk beter worden, dan moesten de abten en bisschoppen alle wereldsche bezitting en privilegiën, allen wereldlijken rang en opperbestuur aan de vorsten terug geven. Deze moesten de goederen, die door de geestelijken in weelde en losbandigheid verkwist werden en hun tot verderf strekten, ten nutte van hun volk besteden. Tot onderhoud der geestelijken moesten de eerstelingen en de tienden van de veldvruchten, als daartoe meest gepast, bestemd worden, voor zooveel zij tot hun nooddruft behoefden, daar zij, als zij met hun geheele hart hun beroep waarnamen en hunne pligten betrachtten, verder niets zouden verlangen" (1).

Met luisterende ooren hing het volk aan des predikers lippen; het werd geschokt door de waarheid, zoo helder voorgedragen, zoo voldingend bewezen. Zóó had men het Evangelie nog niet hooren verkondigen. En geen wonder, de hooge geestelijkheid was wel rijk, maar predikte den armen niet; en die tot de gemeente het woord voerden, spraken in het belang eener zigtbare kerk, die zich door giften en gaven staande houdt, maar geenszins tot opbouw der onzigtbare, in welke een gereinigd hart en eene redelijke godsdienst het offer is, dat voor het altaar gevraagd wordt.

Heinde en verre ging de roep uit over de verrassende ontdekking, die de geestelijkheid in een licht stelde, waarin het volk ze nog nooit had gezien. Die ontdekking evenwel was der geestelijkheid, welke er zoo veel bij te verliezen had, alles behalve aangenaam. Het was ook wat veel gevergd, van schatrijk op eens doodarm te worden. De overgang was sterk genoeg. Het was de sprong van een bergkruin in de diepte der vallei.

(1) Neander, de Heilige Bernhardus, I. 256.

Men had, en dit moet ook gezegd worden, evenmin lust, langs de gewone helling af te dalen. Men ziet doorgaans den mensch gretiger de hand naar bezitverwerving uitstrekken, dan geneigd om hetgeen men wettig bezit, prijs te geven. En inderdaad het wezen der geestelijkheid was zoo ingeweven in het bezit van goud en wereldlijke magt, dat alleen eene geweldadige revolutie de verandering, die Arnold wenschte, kon te weeg brengen.

De geestelijkheid sidderde voor de donderstem uit Brescia. Zij wist zich niet beter te verdedigen, dan met Arnold voor een aartsketter uit te schelden en hem aan de openbare verachting prijs te geven. Otto van Freisingen, die de daden van keizer Frederik I beschreven heeft, moet wel erkennen, dat het hem niet aan een goeden aanleg haperde, doch hij verwijt hem, dat hij meer woordenrijk was dan zaakvol, dat hij jagt maakte op het zonderlinge, en begeerig streefde naar nieuwigheden, het gewone lokaas tot ketterij en scheuring. Hij trok, zegt de gewisselijk niet onpartijdige bisschop, het geestelijk gewaad aan, om te beter te bedriegen, wierp over alles smaad, knaagde aan al het bestaande, zonder iemand te sparen. Geestelijken en bisschoppen benadeelde hij, de monniken vervolgde hij, alleen de leeken wist hij door zijne vleitaal aan zijn snoer te krijgen, want hij beweerde, dat noch de geestelijken die eigendom bezaten, noch de bisschoppen met hunne kroongoederen, noch de monniken die bezittingen hadden, zalig konden worden; dat dit alles van regtswege den vorsten toekwam, en dat zij daarover slechts in het voordeel der leeken hadden te beschikken. — Anderen hielden het voor eene onbescheiden aanmatiging wanneer iemand bloot naar zijn eigen goeddunken op vervormen losging. Men noemde het eene oppervlakkige wijze van zien, als men gebruik en misbruik van aardsche goederen met elkander verwart, een dwaze waan, dat eene arme kerk, alleen omdat zij arm is, eene heilige en vrome kerk zoude zijn. Men verachtte het als een lage en kruipende vleijerij der leeken, dat men het gebruik, dat zij van het geld tot oorlog en zingenot maken, boven het ker-

kelijk gebruik tot onderhoud der kerk, verpleging van armen en zieken de voorkeur schenkt. Men maakte zich van den vrijmoedigen hervormer af, door zijn werk als kerkroof en losbandigheid te brandmerken. Men zag daarbij over 't hoofd, dat Arnold de heiligheid der kerk niet in de armoede der geestelijken wilde gezocht hebben, maar dat die heiligheid feitelijk in den glans van het goud en onder het woelen van staats- en heerschzucht was ondergegaan. Eenzijdig was in alle gevallen en onbillijk tevens de beschuldiging, dat hij het verkeerd gebruik, dat de leeken van hunne bezittingen maakte, in bescherming nam, door ze aan de geestelijkheid te ontzeggen. Die evenwel te eerlijk waren, om het goede in Arnolds woord te loochenen, en het zouden hebben toegejuicht, indien zijne grondstelling slechts op anderen had toegepast kunnen worden, behielpen zich met de uitvlugt, dat hij het ware met het valsche vermengde en met den schijn de oogen van het gemeen verblindde.

Die tegenspraak intusschen getuigt van den bijval, dien Arnolds prediking inoogstte. Het vroom gemoed ergerde zich aan het ongeestelijk leven in de kerk en het klooster; terwijl velen, die de magt hadden om hun wensch te vervullen, reikhalzend naar de gelegenheid uitzagen, om zich in het bezit van de rijkdommen der geestelijkheid te stellen.

De bisschop van Brescia, minder tevreden met eene mondelinge wederlegging tegenover een man, die zijne volgers tot handelen aanspoorde, meende krachtiger maatregelen te moeten nemen, welke de zaak, buiten het twijfelachtig gebied der redenering om, tot een beslissend en afdoend einde zouden brengen. Hij klaagde op het tweede Lateraansche concilie, dat te Rome in den jare 1139, in tegenwoordigheid van duizend kerkvoogden, onder voorzitting van Paus Innocentius II gehouden werd, Arnold aan als oproermaker. De hooge vergadering en vooral de paus, wiens heerlijkheid zou smelten als sneeuw voor de zon, in geval de stelling van Arnold opging, veroordeelde den beklaagde, doemde hem tot een eeuwig stilzwijgen op dit

punt en verbande hem uit Italië, alsof men het kwade uitroeit door het te verplanten. Het was olie in het vuur, zoo als later de banvloek van Leo en het keizerlijke vonnis van Worms. Het woord laat zich niet gijzelen, niet verbannen, allerminst dooden. Zoodra het uitgesproken is, ontgaat het zelfs de magt van den spreker. Het is het eigendom van anderen geworden.

Het verdient opmerking, dat de vrije uitingen van Arnold over leerbegrippen niet de aandacht trokken van de heilige vaders op het concilie. Maar zijn aanval op het levensgedrag en het eigendomsregt der geestelijkheid was van dat overwegende belang, dat al het overige er bij in het niet verzonk. Geen wonder, het was een vraagstuk van zijn of niet te zijn; en als men niet was wat men was, wat gaf de leer der begrippen? Wat hield de goudzoekende geestelijkheid over, indien de mijn haar voor de voeten gedempt werd?

III.

Arnold gehoorzaamde, en naar Frankrijk ontwijkende, zocht hij een vrijplaats bij zijn voormaligen leermeester. Hier verbeidde hem nieuwe onrust; want Abailard werd fel bestookt door zijne bestrijders, aan wier hoofd een man stond, die wel verdiende reeds bij zijn leven gekanoniseerd te worden, en die door velen niet te onregte de laatste der kerkvaders genoemd wordt. Het was Bernhard van Clairvaux.

Arnold koos dapper en vroom Abailards zijde en berokkende zich daarmede de vijandschap van den heiligen abt, die hem bij den paus verklaagde als den wapendrager en heraut van dien Goliath, met wien hij zich verbond tegen den Heer en Zijn gezalfde. Het vonnis uit het Vatikaan liet zich niet lang wachten. Beiden, zoowel Arnold als Abailard, werden in den ban gedaan, en tot eene opsluiting in een klooster verwezen.

Abailard, die zich alleen op het dialectiesch veld der bespiegeling had gewaagd, week redeneerkundig voor den storm, door

zich met zijne partij te verzoenen en te Clugny, na mislukten strijd, verademing te zoeken. Maar de voortvarende Arnold, die in de bedrijvige wereld alleen te huis was, vond weinig bekoorlijks in 't mijmeren achter doempige kloostermuren. In den strijd te sterven zou hij niet ontzien, maar levend begraven te worden, terwijl zijn taak nog naauwelijks begonnen was, viel hem ondragelijk: althans hij gehoorzaamde ditmaal niet.

't Is zonderling, dat geen der fransche prelaten de hand aan hem sloeg, om het geslagen vonnis uit te voeren, en dat elders, zoo wij aanstonds zullen zien, hooge kerkvoogden zich zijner aantrokken; voor het minst getuigt het, dat hij niet door allen als een oproermaker werd beschouwd en geschuwd, en dat er mannen waren, die zijn gevoelen billijkten, en zeer goed inzagen dat, mits de zaak slechts met beleid werd opgevat, het gevaar dat zijn radikalisme dreigde, voorzigtig afgewend en van het goede en bruikbare partij getrokken kon worden.

Arnold begaf zich naar Zurich en verkondigde ongestoord het Evangelie onder menschen, die de vrije berglucht inademden en door de weelde der wereld niet belemmerd werden, om de zuivere voorstelling der waarheid te hooren. Ten minste de bisschop van Constans, tot wiens geestelijk gebied de stad Zurich behoorde, legde hem niets ter wereld in den weg. Wat nog meer zegt, de pauselijke legaat in dat land der bergen, de kardinaal Guido de San Marco uit het geslacht a Castellis (van de Kasteelen), een vroom man, een leerling, vriend en bewonderaar van Abailard, beschermde hem tegen den vloek zijns meesters.

De opgang, die Arnolds prediking in Zwitserland maakte, werd heinde en verre ruchtbaar, en Bernhard vernam weldra, in wiens bescherming de verbannen man zich verheugde. Dit was te veel, want hoezeer hij 't met Arnold volkomen eens was, dat het bederf der geestelijkheid strenge berisping verdiende, keurde hij gladweg de middelen af, die deze ongeroepen hervormer als alleen doeltreffend voorsloeg. Hij zag hem voor een onverdraag-

lijken ketter aan, omdat hij, als heraut voor Abailard opgetreden, hem verlaten had, toen hij, als een berouwhebbende zoon der kerk, het aangezigt tot boete keerde.

Bernhard achtte het van zijn pligt, den legaat te regt te wijzen, indien hij uit verkeerd opzet den gebannen ketter gemeenzaam aan zijne tafel ontving, zoo als hij deed, of hem in te lichten, ingeval hij zijn man niet genoegzaam kende.

»Ach," schreef hij, »ware hij zoo gezond in de leer als streng in zijne levenswijze, 't is een mensch, die eet noch drinkt en met den duivel alleen naar het bloed der zielen hongert en dorst, een uit degenen, van wie de Apostel getuigt, dat zij den schijn der godzaligheid hebben, doch haar wezen verloochenen, en van wien de Heer zegt: »zij zullen tot u in schaapskleederen komen, maar inwendig zijn zij grijpende wolven." Waar hij zich ophield, heeft hij even schandelijke als afschuwelijke sporen achtergelaten, zoodat hij niet durft terugkomen waar hij eenmaal een voet gezet heeft. Vervloekt van Petrus den Apostel, heeft hij Petrus Abailard aangehangen."

»Ach, mogt de hoop op zijne bekeering niet verijdeld worden. Wie zal het ons verleenen, dat deze steen in een zoon van Abraham veranderd wordt? Welk een kostbaar geschenk zou de kerk uit uwe hand ontvangen, indien hij een vat der eere werd, die zoo lang een vat der oneere geweest is! — Het kan beproefd worden, — maar de wijze man zal voorzigtig handelen en het voorschrift des Apostels niet uit het oog verliezen, als hij zegt: »verwerpt een ketterschen mensch na de eerste en tweede vermaning; wetende, dat de zoodanige ganschelijk verkeerd is en zondigt, zijnde bij zich zelven veroordeeld" (1).

»Wat zal men er van zeggen, als het pauselijke vonnis krachteloos wordt gemaakt, en wel een vonnis, waarvan de billijkheid door het leven van den veroordeelde geregtvaardigd wordt?

(1) Tit. III : 10, 11.

Men zou dan al ligt kunnen beweren, dat het van den Paus enkel door slinksche streken verkregen was. Dat de pauselijke legaat hem tot vertrouwde aanneemt, zich dikwijls met hem onderhoudt en hem zelfs aan zijne tafel ontvangt, brengt dezen in verdenking van hem te begunstigen en geeft aan vijandiggezinde menschen sterke wapens in handen. Gerust zal hij nu zeggen en ligtelijk ingang doen vinden al wat hij wil, als een huisvriend van den Legaat: want wie zou iets kwaads vermoeden van den kant des Pausen, of wie zou, al bragt hij iets openbaarverkeerds voor den dag, ligtelijk weigeren zich te verzetten tegen iemand, die aan uwe zijde staat?"

Guido eerbiedigde den welgemeenden ijver van den Abt, maar had zijn miskenden leermeester niet vergeten, en — bleef de hand beschermend houden over zijn gedoemden leerling.

IV.

Terwijl Arnold in stilte in Zwitserland voort arbeidde, grepen zijne gevoelens daar het diepste in, waar het hoofd der kerk het meest pijnlijk kon getroffen worden. Het vonnis van het Lateraan had te Rome eene opspraak uitgelokt, welke de eenvondige monnik niet verwacht had en evenmin het pauselijk hof. Men sprak er over in hoogere en lagere kringen. Men vroeg elkander: of Arnold wel geheel en al ongelijk had? en daar men met het bevestigend antwoord niet aanstonds gereed was, fluisterde men elkander toe, dat, indien hij gelijk had, de Paus in 't geheel geen regt had, om als souverein vorst te regeren, evenmin als de bisschoppen geregtigd waren, zich in land- en goederenbezit te stellen.

Van nu af begon de zaak van Arnold een kerkelijk staatkundig vraagstuk te worden. Er werden te Rome reeds lang afgestorvene gedachten en beelden in het leven terug geroepen. De Romeinen woonden in diezelfde stad der zeven heuvelen, wier adelaren over alle werelddeelen hadden geklapwiekt.

Nog stonden de overblijfselen des ouden roems en de gedenkstukken der Caesaren. Er waren, die uit geslachtsoorkonden zich herinnerden of althans het voorgaven, dat hunne voorouders den raadsheerlijken tabbaard gedragen of als Tribunen het almogend veto uitgesproken hadden. En thans was adel en volk tot stomme onderwerping gebragt aan een priestervorst, die met zijn gewijde, doch door zonde en ongeregtigheid ontwijde kaste, zich van de leeken afsloot, en tiranniek gezag voerde over mannen, wier voorvaderen den priester slechts als een werktuig van hun gezag gebruikten.

Reeds vroeger was het hoog kerkelijk gezag met de sluimerende bewustheid der staatkundige overlevering in botsing gekomen. Thans juichte men de, door den Paus veroordeelde, grondstelling van Arnold toe, en de vrede dien Paus Innocentius dezer dagen met de inwoners van Tivoli, dat oude Tibur gesloten had, gaf aanleiding tot eene geweldadige uitbarsting. Men besloot het pauselijk juk af te schudden. Het kapitool werd stormenderhand ingenomen, en in navolging der oude republiek een senaat benoemd, alsof het oude Rome met het weder invoeren van vroegere titels uit het graf zou verrijzen, alsof een verbasterd teelt van Italianen in die oude krachtige Romeinen zouden herschapen worden, als zij die tooverteekenen: S. P. Q. R. (de senaat en het Romeinsche volk) op de gevels hunner huizen inbeitelden.

Men zocht steun bij den Hohenstaufer Koenraad, die de kroon der Caesaren droeg, en noodigde hem uit, zijn zetel op de zeven bergen te vestigen, en den Paus het wereldlijke gezag te ontwringen. Onderscheidene brieven en opwekkingen gingen nu en later over de Alpen. Geheel in den geest van Arnold schreef een senator aan den keizer: »ik houd en verklaar het voor pligtmatig en heilzaam, dat er door priesters geen oorlog of slagting geschiedt; want het past hun geenszins, in de eene hand het zwaard en in de andere den miskelk te dragen, maar te prediken. Het vereert hun karakter, hunne prediking met goede

werken te bevestigen, maar allerminst oorlog te stichten en twist in de wereld te zaaijen." Keizer Koenraad kende te wel het wufte karakter van Rome's burgers, om hunne begeerte in te willigen. Wie weet echter wat hij zou gedaan hebben, indien hij in Duitschland niet met strijdige partijen had te worstelen gehad? Welk eene verandering zou de Europesche volksontwikkeling ondergaan hebben, indien de dynastie der Hohenstaufen hare adelaren op het kapitool geplant had.

De heilige vader zocht wel met ernst en vriendelijkheid de opgewonden driften te stillen; maar vruchteloos! Hij stierf op den 24 September 1143, zonder zijn doel te treffen.

Zijn opvolger Celestinus de tweede, was de gematigde Guido dien wij reeds als beschermer van Arnold hebben leeren kennen. Misschien had zijne populariteit zijne verkiezing in de hand gewerkt, althans het gelukte hem de gemoederen te stillen, doch na zijn vroegtijdig sterven op den 9 Maart 1144, brak de storm weder met ongewone hevigheid los. Gerardo d'Ora, uit de Bologneser familie der Caccianemici, onder den naam van Lucius den tweede, met den driedubbelen mijter gekroond, was de man niet, om als zijn bezadigde maar krachtvolle voorganger den vrede te bewaren. Hij was te vasthoudend aan zijne regten, om aan de eischen des tijds en der omstandigheden te gemoet te komen, en te zwak om ze te doen gelden, waar men ze stoutmoedig aanrandde.

Het is gansch niet onwaarschijnlijk, dat Arnold in het gezelschap van Celestinus te Rome kwam. Onder de hoede van zijn hooggeplaatsten vriend, wiens wijsheid zijn ijver binnen de grenzen der gematigdheid wist te beperken, leefde hij stil, doch had zoo veel te betere gelegenheid, zich bekend te maken met den innerlijken en uitwendigen toestand der heilige stad, hare behoeften, herinneringen en uitzigten.

Onder de regering van Lucius niet meer door dankbaarheid tot openbaar stilzwijgen verpligt, trad hij, bij het hernieuwd uitbreken der onlusten, plotselijk in Rome, zoo als Elia voor

Achab, te voorschijn, en zijn stem was als die des onweders in het gebergte. Hij koesterde de hoop en verwachting, dat de drang der beweging, die den Paus beklemde, zou medewerken tot verwezenlijking van zijn ideaal. Maar hij trad dit zelf onvoorzigtig in den weg, door zijne zuiver geestelijke zaak op een staatkundig terrein over te brengen, althans de hand te leenen dat het geschiedde. Hij verwikkelde zich in eene coalitie, waarbij zijn geestelijk hervormend beginsel zich vermengde met en onderging in de woeling om bloot staatkundige vrijheid.

De burgers van Rome wilden iets anders dan hij oorspronkelijk bedoelde. Alleen op één punt vloeiden beider begrippen te zamen. Op dien kruisweg vereenigden zij zich onderling, zonder dat Arnold in het oog hield, dat het tevens een zedelijk scheidspunt was. Arnold duldde in de bisschoppen geene tijdelijke bezitting of wereldlijk gezag. Zij moesten van allen uitwendigen glans afstand doen, en alleen door de kracht des geestes niet over maar in de gemoederen heerschappij voeren. Bovenal gold dit den Paus, wien hij niet het geestelijk-kerkelijk gezag wilde ontrooven, neen, maar het versterken, verhoogen en veredelen, door hem van alle wereldsche banden los te maken. Daaruit volgde evenwel van zelf, dat het wereldlijk gezag over Rome in andere handen behoorde over te gaan, en wel zoo, dat het burgerlijk opperhoofd niet onder, maar naast aan en onafhankelijk van den heiligen vader stond, ieder met zijne eigene onschendbare regten.

Niets anders wilden de Romeinen, slechts met dit onderscheid, dat zij van een staatkundig beginsel uitgingen, Arnold van een geestelijk. Jammer, dat het staatkundige zich boven het godsdienstige verhief, het aan zijne belangen ondergeschikt maakte, en dat Arnold in den stroom dien hij niet keeren kon, werd opgenomen. Met of zonder zijn invloed — misschien was de man ook door de verhittende geestdrift medegesleept, zoo als het gaat, als men bespeurt, dat eene ontstane beweging op het punt zal of kan uitloopen, waar men heen wil —

genoeg, Rome kwam in vollen opstand tegen het pauselijk bewind. Er werd weder eene oud-Romeinsche regering ingevoerd, de waardigheid van consul en de ridderschap zouden hersteld worden, en als in de dagen van ouds werd Giordano, een zoon van Petro Leonis en broeder van Paus Anakleet, met de waardigheid van Patricius bekleed en als Dictator uitgeroepen.

Men vorderde nu van den paus, dat hij alle zijne regalia aan Giordano zou afstaan en zich tevreden houden met de tienden en wat verder de Christelijke liefde op het altaar gezind was te offeren.

Lucius riep de hulp in van keizer Koenraad en andere Vorsten. Te vergeefs. De wereld was magteloos, om het wereldsche te redden. Nu greep het zigtbaar hoofd der kerk zelf naar het zwaard, dat hij niet van den Heer geërfd had, en was hij den Apostel, wiens naam de Roomsche bisschoppen zich aanmatigen, gelijk, het was toen hij met het zwaard op de dienaars des hoogepriesters insloeg, doch ook kort daarna zijn Meester verloochende. De vorst des vredes doet de krijgsklaroen schallen, en geleid zijne bende tegen het kapitool, het hoofdkwartier der revolutie, en bestuurt den storm met een moed, meer den veldheer dan den priester waardig. Maar de verdediging herinnert de dagen, toen Brennus het kapitool belegerde. Menig aanvaller bijt in het stof. En terwijl bijkans de gansche bevolking zamenrot en het benarde kapitool ter hulpe snelt, treft onder een regen van steenen een noodlottige werp het gezalfde hoofd. De heilige vader valt in zwijm, en eenige dagen daarna (25 Februarij 1145) sterft hij aan zijne wonden, niet op een priesterlijk bed van eer behaald.

De Romeinen, getrouw aan hun beginsel, verhinderden noch bemoeijelijkten de kardinalen in het kiezen van een paus, en de laatste haastten zich daarmede, uit vrees dat de revolutionairen zich van het werk der verkiezing mogten meester maken. Petro Bernardo van Pisa, uit het geslacht van Paganelli di

monti magno, werd twee dagen na den dood van Lucius tot opperherder gekozen. Hij nam den naam van Eugenius aan.

Hoewel de Romeinen het heilig werk niet gestoord hadden, waren zij zoo weinig gezind, van hun opzet terug te treden, dat zij eene bezending naar de St. Pieterskerk zonden, om van den heiligen vader te vorderen, voor zich zelven afstand te doen van het Magistraatsgezag over de stad, en de staatsregeling welke zij hadden ingevoerd, met zijne hoogepriesterlijke goedkeuring en zegen te bezegelen.

Eugenius had den opperherderstaf niet in de handen genomen, om de driedubbele kroon aan den eersten den beste, die haar opvorderde, weg te geven. In plaats van in de St. Pieterskerk de plegtige wijding te doen volbrengen, verliet hij met zijne kardinalen onopgemerkt de stad, en de inzegening had plaats in het onder de muren der stad gelegen klooster Farfa.

Deze onverwachte verplaatsing eener plegtigheid, die den hoogmoed des volks beleedigde, vervreemde het ook van den nieuwen paus, en de haat beet zoo vinnig door, dat Eugenius, veiligheidshalve, zijn hof voorloopig te Viterbo vestigde. De tuimelgeest van wanorde bedwelmde de burgers van de Tiberstad, die wel banden verbraken, maar geene gehoorzaamheid kenden dan aan eigen wilden luim. Zij hadden Arnold gevolgd, zoo lang zij beiden denzelfden weg, die ter vernedering van het wereldlijk gezag des pausen leidde, gingen, doch voor 't overige lieten zij hem achter zich, en tastten door naar eigen willekeur, in het tot stand brengen eener republiek, die alleen daarom onbestaanbaar was, omdat hunne zeden geen republikeinsch beginsel hadden. In plaats toch van de wet van het gezond verstand, heerschte de overmoed der baldadigheid. Om zich te wreken op den paus, dien zij vereerd, zouden hebben als den heiligsten burger, maar altoos onderdaan der republiek, dreven zij zijn stadhouder ter veste uit, plunderden de hotels der kardinalen, wapenden de St. Pieterskerk als eene vesting, persten den vrome pelgrims onder ligchamelijke mishandelingen zware som-

men gelds af, en sloegen zelfs eenigen, die zich tegen deze ongehoorden dwang verzetten, in het voorhof des heiligdoms dood.

Zoo werd de republiek der Scipionen als een moordhol ingewijd; maar het kwade, zich te buiten gaande, begon zoo als immer een zelfmoord. Het beter gedeelte, de meer ernstigen trokken zich terug en betreurden, zooals waarschijnlijk ook Arnold van Brescia deed, de buitensporigheden der toongevers, die het gemeen op hol dreef, en die door hunne onhandigheid en moedwil hen noodzaakten, om het verkeerde dat zij wenschten op te heffen, als een redmiddel in te roepen tegen de vrijheidzucht, die zich heilloos openbaarde.

Dit ontging het schrander oog van Eugenius niet. Hij begon zijne bestrijding der revolutie met Giardano in den ban te doen, en verbond zich met de Tiburtijnen, dien geene offers te veel waren, om den trots van Rome te vernederen. De stad inwendig verdeeld, van buiten met een leger bedreigd, boog het verschrikte hoofd voor den kerkvorst. Het ambt van Patricius, als onbestaanbaar met de Souvereiniteit van den paus, werd afgeschaft, en de Senaat onder zijn opzigt en invloed gesteld.

Eugenius trok overwinnend zijne hoofdstad binnen en mogt er in vrede het Kersfeest van 1145 vieren.

Het vereert hem, dat hij zijn trionf niet met bloedstorting vierde. Niemand werd bij de reactie bemoeijelijkt, ook Arnold bleef rustig in de stad. Trouwens hij had zich ook van de buitensporigheid der heethoofden onthouden. Want had hij er deel aan genomen, het zou niet onbekend zijn gebleven, en gewis zou Bernhard van Clairvaux in zijne vermaningsbrieven aan de Romeinen, waarin hij tegen hun waanzin en boosaardigheid zoo scherp uitvaart, niet van hem gezwegen hebben zoo als hij nu deed, en allerminst verzuimd, den in zijne regten hersteldden paus tegen zijn ouden vijand ter straffe op te roepen.

De lafhartige Romeinen waren pas bekomen van den schrik der verrassing, waarmede zij zich onderworpen hadden, of zij waren laaghartig genoeg bij den paus aan te dringen, dat hij zich zou laten gebruiken als een werktuig hunner wraak tegen de Tiburtijnen, aan wie hij zoo groote verpligting had.

Eugenius weigerde natuurlijk. Rome werd op nieuw (1146) het tooneel des oproers en de paus genoodzaakt de stad te verlaten. Hij ontweek naar zijn ouden leermeester en vriend, den abt van Clairvaux, die, om zoo te spreken, hemel en aarde bewoog, om zijn gezalfden kweekeling naar zijne hoofdstad terug te voeren.

De wapenkreet ter kruistogt naar het heilige graf verhinderde hem in Italië zijn doel te bereiken, en eerst in 1149 gelukte het Eugenius, door Roger, den koning van Sicilië ondersteund, de Romeinen voor een tijd lang tot onderwerping te brengen. Doch reeds in het volgende jaar moest hij weder van zijn stoel opstaan, omdat het volk zijne staatsregeling bleef handhaven.

Eindelijk slaagde hij in den jare 1152 voor goed een vergelijk tot stand te brengen. Hij ontwapende haat en vijandschap door liefde en aalmoezen, en ware hem een langer leven gegund geweest, het zou hem gelukt zijn, den Senaat af te schaffen.

V.

Deze Senaat verscheidene jaren bestaan hebbende, kon daarom als een gevestigd ligchaam beschouwd worden. Zijn toestand was echter pijnlijk genoeg. Ook in zijn boezem liepen de gevoelens verre uiteen; want velen hunner wilden zelfs niet het oppergezag des keizers en allerminst als onbeperkt gebieder erkennen. Onder het volk gold het: zooveel hoofden zooveel zinnen. Het bestuur was dus noch gemakkelijk noch aanlokkelijk. Gelukkig vond de Senaat in Arnold, die zich weer meer openlijk deed gelden, een bevredigend en bemiddelend steunpunt. Men was zeer verknocht aan hem. Menigeen vereerde hem als een profeet. Men beschermde hem tegen de lagen van het pauselijk hof, dat magteloos was dien geduchter wordenden tegenstander uit de stad te verwijderen.

De kortstondige regering van Anastasius bleef zonder invloed op den gang der zaken. Maar voor den volgenden paus was het weggelegd, het veeljarig gespeeld treurspel tot ontknooping te brengen.

Nikolaas Breakspeare volgde Anastasius op. Hij was te St. Alban in Engeland geboren van behoeftige ouders. Door zijn buitengewonen aanleg, die allervoortreffelijkst zich ontwikkelde, was hij van trap tot trap opgeklommen, totdat hij aan 't einde van 1154 den pauselijken stoel bezette. Ofschoon hij klaagde, dat die stoel met scherpe dorens was bezaaid, wist hij er zich vaster op te zetten dan zijne naaste voorgangers. Hij voerde als kerkvorst den naam van Adriaan den vierde.

Zijn eerste werk, dat hij als zijne levenstaak opvatte, was de republikeinsche partij te fnuiken en geheel te vernietigen. Wijsselijk begreep hij, dat geestelijke wapenen dieper wonden zouden slaan dan lans en speer, die slechts enkele ongelukkigen treffen, doch den overigen de vreugde verschaffen, dat zij gespaard zijn, terwijl de gevallenen als helden worden betreurd en vereerd. Hij had het voornemen opgevat, te zijnen tijd een slag te slaan, die allen en wel op de gevoeligste plaats zou kwetsen: het gemoed, en die niemand den roem van held of martelaar gunde, maar allen zonder onderscheid met schande overdekte, en geen middel tot behoud dan in berouw overliet.

Wel erkende hem de Senaat en het volk als geestelijk opperpriester, en bragten hem als zoodanig de betamende hulde, maar namen terug wat aan Eugenius was toegestaan, en weigerden standvastig hem als wereldlijk vorst te gehoorzamen.

Adriaan deed alsof hij van deze weigering niets wist, en bepaalde zich, gedurende een geruimen tijd, tijdelijk tot het bloot waarnemen van zijn geestelijk ambt, slechts op eene gelegen aanleiding wachtende, om zijn, in batterij gestelde, geestelijk geschut te doen losbranden.

Die gelegenheid deed zich spoedig op. Bij een straatoploop, zoo als men dikwijls zag, werd de kardinaal Guido, die uitgezonden was om het te stillen, door het uitgelaten gemeen aangegrepen en wreedaardig vermoord.

Nu was het beslissende oogenblik daar. De paus trok zich terug naar Orvieto en strafte de ongehoorzamen met het interdikt.

Daar had niemand op gerekend. Zulk een ramp was nog nooit over de eerste stad der Christenheid heen gevallen. Het was de eerste dag der stille week, in welke de vromen in heiligen ootmoed en strengelijk vasten knielen voor het kruis, als in de woestijn de gewonden voor de koperen slang, om weldra op den volgenden paaschmorgen uit den hoogepriesterlijken mond de zegekreet der overwinning op het graf te hooren: de Heer, de Heer is opgestaan! De prachtige tempels werden digt gegrendeld, schilderstukken en beeldwerk met floers behangen. Het hoogaltaar stond eenzaam en verlaten. De godsdienst had geen troost meer. Rome was met den schrik om het hart geslagen, alsof de engel des verderfs uit den hemel over een ander Sodom was gedaald. Men verbeeldde zich een doemvonnis gehoord te hebben, dat hen van Gods genade beroofde en aan de folteringen der hel ter prooi gaf.

Zoo waren de Romeinen. Zij bedreven een moord en hoorden eene mis — hun geweten was bepleisterd. Maar de mis werd gestaakt, en de pleister week af, — de wonden gaapten. Dit wist paus Adriaan ook wel en hij had er op gerekend.

De Senaat die bij eene tegenomwenteling het meest had te verliezen, haastte zich hulp te zoeken bij Frederik Barbarossa, die op weg naar Rome was, om er als keizer gekroond te worden. Zij riepen zijne bescherming in, hem voorhoudende, dat de paus wederregtelijk zijne vermeende regten grondde op de leugen en kettersche fabel, dat keizer Konstantijn aan paus Silvester de keizerlijke heerschappij over Rome zou overgedragen hebben. Maar Barbarossa achtte het ongeraden met den paus in verwikkeling te komen, en had weinig medelijden of achting voor hen, die, toen zij ongehinderd hunne rol uitvoerden, hem hadden toegevoegd: »gij waart een gast en wij hebben u tot een burger gemaakt. Gij waart een vreemdeling van gene zijde der Alpen, wij hebben u tot een vorst verheven. Wat ons van regtswege toebehoorde, hebben wij u afgestaan." Uit de hoogte wees hij ze af met te zeggen: »de naam en de deugd van oud Rome komt u niet langer toe, hare afvallige en verwijfde kinderen, maar aan ons, hare echte en krachtvolle zonen!" Zoo stond de regering aan

zich zelve overgelaten. Ofschoon ook eenige kapellanen, die met Arnold in zienswijze overeenstemden, zich aan het interdikt niet stoorden, 't was te weinig om de gemoedsangst der bewogen bevolking te stillen.

Talrijke volksdrommen stroomden naar Orvieto en smeekten als boetvaardige pelgrims den heiligen vader om genade en zijn verbeurden zegen. Beide werden beloofd onder beding van opheffing der gehate staatsregeling en verwijdering van Arnold.

Het volk bezweek voor de behoefte aan uiterlijke godsdienstvormen, omdat het vreemd was aan het wezen eener Godsvereering in geest en waarheid, en offerde kleingeestig en ondankbaar den man op, dien het jaren lang als een heilige en profeet geëerd, bewonderd en bemind had.

Daarop dwong het volk den Senaat zich voor den Paus te onderwerpen en Arnold van Brescia buiten de stad te werpen. Het geschiedde. Meer wenschte Adriaan niet. Hij hief de zegenende hand ter kwijtschelding omhoog. In zegepraal trok hij Rome binnen, en zijn optogt naar het Lateraan was een bloemenregen. Men juichte hem toe als redder en vader des vaderlands.

VI.

Eenzaam en verlaten zwierf Arnold in Toskanen om als balling, niet eens zeker van zijn leven. Trouwens de triomferende paus, van den duur zijner behaalde overwinning onzeker, zoo lang een man leefde, die zoo populair was en invloed te over bezat om het verlorene te hernemen, besloot zich tot elken prijs van zijn persoon meester te maken en hem een eeuwigdurend zwijgen in het graf op te leggen.

Het duurde niet lang, of de arme vlugteling viel in de handen van den kardinaal Gerardo, die in last had hem op te sporen, en werd gevankelijk naar Rome gevoerd. En toch had de paus nog zoo veel ontzag voor zijn aanhang, die meer

door zedelijke schrik overmand, dan door stoffelijke magt bedwongen was, dat hij het niet durfde wagen Arnolds proces op te maken, maar de beslissing van zijn lot verschoof tot de komst van keizer Barbarossa, die eerdaags werd te gemoet gezien. Doch eer de gevangene de wallen der stad bereikte, werd hij door drie Kampaansche ridders, die zijne deugden hoog vereerden, ontzet en aan zijne geleiders ontvoerd.

De paus was met deze verrassing kwalijk gediend, en voorspelde zich nieuwe verwikkelingen, die hij niet beter wist voor te komen, dan door zijnen legaten die keizer Frederik ter verwelkoming te gemoet togen, in last te geven, bij den vorst op zijne uitlevering aan te dringen, als zijnde hij een vijand van en opruijer tegen het keizerlijke, zoowel als het pauselijke gezag. De keizer, die als vorst weinig was gediend met den demokratischen zin der Romeinen, en als beschermvoogd der kerk (advocatus ecclesiae) den paus gaarne eene dienst wilde bewijzen, om hem te beter voor zijne belangen te winnen, nam aanstonds een der graven, die Arnold ontzet hadden, gevangen. De schrik sloeg de beide anderen om het hart, en zij gaven hun beschermeling aan hen over, die naar zijne ziele stonden.

Barbarossa had zelf hem te Rome kunnen doen vonnissen als beschuldigd van verzet tegen het Romeinsche rijk, en het zou den paus van eene hatelijke taak ontslagen hebben, maar hij wist, dat de meerderheid der Romeinen nog altoos ingenomen was met den ernstigen boetprofeet, dien zij gaarne hoorden en wel in vele, maar niet in alle dingen volgden. Daarom begreep hij zeer juist, dat het onstaatkundig zou wezen, en de Romeinen noodeloos tergen, indien hij, de nieuwe keizer, als scherpregter de hoofdstad des rijks binnen trok, en den diadeem der Caesaren aan den voet van een schavot zocht.

Frederik gaf den gevangene ter beschikking van de legaten, die hem ditmaal onder welverzekerde bedekking naar hun meester opzonden. Eer zijne aankomst in de stad kon bekend worden, werd het vonnis reeds uitgevoerd. De stadsprefekt, per-

soonlijk op den ongelukkigen verbitterd, deed hem, op hooger last, in den eigen nacht zijner aankomst, voor de porta del popolo ophangen, en zijn zielloos overschot op eene houtmijt verteren. De asche gaf hij aan de golven des Tibers prijs, opdat het hem vereerende volk zich niet van zijne overblijfselen, als gewijde relieken, mogt meester maken.

Met het krieken van den dag klonk het dof gerucht het uit den gerusten slaap ontwaakte volk in de ooren: »Arnold van Brescia wordt naar het schavot gevoerd!" Talrijke troepen ijlen naar de poort, drijven de gewapende magt op de vlugt en pogen hun vriend en weldoener te redden. Zij komen te laat. De golven van den Tiber voeren reeds zijne verstrooide asch op hun rug mede. Het volk schiet niets anders over, dan zijne tranen te vermengen met de wateren der rivier, die den schat niet konden wedergeven, dien zij zoo smadelijk hadden ontvangen.

Het pauselijk hof jubelde in den dood eens ketters, die, door het gezag der geestelijkheid te na te komen, zich tegen goddelijke en menschelijke regten verzet had. Trouwens Arnold was in hun oog niet slechts een ketter, maar ook een rebel en volksmenner.

Anderen, die meer bezadigd dachten, misbillijkten de wreedheid, waarmede hij gestraft was. Het Romeinsche hof gevoelde de gegrondheid van het verwijt, en trachtte het algemeene gevoelen in slaap te wiegen en te misleiden, met voor te geven, dat de stadsprefekt den gevangene aan de pauselijke wacht ontrokken had. Ieder geloofde er van wat hij wilde. Op welk gezag het vonnis zij uitgevoerd, men heeft de bloedvlek niet kunnen uitwisschen, die van de porta del popolo op den pauselijken mantel is gespat.

De eerlijke Geroch, proost van Reicherberg zeide het ronduit: »hoe weinig ik mij kan vereenigen met Arnolds leer, nog minder met de wijze zijner teregtstelling. Ik voor mij wenschte, dat hij met verbanning, of met gevangenisschap, of op welke andere wijze ook, alleen niet met den dood, ware gestraft. Ik

koester geen ander verlangen, dan dat onze Moeder, de Roomsche kerk, zóó mogt handelen, als met hare eer overeenkomstig, als goed, billijk en regt is."

Arnold van Brescia viel als het slagtoffer van een anachronisme, ten gevolge eener zamensmelting van strijdige beginselen en nog meer uiteenloopende belangen. Hij wilde de toekomst, die nog in de verte stond geboren te worden, waarin zijn heldere blik hem vooruit voerde, als ware het voorgevoel de verwezenlijking, de profetie de vervulling zelve, in het verledene dat reeds eeuwen lang in de schaduw der historie begraven lag, terugdringen. Het mislukte, omdat het zich wel liet denken, maar niet uitvoeren.

Daarenboven stonden de Romeinen niet op eene hoogte, om de vlugt van zijn genie te volgen; zij zochten wat vleeschelijk was, hij wilde het geestelijke geven. Het pausdom was nog in zijn tijd en volle kracht. De wereldlijke magt lag aan zijne voeten, of kon zijne hulp en medewerking niet ontberen. Eerst toen het der grijsheid naderde, en de vorsten van hunne kracht zich bewust werden, werd de wederzijdsche betrekking tusschen kerk en staat tot regeling gebragt en ook toen eerst was een Filips de Schoone in staat, de kerkelijke magt aan het staatsgezag te onderwerpen.

En toch verdient de martelaar voor de »poort des volks" de erkentelijkheid van het nageslacht. Hij wilde het christelijk beginsel in het gemoed der geestelijkheid planten en het onkruid van wereldliefde en zucht naar die dingen, welke buiten haren kreits liggen, uitroeijen. Hij tastte mis in de middelen, waartoe de kring, waarin hij vijftien jaren lang arbeidde, hem verlokte. Noch Koenraad, noch Barbarossa begrepen hem, of bezaten de magt om hem te ondersteunen. Hij viel, en zijne tijdgenooten braken den staf over hem. Maar ware zijn oogmerk bereikt, hadden de geestelijken zijne stem gevolgd, zich bij hun herderambt bepaald, zwaard en hermelijn weggeworpen, had het huis der Hohenstaufen uit de stad der zeven heuvelen de wet gegeven,

Europa zou een nieuw leven hebben ingeademd, en Arnold van Brescia waren standbeelden opgerigt, als den levenbrenger aan het jonge Europa, als den hersteller van christelijke vroomheid, den hervormer van de Kerk des Heeren, die van Luther ontving wat Arnold niet kon geven, omdat hij niet in de zestiende, maar in de twaalfde eeuw leefde. Menschen loopen hunne eeuw vooruit. God komt te zijnen tijd!

Helder. J. H. SONSTRAL.

EEN ZONDERLING ZIEKENBEZOEK.

Reeds was het uur van middernacht voorbij, toen de Predikant T.... in Londen, ten tijde dat de cholera dáár sterk woedde, door een geweldig kloppen op de huisdeur uit zijn slaap gewekt werd. Hij hoorde haar openen, en na weinige oogenblikken trad zijn bediende binnen, met het berigt, hoe er beneden een man van een zonderling voorkomen was, die zeide, dat hij den leeraar volstrekt spreken moest. T.... stond dadelijk op, en ging naar het voorhuis, om te zien, wie de man was, en wat hij begeerde. De onbekende was aan de deur blijven staan, alsof hij het niet wagen durfde naderbij te komen en zich te vertoonen. T.... op hem afgaande, bezag hem naauwkeurig bij het licht, dat hij in zijne hand droeg, en nu zag hij het zeggen van zijn bediende meer dan bewaarheid. De man had niet alleen een zonderling voorkomen,

maar in zijne trekken lag zelfs iets afschrikkends. Op de vraag: wat hij verlangde? antwoordde de vreemde: »ik wil u slechts dringend verzoeken, mij naar een stervende te vergezellen, die niets vuriger wenscht, dan met u te spreken." — »Wat heeft hij voor eene ziekte?" hernam nu de Predikant. — »De Cholera." — T.... aarzelde, want de zonderlinge vreemdeling wilde of durfde niet zeggen, hoe hij zelf heette, noch ook wie de kranke was, en waar deze woonde. Eindelijk zeide hij: »ik kan, ik mag u niet volgen; want gij noemt mij noch uw eigen naam, noch dien van den zieke en evenmin de plaats, werwaarts gij mij brengen wilt, het zou hoogst onvoorzigtig zijn, mijn leven maar zoo in uwe handen te geven." — »Vrees niet," antwoordde de onbekende, »wat voordeel zou het mij aanbrengen, u aan het leven te komen, ja zelfs eenigzins te benadeelen? Volg mij slechts, neem niets van geldswaarde met u, en op mijne eer, u zal niets kwaads ontmoeten; gij verrigt eene goede daad, waarover gij u later verheugen zult." Bij deze woorden, die uit zulk een mond al zeer zonderlaar klonken, kon de Predikant zich niet onthouden, andermaal een naauwkeurigen blik op den spreker te werpen, en de aangebodene verzekering: op mijne eer! bragt als onwillekeurig een glimlach op zijne lippen. — »Zet u," zeide hij tot den onbekende, die door zijne geheele houding verried, dat zijn verzoek dringenden haast had, »ik zal mij gereed maken en u volgen." — Hij ging hierop naar zijne slaapkamer terug, terwijl hij zijn bediende bij den vreemde liet, kleedde zich spoedig, beval zich door een kort, maar vurig gebed der wakende zorge zijns Hemelschen Vaders aan, en smeekte Hem vooral, dat de woorden, die hij den stervende wenschte te brengen, aan diens ziel krachtig mogten gezegend worden. Aldus door het vertrouwen op God gesterkt, en bewust, dat hij niet alleen ging, vervoegde hij zich bij zijn leidsman, dien hij van nu af, niettegenstaande zijn verwilderd uitzigt, zonder de minste vrees volgde.

Deze doorliep met hem eene menigte straten van het uitgebreide en volkrijke Londen; eindelijk belandden zij in eene zich ver uitstrekkende naauwe steeg, wier huizen duidelijk van de ellende van hare bewoners getuigden. De onbekende voerde nu den Predikant in een langen modderigen gang, die op een hof uitliep. Hij stond thans stil, trok een mes uit zijn zak, en begon daarmede den grond af te schrappen, als wilde hij daar iets zoeken. »Ik kan u niet verder volgen!" riep T.... wiens aanvankelijke verbazing in schrik was overgegaan; daar hij evenwel bedacht, dat hij toch reeds in de magt van dezen vreeselijken onbekende was, zoo herstelde hij zich dadelijk, greep op nieuw moed, en besloot alle bewegingen van zijn leidsman met de grootste opmerkzaamheid na te gaan. Spoedig vertoonde zich een klein valluik, de man opende het; het voerde tot een diep, onderaardsch gewelf. — »Vrees voor niets," zeide hij tot den Predikant, en liet zich aan een in het binnenste der opening vastgemaakt koord naar beneden. Thans werd de Heer T.... door een vreeselijke angst aangegrepen, terwijl de gedachte, om te vlugten, in zijne geschokte ziel opsteeg. Intusschen zag hij toch ook in, dat men hem aanstonds weêr zou grijpen en terugvoeren; en bovendien, hoe zou hij in een stikdonkeren nacht zich uit dien doolhof van straten en stegen redden en zijne woning bereiken? Ook sprak de stem van pligt te sterk, dan dat hij aan zijne vrees zou toegeven, Hij besloot dus vol te houden, en, terwijl hij zich op nieuw onder de alvermogende hoede der overal wakende Voorzienigheid stelde, wachtte hij aan den ingang van het open gat, tot hij eindelijk de vale schemering eener lamp, die al nader en nader kwam, ontwaardde. Zijn leidsman plaatste eene ladder aan de opening van het hol, klom eenige sporten opwaarts den Predikant te gemoet, en bezwoer hem, onder de herhaalde verzekering, dat hem zelfs niet het geringste kwaad stond te wachten, zonder eenige vrees af te stijgen. Hij deed zulks, klom naar beneden in de duistere groeve, terwijl hem levendig

voor den geest trad, wat eenmaal met Daniël gebeurd, hoe ook deze in de diepte afgedaald, toch door God wonderbaar gered was. Die herinnering verhoogde niet weinig zijn moed. Beneden gekomen, zag hij een aantal mannen op den grond liggen, wier woest uitzigt meer geleek naar dat van wilde, verscheurende dieren, dan van menschen. Allen wierpen onrustige, dreigende blikken op hem. Nadat de Heer T.... door zijn leidsman aan het einde der groeve gebragt was, werd hij verrast door een aanblik, die alles in zich vereenigde wat men huiveringwekkends denken kan, en zijn deelnemend hart geweldig aangreep en als verscheurde. Op enkel stroo lag de aan de cholera lijdende en reeds met den dood worstelende. De leden van den ongelukkige waren door den geweldigen kramp vreeselijk zamengetrokken, de oogen ingevallen en strak, en — zoo als dit in het laatste tijdperk dezer schrikverwekkende ziekte veelal het geval is — de huid met zwarte vlekken overdekt. Ofschoon de Predikant te dikwijls choleragevallen had bijgewoond, om niet eenigzins met haar vertrouwd te zijn, zoo had zij hem toch nimmer een zoo huiveringwekkend schouwspel opgeleverd. Hij sprak den stervende, die nog zijne volle bewustheid had, aan: »gij hebt naar mij verlangd?" — »O ja, zeer, zeer!" was het antwoord. — »En waarom?" vroeg de Predikant. — »Ach, ik zal het u zeggen! Ik ging onlangs uwe kerk voorbij; vroeger wel, doch sints de laatste jaren trad ik nooit eenig heiligdom binnen, en had hiertoe ook thans geen het minste plan. Maar zie, daar zag ik in de verte zekeren persoon aankomen, dien ik — behoef ik u, wanneer gij rondom u en op hen staart, die zich in dit hol bevinden, wel te zeggen, waarom? — ongaarne van nabij ontmoeten wilde. Vrees dreef mij uwe kerk binnen, en als tegen mijne wil moest ik luisteren; het was, alsof een hoogere mij dwong. En nu hoorde ik woorden, die mij diep in de ziel drongen, en mij hevig schokten, en die ik gaarne — ach, zoo gaarne nog eenmaal uit uw mond wenschte te hooren! Door eigene

boosheid weggesleept, en door niets dan boos en slecht omringd, leefde ik in den waan, als konde ik mij voor God verbergen; doch uwe woorden, die mij onvergetelijk zijn gebleven, leerden mij het tegendeel. De dikste duisternis, zelfs de zwartste nacht bedekt mij niet voor Zijn aangezigt. Hij heeft mij gevonden, Zijne hand heeft mij aangegrepen, en zwaar, zeer zwaar rust zij op mij. Mijn leven snelt ten einde, en ras, ras rukt de dood mij weg, om mijne ziel voor Zijn regterstoel te plaatsen, en strenge rekenschap te geven van mijne vele, Hem te wel bekende wandaden. Hebt gij, mijn waarde Heer, ook niet gezegd, dat God de goddeloozen ombrengt; en gij, mannen des bloeds! wijkt van mij? O mijn God, ik heb zwaar zeer zwaar gezondigd tegen U, en Gij zijt regtvaardig, voor een zondaar, gelijk ik ben, is geen hoop op vergiffenis, geen uitzigt voor de eeuwigheid, niets dan hel en verdoemenis." — Bij deze woorden, die hij met steeds klimmende angst en steeds luidere stem uitsprak, trokken zijne zenuwen zich krampachtig zamen, en was het, alsof de dood alle zijne verschrikkingen reeds over hem had uitgestort. Hij vestigde een strakken blik op den Predikant, in de verwachting, dat deze hem dat gedeelte der Heilige Schrift, waardoor hij zoo diep getroffen en als tot zich zelven gebragt, en van zijne zondaarsbehoeften overtuigd was geworden, nog eenmaal zou voorlezen. Maar de Heer T...., hoe gaarne hij aan dit verlangen voldoen wilde, vermogt zulks niet, want niet aanstonds herinnerde hij zich, wat de ongelukkige bedoelde. Om, ware het mogelijk, tot zekerheid te komen, vroeg hij hem dus: »kunt ge niet eenige plaatsen uit mijne toenmalige rede verhalen, misschien komt mij dan het hoofdstuk, dat gij nog eenmaal verlangt te hooren, wel voor den geest. »Ach, zeer goed, mijn waarde Heer, zeer goed!" was het antwoord. »Nog meen ik ze te hooren, die ernstige woorden: »Heere! Gij doorgrondt en kent mij. Gij weet mijn zitten en mijn opstaan; Gij verstaat van verre mijne gedachten. Gij omringt mijn gaan en mijn liggen,

en Gij zijt alle mijne wegen gewend. Als er nog geen woord op mijne tong is, zie Heer! Gij weet alles!" En nog dieper werd ik geschokt, toen gij er verder bijvoegdet: »waar zou ik henengaan voor Uwen geest, en waar zou ik henenvlieden voor Uw aangezigt? Zoo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar, of bedde ik mij in de hel, zie, Gij zijt daar. Indien ik zeide: de duisternis zal mij immers bedekken; dan is de nacht een licht om mij. Ook verduistert de duisternis voor U niet; maar de nacht licht als de dag; de duisternis is als het licht." Reeds aanstonds had de Heer T.... bemerkt, dat de stervende den 139sten Psalm bedoelde, en hem zulks te kennen gevende, voegde hij er bij: »ik zal u dien voorlezen, doch eer ik dit doe, willen wij God bidden, die, zoo 't schijnt, iets goeds in uwe ziel gewerkt heeft, dat Hij het door Zijne genade mag voortzetten, en zoo uwe ziel redden voor eene ontzaggelijke eeuwigheid." Hierop knielde hij neder, en deed een treffend gebed, naar den toestand des lijders geheel ingerigt, en met die warmte des gevoels en met die heilige geestdrift, waartoe het ongewone van het oogenblik hem als van zelfs stemde. De kranke, die naar ligchaam en geest eenige verademing scheen te ondervinden, lag met gesloten oogen en gevouwene handen, en bleef ook aldus liggen, toen de Predikant, die, omdat hij onder de geringere standen te dikwijls dat heilig boek miste, bij zijne ziekenbezoeken altijd een Bijbel in kleiner vorm met zich droeg, dien voor den dag haalde, en met evenveel duidelijkheid als nadrukkelijken ernst den bedoelden Psalm voorlas. — »Ach, dat is het, dat is het!" riep de zieke, met eene gebrokene stem, zoo als het lezen ophield. »Gode zij dank, dat ik het nog eenmaal hooren mogt!"

De Heer T.... was te lang in de dienst van zijn Heer werkzaam geweest, had het menschelijk hart te diep doorgrond en zich door te talloze proeven overtuigd, dat het arglistiger is, boven eenig ander ding, dan dat hij op een berouw, in

de stervensure eerst ontwaakt, veel vertrouwen zou stellen. Menige treurige ervaring had hem geleerd, dat het meestal meer een gevolg is van den schrik, bij het gezigt van dood en eeuwigheid ingestort, dan een diep gevoel van het snoode der zonde, als tegen den heiligen en liefdevollen God begaan, daarom bij het wijken des gevaars steeds meer en meer afnam, en de geredde, na zijn herstel, zich wel eens verder van God verwijderde, dan vroeger. Dit had hem omzigtig gemaakt, om niet zoo aanstonds en zoo ruimschoots met de vertroostingen des Evangelies voor te treden, zonder vooraf den grond des berouws beproefd en gepeild te hebben. Maar hier meende hij allen regt te hebben, om het volle genadelicht des Evangelies helder te doen schitteren, en zijne verkwikkende stralen in de ziel des berouwvollen te storten. Hij toch, die daar nederlag, was eenmaal beter geweest, verleiding had hem medegesleept; het woord, dat hij door zulk een zonderling Godsbestuur — want wie zou dat bestuur durven voorbijzien? — hooren moest, was diep in zijn hart gedrongen en had zijn vroeger beter gevoel weêr opgewekt; zijn geweten, wakker geworden, had hem reeds lang het zondige zijner levenswijze doen beseffen, alleen gebrek aan genoegzame wilskracht was de oorzaak, dat hij niet vermogt zich van haar los te scheuren. Hij meende eene tollenaarsziel daar voor zich te zien, en van de stervende lippen de bede te hooren: »o God, zijt mij zondaar genadig!" Daarom naderde hij den ongelukkige met den rijken, zaligen troost des Evangelies, daarom sprak hij, zonder eenige terughouding, van Jezus Christus, daarom wees hij hem zoo regtstreeks en zoo vrijmoedig op het kruis van Golgotha, als de banier des levens, als het hoog opgerigte teeken, werwaarts de zondaar, ook de meest afgedwaalde, indien zijn berouw slechts opregt is, zien moet en geloovig zien mag, om voor zijn doorwond hart verkwikking, voor zijne neêrgebogene ziel hoop te vinden. »Het is ook voor u," dus sprak hij met eene ontroering, die het zoo duidelijk maakte, hoe gaarne hij den ongelukkige hel-

pen wilde, »het is ook voor u, dat Jezus, tot Wiens naam gij reeds in uwe kindschheid gedoopt zijt, Hij, God eigen Zoon in de wereld is gekomen, dat Hij geleden heeft en gestorven is, om verzoening te verwerven en vergiffenis te schenken. Zijn bloed, het bloed van Gods Zoon, reinigt van alle zonden. Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om de zondaren zalig te maken." — »De zondaren zalig te maken?" herhaalde de stervende, naauwelijks hoorbaar, terwijl hij zijne nog gevouwene handen hemelwaarts hief. »De zondaren zalig te maken? doch neen, mij niet — mij niet — voor mij is geene redding — voor mij geen ander uitzigt dan verdoemenis! Ik heb te zwaar en te veel gezondigd!" »Ach," voegde hij er op een diep smartvollen toon nog bij, »waarom heb ik mij niet losgescheurd van eene levenswijze, die ik van het oogenblik, dat ik u gehoord heb, innig verfoeide? Maar mij ontbrak de kracht. Mijn vertrouwen op God was te zwak, en van menschen durfde ik nog minder iets verwachten. Zal Hij mij nu nog aannemen?" »Wanhoop niet!" ging de Heer T.... op nieuw voort, »wanhoop niet! Ja, om een zondaar, gelijk gij geweest zijt, gelijk gij nog zijt, te behouden, daartoe heeft God Zijn eigen Zoon gezonden, Hem aan den dood overgegeven en aan Zijne regterhand geplaatst. Reeds menig vertroostend woord heb ik u uit dit heerlijk boek medegedeeld; nog eenige andere uitspraken, even vol vertroosting en opbeuring, evenzeer voor uw toestand geschikt, wil ik er nog bijvoegen: »Indien iemand gezondigd heeft, wij hebben eene Voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, den regtvaardige; en Hij is eene verzoening voor onze zonden; en niet alleen voor de onze, ook voor de zonden der geheele wereld." — Hoor, wat de Heer zelf met duidelijke woorden zegt: »Zoo waarachtig Ik leef, spreekt de Heere Heere, zoo Ik lust heb in den dood des goddeloozen; maar daarin heb Ik lust, dat de goddelooze zich bekeere van zijn weg en leve!" En verder: »»komt dan, en laat ons te zamen rigten, zegt

de Heere; al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol."" — Dat eenvoudige bijbeltaal de regte taal voor den mensch is, dat zij zijn verstand overtuigt, zijn hart vermeestert, bleek ook weêr hier. De zieke was innig getroffen, en lag eenige oogenblikken zwijgend neêr, geheel aan eigen nadenken overgegeven. Plotseling rigtte hij zich op, in zoo verre zijne wegstervende krachten dit toelieten, en riep op den toon der diepste ontroering uit: »Ach, mijn God, ook voor mij nog redding, ook voor mij nog zaligheid! Zoo was dan Uwe hand zwaar over mij, zoo werpt Gij mij op dit smartenleger neder, om mijne ziel tot U te verheffen!" Afgemat zweeg hij op nieuw eenige oogenblikken, doch nu vroeg hij met eene steeds zwakker wordende stem: »wat moet ik doen, om behouden, om zalig te worden?" — »Geloof," was des Predikants antwoord, »geloof in den Heer Jezus Christus, en gij zult zalig worden. Wend u met geheel uw ootmoedig en troostbehoevend hart tot Hem, in wien de Vader zich als genadig en vergevend geopenbaard heeft. Dan zullen uwe zonden u niet meer veroordeelen, want Christus is gisteren en heden dezelfde tot in eeuwigheid, en kan volkomen zalig maken degenen die door Hem tot God gaan." — De stervende hief handen en oogen ten hemel, als iemand, die om ontferming smeekt, en terwijl hij met eene naauwelijks hoorbare stem lispelde: »o God, zijt mij zondaar genadig!" steeg zijn geest omhoog tot God, die hem zoo zonderling tot inkeer gebragt en zich zijner zoo liefderijk ontfermd had. —

De Heer T...., wiens geheele ziel alleen met den ontslapene vervuld was, had een oogenblik vergeten, waar hij zich bevond; maar toen hij de zware taak, wier volvoering hem was opgelegd, volbragt had, zag hij op nieuw rondom zich. Het was een spelonk van erge booswichten. En nu, wat moest, wat zou hij doen? — zwijgen, en zich zijn Heer en Zijn Evangelie schamen? Maar misschien kon spreken voor hem gevaarlijk

zijn? Doch reeds bij het opengaan van het valluik had hij insgelijks gevaar gevreest, terwijl hem tot nu toe niets kwaads getroffen had. »Neen," zeide hij bij zich zelven, »ik wil, ik mag niet zwijgen. Het licht van het hemelsch, van het zaligend evangelie kan ook aan dit oord der donkerheid en der ellende zich weldadig verspreiden; op hen, die in duisternis en schaduwen des doods zaten, is een straal der waarheid gevallen, die van boven is afgedaald en het eeuwige leven geeft."

Gedurende zijn gansche bezoek en zijn onderhoud met den zieke, hadden de overige holbewoners zich naar het voorste gedeelte der spelonk begeven, waarschijnlijk in den waan, dat hetgeen tusschen een stervende en een geestelijke omgaat, iets geheimvols is, 't welk verborgen moet blijven. Maar de Predikant, besloten, zoo als wij hem gezien hebben, deze plaats des verderfs niet te verlaten, zonder een woord van ernstige, schoon altijd liefderijke vermaning tot hen te rigten, vervoegde zich in hun midden, terwijl hij eenige oogenblikken bleef zwijgen, en zijn blik onverschrokken en vast op allen, den een voor den anderen, vestigde. Nu begon hij met eene mannelijke stem tot hen te spreken, gaf zich alle moeite, hun den verschrikkelijken toestand, waarin zij gezonken waren, te toonen, en smeekte hen, zich even zoo, als hun ontslapen makker, tot den Heer Jezus te wenden, om door Hem volle vergeving bij God te vinden, en zich aan de leiding van Zijn Geest biddend toe te vertrouwen. Hij voegde er nog bij: »waarom zoudt gij mijne dringende bede niet opvolgen? immers weet gij niet, wanneer deze of gene uwer voor den vreeselijken regterstoel des Heiligen en Regtvaardigen zal geplaatst worden! De cholera doorwandelt, een verwoestenden Engel gelijk, onze stad van den eenen kant tot den anderen, en het ontzielde lijk, dat daar ginds ligt, kan u deze verwoestende ziekte mededeelen. Wie verzekert mij, of ook mijn uur, het uur mijns doods, niet spoedig slaan zal, of het niet misschien de laatste reis is, dat ik aan verlorene zondaren de genade Gods verkondigen mag! Ook ik ben een

sterfelijk mensch, die zich tot sterfelijke menschen wendt, een zondaar, die tot zijne medezondaren spreekt. Mogt het indruk maken, en de liefde van Christus, Wiens bloed aan het kruis tot aller verlossing, ook u ter redding vergoten is, uwe harten roeren, en u dringen, dit hol des verderfs, dat een maar al te getrouw beeld is der hel, waarin de zonde u eenmaal storten zal, u verlaten. Keert tot de zamenleving, keert tot uwe evenmenschen en tot den arbeid terug, want lediggang en ondeugd hebben u herwaarts gevoerd. O dat God u daartoe helpe!" — Met een dankbaar gevoel zag de Predikant dat zijne woorden in geen geheel onvruchtbaren grond waren gevallen; hoe flaauw de verlichting ook was, meende hij toch evenwel te bespeuren, dat menig gelaat minder strak stond, ja hier en daar eene zekere ontroering merkbaar was. Vooral was dit het geval bij den man, die hem geroepen en geleid had. »Het is zoo, eerwaarde Heer, als gij daar zegt," was zijn antwoord, nadat de Heer T.... zweeg, »werkeloosheid en weerkeerig wangedrag zijn de jammerlijke banden, die ons hebben zamen gebragt en nog vereenigd houden, want, wat u dan ook reeds duidelijk zal geworden zijn, wij maken eene rooverbende uit. Ons leven — wij allen gevoelen het — staat in uwe hand; deelt gij uw wedervaren der overheid mede, dan zijn wij verloren. Doch, als een dienaar der godsdienst, zult gij ons immers niet verraden, op uwe stilzwijgendheid mogen wij ons immers verlaten? Uw raad is goed, maar hij komt te laat, en wij kunnen dien niet meer opvolgen. In de zamenleving terugkeeren en ons onder onze evenmenschen begeven — hoe zullen, hoe durven wij dit? Alle arbeid is ons ontwend; en ook, indien wij wilden arbeiden, waar vonden wij de middelen tot ons onderhoud en wie — hier begon de stem des ongelukkigen van innige ontroering te beven — »ach, wie zal ons vertrouwen, wie ons helpen?" — De Heer T.... was niet minder ontroerd, en besefte zoo geheel den toestand dezer rampzaligen. Aan de strenge straf der wet onderworpen, uit de zamenleving

gebannen — wat waren hunne uitzigten? »Vertrouwt op God den Heere," hernam hij op den toon van het innigst medelijden, »vertrouwt op God, en nooit is het te laat tot Hem terug te keeren. Al stooten ons de menschen af, Hij ontfermt zich onzer met eeuwige liefde; en wat vermag Hij niet — Hij, de Almagtige, die doen kan boven bidden en denken! Houdt, wat Zijn woord zegt; en volgt het met Zijne genadige hulp op: »die gestolen heeft, stele niet meer, maar arbeide liever, werkende wat goed is met de handen, opdat hij hebbe mede te deelen dengenen, die nood heeft." En nu, ik moet u verlaten, weest allen, allen Gode aanbevolen! Kan ik niets meer doen, zoo wil ik toch voor u blijven bidden. Wij zullen elkander in het leven wel niet wederzien, maar eens zal er een dag komen, waarop wij elkander voor den troon van God zullen terugvinden. Mogt ik toch op dien grooten en ontzettenden, voor eeuwig beslissenden dag ervaren, dat de boodschap van heil en vrede in Christus, die ik zoo even aan uwen zieke heb overgebragt, voor u rijkelijk gezegend was!" Hierop gaf hij allen de hand, en maakte zich tot zijn vertrek gereed.

Zijn vorige leidsman bragt hem tot aan het einde der bovengenoemde naauwe steeg, en verliet hem daar, omdat de Heer T.... van hier af, den weg naar zijne woning gemakkelijk kon terugvinden. Te huis gekomen, had hij eenigen tijd noodig, voor hij van zijne verbazing, waarin zijn nachtelijk bezoek hem gestort had, zich eenigzins herstellen kon. Wat hem wedervaren was, scheen hem thans een onrustige, vlugtige droom te zijn geweest. Intusschen kon hij God niet genoeg danken, dat Hij hem als een bode had gezonden, om een armen zondaar het Evangelie der verzoening te prediken, zijn door schuldbesef verslagen en neergebogen hart althans eenigzins op te beuren, en ook den overigen slaven der zonde de vrijheid der kinderen Gods te verkondigen.

Maar den volgenden morgen ontwakende en tot meerdere kalmte gebragt, werd zijne ziel door eene nieuwe slingering

aangegrepen. Hij was in eene spelonk van dieven en moordenaars geweest; mogt hij zijne bevinding voor zich zelven houden? Hoe veel nadeel hadden deze mannen des bloeds en bedrogs reeds aangerigt, en wat zouden zij niet verder doen, indien zij niet gestuit werden? Mogt hij zwijgen; of was het niet veelmeer zijn dure pligt, voor de regterlijke overheid zijner stad open te leggen, wat hij met eigene oogen gezien had, wat hem door eigene ervaring bekend was. Hij was voorzigtig genoeg geweest, om zich tot niets te verbinden, en stond dus daar als geheel vrij. Maar aan den anderen kant: men had zoo veel vertrouwen op zijne stilzwijgendheid aan den dag gelegd, mogt hij dat vertrouwen schenden? Indien hij hen bij de bevoegde mogt aangaf, en zij ontdekt en gevangen werden genomen, aan niemand, dan aan hem zou men het wijten. Zijne woorden waren niet zonder uitwerking gebleven; doch ondervonden zij, dat hij de oorzaak van hun verderf was, zoo zouden teleurstelling en wrok dat goede zaad zeker weêr verstikken. En bovendien, al gaf hij hen aan, waar zou men hen vinden? Londen was zoo uitgebreid, en de plaats, waar men hem gebragt had, ook slechts eenigermate aan te wijzen, was volstrekt onmogelijk. Hij bleef dagen lang in die geweldige slingering, die zoowel zijn ligchaam als zijn geest aantastte en schokte, zonder tot een besluit te kunnen komen.

En toch schoon hij zweeg, werden de booswichten ontdekt. Hoe? dit werd de Heer T.... spoedig gewaar, en wel op eene zonderlinge wijze. Weinige dagen daarna werd hij in eene der Londensche gevangenissen geroepen om een in doodsgevaar verkeerenden misdadiger op zijn einde voor te bereiden. Toen hij den kerker binnentrad, stond hij niet weinig verbaasd over den diepen, zonderlingen indruk, dien zijne verschijning op den gevangene maakte. Deze zweeg eerst, doch plotseling in tranen uitbarstende, riep hij als in heilige verrukking uit: »heb dank, o God, voor Uwe genade! zoo mag ik dan den waardigen man nog eenmaal wederzien, eer ik sterve; waarmede heb ik dat

verdiend?" Des Predikants verbazing klom ten top, en vergeefs zocht hij dit raadselachtige op te lossen. Spoedig evenwel werd hem alles duidelijk. »Gij herinnert u mij niet meer, mijn waarde Heer," dus ging de zieke, na eenige oogenblikken van vernieuwd zwijgen, voort, »maar ik vergeet u nooit, want ik ben een van die rooverbende, tot wie gij onlangs zoo nadrukkelijk en toch zoo liefderijk gesproken heb. Het flaauwe licht onzer grot was zeker oorzaak dat gij ons niet behoorlijk hebt kunnen onderscheiden, en ik u dus vreemd ben. Bij mij en ook bij anderen heeft uwe toespraak weldadig gewerkt, en de eeuwigheid zal dit eenmaal duidelijk maken. Na uw vertrek was er onder de bende eene algemeene ongerustheid; men was altijd vol vrees, dat gij uwe bevinding der overheid zoudt bekend maken, en het haar eindelijk gelukken zou, onze schuilplaats te ontdekken. Door de stoutheid onzer rooverijen hadden wij haar niet weinig getergd, en wij wisten het, dat zij alles aanwendde, om ons op het spoor te komen. Er werd dus besloten, om nog eenmaal eene kans te wagen, en bij het welgelukken met onzen buit voor altoos Engeland te verlaten. De gelegenheid scheen daartoe gunstig. Wij hadden onze verspieders, die door allerlei vermommingen gedekt, overal rondslopen, of er ook iets te doen was. Nu had een hunner ontdekt, dat niet verre van Londen eene eenzame landhoeve lag, wier eigenaar een man van vermogen was en sinds de laatste dagen groote sommen ontvangen had. Men besloot daar eene inbraak te beproeven; en hoezeer ik en anderen, die nog aan uwe woorden dachten, ons in den beginne tegen dit roofplan verzetten, wij waren niet bestand tegen de listige redeneringen, vooral niet tegen de vreeselijke bedreigingen, die men ons deed; wij lieten ons medeslepen. Even als bijna altijd zou de inbraak bij nacht geschieden. Doch de policie — hoe? dit is mij een raadsel — was gewaarschuwd, want in het oogenblik dat wij op de bedoelde woning geweld wilden plegen, werden wij plotseling door eene sterke gewapende magt omsingeld, wiens aanvoerder op barschen toon onzer aller

overgave vorderde. Maar onze bende bestond uit te stoute knapen, was te lang met allerlei gevaar bekend en te goed gewapend, om aan dien oproep te voldoen. Er ontstond een heet gevecht, waaraan ook de beter gezinden uit zucht voor eigen lijfbehoud, zoowel als uit eene overgeblevene gehechtheid aan hunne vroegere makkers, moedig deel nemen. Reeds in den aanvang van den strijd, werd ik zwaar gekwetst, gevangen genomen, eerst in de landhoeve gebragt en den volgenden morgen herwaarts gevoerd. Wat er van de bende geworden is, weet ik niet, en op alle mijne vragen bewaren mijne bewakers een diep stilzwijgen. Aan mij zelven overgelaten, en den dood voor oogen, dacht ik aan u, verlangde ik naar u; en toch — zonderling genoeg? — hield een zekere schroom mij terug om u te zenden. Wilde ik misschien niet gaarne aan u bekend worden, als eenmaal tot dat rooversrot behoord te hebben? ik weet het niet. Toen dus de opzigter der gevangenis mij liet vragen of ik een geestelijke begeerde, gaf ik hem een toestemmend antwoord, zonder te bepalen wien ik verlangde. En zie, daar treedt gij bij mij binnen; zonder mijn toedoen wordt een mijner vurigste wenschen vervuld, en zou ik daarin Gods vaderhand niet dankbaar opmerken.

Zullen wij behoeven te zeggen dat de Heer T.... een blik vol warme erkentenis om hoog wierp? Zijne ziel was innig bewogen, weinig minder dan toen hij vroeger het roverhol betrad. Hoe had God zijne dáár gesprokene woorden gezegend, hoe kennelijk zijne bede verhoord! In zijn gesprek vernam hij te gelijk, hoe de man, die hem in den onvergetelijken nacht geleid had, boven anderen blijken had gegeven eener geheele verandering. Door zoo blijde ervaring bemoedigd, kweekte hij dan nu ook met rusteloozen ijver en onder aanhoudend gebed, den kiem des geloofs en der bekeering aan, door hooger geest in des gevangenen hart gelegd en voorspoedig was hij in dit zijn werk. De zieke bleef nog verscheidene dagen gespaard, en behield het volle bezit zijner verstandelijke vermogens. Naarmate het ligchaam verzwakte, nam de geest toe in vastheid en helderheid van uitzigten, in blij-

der en zaliger loop. Eindelijk was de beslissende ure daar; doch niet als een bode der verschrikking naderde de dood den stervende, maar veeleer als een engel des lichts om hem over te voeren naar beter vaderland.

De Heer T.... bleef lang voor zich en de zijnen, lang voor de gemeente des Heeren gespaard, nimmer evenwel vergat hij deze voorvallen uit zijn vroeger leven, gaarne herinnerde hij ze zich, gaarne sprak hij er over, en altijd met innige vreugde en warmen dank aan God. En van dien tijd af waren hem een tweetal bijbelsche uitspraken dubbel dierbaar geworden: »Dit is een getrouw woord, en alle aanneming waardig, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om zondaren zalig te maken," en »Zoo dan, mijne geliefde broeders! zijt standvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in den Heer."

Doesborgh. A. BADIJS.

DE AREOPAGUS.

Zij namen hem en brgten hem op den Areopagus." Hand. XVII : 19.

Gij ziet op het nevensgaand tafereel de Acropolis of bovenstad van Athene, Griekenlands hoofdstad, eertijds de voedster der schoone kunsten, den zetel van geleerdheid en beschaving, door de ouden »de woning der wijzen" en »de school van geheel de wereld" genaamd, waar oudtijds de Academie van Plato, het

Lycaeum van Aristoteles, de gaanderijen van Zeno, de hoven van Epicurus, de bibliotheek van Pisistratus werden aangetroffen.

In die bovenstad van Athene, die door de later gebouwde benedenstad van alle zijden omringd wordt, vindt gij een sterke burgt, door Cecrops op de rots gebouwd, en niet ver van daar, slechts door eene enge vallei van haar afgescheiden, den Areopagus, »den heuvel van Mars" en het gebouw van denzelfden naam, dat op den top des heuvels staat.

Dat onaanzienlijke gebouw, met een dak van stroo of riet, op pilaren rustende, overdekt, en open aan alle zijden, werd door Solon ingerigt tot een geregtshof, waarvoor onder anderen, allen die van eenig misdrijf tegen den staat of de godsdienst beschuldigd werden, moesten teregt staan.

Reeds Anaxagoras, Socrates, Stilpo en vele anderen hadden dat ondervonden, want zij werden door deze vierschaar, de hoogste van Griekenland, de beide eerste ter dood, de laatste tot ballingschap veroordeeld, omdat zij andere denkbeelden over de godsdienst, dan die der menigte, aan hunne leerlingen hadden medegedeeld. Daarom, meent men, schroomde ook Plato openlijk en duidelijk de oude gevoelens omtrent de Goden te weêrspreken.

Maar dat schroomde Paulus de Apostel niet. Terwijl duizenden bij duizenden naar Athene henenreisden, om er aan de heerlijke boorden van den Elissus en den Eridanus, onder het lommer van platanen, de schoone natuur te bewonderen, of om er zich in kunstgenot te baden, of ook om er Griekenlands redenaren en wijsgeeren te hooren, en van hen wijsheid te leeren; ging Paulus er henen, om er eene wijsheid te verkondigen, die alle menschelijke wijsheid verre te boven gaat.

Hij kwam er op de tweede reis, die hij ter uitbreiding van het Christendom ondernam, en »zijn geest werd in hem ontstoken, ziende dat de stad zoozeer afgodisch was." Hoe kon dat anders! Geene stad was uiterlijk zoo godsdienstig en tegelijk innerlijk zoo zedeloos als Athene. De stad doorwandelende, zag

hij er eene menigte van tempelen; hier een aan Ceres, daar een aan Diana, ginds een aan de moeder der Goden, elders een aan Venus, onderscheidene aan Minerva, de schutsgodin van Athene, toegewijd; dezen aan Mars, genen aan Apollo, een anderen aan Neptunus of aan Castor en Pollux, nog een anderen aan Mercurius, velen aan Jupiter geheiligd. Men wees hem misschien ook wel de grot in eene rots uitgehouwen, waar de misdadige Pan werd vereerd. Ontelbaar vele standbeelden, zoo als van Iphicrates, Pericles, Phormio, Timotheus, wel drieduizend in getal, gaven aanleiding, om menschen, als waren zij goden, te vereeren. — Overal aanschouwde hij altaren op de straten, zelfs aan de deuren der huizen vond hij Hermessen of zonnebeelden, en daar binnen een altaar, om iedere woning tot een afgodstempel te maken. Naarmate de misdrijven waren toegenomen, waren ook de altaren vermeerderd, en de offeranden om ze te verzoenen en daarna weêr straffeloos te plegen. Ja! opdat er geen God zou zijn die niet te Athene gediend werd, had men een tempel voor alle, en altaren voor vreemde en onbekende Goden opgerigt. Hevig werd de Apostel, die overal predikte »dat men zich van deze ijdele dingen bekeeren moest," daardoor aangedaan! Hoe kon dat anders? Hij zag daar duidelijker dan ergens elders, dat zij God »niet als God verheerlijkten en dankten, maar verijdeld geworden waren in hunne overleggingen, en dat hun onverstandig hart was verduisterd geworden;" dat zij »zich uitgevende voor wijzen, dwaas geworden waren, en de heerlijkheid des onverderfelijken Gods hadden veranderd in de gelijkenis eens beelds van een verderfelijk mensch" en »dat God hen daarom ook had overgegeven in de begeerlijkheden hunner harten — als die de waarheid Gods hadden veranderd in leugenen, en het schepsel eerden en dienden boven den Schepper die te prijzen is in der eeuwigheid" (1). Hoe zou hij, die de eere Gods bedoelde, en zijne medemenschen liefhad, niet daarover zijne regt-

(1) Rom. I : 20—25.

vaardige ziel gekweld en zich bedroefd hebben? Of moeten de dingen die kwaad zijn, niet de goede mishagen? — Geen wonder was het daarom, »dat zijn geest in hem werd ontstoken?" Zijn gevoel drong hem zich te begeven niet slechts naar de synagogen der Joden, maar ook naar de markten en pleinen, waar men te Athene gewoon was over godsdienst en wijsbegeerte zich bezig te houden. Daar openbaarde hij »den rijkdom der kennis Gods in het aangezigt van Zijnen Zoon," en redetwistte er met Griekenlands wijzen. En was het vreemd dat hij van hen bleef verschillen? Hoe zou hij hebben kunnen instemmen met de Epicureërs, waar zij meenden dat het heelal bestaat uit eene ontelbare menigte kleine ondeelbare, van eeuwigheid bestaande ligchamen, die bij geval waren zamengevloeid en zich tot een geheel gevormd hadden? Neen! zoo wordt God niet erkend en verheerlijkt als de Schepper en Onderhouder, van Wien alle dingen afhankelijk zijn, aan Wien wij alles te danken hebben, op Wien alleen wij veilig kunnen vertrouwen! En hoe zou de mensch, die de betrekking niet kent waarin hij tot God staat, Hem kunnen dienen?

Hoe zou de Apostel des Heeren het ook den Stoïcijnen, Zeno's discipelen, hebben kunnen toegeven, dat alles, zelfs de Godheid, zoo als zij Haar zich voorstelden, aan de noodzakelijkheid, dat is, aan eene reeks van oorzaken, die ieder hare gevolgen hebben moeten, onderworpen is, dat het den wijze daarom betaamt, iederen hartstogt en alle gevoel uit te schudden en in volkomen zelfgenoegzaamheid zich boven alles wat anderen leed of vreugde veroorzaakt, te verheffen, en dat hij zoo, onafhankelijk van alles, zijn eigen meester is? Gij gevoelt het, door zulk een leerstelsel wordt alle godsdienstigheid, die in het hart haren zetel heeft, en ons de betrekking doet gevoelen welke er tusschen ons en onzen God bestaat, den bodem ingeslagen. Met hen streed daarom de Apostel, wiens geleerde opvoeding hem daarbij zeer zal zijn te stade gekomen. En terwijl die wijsgeeren met hem van gedachten verschilden, waren er ook die hem een klapper noem-

den, iemand die onverstaanbare, verwarde denkbeelden met vele woorden uitsprak, en meenden dat de Opstanding, van welke hij gesproken had, eene nieuwe Godheid was, welke hij wilde gediend hebben. Dat was het wat hen bewoog, naar den Areopagus hem heen te leiden. Daar was het de plaats, waar hij zich over zijne godsdienstige begrippen verantwoorden moest. En wat voortreffelijke rede was het, welke de Apostel daar begon uit te spreken!

Hoe zacht en billijk beoordeelde hij zijne toehoorders, waar hij het goede 'twelk hij nog in hen opmerkte, hunne godsdienstigheid, al was zij ook ontaard, in hen prees! »Gij mannen van Athene! ik bemerke dat gij allezins, als 't ware, overgodsdienstig zijt." Dat was waarheid en zeer geschikt om hen voor zich te winnen.

Maar desniettemin verzwijgt hij niet wat hij in hen afkeurt, hunne godsdienstigheid was overgodsdienstigheid, en hij was niet gekomen om hen nog eene nieuwe Godheid, bij het overgroote getal der Goden welke zij dienden, te prediken, neen! dien God, van Wiens aanzijn zij de bewustheid in hun binnenste omdroegen, den hun nog »onbekenden God," Wien zij een altaar gesticht hadden, kwam hij hun verkondigen. En op welke wijze doet dat de Apostel? Beroept hij zich, gelijk waar hij voor Israëliten het woord voert, op Mozes en de profeten, wie zij kenden noch geloofden? Neen! hij gaat uit »van Gods onzienlijke dingen, die uit de schepselen verstaan en doorzien worden." Wat geene Epicureesche wijsgeeren konden verklaren, namelijk, hoe de wereld het aanzijn verkregen had, wat de Stoïcijnen niet wisten, namelijk wie alle dingen regeert, dat zegt Paulus hun, waar hij hen in den onbekenden God, Wien zij eerden, den Schepper en Bestuurder der wereld leert kennen. — Zulk een God, zoo groot, zoo heerlijk, de oorzaak en de Heer van alles, kon wel niet wonen in tempelen met handen gemaakt, en kon wel door geene menschenhanden met gaven en offers tevreden gesteld of gediend worden, alsof hij iets behoefde. — Is het

desniettemin Zijn wil en der menschen verpligting dat zij Hem dienen, dat moet geschieden op eene wijze overeenkomstig met Zijne verhevenheid en de betrekking, waarin wij tot Hem staan. In Hem levende, en overal Zijne nabijheid ontwarende, door onze hoogere natuur aan Hem vermaagschapt, zou het dwaasheid zijn, te meenen, dat die hooge God goud of zilver, een gewrocht van menschelijke kunst en vinding, en alzoo minder was, dan wij zelve zijn.

Zoo weêrsprak de Apostel met weinige woorden de valsche wijsbegeerte en de afgoderij der Atheners, en prees hun de dienst van God, omtrent Wien hij hun juiste en heldere begrippen gaf, in geest en in waarheid aan.

Maar hoe zal hij er nu toe komen, om nevens den Eenigen Waarachtigen, ook Jezus Christus hun bekend te maken? Daartoe gaat hij al weder uit van het gene zij in zich zelven gevoelden, en toestemmen moesten. — Moesten zij toestemmen, dat zij tot hiertoe hadden gedwaald, »God had de tijden der onwetenheid voorbijgezien, en vermaande nu alle menschen alom, dat zij zich zouden bekeeren." En dat zulks noodig was, konden zij niet loochenen. Hun eigen geweten predikte hun regtvaardige vergelding. »God had een dag gesteld, waarop Hij den aardbodem regtvaardig zou oordeelen," dat zou Hij doen »door eenen man, wien Hij daartoe bestemd had, en opdat niemand weigeren zou, in Hem, als den toekomstigen Regter te gelooven, had Hij hem uit de dooden opgewekt."

Zoolang de Apostel zich beroepen kon op het verstand en zedelijk gevoel zijner hoorders, luisterden zij met aandacht; maar naauwelijks vorderde hij geloof, geloof aan de daadzaak der opstanding van Christus, of gedaan was het met veler opmerkzaamheid en belangstelling. Maar al weigerden nu bijkans allen verder naar hem te luisteren, wij toch bewonderen zijne wijsheid en welsprekendheid; wij willen hem het oor leenen, om het even of hij zich op onze inwendige ervaring, of op ons verstand beroept, dan of hij op onloochenbare feiten zijn on-

derwijs bouwt; en welke andere redenaars, die daar op den Areopagus het woord voerden, wij gaarne zouden hooren, het liefst gingen wij er henen, om er de prediking van den Apostel Paulus te vernemen.

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

GELOOF UIT ERVARING.

In het binnenste des menschen ligt de kiem van godsdienstig leven; gevoel voor godsdienst brengen wij met ons in de wereld. Wat bij den een opschiet, het wordt bij den anderen verstikt, maar dat verstikken kost inspanning, want waarlijk het hart des menschen is onrustig, zoo lang het niet rust in God. Daarom heeft God zich niet onbetuigd gelaten, maar Zijn wezen geopenbaard, opdat die openbaring de bron kon zijn waaruit de mensch zich laven zou. Christus, de Zoon des Vaders, kwam op de aarde, in Hem werd de Vader ons geopenbaard als van aangezigt tot aangezigt. Wie in Hem den Vader zag, mogt gezegd worden in Hem te gelooven, en kon tot Hem gaan met dat volkomen vertrouwen, hetwelk men stelt in Hem, van wien men verwacht dat Hij den wil en het vermogen heeft om redding en behoudenis aan te brengen.

Welzalig, wie alzoo Hem leerde kennen; welzalig wie uit eigen ervaring mogt ondervinden, dat Hij verzadigt de dorstenden en de hongerigen spijzigt! Mijne lezers! indien wij den eernaam van Christenen niet konden dragen, wat zou ons lot

ellendig, onze toekomst duister wezen! Ons is de aarde niet genoeg, want zij verzadigt niet onzen trek naar den hemel; ons zijn de vermaken dezes levens niet voldoende, bitter is hunne nasmaak; ons biedt de zonde geene rust, onrust is het loon dat zij betaalt. Hoe weinig schreden heeft de nadenkende gezet op zijn weg, of reeds kan hij weten, dat alleen Christus Jezus de behoeften onzer ziel verzadigt. Of is hij minder voor ons dan voor zijne tijdgenooten; minder overvloedig in genade, minder rijk in lessen en onderrigtingen? Is de volle zegen Zijner verschijning onafscheidelijk verbonden aan Zijne tegenwoordigheid op aarde? Getuige dat, wie moed heeft den rijkdom van Gods liefde te miskennen; getuige dat, wie nooit des Apostels verzekering gehoord heeft, »dat de Heer Jezus een barmhartig Hoogepriester is, die in eeuwigheid kan zalig maken allen die door Hem tot God gaan!" Maar wie dat ook getuige, allerminst wij, die overtuigd zijn, dat de verschijning des Heeren hare blijvende waardij bezit; allerminst wij, die van anderen gehoord hebben, hoedanig de Heer is; allerminst wij, wien het van geslacht tot geslacht is overgeleverd, dat Hij waarlijk is de Zaligmaker; allerminst wij, wien de vraag te beantwoorden is : kent ook gij Hem als uwen Zaligmaker, als die eene verzadiging is uwer behoefte?

En laat nu onze ervaring spreken? Wat zou zij anders spreken, dan het getuigenis : wij weten wie de Heer is? Wel is ons het geluk niet beschoren, om woorden van Zijne lippen op te vangen; maar de ondervinding van ons leven heeft ons geleerd, dat de getuigenissen aangaande Christus ons overgeleverd, waarheid bevatten. Wat de Evangelisten ons verhalen aangaande Christus; zoo als de geschiedenis hem schetst, in Zijne daden en gezindheden, zoo leeren wij Hem kennen in ons leven; en al heeft ons oog Hem nooit mogen aanschouwen, al hebben wij Christus niet gekend naar het vleesch, veelmeer kennen wij Hem naar den geest, want wij weten, dat Hij woorden heeft des eeuwigen levens.

Maar hoe? is die ervaring niet gebrekkig, niet eenzijdig; zou ons geloof in den Heer niet vaster zijn gegrond, zoo wij Hem kenden naar het vleesch, onze oogen Hem hadden aanschouwd, onze ooren gehoord, onze handen Hem betast? Op zulke vragen past het woord des Heeren : »zalig zij die niet gezien en nogtans geloofd zullen hebben!" En waarlijk, dat ligchamelijk zien wordt niet vereischt, om in den Heer te gelooven. Ons geloof moet gevoed worden, niet door een blik op den Heer, maar door de ondervinding van hetgeen Christus is voor de zijnen. Gelijk langdurige ondervinding ons vertrouwen doet klimmen in de kennis en bekwaamheid van den geneesheer, die voor ons ligchamelijk welzijn waakt; gelijk dat vertrouwen geen grond heeft in diens uitwendige gedaante : zoo moet het hem zijn die in Christus gelooft. Langdurig verkeer met Christus ontsluit meer en meer voor ons oog 's Heilands trouw en liefde. Jaren zijn er meestal noodig, om ons het hart eens vriends ganschelijk te doen kennen. Hoe ouder wij worden, hoe meer gelegenheid ons geschonken is om op te merken, wat zegen Christus bragt aan de menschen; toen wij jongelingen waren, was Hij ons dierbaar, nu wij zijn ingewijd in de teleurstellingen des levens, is Hij ons onmisbaar. In de dagen van onverpoosd geluk dienden wij Hem soms volvaardig, soms tragelijk; in de ure van beproeving is Hij onze eenige troost en sterkte. Dat zijn de vruchten der ervaring; wij hebben gezien, dat alles om ons heen verandert : Christus alleenlijk niet; nadrukkelijk werden wij geleerd, dat wisseling en vergankelijkheid de eigenschappen zijn van hetgeen wij het onze mogen heeten, Christus alleen, ook dat ondervonden wij, »is heden en gisteren dezelfde tot in eeuwigheid." Ieder jaar roofde ons wat ons dierbaar was; Christus werd ons liever, hoe meer de jaren ons ontnamen. Gelijk de laatstovergebleven leden van een weleer talrijken vriendenkring zich te nauwer aansluiten, hoe meer de engel des doods de reijen dunde, zoo hangt onze ziel te getrouwer aan Christus, hoe meer wij hier verliezen, hoe meer wij hier betreuren. Zou ik u en mij zelven

zulke waarheden voorstellen, om ons den blos der schaamte op het gelaat te jagen? Neen, hoe zouden zij ontbreken in den kring mijner lezers, die dat niet uit ervaring wisten? Het leven is eene nooit geëindigde school, en de lof, zoo dikwerf verkondigd aangaande het onderrigt der ondervinding, past ook op onze roeping tot beter leven.

Een martelaar der 2e eeuw, gedrongen om Christus te vloeken, vroeg het zijnen beulen: »wat zou ik Hem vloeken, Wiens naam en beeld in mijn binnenste is gegrift?" Zoo moet het ook ons zijn. De naam van een weldoener is in ons hart geschreven, te meer, wanneer het verloop des tijds ons den omvang van zijne goedheid heeft doen kennen. Christenen, opgewassen onder den invloed der weldadigheid ons door Christus bewezen! Christenen, die het dag aan dag ondervindt dat de Heer waarlijk is de Zaligmaker der wereld, hebben ook wij Zijn naam geschreven in ons hart, omdat wij Hem kennen uit ervaring? Onvolkomenen zijn wij; telkenmale besproeit de traan van berouw ons gelaat en rijst de verzuchting naar boven: Vader, vergeef ons onze schulden! en als dan vrede in ons binnenste daalt, kinderlijke zin de plaats inneemt van wereldschen lust — o, dan ondervinden wij dat Jezus is de Christus, de Zoon des levenden Gods; de Zaligmaker onzer onsterfelijke zielen. Hoe meer wij in Hem opwassen, hoe meer wij Hem in ervaring leeren kennen.

Wanneer wij terugdenken aan het, wel in waarheid onvergetelijke, uur, waarin wij Jezus beleden als den Christus, en de kerk van Christus ons opnam, als hare leden — lang of korter zij het tijdsbestek, dat ons scheidt van die ure — dan hebben wij toch grond om te belijden, dat Christus ons sedert dien tijd dierbaarder is geworden, omdat wij te meer in Hem zijn opgewassen, meer in Hem gevonden hebben, Hem te beter door de ondervinding hebben leeren kennen. Wij gelooven niet meer, omdat anderen ons aangaande den rijkdom Zijner genade hebben ingelicht; wij zelven kennen dien uit eigen er-

varing; en wanneer wij Hem belijden als den redder onzer zielen, dan herhalen wij niet, wat anderen hebben gezegd, maar wij spreken uit wat onze eigene ziel ondervinden mogt.

Het geloof uit ervaring is niet ons deel van onze jongheid af, het wordt eerst in later dagen ons eigendom. Ik spreek, alsof alle Christenen het bezaten; meent iemand uwer, dat ik zoo schrijvende meer blijk geef van menschenliefde, dan van menschenkennis, ik zal niet pogen zijne meening te ontzenuwen. Want waarlijk, daar is geen hooggeklommen leeftijd, geen rijke schat van ervaring noodig om te weten, dat het geloof uit ervaring geenzins aller deel is. Maar wat zal ik oordeelen? Ieder onzer beslisse het voor zich zelven, of hij bezit, wat wij zoo hoogelijk roemen!

Zoo dikwerf wij terug denken aan de dagen onzer jeugd, aan de ouderlijke zorg voor onze tijdelijke en eeuwige belangen, dan erkennen wij boven alles de liefde van Gods voorzienigheid in de aankweeking van onze godsdienstige kennis. Ontging misschien aan sommigen dat voorregt in jeugdigen leeftijd, toch zijn zij in rijpere jaren door de beschikking Gods tot Christus gebragt. Uit den mond onzer leermeesteren werden wij ingewijd in de openbaringen Gods, wij namen aan, wat zij ons verkondigden, en leerden wat zij ons voorzeiden. Het waren de dagen onzer onmondigheid; menige zaak bleef ons duister, hoe duidelijk ook verklaard; menig woord bekoorde ons, al begrepen wij het niet in zijn ganschen omvang; maar ook veel, zeer veel werd ons eene stoffe van nadenken, en het geheel boeide ons met onwederstaanbaren drang.

Rijk van omvang is het geloof uit ervaring; de kennis in onze jeugd aangaande Christus verkregen, wordt ons eerst ten volle duidelijk en helder, zoodra wij Hem uit onze eigene ervaring hebben leeren kennen. Dan nemen ook wij Hem aan, niet meer op het woord onzer leermeesters, maar op het getuigenis onzer eigene ervaring. Welverre dus, dat een geloof op ervaring gegrond, zou kunnen bestaan zonder kennis en

onderrigting, ontleent het veeleer daaruit zijn waren rijkdom. Toen wij jong waren, leerde men ons, dat Jezus uit liefde menschen zoekt, nu, nu weten wij, dat Hij ons zoekt, want wij hebben het ondervonden. Toen wij jong waren, werden wij gewezen op het woord der Schrift : Hij is eene verzoening voor onze zonden; nu verstaan wij dat woord, want nu zien wij vol geloof op tot Zijn kruis, en bidden : Heer, gedenk onzer, als Gij in Uw rijk zult gekomen zijn! Toen wij jong waren, verzekerde men ons, dat er geen vreugde te smaken, geen kruis te dragen is zonder Christus, nu, nu weten wij het, nu eigene ervaring ons Hem heeft doen kennen als onzen eenigen troost in leven en sterven. Toen wij jong waren en het kille woord van sterven ons eene rilling door het gebeente joeg, verzekerde men ons, dat het geloof in Christus de stervensure verheldert; nu, nu wij het meermalen mogten opmerken, wat Christus is voor ons leven, nu staan wij in de overtuiging, dat ook ons het uur van scheiden een uur van verblijden zal zijn door Christus. Ziet gij, zoo omvat het geloof uit ervaring, wat ons vroeger gezegd is aangaande Jezus Christus. Zijn wij geene getuigen geweest van onzes Heeren omwandeling op aarde, vormen meer dan 18 eeuwen eene klove tusschen onzen leeftijd en die dagen, indien ons geloof op ervaring gegrond is, dan vult het die klove aan. De man, dien wij eerst leerden kennen op zijn gevorderden leeftijd, dien kunnen wij ons ligtelijk voorstellen, zoo als hij in zijne kindsche dagen moet geweest zijn. Zoo is het ook met Christus; onze ervaring aangaande Hem strekt ons ter voorlichting bij hetgeen de Evangelische geschiedenis Hem betreffende heeft opgeteekend. Nu wij weten, wat Hij voor ons is, nu kunnen wij ons voorstellen wat Hij was voor Zijne tijdgenooten; ligt valt het ons nu, ons met onze verbeelding te verplaatsen op de tooneelen Zijner omwandeling hier beneden; zóó, zegt onze ervaring, moest Hij gezind zijn, zóó spreken, zóó vermanen. Wij zien het als het ware, hoe Hij de gevallenen oprigt, de bedroefden

troost, de lasten verligt, met één woord, onze ervaring schildert Hem ons levend voor onze oogen. Voorwaar, zegenvol is in dit opzigt het geloof uit ervaring; want het vergoedt ons, wat het verloop der eeuwen ons onthouden heeft. Wij zelven kunnen bevestigen, wat de Apostelen ons aangaande hunnen en onzen Heer hebben verzekerd; wij kunnen ons een beeld van onzen Heer vormen, waaraan onze ervaring iederen trek toevoegt. Na verloop van achttien eeuwen hechten wij onze zegelen aan het getuigenis van hen, die aanschouwers Zijner heerlijkheid zijn geweest; en wat het oog onzes ligchaams niet heeft gezien, dat aanschouwt het oog van ons geloof : Gods Zoon in het vleesch, vol van genade en waarheid.

Zoo dikwerf wij aan Jezus denken, zoo dikwerf wij van Hem hooren, rijst onze blik naar boven. Wij zullen Hem eenmaal zien in Zijne heerlijkheid, als Hij als Regter van hemel en aarde in allen luister zigtbaar zal worden. Verheffende, maar ook ontzettende gedachte! Hij alleen, wiens geloof op ervaring gegrond is, hij kan zich gemeenzaam maken met die voorstelling, en denkend aan den luister der toekomst tevreden zijn met het tegenwoordige. Het geloof uit ervaring omvat ook datgeen, wat wij aangaande den Heer nog verwachten. Ik bedoel Zijne toekomst; voor hem die in Jezus gelooft op grond van eigen ondervinding, diens toekomst is één met de toekomst zijns Heeren. In den luister en de heerlijkheid zijns Meesters zal hij deelen; Christus moge dan zitten op een troon, ervaring zegt hem : het is toch dezelfde Christus, die in mijn hart zetelt; Christus moge omringd zijn door millioenen gezaligden, ervaring zegt hem : het is toch dezelfde, die voor mij een oog vol welgevallen had. Hemelsche tongen mogen Hem het zegelied zingen; ervaring zegt hem : het is toch dezelfde Christus, die mijn stamelen niet heeft versmaad. Zoo schouwt het geloof uit ervaring van de aarde den hemel in.

Gezegend geloof, wees het onze! Heer! vermeerder ons dat geloof! Is die bede de mijne, de uwe? is zij dat alle dagen?

Gij weet, nog geldt de regel, eens door den Heer bepaald: »niet een iegelijk die daar zegt: Heere! Heere! zal ingaan;" nog zeg ik, geldt die regel ten opzigte van het lidmaatschap der Christelijke kerk. Daar is eene zigtbare gemeente, daar is ook eene onzigtbare, voor de menschen verborgen. Deze laatste is de ware gemeenschap der heiligen; hij wiens geloof op ervaring is gegrond, behoort tot dien kring. Eerst hij immers mag gezegd worden te gelooven in Christus; eerst hij is een levende steen aan het fundament Gods. De Heer kent den zoodanige, en de wereld ziet dat hij afstand doet van alle ongeregtigheid. Wie waarlijk den naam van geloovige verdient, diens wandel zal Christus verkondigen, hij zal de gemeente des Heeren tot zegen zijn. Hij wordt een levend lid van het ligchaam des Heeren en een voorbeeld voor allen die hem gadeslaan. In zijn huis zoekt men niet te vergeefs naar sporen van Christelijken zin; in de waarneming zijner pligten is het niet raadselachtig wat beginsel hem drijft, en zijne daden toonen, dat Christus hem in het harte woont. Plaatst zulk een man in het midden der maatschappij en der kerk, door zijne werkzaamheid zult gij zien wat gestorven was en levend wordt, wat voor Christus verloren ging en herwonnen wordt voor het rijk der hemelen.

Een blik om ons verzekert ons dat niet allen herboren zijn in Christus, die eenmaal het levenslicht hebben ontvangen. Niet allen scharen zich onder de banier, waarop geschreven staat: »vrede door het bloed des kruises," niet allen buigen zich voor den troon, waarop de Heer is geplaatst; nog zijn er vijanden, die Hem belagen, vernuften die Zijn licht verwerpen, ja zoeken te dooven. Dat zijn de ongeloovigen van ouden en jongen tijd. Zij belagen de grootheid onzes Heeren, zij trekken de verhalen der Evangelisten in twijfel, zij verwerpen de wonderen in het rijk der genade: en zij doen dat, toegerust met scherpe wapenen, geschut door sterige schilden. Wat zal de ongeleerde tegenover dezulken, wat de eenvoudige tegenover zooveel arglistigheid? Nu blinkt het geloof uit ervaring in zijne volle waardij;

de wijsgeer moge ons trachten te bewijzen met zijne spitsvindige redenen, dat de zon der geregtigheid niet schijnt, wij beklagen hem, want ons koesteren hare verkwikkende stralen. Men poge Christus te stooten van Zijn troon, geen wijsgeer is het mogelijk Christus te verdrijven uit ons hart, wanneer wij in Hem gelooven, omdat de ondervinding Hem ons leerde kennen. Zoo wel bewaard is de schat van dat geloof, zoo hoog zijne waardij, want ik noem het veel, iets te bezitten, wat niemand ons ontrooven kan, tenzij eigen schuld; ik noem het veel, een geloof te hebben, dat voor elken aanval beveiligd, ons te dierbaarder is, hoe meer wij het ons eigendom mogen heeten.

Ons eigendom — meent niet, dat ik, op die wijze mij uitdrukkende, de groote waarheid vergeet: ook het geloof is eene gave — neen, dat zij verre! Gods bestel heeft ons dit kleinood doen vinden. Inniger wordt onze dankbaarheid jegens den Heer der geloovigen; opregter onze gezindheid om onafscheidelijk bij Hem te blijven, wie Hem ook moog verlaten, wel bewust, dat Hij alleen woorden van zaligheid spreken kan. Ach mogt dat dankbaar en liefde ademend gevoel in ons spreken, zoo dikwerf de verleiding ons ziet vallen en de zonde ons heeft doen struikelen. Alleen dan kan het blijken dat ons geloof vast is gefundeerd, wanneer wij opstaan na iederen val, en te ernstiger ons voornemen met de zonde te gaan strijden, zoo lang wij hier leven en werken. Laat ons onzen weg met meerder aandacht betreden, dalen wij dieper tot de schuilhoeken van ons hart, dan moeten wij Christus vinden, want wij zullen de behoefte aan Hem onderkennen. Nog is de Heer te vinden, en hij moet door ons gevonden zijn, zal het oordeel genade, het leven aan gindsche zij van het graf zaligheid zijn. Hij moet gevonden worden, zal er hoop zijn op redding van de schuld. En Hij is te vinden; de Schrift; de ervaring des levens; de gemeente van Jezus; het zijn wegwijzers om den Heer te vinden. Al was alles het onze, zoo Christus niet onze Christus is, wij zijn arm

bij de weelde, ellendig bij de armoede, voor eeuwig verloren bij de mogelijkheid om behouden te worden.

Nog wordt ons de schat aangeboden; nog is het heden de dag der keuze, morgen misschien niet meer. Morgen — morgen, mijn lezer! sla deze bladzijde niet om, zonder heden gegrepen te hebben, wat nabij u is, zonder heden het hart Hem te geven, die ons hoort, als wij roepen : »ik geloof, o Heer, kom mijn ongeloof te hulp!"

Zaandam. C. SEPP.

DE JODEN EN DE SAMARITANEN.

NAAR JOH. IV : 19—26.

Hier of dáár?

Ziet daar eene vraag, die reeds gedurende zoovele eeuwen werd gedaan, gedaan met verbittering en haat, gedaan met het zwaard in de hand, zonder voor overtuiging zich vatbaar te toonen. Hier of dáár? Eene vraag, die thans nog Joden en Christenen verdeelt en die zelfs een scheidsmuur opwerpt tusschen hen, die naar denzelfden naam zijn genoemd. Hier of dáár? vroeg men eenmaal op Karmel. Hier of dáár? vroeg men ten tijde der kerkhervorming. Hier of dáár? herhaalde men weder in 1618 en 1619. En al is er ook reeds meer dan eens een beslissend antwoord zelfs van den hemel gegeven; hier of dáár? vraagt men weder in onzen tijd en wij roepen daarbij met den dichter Tollens uit :

Duizend vonden, even schrander,
Even tergend voor 't gevoel,
Deelen wezens van elkander,
Die bestaan voor 't eigen doel.
'k Zie gehoorzaamd en geboden,
'k Zie verheerlijkt en veracht;
Als of onderscheiden Goden
't Menschdom hadden voortgebragt.

Hier of dáár? was eenmaal ook de vraag eener Samaritaansche vrouw aan Jezus, toen Hij in de nabijheid der stad Sichem zich bij eene put nedergezet had. Dat Sichem lag aan den rand van den berg Gerizim, waar de Samaritanen een Godgewijden tempel hadden. Die Samaritaansche vrouw had in Jezus geen

Leeraar en nog minder een Profeet verondersteld, maar zij had toch spoedig in Hem een Jood herkend en dus iemand die met haar in denkbeelden en begrippen veel moest verschillen. Jezus had intusschen spoedig getoond, dat Hij dit verschil niet zoo ver trok, ja! dat Hij zelfs ook aan die vrouw, al was zij eene Samaritaansche, het eene noodige kon en wilde geven. Dit had die vrouw niet ligtzinnig verworpen. En aanvankelijk overtuigd, dat Jezus meer wist, dan menig ander, ja! dat Hij een Profeet kon zijn, komt zij met eene, voor haar gewigtige vraag voor den dag:

»Onze vaders," zegt zij, »hebben ons voorgeschreven op dezen berg" — hier wees zij op den Gerizim — »God te aanbidden. Gij, Joden, beweert, dat dit te Jerusalem moet geschieden. Gij dan, wat zegt Gij? Hier of dáár?"

Hoewel Jezus nu op deze vraag een voldoend antwoord gaf, zoo is door dat antwoord toch deze vraag niet voor altijd gesmoord en men deed haar gedurende al de eeuwen, dat het Christendom stond. Ziet, dáár ligt Rome en hier Genève, als Gerizim en Moria. En, zegt men ook thans, dat men geene namen wil, de omstandigheden hebben toch Dordrecht en Groningen doen verrijzen, en met het oog op die beide plaatsen vraagt men weder: hier of dáár?

Zoo is er dan eigenlijk gedurende de achttien eeuwen, dat het Christendom gestaan heeft, schijnbaar nog niets of althans weinig gewonnen. De vijanden van het Christendom zeggen dit, en hebben zij in hetgeen er dagelijks gebeurt, geen schijnbaar krachtig bewijs? Hoe treurig, dat hun dit bewijs wordt gegeven! En door wie? Neen, zeker niet door het Christendom, door de leer van het Evangelie! God is een Geest en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en in waarheid. Dat is de duidelijke leer van het Evangelie, en hield men deze leer voor de eenige ware, dan zou men de dienst en aanbidding van God niet aan nietige, menschelijke vormen of uiterlijkheden binden. Gerizim lag niet nader aan den hemel dan Moria; en

Jerusalem was op zich zelf niet meer dan Sichem. Men moet weten, Wien men aanbidt; en kent men Hem, dan behoeft men niet angstvallig te vragen: hier of dáár?

En is de leer, door Jezus Christus van den hemel gebragt, dan niet duidelijk genoeg om God te kennen, te kennen als een Geest, die niet woont in tempelen met handen gemaakt en ook van geene menschenhanden kan gediend worden als iets behoevende, alzoo Hij aan allen het leven, den adem en alle dingen geeft? O! dat men dan nog meent, dien God in een tempel te kunnen besluiten! Vervult Hij niet hemel en aarde? Is Hij een God van nabij en niet van verre? Ziet: de hemel der hemelen zou Hem niet kunnen omvatten, en hoeveel te minder dan een huis door menschen gemaakt? Dit zegt de Bijbel; en hoe onwaardig dus voor Hem, dat menschen Hem hier of dáár meenen te kunnen vinden, en dat men elkander verwijtend kan toeroepen: wij en onze vaderen hebben op deze plaats aangebeden en gij zegt, dat men ginds moet aanbidden.

Zoo spreken zij, die dezelfde openbaring hebben ontvangen, en tot een Vader aanroepen Hem, die meer is dan tempel en altaar, die den Hemel heeft tot Zijn troon en de aarde gebruikt tot een voetbank Zijner voeten. Ziet, daar verrijzen de prachtige kerkgebouwen der Roomschen met altaar en beelden, met fonkelende lichten en wierookwalmen, en zouden zij in het eenvoudig bedehuis der Protestanten hun God willen aanbidden? En kunnen dezen met geen gerust geweten dáár gaan aanbidden, waar de beeldendienst gewettigd of zelfs geboden is, zij konden het toch hier in die kerkgebouwen, die aan de Protestantsche eerdienst zijn toegewijd. Maar de eerste dag der week breekt aan. O! hoe plegtig is die dag op zich zelf, want het is de dag, waarop de dienstbare zoo vrij is als de meester, waarop rijken en armen elkander weêr naderen. Het is de dag, dien de Heer door Zijne opstanding uit de dooden heeft geheiligd en die door alle Christenen aan de vereering van den eenigen God is toegewijd. Maar ziet! daar gaan allen op om te

aanbidden. Naar denzelfden tempel? Neen! zelfs dáár geschiedt dit niet, waar het kerkgebouw ruim genoeg zou zijn, om allen te bevatten. »Wij," zeggen sommigen, »wij aanbidden op die plaatse, waar onze vaderen aangebeden hebben; en gijlieden zegt, dat men elders moet aanbidden." Wie dit hoort, vraagt dus: waar dan, hier of dáár? En bij die verdeeldheid der menschen wordt God zeker niet verheerlijkt, die in geest en in waarheid wil aangebeden worden.

En die verdeeldheid getuigt zeker ook van de dwaasheid der menschen.

Had God ook eenmaal Zijn zetel in den Jeruzalemschen tempel gekozen en wilde Hij daar ook wonen onder de lofzangen Israels; met Jezus dood op Golgotha werd aan dien tempel dit voorregt ontnomen en het Heilige der Heiligen werd voor aller oogen ontsloten. Hoewel nu dit oogenblik zelf nog niet daar was, toen Jezus met die Samaritaansche vrouw uit Sichem sprak, zoo was Hij toch reeds gekomen, die den middelmuur des afscheidsels tusschen Joden en Heidenen omver rukken en aan allen verkondigen zou, dat God in geest en in waarheid moest aangebeden worden, waarom Hij voortaan aan geen bijzonderen tempel meer zou verbonden wezen. Met welk een oog moet Hij dus op die verwijdering tusschen Joden en Heidenen hebben nedergezien, en hoe nietig zal voor Hem de vraag van die Samaritaansche vrouw zijn geweest!

Zoo nietig zal die vraag: hier of dáár? in het oog van ieder zijn, die God kent, zooals Jezus Hem deed kennen; ja hij zal zulk eene vraag voor dwaasheid achten. De Samaritanen, die God bij uitsluiting op Gerizim wilden aanbidden, dwaalden evenzeer als de Joden van dien tijd, die den Heer alleen in den tempel te Jeruzalem meenden te kunnen vinden. Hadden beiden dus bedachtzaam onderzocht, of liever meer de eer van God dan eigene meening bedoeld, het twistvuur zou niet zoo hevig zijn ontbrand, of althans langzamerhand zijn verdoofd. Maar was die plaats, waar de vaderen hadden aangebeden, voor de Samarita-

nen zoo heilig, de Jood kon ook zoo gemakkelijk geen afstand doen van de voorregten, die hij vroeger had bezeten, en dat vasthouden aan wat de vaderen hadden gedaan, dat steunen op vroegere voorregten, het hield voortdurend de vraag in den mond: hier of dáár?

Is de mensch in den tegenwoordigen tijd niet nog even dwaas als de toenmalige Jood of Samaritaan? Hier of dáár? vraagt men ook thans, niet om de waarheid te ontdekken, maar dikwijls uit eene blinde gehechtheid aan het oude, of uit eene partijdige ingenomenheid met hetgene men bezit of geniet. O! het schijnt wel gewaagd, de menschen in hun strijd over godsdienstige begrippen te beoordeelen: maar zouden alle Roomschgezinden in waarheid overtuigd zijn, dat God bij uitsluiting in hunne prachtige kerkgebouwen kan worden aangebeden? Zouden er niet velen zijn, die dit alleen zeggen, omdat hunne vaderen zoo spraken; die geen ander bewijs voor de geldigheid hunner aanbidding kunnen geven dan het getuigenis van hunne vaderen, zonder zelfs te onderzoeken of die vaderen ook niet reeds van hunne vaderen waren afgeweken, of zonder te weten, dat de laatsten ook nog niet behoorden tot hen, die God naar Zijne openbaring dienden, gelijk de oude Samaritanen nimmer die godsdienstige kennis bezaten, waarin zich de Joden mogten verheugen?

En doen Protestanten zelven in dezen tijd weder de vraag: hier of dáár? moeten wij het er niet evenzeer voor houden, dat daarbij meer aan bijzondere begrippen dan aan de eer van God wordt gedacht? Ja! het wordt thans zoo dikwijls gezegd: onze vaderen hebben dáár aangebeden! En wat die goede vaderen deden, dat, dat is in veler oog genoeg, om tot leiddraad voor alle volgende tijden en geslachten te verstrekken. En waartoe beroept men zich op die vaderen? Doet men dit uit waarachtige overtuiging dat die vaderen niet dwalen konden? Of doet men het, om daardoor den naam aan eene partij te kunnen geven, die zich verbeeldt alleen de waarheid te bezitten en den banvloek over allen anderen te kunnen uitspreken? Ja, wij houden

het er voor. Want de naam der regtzinnige vaderen wordt soms meer door hen genoemd, dan de naam van den eenigen Leeraar, door God gezonden. En strijden zij voor de leer der vaderen, zij doen dit, zonder overtuigd te willen wezen. Zij blijven dus aan hun oud Jerusalem hangen, zonder te willen begrijpen, dat wat vroeger ook goed en wettig was, met den tijd kan verouden en veranderen, gelijk de Mozaische wijze van Godsaanbidding, hoe wettig en onberispelijk tot op de verschijning van Jezus Christus, door Hem op goddelijk gezag gewijzigd is.

Maar dan zij, die van de leer der vaderen niets willen weten die noch naar Gerizim, noch naar Jerusalem zien, maar een nieuwen, nog ongekenden berg, ter aanbidding van den Eenige, willen oprigten? Doen zij dit altijd ter eere van God? Neen! Dat kunnen zij niet, waar zij de menschelijke rede boven de goddelijke openbaring laten spreken; waar zij alles, alles wat door de vaderen werd gezegd of geloofd, stoutweg verwerpen en zelfs voor dwaasheid achten, wat duizenden heilig was, wat duizenden bij den last der zonde heeft verligt, wat duizenden in de ure des doods heeft bemoedigd. Neen! zij vragen niet eens : hier of dáár? Zij wijzen naar een berg, die nog opgerigt moet worden; maar die zoo hoog, zoo hoog zal zijn, dat hij tot aan den hemel zal reiken, doch waarop zeker ieder duizelen zal, en dien de mensch, voor zooverre hij niet tot de klasse der wijsgeeren behoort, niet bereiken kan. Dit vragen zij intusschen niet. Zij willen ook niet aannemen of er van het oude Heiligdom niet iets kan overblijven. Maar zij roepen het uit, als echte Godsgezanten : dáár, dáár alleen!

Hier of dáár? Neen, wij betreuren het minder dat deze vraag, na achttien eeuwen, nog in het Christendom wordt gedaan; meer betreuren wij de wijze, waarop zij wordt gedaan, en waarop voor het : hier of dáár? wordt gestreden. En wie betreurt dit niet?.....

Vraagt men : zou men het dan niet kunnen doen, gelijk die

Samaritaansche bij de waterput te Sichem, aan Hem, die duidelijk deed zien, dat Hij een Profeet was? Zou men het niet kunnen doen zonder blinde vooringenomenheid voor dezen of genen berg, hetzij die door de vaderen werd gebruikt, hetzij die in eigene schatting eenige waarde heeft verkregen? Zou men het niet kunnen doen in den geest der liefde, achtende door ootmoedigheid den anderen uitnemender dan zich zelven? Zou men het niet kunnen doen met de ware begeerte om slechts toe te nemen in de kennis van Hem, den eenigen, waarachtigen God en Jezus Christus, dien Hij gezonden heeft? Zou men het niet kunnen doen zonder te veroordeelen of te verdoemen?

Neen, neen! Niet hier, niet dáár? Het minste dáár, waar nijd en twist en tweedragt heerschen! Het minste dáár, waar men menschen vergood! In geest en in waarheid moet men God aanbidden. De ure is reeds gekomen, waarin Hij, die in den schoot des Vaders was, ons dit heeft geopenbaard. De ure zal meer en meer komen, waarin die aanbidding algemeen zal worden op aarde. Niet dus in tempelen met handen gemaakt, waar die wierookwalmen opstijgen en de lichtstralen om de hoofden van heilige beelden flikkeren, waar men op het geluid van eene schelle ter aanbidding nedervalt! Had de Allerhoogste de pracht van een tempel begeerd, de dag zou niet aangebroken zijn, waarop het Jerusalemsche Heiligdom werd verwoest en van dat koninklijk gebouw niet een steen op den anderen werd gelaten. Niet dáár ook, waar men wel geene beelden van hout of van steen aanbidt, maar waar men der menschelijke rede de offers ontsteekt en haar boven de openbaring des Bijbels plaatst. En ook niet dáár, waar men bij de vaderen zweert, en hen de eenige priesters noemt in den tempel der aanbidding.

Overal is God. Hij is een Geest, en de offers die Hij eischt, kunnen Hem overal worden gebragt. Dat zijn de offers van geloof en van gehoorzaamheid uit dankbaarheid en liefde. Wie Hem die offers brengt, brenge ze in en door Jezus Christus! Hij is de Hoogepriester in der eeuwigheid. En wie door Hem

offeranden der dankzegging offert, en daarbij in geest en in waarheid aanbidt, die is Gode aangenaam, waar hij ook knielt, in welke taal hij ook spreekt.

Hier zulk eene aanbidding van God, dan wordt ons dáár, boven de starren, de tempel, waar alle ware aanbidders den Vader in geest en in waarheid aanbidden zullen, geopend. En als dan het sterfelijke de onsterfelijkheid, het verderfelijke de onverderfelijkheid zal aangedaan hebben, dan zal er zelfs voor de door Christus verlosten geen tempel meer noodig zijn; want »de Heer de Almagtige is hun tempel en het Lam! De heerlijkheid Gods zal hen verlichten, en het Lam is hunne kaars. En de volken, die zalig worden, zullen in dat licht wandelen en de koningen zullen daaraan hunne heerlijkheid ten offer brengen." Deze woorden zijn waarachtig en getrouw. De tabernakel Gods is bij de menschen, en Hij zal bij hen wonen en zij zullen Zijn volk zijn en God zelf zal bij hen zijn en Hij zal hun God wezen!

Purmerland. J. H. CARPENTIER ALTING.

GEZOND ZIJN.

»Een waar genot is 't, gezond te zijn," zóó schreef ik aan eene vrouw, die de beleefdheid had, van mij te verzekeren, dat hetgeen ik ten vorigen jare onder het opschrift : »Ziek zijn" aan het Christelijk Album op zijne wandeling door de va-

derlandsche huis- en ziekenkamers medegaf, haar eenigermate had verzoend met het lot, dat haar gedurende eenige weken met de boeijen der krankheid aan hare woning kluisterde en onmeêdogend haar de gelegenheid benam, om deel te nemen aan de vele en verschillende genietingen, die haar stand in de maatschappij vrijgevig haar aanbiedt. In haar antwoord op mijn schrijven schonk zij aan bovenstaande zinsnede hare volledige toestemming en drukte zich daarbij in dezer voege uit : »verbeeld u, dat wij voor eenige dagen eene allerliefste partij hadden bij den heer, dien gij aan mijn huis ontmoettet, toen ik de laatste maal het genoegen had u hier te zien. Gij weet, dat hij wel een troetelkind van het fortuin mag heeten; maar gij weet ook, dat hij iemand is, die, ver van zijne schatten met de angstvolle zorg eens gierigaards te bewaren, den overvloed en de pracht bemint, die hij door zijn rijkdom zich verschaffen kan. Waart gij met mij zijn gast geweest, dan zoudt gij u van het laatste bij vernieuwing hebben kunnen overtuigen. Zult gij het niet als eene vrouwelijke ijdelheid in mij veroordeelen, wanneer ik tracht zijn onthaal u te beschrijven? En wilt gij het mij niet euvel duiden, wanneer gij, in plaats van vele, thans gebruikelijke, uitheemsche benamingen van dingen des dagelijkschen levens, eenvoudig nederduitsche vindt, noch mij als eene eigenzinnige beschouwen, omdat ik mij verpligt reken tot achting voor mijne schoone moedertaal? Zoo niet, ter zake dan! — Aan het einde der statige eikenlaan, die den toegang geeft tot het huis, waarin hij de zomermaanden doorbrengt, trad ik met mijn echtgenoot, tusschen twee rijen van welige oranjeboomen door, onder de slingerende rozentwijgen, die met smaak zijn opgeleid langs de stijlen van het beschutsel, dat den bezoeker beschermt tegen de hitte der zon of de onaangename regendroppelen, zoolang niet de deur voor hem ontsloten is. Boven die rozen uit steek een kunstvolle voorgevel — een pronkstuk, door menschenhanden vervaardigd, boven die bloemen, waarin ik zoo gaarne pronkstukken zie van Gods alvermogen. Ik weet niet wat het

meest bewondering verdient, het hardsteenen tusschenwerk, de schitterende glasruiten, de smaakvolle verwen of de gevellijst met sierlijk beeldhouwwerk. In den voorgang, waarin de gastheer ons ontving met al de innemendheid, die hem eigen is, dekten schilderstukken van beroemde meesters uit de oud- en nieuw-hollandsche school de wanden, die, als de gang zelf, met marmer belegd waren. Hier en daar stonden ijzeren bloemtafels in wit met goud afgezet en waarop tusschen het frissche mos bloempotten geschikt waren met planten, die allen niet alleen zeldzaam, maar ook heerlijk genoemd mogten worden. Welriekende geuren omzweefden ons en volgden ons tot in het vertrek, waarin de aanvallige gade des gastheers met bewonderenswaardige gemakkelijkheid ons den welkomstgroet toesprak. In haar gewaad van witte zijde met satijnen bloemen bezaaid, was zij te midden der trotsche spiegels, damasten gordijnen, blinkende zetels en verder huisraad, geheel op hare plaats. Nadat zij zich eenigen tijd met ons en met de overige gasten, die allengskens binnengeleid werden, onderhouden had, werden wij uitgenoodigd om de belendende kamer in te treden, waar het middagmaal ons beidde. Hoe zou ik het wagen te beschrijven hetgeen dáár ons oog aanschouwde? Daar was alles vorstelijk. Zilver en kristal op het hagelwitte tafelkleed en te midden der welriekende bloemvazen en betooverende geregten. Keur van wijnen in bekers van verschillenden vorm en van verschillende kleur. Ik behoef u niet te zeggen, dat de tijd onder gedurige beleefdheden en onafgebroken gesprekken voortijlde. Misschien, dat de nacht ons aan tafel verrast hadde, indien wij niet waren uitgenoodigd geworden tot eene wandeling op het bekoorlijke buitengoed. Toen wachtte ons nieuw genot. Verkwikking bragt aan boom en heester de liefelijke avond. Na den heeten dag was het regt aangenaam onder het donkere hout en aan de zomen der frissche vijvers en heldere waterleidingen. Nu en dan hoorden wij de toonen van een welluidend speeltuig of een harmonisch gezang. En plotseling schitterden in de onafzienbare

gangen tallooze en veelverwige lichten, aangenamer voor het oog dan de schitterende glans, die ons van kandelaar en lichtkroon tegenstroomde, toen wij bij het aanbreken van den nacht huiswaarts keerden om den gastheer en zijne gade ons vaarwel toe te spreken en dank te zeggen voor een dag van onvermengd genieten. Gij vindt dat ik langdradig was in mijne mededeelingen? Ik hield ze niet terug, opdat ge te beter zoudt gevoelen, hoe ik geheel instem met hetgeen gij schrijft in uwen laatsten brief : »de gezondheid is een waar genot." Dat alles toch zou ik hebben moeten missen, indien ziekte, als vóór eenige weken, ook nu nog mij verboden hadde den drempel mijner woning te overschrijden."

Zóó schreef mij de gewezen kranke. Ik vond haar schrijven zeer natuurlijk; maar — of ik er geheel mijne goedkeuring aan schenk? Opregt gesproken, dacht ik : ook dit is het genot der gezondheid, maar noch het eenige, noch het voornaamste.

Inderdaad is de gezondheid ook daarom een waar genot, dat zij de gelegenheid geeft om deel te nemen aan de genoegens van een vriendschappelijk verkeer. Die genoegens ontspannen de krachten van het ligchaam en den geest beide en naauwer verbinden zij ons aan God en de menschen.

De krachten van 's menschen ligchaam en van 's menschen geest zijn van dien aard, dat zij een onwedersprekelijk bewijs opleveren van onze verwantschap aan God, van onze vorming naar het beeld des Almagtigen en Alwetenden. Maar ook een onwedersprekelijk bewijs van den oneindigen afstand tusschen den Schepper en Zijn schepsel leveren zij daarin op, dat zij den karaktertrek der onveranderlijkheid missen, en dat na inspanning vermoeidheid en afmatting volgen. Die landman, die met noeste vlijt voor zich en de zijnen arbeidt, ontwikkelt ligchaamskrachten, die ons verbazen. De vroege morgen vindt hem reeds wakker, de zon brandt en blakert op zijn hoofd, de zware ploeg of de rappe dorschvlegel rusten in zijne hand, de avond vindt hem nog bezig. Zóó gaat het dagen achtereen. Er zijn echter

oogenblikken van ontspanning noodig, zal zijne kracht niet te kort schieten. Niet anders is het met hem, die de krachten van zijn geest inspant. Dagen achtereen kan hij wroeten in de rijke mijnen der wetenschap, weken na elkander de grenzen zijner kennis uitbreiden, er is een : te lang en te aanhoudend, en waar dat : te lang en te aanhoudend, in een levensboek wordt aangeteekend, daar zijn krachten des geestes afgemat. Oogenblikken van ontspanning hadden die afmatting kunnen voorkomen. Zulke oogenblikken schenkt de Gever alles goeds aan zijne kinderen op aarde ook in de genoegens des vriendschappelijken verkeers. Dan, wanneer de vriendenkring zich om ons schikt onder het schaduwrijke loover of bij den gezelligen haard; als onderhoudende kout en vrolijke scherts elkander afwisselen, de zang op de lippen is of de snaren van het speeltuig trillen, dan hebben vermoeide krachten rust. En die rust is genot : wie zegt het niet op grond zijner ervaring?

Zouden die genoegens ons dan niet naauwer aan God verbinden? Ziet! niet alleen rustte Hij ons stoffelijk hulsel en ons edeler deel met krachten toe; maar Hij bewaart en Hij schraagt ook die krachten. Hij geeft ze ons telkens als op nieuw. Daarom heeft Hij, de onnavolgbare in het weldoen, aanspraak op onzen dank en is ons gemoed voor dat gevoel niet geheel ontoegankelijk, dan kan het niet anders of de band, die ons aan Hem verbindt, wordt door Zijne weldaden vaster gestrengeld. En ook daarin is genot — zoolang wij ons van God niet kunnen losmaken, valt het niet te loochenen.

Maar het dunkt ons evenmin aan twijfel onderhevig, dat de genoegens des gezelligen verkeers ons naauwer aan de menschen verbinden. Dat de dweeper zich verwijdere uit den kring zijner natuurgenooten, dat hij in de onafzienbare vlakten der woestijn of in de ondoordringbare duisternis des grijzen wouds zijne kluis stichte, hij zal het gevoel van betrekking tot zijn naaste in zich uitdooven. De geschiedenis van hen, die in het afgezonderde leven een hoogeren trap van heiligheid zochten, kan

het bewijzen. Laat daarentegen den mensch met zijn medemensch leven en genieten, plaatst hen aan denzelfden disch, legt denzelfden zang op hunne lippen, en gij zult menschen tot elkander brengen, menschen aan elkander verbinden. Indien ik niet vreesde beschouwd te zullen worden als een dier dwazen, die den vorigen tijd ten koste van den tegenwoordigen verheffen, dan zou ik mij op mijne ondervinding beroepen. In mijne kindsche jaren was, dunkt mij, het gezellige verkeer levendiger dan thans en, vergis ik mij niet, dan bestond er toen ook meer overeenstemming dan thans. En nu — zal ik het schetsen het genot, dat de vrucht is van de naauwe verbindtenis tusschen menschen en menschen? Veel smartelijks, veel grievends ontneemt zij aan deze aarde — veel aangenaams doet zij er plaats vinden. Zij opent bronnen van zaligheid, die alleen in den hemel milder en reiner vloeijen. Maar laat de dichter spreken:

Waar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen,
Dáár woont Hij zelf, dáár wordt Zijn heil verkregen
En 't leven tot in eeuwigheid!

Zoo is dan dat reeds het genot der gezondheid; doch het is noch het eenige noch het voornaamste. Voor den mensch, die een volgeling is van dien Heer, wiens leus het was : »mijn Vader werkt tot nu toe en ik werk ook," is er veel te doen. Eene taak, heilig in haren aard en veelomvattend, ik zou bijna zeggen, onbegrensd in haren omvang, is hem opgelegd. En zoo waar als het is, dat de kranke aan die taak arbeidt met lusteloosheid, die niet altijd te overwinnen, of met krachteloosheid, die niet altijd te versterken is, terwijl lust en kracht het deel des gezonden zijn, indien het hem althans ernst is Christen te wezen, zoo waar is het ook, dat hij, die haar niet verwaarloost, zich waar genot bereidt.

Daar is het huisgezin. Niet één lid van dien kleinen kring, hetzij hij vader of moeder, broeder of zuster, kind of dienstbare heete, die niet aan het welzijn van het geheel moet bevorderlijk

zijn, als het kleinste rad aan de gelijkmatige beweging van het gansche raderwerk. Laat mij nu slechts van de moeder spreken. Velen van haar, die dezen naam dragen, beschouwen zich als getrouw aan hare roeping ten aanzien van hare lievelingen, indien zij slechts zorgen, dat de teedere telgen van haren echt naar het uitwendige goed gevormd worden. Als zij hebben toegezien, dat de lokken van dien krullebol smaakvol om het hoofd slingeren, en het uitgezochte kleedje om de leden van dat meisje sluit, dat in blankheid aan de lelie en in frischheid aan de pas ontloken roos gelijkt; als zij hem en haar geleerd hebben die bewegingen des ligchaams, die in het wetboek der wellevendheid zijn opgenomen; als zij nog bovendien er zich op hebben toegelegd om die kleinen met bevalligheid zich te doen uitdrukken op hunne kinderlijke bijeenkomsten, dan meenen zij moeders van den echten stempel te zijn. Indien de zoodanigen door krankheid werden aangetast en zelfs indien zij tot langdurig sukkelen zich veroordeeld zagen — wat nood? de vreemde hand zou kunnen werken aan die taak en welligt gelukkiger dan de moeder zelve. Dat is een hard woord, ik gevoel het, maar het terughouden? — neen! zoolang er moeders zijn, blind en willens blind voor hare verhevene pligten, zoolang moet het gehoord worden en des noods snijden als een scherp zwaard. Iets anders is het wanneer de moeder haren schoonen eeretitel met eere wenscht te voeren. Dan heeft zij gezondheid noodig, zal zij kunnen doen hetgeen zij wenscht te verrigten. Haar kind moet mensch, moet Christen, moet burger des hemels worden. Haar heeft de Allerhoogste uitgekozen, verwaardigd om bij die ontwikkeling zijne leidsvrouw te wezen — eene Maria voor een ander kind van God. Verstand en hart hebben beiden hunne behoeften. Daarom is er te leeren, te waarschuwen, te vermanen, op te wekken, te dringen. En daarbij kan geen tijd verzuimd, geen enkel oogenblik verwaarloosd worden. Dan zou haar werk als dat des landmans zijn, die het zaad aan den schoot der aarde toevertrouwt, als reeds de nachtvorst spookt

over het land — dan zou, als voor hem, ook voor haar de oogst verloren gaan. Bij zulk eene taak eene kranke moeder, of in hare plaats eene vreemde, die geen moeder is? — nooit moest een kind de handen vouwen tot het gebed of op zijne lippen moest de bede zijn: »bewaar, o God! de gezondheid van haar, die mij opkweekt voor mijne bestemming!"

Gelukkig de gezonde bij deze taak! Een genot smaakt zij, dat groot is en rein — ik beroep mij op u, die eens niet gelukkig waart, indien niet de middag u riep tot den vrolijken disch en de avond tot den woeligen dans, en die nu, omgeven van het kroost, dat gij als getrouwe moeders wenscht te vormen, door geen vorstelijk maal, door geen vervoerend spel u laat bewegen om, al is het slechts voor kort, die kleinen aan zich zelven over te laten. Uwe speelgenooten van voorheen mogen uw gedrag raadselachtig noemen en met den glimlach des medelijdens op de lippen, de schouders ophalen, mij is het niet raadselachtig als haar, en ik geloof, dat gij een genot hebt leeren kennen, waarvoor haar gemoed nog ontoegankelijk is.

Daar is verder de gemeente. Al had het Evangelie geene voorschriften als dit: »een iegelijk, gelijk hij gave ontvangen heeft, (alzoo) bediene hij dezelve aan de anderen, als goede uitdeelers der menigerlei genade Gods!" toch zou het denkbeeld van gemeente, voor allen, die tot haar behooren, de verpligting in zich sluiten om te arbeiden aan het tijdelijke en aan het eeuwige welzijn van den medegeloovige in den Heer. Er is in dit opzigt in onze dagen een te veel en een te weinig. Aan het eerste maken zij zich schuldig, die in de gemeente zich wagen aan een werk, dat boven hunne krachten is — die met den gevormden leeraar »het woord prediken, aanhouden tijdig en ontijdig, wederleggen, bestraffen en vermanen," ofschoon zij het woord niet kennen, noch de gave der wederlegging, der bestraffing en der vermaning bezitten. Schuldig aan het laatste zijn de zoodanigen, die in de gemeente zich onttrekken aan een werk, waartoe de krachten hun niet ontbreken — die aan den

gevormden leeraar zoo uitsluitend de zorg voor de gemeente overlaten, dat zij ook daar met een vadsig nietsdoen zich vergenoegen, waar zij door hunne kennis, door hun invloed, door hun vermogen zijne pogingen behoorden te ondersteunen. Werken der liefde — de laatsten moesten niet traag in het benaarstigen wezen, de eersten daarin een waardig veld voor hun brandenden ijver zien. Er is plaats voor zulke werken — dat veld is breed. Ziethier ééne enkele aanwijzing!

Gindsche hut herbergt een huisgezin, dat wel niet buitengemeen talrijk, doch desniettemin behoeftig is. In het vertrek, dat het geheel uitmaakt, huisvesten man en vrouw met een drietal kinderen. Het huisraad bestaat uit eene lage tafel en twee, hoogstens drie, lage stoelen, benevens eene kleine ton, waarin het jongste kind zich tevreden stellen moet, zoo vaak de moeder eenig werk te verrigten heeft. Aan de regterzijde is de schoorsteen en daartegenover eene bedstede. Over het geheel ligt het stroodak somber op zijne bindten, omdat de rook het hout en het stroo deed verkleuren. Ware er altijd brood op dien disch en vuur aan dien haard! O, de bewoners zouden niet klagen, al zijn hunne leden ter naauwernood gedekt, al moeten zij in den avond, al wat des daags hen dekte, opeenstapelen om niet te verkleumen in hun slaap, en al moeten twee van hunne telgen de laatste uren van den kouden nacht slapende doorbrengen op hetzelfde bed, waarop hun broertje ligt, dat zoo even insliep in de armen des doods. Maar aan dat noodige ontbreekt het vaak, ofschoon nu en dan eene weldadige hand zich voor hen opent. De ongelukkigen leggen zich wel eens hongerig te bed en verrijzen wel eens zonder te weten of de dag, die aanvangt, in hun nood zal voorzien. Is het wonder dat het Christelijke geloof en het Christelijke leven er kwijnen; dat er klagten gehoord worden, die in den mond des Christens besterven moesten, en dat er iets bitters zich vertoont in de trekken van het gelaat, zoo vaak er van Christelijke liefde sprake is?

»Gij schildert," zegt gij. — Ja! maar getrouw naar het leven. Hetgeen ik zag, beschreef ik. »Dan zijn die menschen diep te beklagen," gaat gij voort. Meerbedeelden! zij zijn door den Doop, als gij, aan Christus toegewijd en behooren tot Zijne gemeente als gij. Uw beklag is niet genoeg. Helpen is pligt. Den weg hun openen om door arbeidzaamheid en vlijt in hunne behoeften te voorzien, om tot welvaart te geraken en zóó hunne harten meer toegankelijk maken voor den invloed van het Evangelie : zietdaar de taak, waartoe gij als leden der gemeente geroepen zijt. Maar zietdaar ook eene taak, die, wordt zij goed behartigd, genot verschaft. Van het bewijs ontslaat gij mij; want gij weet, dat het zoet is één van de minste broederen des Heeren ten zegen te zijn, zoet, al ware de ondank der beweldadigden bij den smaad der wereld uw loon. En behoef ik het wel in het breede aan te toonen, dat gij gezondheid noodig hebt om dat genot u niet te zien ontgaan? Ik zou het moeten, indien milde giften voldoende waren om zulke broeders en zusters in Christus op te beuren uit den staat van stoffelijke en geestelijke ellende, waarin zij verkeeren; ik behoef het niet, nu daartoe noodig is, dat gij den drempel hunner woningen overschrijdt, meer dan eens overschrijdt, opdat gij eerst hun vertrouweling wordt en daarna hun leidsman en hun helper wezen kunt.

Daar is eindelijk de maatschappij. Ook zij heeft hare eischen aan den Christen. Van hem vraagt zij hare ontwikkeling in den geest van Christus. Zijn wij niet blind voor de reuzenschreden, die zij in dit opzigt deed, wij mogen ook niet blind zijn voor de reuzenschreden, die zij nog te doen heeft. Vooral mag het ons niet ontgaan, dat zij in groot gevaar van achteruitgang verkeert in den tijd, dien wij beleven. Laat mij dit nader verklaren.

Als ik spreek van hetgeen der maatschappij, ten spijt van hare vorderingen, ontbreekt, dan denk ik er aan, hoe met geringe uitzondering het beginsel van regt zoo geheel haar beheerscht, dat het

Christelijke beginsel van liefde geene of slechts eene plaats op den achtergrond vindt. Onze wetgeving — hoevele diepdenkende mannen hebben niet al de vermogens van hun geest ingespannen om de juiste grenzen te bepalen, binnen welke ieder lid der maatschappij zich bewegen moet! Hoe fijn zijn hunne bepalingen, hoe scherp hunne onderscheidingen! Wildet gij hen hooren, die ze stellen tot het onderwerp van hunne naauwgezette overweging, gij zoudt moeten zeggen: »eene stemme Gods en niet eens menschen!" Maar hebt gij ooit de bladen geopend, waarop zij geschreven werden, met den wensch om te weten wat de liefde, die het hoogste regt is, van den naaste tegenover u en van u tegenover den naaste vordert, gij sluit ze onvoldaan; want de adem van den God der liefde ging er niet over. Zoolang die albezielende geest geen leven brengt in de doode letter, is de band, die de maatschappij tot maatschappij maakt, los, al beijveren zich de grootste staatsmannen om hem te bewaren en al worden zij geruggesteund, hier door het woord des welsprekenden, daar door het zwaard van tallooze legerbenden — spinrag, dat verbroken wordt, schoon geen hevige storm het schudde.

»Wachter! wat is er van den nacht?" Wie zal zeggen wat de Koning der koningen in Zijn ondoorgrondelijken raad besloten heeft? Wie zal bepalen of niet ook hier de hevigheid der ziekte tot genezing leiden moet? Naar den mensch gesproken, is de toekomst niet verblijdend. Er bestaat gevaar van achteruitgang. Het stoffelijke tracht zich te zetten op den troon, die Gode alleen toekomt. Zijne pogingen vinden bijval, toejuiching, ondersteuning. Men predikt de leer, dat het onkunde of dweepzucht verraadt, indien men weigert voor den afgod des tijds neder te knielen en hem te aanbidden. Indien zulke beginselen meer doordringen, dan wordt de maatschappij ondermijnd, en zullen vroeg of laat hare puinhoopen verkondigen, dat godverzaking niet straffeloos gepleegd wordt.

Wat zullen wij? Willen wij als Christenen handelen, dan

hebben wij tegen alle liefdeloosheid een strijd te voeren op leven en dood, en al wat door liefde geleid wordt, al wat de aankweeking van liefde beoogt, te bevorderen, moet het zijn ten koste van onzen tijd, van ons goed, van onze rust, van onze eer, van ons genoegen. Vaders, moeders, onderwijzers! die kinderen, die rondom u spelen, die knapen, die van uwe lippen lessen der wijsheid opvangen, in later leeftijd zullen zij het zijn, die het karakter der maatschappij bepalen. Plant in hunne jeugdige gemoederen gevoel voor het regt der liefde! Wie gij zijt, de hand aan de ploeg op den akker, dien uwe Christelijke belijdenis u te bearbeiden gaf; want gij zult, *zóó* ijverende, een genot smaken, zooals hij alleen smaken kan, die de bewustheid met zich omdraagt, dat hij den naam des miskenden, het goed van weduw en wees, de deugd des ongelukkigen beschermde, waar de wet, die in de maatschappij geldt, krachteloos voor zulk een edel werk terugdeinst — de bewustheid, dat hij uit het oog van den broeder of de zuster in den Heer zilte tranen wischte en aan de wanhoop in het hart van den medegeloovige eene plaats betwistte, toen de maatschappij met het koude: »wat gaat het mij aan?" hem ten prooi liet aan de smart, die het hart doet breken, wanneer men bukken moet voor de ijzeren vuist van het onregt, dat zich tot regt wist te verheffen. En dat genot zal het genot der gezondheid zijn; want de krachtsontwikkeling, die noodig is om een kwaad te overwinnen, *zóó* diep geworteld als dat, hetwelk wij aanduidden, is niet denkbaar bij hem, wiens geest in de kluisters van een lijdend ligchaam geslagen is.

Ten volle ben ik er van overtuigd, dat ik in de bovenstaande regelen de taak des Christens ten aanzien van het huisgezin, de gemeente en de maatschappij geenszins in haren ganschen omvang beschreven heb; maar ik geloof, dat ik genoeg in het midden bragt om de overtuiging te vestigen, dat het een waar genot is gezond te zijn, niet alleen of niet voornamelijk zelfs, omdat de gezondheid de genoegens van het gezellige verkeer,

ook in reineren zin voor ons toegankelijk maakt, maar vooral omdat zij ons in staat stelt tot het werk, dat de Christen in navolging van zijn Meester verrigten moet en dat zijn boezem vervult met een genot, *zóó* onvermengd, *zóó* eenig als alleen de Christen smaken kan. In breeder ontwikkeling mag ik nu ook niet treden; want er ligt mij nog iets op het hart. Indien toch de gezondheid zulk eene waarde heeft, dan is in den mond van hem, wien zij ten deel valt, de vraag niet onnatuurlijk : »wat betaamt mij, den gezonde?" noch ook deze : »wat moet ik doen om dat kostbare kleinood te bewaren?" Iets ter beantwoording van deze vragen zal hier niet ongepast kunnen heeten.

»Wat betaamt mij, den gezonde?"

> **Vergeet nooit één van Zijn weldadigheden :**
> **Vergeet ze niet; 't is God, die z' u bewees!**

Dat geldt ten aanzien der gezondheid niet het minst. Het is God, aan wien wij het verpligt zijn, wanneer de blos op de wangen zegt, dat geene ziekte tot hart of ader zich den weg baande. Waar is het ongetwijfeld, dat »alle goede gave en alle volmaakte gifte van boven is, van den Vader der lichten afkomende"; maar niet *ééne* gave welligt, waarbij men de hand des Heeren duidelijker bemerkt dan bij de gave der gezondheid. Hoe weinig is er noodig om hier het bezit door gemis te doen vervangen! Één onvoorzigtig oogenblik — en de gezonde, de krachtvolle man ligt op het ziekbed neder! Wat meer zegt, *éène* windvlaag, *één* zonnestraal, waarvoor de voorzigtigste onder de voorzigtigsten zich niet behoeden kan, en het is gedaan met onze gezondheid, hoe langdurig en vast zij moge geweest zijn. Alleen God, alleen Hij, die alles weet en alles vermag, kan haar beveiligen.

Niets, dat meer algemeen erkend wordt dan dit, dat de gezondheid eene gave Gods is, en tevens geene gave, die meer algemeen als een geschenk des Heeren vergeten wordt, dan deze. Men verlaat bij het kricken van den dageraad gezond de leger-

stede, waarop men uitrustte van de vermoeijenissen des daags, men vleit zich, als de nacht zijne vale vlerken over het aardrijk uitspreidt, in het mollige dons en men bedenkt het ter naauwernood, dat men dat voorregt zou moeten ontberen, indien niet de Albarmhartige ons daarbij bewaarde; men bedenkt het ter naauwernood, al stamelen de lippen eene dankzegging aan God. *Zóó* behoort het niet te zijn. De weldaad der gezondheid is te groot, eene bron, te rijk aan genot, dan dat zij onopgemerkt zou mogen blijven. Zij mag niet vergeten, zij moet erkend en gewaardeerd worden, erkend en gewaardeerd niet alleen als wij haar missen, maar ook als wij in haar bezit ons verheugen. En daarbij moet de dankbaarheid eene zaak des harten zijn, die als zoodanig zich doet kennen, ook wel in onze woorden, maar meest in onzen wandel. Ik denk bij het laatste aan een waardig gebruik, dat men maakt van deze gave Gods. Een waardig gebruik! Het verdient dien naam alleen dan, wanneer men de dagen der gezondheid wijdt aan de veelomvattende taak, waarop wij wezen. O, gezonden! laat het ons ernst zijn ons van dien pligt te kwijten, opdat niet het brandmerk der ondankbaarheid ons teekent bij God en bij de menschen!

Is de gezondheid eene gave Gods, er is ook niet aan te twijfelen, of Hij wil, dat wij het onze doen om gezond te zijn gelijk Hij om ons te voeden en te kleeden de krachten, die Hij ons schonk, aanwendt. Daarom is ook de vraag niet ongepast :

»Wat moet ik doen om dat kostbaar kleinood te bewaren?"

Het terrein, waarop de geneeskundige alleen zich bewegen kan, zal ik niet betreden, noch ook, zoo als men voorheen het uitdrukte, eene »Schatkamer der gezondheid" aan deze bladen toevertrouwen. Ik wensch alleen nog op het Evangelie als zulk eene schatkamer te wijzen, of, om mij duidelijker uit te drukken, uit het Evangelie het een en ander in gedachtenis te brengen, dat met Gods zegen eene bijdrage tot het behoud van onze gezondheid wezen kan.

Het Evangelie beveelt »matigheid" aan. Wij nemen dat woord hier in zijne gewone beteekenis, met het oog op het gebruik van spijze en drank. Hoe gedurig, hoe ernstig vermanen niet de gezanten van onzen Heer hunne medegeloovigen, dat zij zich zich wachten voor overdaad! »Niet in brasserijen en dronkenschappen" roept Paulus de gemeente te Rome toe. Den Corinthiërs en Galatiërs verzekert hij plegtig, dat de heerlijke erfenis van het Koningrijk der hemelen niet is weggelegd voor hen, die wandelen in dronkenschappen en brasserijen. En der gemeente te Filippi doet hij het hooren, dat zij »wier God is de buik" vijanden van Christus zijn en kinderen des verderfs. Dat was de geest van zijn grooten Zender en van hen, die met hem waren uitgezonden om te arbeiden in den wijngaard des Heeren. Toen de Heer met den vinger op de trotsche gebouwen des tempels heenwees naar de jaren, waarin zij tot een puinhoop zouden worden en daardoor aan Zijne jongeren de vraag ontlokte: »wanneer zullen deze dingen zijn?" toen drukte hij het hun zoo ernstig op het gemoed: »wacht u zelven, dat uwe harten niet te eeniger tijd bezwaard worden met brasserij en dronkenschap!" Niet te verwonderen, dat Petrus »wijnzuiperijen, brasserijen, drinkerijen" onchristelijk acht en beschouwt als overblijfselen van een heidensch leven.

Moge nu al het Evangelie zulke lessen niet doen hooren als middelen ter bewaring onzer gezondheid, zou het wel geheel vergeten hebben, dat zij daaraan bevorderlijk kunnen zijn? Dat Evangelie, dat ons ligchaam aanmerkt als een tempel des Heiligen Geestes? Wat er van zij, zeker is het, dat matigheid over onze gezondheid, als het ware, de wacht houdt en dat onmatigheid als eene vijandin, haar belaagt.

Er is een boek, dat wel in den bundel van de gewijde schriften des Christens geene plaats gevonden heeft, maar dat toch niet verdient den Christen onbekend te zijn — het Boek van Jezus, Sirach's zoon. Ten aanzien van matigheid en onmatigheid behelst het, onder meer, het volgende: »veel eten ver-

oorzaakt bezwaardheid en onverzadelijkheid leidt tot smartelijke kwalen. Velen hebben zich door onverzadelijkheid den dood veroorzaakt; maar die zich in acht neemt, verlengt zijn leven."

Dit is waar, ik spreek bij ervaring. Vergezelt mij in uwe verbeelding naar een kranke, dien ik bezoeken moet. Wij gaan hier langs een akker, waarop, zooals gij ziet, een vader en eene moeder met eenigen van hunne kinderen arbeiden. Let eens op hoe gezond zij er allen uitzien. Zaagt gij wel ooit wangen als dezen en eene kleur als de hunne? O, als gij getuigen waart van den karigen maaltijd, waarmede zich het talrijke gezin vergenoegen moet, dan zoudt gij volkomen overtuigd zijn, dat het matige gebruik van voedsel gezond doet wezen. Maar daar staan wij reeds voor het huis, waarin zich onze zieke bevindt. Reeds lang gevoelde hij zich aangetast. Een onaangenaam gevoel in de keel, een drooge kuch, door hemzelven ligt geacht, schenen mij de voorboden van iets ergers; want ik wist, dat een onmatig leven voorafging. Mijne vrees is door de uitkomst niet gelogenstraft. Eene akelige krankheid heeft hem nu op het leger geworpen. Ja, akelig! Treedt slechts binnen. Ziet hoe men hem de handen moet vasthouden, zoo beeft hij! Hoort hoe duizenderlei schrikgestalten voor zijne verwarde verbeelding oprijzen! En daarbij die herhaalde en krachtelooze pogingen om te verdrijven wat hem ontrust! Nog weinige uren en hij zal gestorven zijn, en zijn naam genoemd worden bij de namen van zoovelen, die als bewijzen gelden, dat onmatigheid en gezondheid onvereenigbaar zijn.

Het Evangelie beveelt ook »arbeidzaamheid" aan. Hij, wiens leven al wat den Christen betaamt, zamenvat: Jezus Christus was de arbeidzame. Geene grootspraak was het, toen Hij verklaarde: »mijn Vader werkt tot nu toe en ik werk (ook)," toen Hij aan het einde Zijner aardsche loopbaan voor God betuigde: »ik heb voleindigd het werk, dat Gij mij gegeven hebt om te doen," toen Hij op Golgotha uitriep: »het is volbragt!" Geene grootspraak was het — getuigen de dagen, getuigen de nachten,

die Hij leerende en vermanende, helpende en troostende doorbragt!

Voor Zijne volgelingen is het pligt Zijne voetstappen te drukken. Dat gevoelden Zijne gezanten. Daarom vermaande Paulus zijne medegeloovigen om »te werken met hunne eigen handen;" daarom beval hij »dat zoo iemand niet werken wilde, hij ook niet ate"; daarom sloeg hij te Athene de hand aan het werk en arbeidde daar en overal in de dingen des aardschen of in die des hoogeren levens met eene vlijt en volharding, die hem vergunden tegenover zijne tegenstanders te gewagen van een arbeid, overvloediger dan den hunnen.

Beveelt het Evangelie arbeidzaamheid, opdat geen talent in de aarde verborgen worde en niet eenmaal het gehoord worde: »werpt den onnutten dienstknecht uit in de buitenste duisternis!" het beveelt eene inspanning van krachten en vermogens aan, die ons gezond doet zijn.

Meent gij, dat ledigheid daartoe leidt, omdat zij ons onze krachten doet sparen en gierig zijn op onze vermogens? Nog zie ik hem, den tachtigjarige, van wien als van Mozes gezegd kon worden: »zijne kracht is niet vergaan." Gelijk hij helder was van hoofd en edel van gemoed, zoo was hij naar het ligchaam gezond en krachtvol. O! hoe menigen jongere van jaren beschaamde hij, wanneer het er op aan kwam om, eer het morgenrood zich vertoonde, de slaapplaats te verlaten, of wel den verren togt te ondernemen. En toch had hij vele teleurstellingen ondervonden, vele verdrietelijkheden ondergaan, meer dan één teug uit den lijdensbeker gedronken! Maar arbeidzaam was hij geweest van zijne jeugd af tot in hoogen ouderdom. De akkers over en de weiden door, van den eersten werkdag der week tot aan den laatsten, van den vroegen morgen tot aan den laten avond, dat was zijn lust geweest. Hij is gestorven, indien het sterven heeten mag, wanneer de mensch, zonder krank te zijn, tot dat hoogere leven, waarvoor hij bestemd is, overgaat; hij is gestorven als een toonbeeld te meer

van hetgeen arbeidzaamheid vermag om den mensch in gezondheid zijne dagen te doen slijten.

Maar ik zie hem ook nog, den man, die in het best van zijn leven aan een sukkelenden grijsaard geleek. Eigen schuld had hem in dien beklagenswaardigen toestand gebragt. Sluimeren en slapen en nederliggen met zaamgevouwen armen, scheen de taak van zijn leven. Hoog aan den hemel stond de vorstin des daags, als hij zich aan de mollige sprei ontrukte, en hem vond zij nooit wakker, als zij, het blonde hoofd verbergende in den schoot van het westermeer, aan de aarde, die zij door hare aanvalligheid verblijdde, haar afscheid toeriep. Dan sliep hij, maar den slaap des tragen, den slaap des luiaards. Geene spier had zich gespannen, geene hand zich uitgestrekt. Zijne gezondheid week en het was eene weldaad voor hem, toen de dood een einde aan zijn leven maakte — een leven, dat hem tot last was geworden en dat het luide predikte: geene gezondheid zonder arbeidzaamheid.

Het Evangelie beveelt »vergenoegdheid" aan. Een dichter uit den ouden tijd schreef:

> Laet di genoegen dat di hevet,
> Ist luttel of veel daer du bi levet,
> So wie dat sine genoeget wel,
> Hi is rike end niemant el.

Zoo waar als het is, dat de tevreden mensch rijk genaamd mag worden, zoo waar is het ook, dat vergenoegdheid des menschen gezondheid bevordert. Ik sprak zoo even van dien tachtigjarigen — nog herinner ik mij hoe welgemoed hij was onder elk levenslot. Als de wolken zich zamenpakten en aanhoudende regenvlagen de hoop op een ruimen oogst schenen te zullen vernietigen; als de dood lievelingen hem ontnam; ja! dan had hij wel oogenblikken, waarin de kommer in zijn harte, en de traan in zijne oogen sloop; maar altijd rigtte hij spoedig het hoofd omhoog, en van zijne lippen vloeiden woorden van

blijmoedige onderwerping aan Gods beschikkingen; woorden, die de uitdrukking waren van eene tevreden ziel. Hij zou het Paulus hebben kunnen nazeggen : »ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben."

Hoevelen daarentegen, die daar henen gaan, bijna bezwijkende onder hun lot, omdat zij de prooi zijn van de doodelijke kwaal, die onvergenoegdheid heet. Hun gelaat zou niet die akelige bleekheid, maar den levendigen blos — hun oog niet dat sombere uitzigt, maar den helderen glans vertoonen, indien de taal des Apostels de uitdrukking ware van hun gemoedsbestaan.

Dien geest tracht het Evangelie aan te kweeken, niet alleen als het vermaant : »als wij voedsel en deksel hebben, wij zullen daarmede vergenoegd zijn," maar ook als het ons God schetst als den wijzen en liefdevollen lotbeschikker — als het ons wijst op Jezus Christus, die zelfs met den wrangen lijdensbeker op de hand, de taal des blijmoedigen deed hooren : »den drinkbeker, dien mij de Vader gaf, zou ik dien niet drinken?" — als het ons spreekt van eene eeuwige bestemming, waarvoor wij gevormd worden door blijdschap en door smarte, door lijden en genieten, door veel en door weinig.

Indien ik wilde voortgaan zooals ik aanving, dan zou ik nog veel aan het gezegde kunnen toevoegen; ik zou, om van meer te zwijgen, kuischheid, reinheid, zelfbeheersching kunnen noemen onder de vele middelen ter bewaring van onze gezondheid, en kunnen aantoonen, dat het Evangelie, al zij het dan om andere redenen, de ontwikkeling van die trekken eens christelijken karakters aanraadt en beveelt. Maar laat mij liever voor het nadenken mijner lezers iets overlaten. Nog dit als ten afscheid : »Indien wij deze dingen weten, wèl ons indien wij ze doen!" en »De godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomenden levens."

Deil. B. C. H. RÖMER.

IN HET GEDENKBOEK EENER CHRISTELIJKE VRIENDIN.

Aan Zijn hand brengt de Heer vaak de vrienden tot één,
En zij wandlen te saam' met de blijdschap in 't oog;
Tot — te spoedig! — de morgen der scheiding verscheen,
En de Hoop hen verwijst naar het weêrzien omhoog!

Eer dat uur ons zal slaan, reike uw vriendlijke hand,
Lieve en goede Vriendin! mij het sneeuwwitte blad,
En het worde u gewijd tot een broederlijk pand
Van een hart, dat u zegnend geleidt op uw pad!

Op den weg dien wij gaan in dit dal van den dood,
Bracht de waereld geen heil, dat niet vroeg ons begaf:
Al de lof en de glans en 't genot, dat zij bood,
Ach! wat zijn ze dan bloesems, geplukt voor het graf?

Maar gij ook hebt gehoord van een blijvende kroon,
Van een eeuwige vreugd, van een heilige rust,
En gij ook hebt Hem lief, Gods verheerlijkten Zoon,
Die de stormen der ziele zoo zaligend sust!

Bouw op Hem! Zoek Zijn vrede in uw hart, in uw huis!
Een Maria vol liefde, als die andre weleer,
Die geloovig aanbad aan den voet van het kruis,
En bij 't graf Hem hervond, den verrijzenden Heer!

Zie uw strijd, uw gebrek, al uw zwakheid voorbij,
Om te staren op Hem, die bemoedigend roept,
Die de teederste lammren het dichtst aan Zijn zij',
De vermoeidsten het eerst aan Zijn bruiloftsdisch groept!

Leef voor Hem, meer en meer! Daartoe blinke u Gods licht,
En beziele u Gods geest, tot — het Vaderhuis wenkt,
Tot de dag der bekrooning ons straalt in 't gezicht,
En ons samen de vreugde des wederziens schenkt!

Middelburg. J. J. L. TEN KATE.

GEDACHTEN VAN FRANS THEREMIN.

1. Men zal ontwaren, wanneer men zich het verledene herinnert, dat men minder moeite heeft, zich de blijde dan de droevige tijden te binnen te brengen. Ook dit feit, hoe gering het schijnen moge, beschouw ik gaarne als een onderpand, dat wij tot eene eeuwige vreugde bestemd zijn.

2. »Alle goede vrienden moesten op elkander kunnen wachten, om te zamen te sterven," zegt Fénelon. Dit geschiedt niet, maar toch wachten de eenen de anderen op in den hemel, om met hen eeuwig zamen te leven.

3. Thands gevoelen wij ons slechts hier op aarde te huis, en de hemel schijnt ons zoo ver en zoo vreemd. O wij armen! Waren wij maar eens een enkel oogenblik in den hemel, wij zouden ons op eens, als in ons waarachtig vaderland, te huis gevoelen, en de aarde zou ons niets anders toeschijnen dan een naakte woestijn der ballingschap.

4. Het is zeer wel mogelijk, dat onze aardsche hartstogten

door groote smarten, die wij ondergingen, en die de lagere driften een tijd lang schenen gedood te hebben, juist des te heviger opvlammen, om straks des te schrikkelijker te woeden. Niets verandert den mensch, geen vreugde, geen smart, geen geluk, geen ongeluk : niets dan Uwe genade, o God!

5. Geene liefde is zoo innig, zoo trouw, zoo duurzaam, als de liefde van ouders tot hunne kinderen. Hoe spoedig is niet een broeder, een echtgenoot, een vader of moeder vergeten; maar de wond, door den dood eens kinds geslagen, zal eerst laat, misschien nooit geheel, zich sluiten. Welk graf is het, dat elken zomer met versche bloemen wordt versierd? Het is 't graf van een kind. Aanschouw daarnaast het graf eener gade, die in den bloei des levens den troosteloozen man ontrukt werd! Weinige lenten slechts zijn sedert voorbijgegaan. De man is hertrouwd; het graf — vergeten!

Maar hoe komt het dan toch, dat de ouderliefde deze bijzondere kracht heeft? Waarom is zij, bij voorbeeld, sterker dan de kinderliefde? Omdat een stroom met kracht van boven naar beneden stort, maar zich niet van beneden naar boven kan heffen. Wij willen liever zeggen : omdat onder alle gedaanten, welke de liefde op aarde aanneemt, die van de ouders tot hunne kinderen de meeste overeenkomst heeft met de liefde Gods tot de menschen. Daarom moet zij de sterkste zijn!

6. Als vele menschen geene kinderen hadden, zouden zij sterven zonder geweten te hebben wat liefde is.

7. Een geloovige kranke ontving het Heilige Avondmaal. Spoedig daarop geraakte hij in een bewusteloozen toestand, die verscheidene weken duurde. Toen hij daaruit, kort voor zijn dood, weder tot zichzelven kwam, was het Avondmaal, dat hij genoten had, juist het eerste waaraan hij dacht, en het eenige tevens, dat hij zich uit zijn vorig leven herinneren kon. Er moeten dus vatbaarheden en krachten, die minder dan de overigen van het ligchaam en zijne toestanden afhangen, daardoor bewogen en bezig gehouden zijn geworden.

8. De Christen moest eigenlijk hier op aarde altijd in de stemming blijven, waarin de reiziger verkeert, die nog in de kamer der herberg vertoeft, nadat hij zijne rekening reeds betaald heeft, en alleen wacht op het oogenblik, dat de wagen weg zal rijden.

9. Al degenen die zoovele bezwaren hebben in te brengen tegen de waarheid van Jezus' geschiedenis en leer, moesten de behoefte aan een Verlosser maar eens voor een oogenblik gevoelen, dan zouden zij terstond niets vuriger wenschen dan hunne eigene bedenkingen te wederleggen, en dat zou hun alsdan bijzonder gemakkelijk vallen.

10. Het geloof zonder liefde heeft brandstapels opgerigt. Daarop heeft men eene menschenliefde zonder geloof gepredikt, en deze heeft, in de fransche revolutie bij voorbeeld, stroomen van menschenbloed vergoten. Hoe zal men voor zulke gruwelen bewaard blijven? Men moet het tot een kenmerk des geloofs maken, dat het door de liefde werkzaam zij, en tot een kenmerk der liefde, dat zij voortvloeit uit het geloof.

11. Wij zeggen: »Geef ons heden ons dagelijksch brood," omdat wij voornemens zijn alle dagen daarom te bidden. Wanneer wij zeiden: »Geef het ons morgen, overmorgen en al de dagen onzes levens," dan zou het luiden, als wilden wij er ons ééns voor altijd afmaken, en als baden wij heden, om ons gansche leven niet meer te bidden.

12. Wanneer de mensch, die geboren wordt, reeds bidden kon, hoe vurig zou hij niet, bij den aanblik van het lange leven, dat met al zijn bezwaren vóór hem ligt, tot U smeeken, o Heer! En de stervende, wanneer hij met bewustheid sterft en ooit gebeden heeft, hoe moet hij niet bidden, wanneer hij scheidt van een leven, dat zoo vol was van zonden! De dag is een leven in 't klein, en op elken dag kan juist datgene, wat in 't leven het belangrijkst en beslissendst is, gebeuren; dit verkleinde leven, wij beginnen, wij besluiten het met bewustheid; wij kunnen bidden; en zouden wij dan niet bidden des morgens en des

avonds? Zouden wij des morgens, wanneer wij bedenken wat de dag ons brengen kan, en hoe wij ons daarbij gedragen moeten, niet bidden: »leid ons niet in verzoeking!" en des avonds, wanneer wij bedenken wat de dag ons gebragt heeft en hoe wij ons daarbij gedragen hebben, niet uitroepen: »vergeef ons onze schulden; en verlos ons van den booze?"

13. Het is zeer gevaarlijk te verschrikken, vooral voor eene verzoeking. Want wanneer men voor haar verschrikt, gelooft men dat men voor haar zou kunnen bezwijken, en wanneer men dat gelooft, is men reeds bezig voor haar te bukken. Het beste zou wel zijn, haar te verachten, want dan zou men haar ook ontvlugten. Immers al wat verschrikt, heeft zekere aantrekkingskracht; maar men ontwijkt wat men veracht.

14. Er is eene valsche schaamte, die zoowel in wereldsche als in geestelijke dingen veel onheil sticht. De rijke, die tot armoede is geraakt, schaamt zich dat te bekennen en komt zoo doende tot den bedelstaf, omdat hij het weinige, dat hij overhield, aan nutteloozen pronk verkwist. Nog grooter overwinning op zich zelven kost het, te bekennen, dat men in zijne huisselijke of maatschappelijke betrekking, dat men inwendig zich ongelukkig gevoelt. Elk ongeluk buigt neder; een ongeluk van dezen aard het allerdiepst; de mensch komt even moeijelijk tot de bekentenis, dat hij ongelukkig, als tot die, dat hij een zondaar is. Zoo kankert dan de wond in het verborgene voort, tot zij de edelste geestelijke levensorganen heeft aangetast. Een woord, te regten tijd gesproken, had veel ongeluks kunnen voorkomen of afwenden. Het beste zou geweest zijn, dit woord tot God gesproken te hebben, maar men deed het niet, omdat met deze bekentenis vele andere dingen zamenhingen. Had men zich dan ten minste tot een vriend gewend! Ja, had men moed gevat en tot diegenen, door wien men zich ongelukkig gevoelt, gezegd: »gij maakt mij ongelukkig!" Deze zou waarschijnlijk hetzelfde geantwoord hebben, en zoo zouden misschien beide tot de heilzame belijdenis hunner wederzijdsche ellende zijn gekomen.

Zulk eene verklaring echter moet niet het gevolg van booze gramschap, maar een werk der liefde zijn, en men moet zich biddend daartoe voorbereiden.

15. Ach, dat hart, dat hart! dat arme, dat ongelukkige, dat zondige, bedorven hart; met zijn wenschen en zijn driften; met zijn diepe zwaarmoedigheid en hooggevoelende trotschheid, die geene grenzen kent! Voor al deze krankheden is een hemelsch geneesmiddel noodig, en waar anders zou dit te vinden zijn, dan bij U, o Heer?

16. Dat de jaren, die in onze jeugd zoo lang schijnen, op meer gevorderden leeftijd schijnen in te korten en voorbij te vliegen, is juist gelijk het behoort; want hoe ouder wij worden, des te digter naderen wij ook de eeuwigheid, waar duizend jaren zijn zullen als *één* dag.

17. Er is veel noodig eer het zoover komt, dat de beproeving, gelijk Fénelon zegt, ophoudt een vreemdeling te zijn en een welbekende huisgenoot wordt, aan wiens binnentreden men zoo gewend is, dat men niet eens meer opstaat om hem te ontvangen. Er is veel noodig, eer het zoover komt; maar het kan zoover toch komen.

18. Het is eene waarheid, die men wel behartigen mag, dat het bij het bidden meer aankomt op het gevoel van Gods tegenwoordigheid, dan op hetgeen men God zegt of van God vraagt. Het moet daarom meer ons verlangen zijn, God te ontvangen, dan iets van God te ontvangen. Zulk gevoel van Gods tegenwoordigheid is het wezen des gebeds; daarom juist kon de Heer gebieden : »altijd te bidden."

N A Ï N.

Het geschiedde dat Hij ging naar eene stad genaamd Naïn. Luk. VII : 11.

De vlakte van Esdrelon is eene der schoonste en merkwaardigste streken van Palestina. De beek Kison doorstroomde haar, en bevorderde de vruchtbaarheid der heerlijke beemden, met gras, koorn, wijngaarden en allerlei geboomte bedekt. Zij doorsneedt van het Westen naar het Oosten, van den Karmel aan de Middellandsche zee tot aan den Jordaan, geheel Galilea, strekte zich zuidelijk tot aan het gebergte van Efraïm uit, en werd ten Noorden door den Thabor en den kleinen Hermon begrensd. — Aan de helling van den laatstgenoemden berg, twee uren van Nazareth, eene dagreize van Kapernaüm verwijderd, was eertijds het stadje Naïn gelegen. Heden ten dage is het een dorp, door roofzuchtige Arabieren bewoond, en daarom slechts zeldzaam door reizigers bezocht. Nog vindt men er de bouwvallen eener kapel in de IVde eeuw door Helena, de moeder van Konstantijn den Groote daar gebouwd en aan de gedachtenis der opwekking van den jongeling, in het Evangelie van Lucas verhaald, toegewijd. — In de geschiedenis van het Oude Testament nergens vermeld, heeft dat stedeke door die gebeurtenis bekendheid verkregen, en waar wij aan Naïn denken, mogen wij, wat dáár is voorgevallen, niet vergeten. De Heiland die leerende en goeddoende het land doorging, had zich vooral Galileä tot het tooneel Zijner werkzaamheid verkozen, en Kapernaüm tot Zijne woonplaats. — Van daar ging Hij eens uit, om het Evangelie van Zijn Koningrijk in de omstreken te verkondigen. Gelijk doorgaands vergezelde

Hem eene groote schare, die bij het doortrekken van dorpen en vlekken, overal waar Hij zich neêrzette om te leeren of kranken genas, aanhoudend aangroeide. Zoo naderde men Naïn, en zag er eene lijkstatie ter poort uitkomen. Wel werden somtijds beroemde mannen binnen de steden ter aarde besteld, gelijk Samuël, die in zijn huis, en Manasse die in zijn hof begraven werd (1): maar doorgaands vond men in het Oosten de begraafplaatsen buiten de poort. Verbeeldt u eene opene baar, waarop het lijk, niet in eene kist, maar in linnen gewikkeld, wordt grafwaarts gedragen. Op die baar ligt het stoffelijk overschot van een jongeling, den eenigen zoon eener weduwe. Neen! hier zijn geene klaagsters noodig om misbaar te maken, de gansche stad deelt in de rouw der diep bedroefde moeder.

Hoe kon het anders, of het zien van dat alles moest een diepen indruk maken, vooral op Hem die in de wereld gekomen was om menschen gelukkig te maken, vermoeiden en beladenen tot zich riep. Hij kent de omstandigheden en behoeften der moeder, en wetende wat Hij doen zou, nadert Hij haar en spreekt: »ween niet!"

Hoe goed is het ons een Heer te hebben, die gisteren en heden dezelfde is, en in alle eeuwigheid," die in den hemel verheven, ons een medelijdend hoogepriester is, en in al onze droefenissen en zwakheden ons te hulp komt!

Neen! 't was Hem niet genoeg, slechts met woorden te troosten en te zeggen: »uw zoon is niet gestorven, hij slaapt," of: »hij is niet dood, maar hij leeft au Gode," of ook: »slechts voor een wijle tijds mist gij hem, en gij zult hem wedervinden;" met daden wilde Hij bijstand bieden. Drong ontferming Hem daartoe, er was daarbij nog iets anders, wat er Hem toe bewoog. Hij vorderde vóór alle dingen dat men in Hem gelooven zou, want zonder dat hebben wij aan Hem niets, dat is het noodzakelijke

(1) 1 Sam. XXV : 1; 1 Kon. XXI : 18; verg. 1 Kon. II : 34; Jes. XIV : 18.

middel om door Hem verlicht, geheiligd, vertroost en gezaligd te worden. »Wie in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven." Maar Hij vorderde niet slechts dat men in Hem gelooven zou, Hij werkte ook het geloof in de zielen. Dat deed Hij door den indruk van Zijn geheele leven, door de goddelijkheid zijner leer, die weêrklank vond in het binnenste van iederen, niet geheel ongoddelijken mensch, door de kennis van het verborgene die Hij aan den dag legde, en almede door de openbaring Zijner heerlijkheid in talrijke wonderen. Welken indruk die wonderen maakten, ziet gij onder anderen in Nicodemus waar hij zeide: »Rabbi! wij weten dat gij zijt een leeraar van God gekomen, want niemand kan deze teekenen doen die Gij doet, zoo God met hem niet is" (1). Opdat men in Hem gelooven zou, deed Hij ook nu wat Zijn hart Hem ingaf. In de volle bewustheid der goddelijke kracht die in Hem was, en volkomen verzekerd van de uitkomst, trad Hij toe en sloeg de hand aan de baar en sprak, toen de dragers haar hadden neêrgezet: »Jongeling, ik zegge u, sta op!" En ziet! het leven keerde in het ontzielde ligchaam weder, het bloed stroomde weder door de aderen, de doode zat overeinde en begon te spreken, en »Hij gaf hem aan zijne moeder."

Wie beschrijft ons de vreugde der moeder, en den indruk dien dit voorval op allen gemaakt heeft? Hier restte geen twijfel aan de wonderkracht van den verhevenen Godsgezant wiens magtwoord genoeg was om een doode op te wekken. Vreeze, ontroering en eerbied, beving allen, en zij verheerlijkten God, zeggende: »een groot profeet is onder ons opgestaan en God heeft zijn volk bezocht!" En dit gerucht ging van Hem uit in geheel Judeä, en in al het omliggende land. Hij, die zulke wonderen deed, mogt wel geloof eischen, en heeft het gevonden bij allen die de waarheid lief hadden.

Moge Hij het vinden ook bij ons, dan zal ons geloof in Hem

(1) Joh. III : 2.

»die het leven is," ons met hoop op de toekomst aan gene zijde des grafs vervullen, en ons troosten bij de graven onzer ontslapenen en bij het tegengaan van ons einde. Hier toch zien wij dat wij niet dood zijn, wanneer wij sterven. De donkere bewustheid daarvan is ons ingeschapen en behoort tot ons wezen. Zij bezielde reeds de ouden. Zij deed den Heiland naar waarheid van het dochterke van Jaïrus zeggen: »het kind is niet gestorven maar het slaapt" (1), en nadat Lazarus gestorven was: »onze vriend slaapt, maar ik ga henen om hem uit den slaap op te wekken (2)." Ook wanneer wij sterven, wordt het levensbeginsel dat in ons is, niet vernietigd, en gelijk de Heer den jongeling opwekte voor dit leven, zoo zal Hij ons na ons sterven opwekken voor het volgende. Wèl ons, die door het geloof in Hem hier zullen zijn voorbereid, om ons leven in den hemel voort te zetten!

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

DE JACOBSBRON BIJ SICHAR.

Het nevensgaand tafereel verplaatst ons in het landschap Samarië, in het midden van Palaestina, tusschen Galileä en Judeä, den Jordaan en de vlakte die tot aan de Middellandsche zee zich uitstrekt, gelegen.

(1) Mark. V: 39.
(2) Joh. XI: 11.

In dat landschap ligt de schoone vallei, door penseel en stift ons ter beschouwing gegeven. Gij ziet daar twee bergen uit de vlakte verrijzen, de eene ten noorden, heet Ebal, de andere ten zuiden, Gerizim en tusschen die bergen vindt gij de Jacobsbron. Zij ligt meer dan een half uur van Nablus, vroeger Flavia Neäpolis, in de dagen van 's Heilands omwandeling op aarde Sichar, en oudtijds Sichem genoemd. In vroegeren tijd schijnt zij nader bij de bron gelegen te zijn geweest, en later op verderen afstand te zijn herbouwd geworden.

Gij bemerkt dat wij ons in een oord bevinden die wel waardig is aandachtig gadegeslagen te worden. Daar vestigde zich Abraham toen hij op Gods bevel, zijn vaderland verlaten had en in Kanaän gekomen was, bij het eikenbosch More (1). Daar legerde zich Jacob toen hij van zijne vlugt voor Esau, naar Padan-Aram, in het beloofde land was teruggekeerd (2). Daar stond de terpentijnboom, waaronder hij de steraphim en de amuletten begroef, welke zijne tot afgoderij en bijgeloof overhellende vrouwen uit haar land hadden medegebragt (3). Daar kocht de aartsvader van de zonen Hemor's een stuk lands, 't welk hij naderhand zijn zoon Josef ten erve gaf (4). Daar betreurde hij de ligtzinnigheid zijner dochter Dina, en de wreedheid zijner zonen Simeon en Levi, die de inwoners der stad doodden (5). Daar weidden Jacobs zonen hunne kudden en vond Josef hen, toen zij hem aan Ismaëlitische kooplieden verkochten (6). Daar hebben de Israëliten, nadat zij uit Egypte naar Kanaän waren teruggekeerd, zijn stoffelijk overschot begraven (7). Daar aanschouwt men de kruinen der beide reeds genoemde bergen, Ebal

(1) Gen. XII : 6.
(2) Gen. XXIII : 8.
(3) Gen. XXV : 4.
(4) Gen. XXXIII : 19.
(5) Gen. XXXIV.
(6) Gen. XXXIX.
(7) Jos. XXIV : 32.

en Gerizim, bij welke Josua, na de inneming van Kanaän, eene plegtige volksvergadering heeft bijeengeroepen. Op een' altaar, dien men daar stichtte, werden brandoffers en dankoffers geofferd, en gedenkzuilen opgerigt op welke de wet gegriffeld was. Zes stammen van Israël werden geplaatst aan de zijde van Ebal, en de zes overigen aan den kant van Gerizim. Te midden der vallei die daar slechts zes honderd voeten breed is, stond de ark des verbonds, en voor haar, als in Jehova's tegenwoordigheid lazen de Levieten den volke met luider stem de vervloekingen voor, vooral op de heimelijke overtreding der wet gedreigd, en al het volk zeide: Amen! Daarna begaven zich de Levieten voor het ééne deel naar de vruchtbare kruinen van Gerizim en vermeldden de zegeningen aan de betrachting van Jehovah's geboden onafscheidelijk verbonden, en voor de andere helft op de kale, onvruchtbare toppen van Ebal, en verkondigden daar, wat onheilen op de ongehoorzaamheid aan de voorgelezen wetten volgen zouden (1). Mogt de indruk dien deze heilige plegtigheid gemaakt heeft duurzaam geweest zijn, dan zou Israël ondervonden hebben dat er in het houden van Gods geboden een groote loon is, maar al spoedig werd het verbond geschonden, en de gevolgen daarvan bleven niet achter; reeds in de dagen der Rigteren werd Sichem door Abimelech ten grond toe verwoest. Later verrees de stad uit hare puinhopen en werd door Jerobeäm, hoewel slechts voor een korten tijd, tot hoofdstad van het rijk der tien stammen verheven (2). Na de sloping van dat rijk door Salmanasser werd dezelfde stad, waar oudtijds het plegtigste verbond tusschen Jehovah en zijn volk was gesloten, de zetel van de eerst geheel afgodische en later meer gezuiverde Godsvereering der Samaritanen. Sedert meer dan tweeduizend jaren is Gerizim hun heilige berg. Oor-

(1) Jos. VIII : 30—35; verg. Deut. XXVII : 15—26 en XXVIII : 1—14.

(2) 1 Kon. XII : 25.

spronkelijk waren zij heidensche kolonisten, door Salmanasser, na de wegvoering der Israëliten, in de ontvolkte landstreek geplant. De overlast dien zij toen daar van wild gedierte leden, merkten zij aan als eene straf van den God des lands, en verzochten den Assyrischen koning om een Israëlitischen priester, van wien zij leeren mogten hoe zij Jehovah dienen moesten, en »alzoo dienden deze volken den Heere en hunne gesnedene beelden" (1). Nadat zij er honderd vier en dertig jaren waren gevestigd geweest, zijn de inwoners van Juda naar Babel weggevoerd, en toen dezen na eene zeventigjarige ballingschap, in hun land waren teruggekeerd, verlangden de Samaritanen met hen een gemeenschappelijk heiligdom op Sion te bouwen, maar de Joden weigerden hun dit verzoek. Dit vermeerderde de afscheiding, veroorzaakte een duurzamen volkshaat en gaf hun de aanleiding tot het stichten van een tempel op den berg Gerizim, waartoe Alexander de Groote, drie honderd en dertig jaren vóór de geboorte van Christus, hun de vrijheid verleende, en al is die tempel, honderd negen en twintig jaren vóór onze tijdrekening, door Johannes Hyrcanus verwoest geworden, toch bleef Gerizim hun eene heilige berg. Op dien berg wijzende, sprak de Samaritaansche vrouw tot den Heiland daar aan de Jacobsbron gezeten: »onze vaders hebben op dezen berg aangebeden en gij (Joden) zegt: »dat te Jeruzalem de plaats is, waar men aanbidden moet," en Hij antwoordde haar: »vrouwe! geloof mij, de ure komt, wanneer gijl. noch op dezen berg, noch te Jeruzalem den Vader zult aanbidden: gijl. aanbidt dat gij niet weet, wij aanbidden dat wij weten, want de zaligheid is uit de Joden; maar de ure komt en is nu, wanneer de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid, want de Vader zoekt ook alzulken, die (Hem) alzoo aanbidden. God is een Geest, en die Hem aanbidden, moeten (Hem) aanbidden in geest en waarheid."

(1) 2 Kon. XVII : 24—41.

Ook openbaarde de Heiland haar dat Hij de Messias was. Toen mogt de vrouw stadwaarts ijlen en tot hare volksgenooten zeggen: »komt en ziet een' mensch, die mij gezegd heeft alles wat ik gedaan heb! Is deze niet de Christus?" Twee dagen lang mogt de Heiland te Sichar toeven, velen daar mogten gelooven, en tot de vrouwe zeggen: »wij gelooven niet meer om uws zeggens wille, want wij zelven hebben (Hem) gehoord, en weten dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der wereld." Het woord des Heilands, toen zij kwamen toevloeijen: »ziet! ik zegge u, heft uwe oogen op, en aanschouwt de landen, want zij zijn alreede wit om te oogsten!" mogt toen, mogt later, toen Philippus »in de stad van Samaria afkwam, en hun Christus predikte" (1), bevestigd worden, en velen mogten tot het geloof bewogen worden (2): desniettegenstaande bleef de Godsvereering der Samaritanen stand houden. Nog heden ten dage wonen te midden van zeven duizend Joden en Mohammedanen honderd vijftig Samaritaansche huisgezinnen te Nablus. Nog altijd hebben zij voor den berg Gerizim een bijgeloovigen eerbied, en keeren, wanneer zij bidden, het aangezigt er henen. Op die vier hooge vierdagen van Paschen, Pinksteren, het Loofhuttenfeest en den grooten Verzoendag gaan zij in plegtigen optogt naar den top des bergs, waar eertijds hun tempel stond, slaan daar hunne tenten op, en lezen daar de wet van Mozes, wiens boeken zij voor heilig houden, ofschoon zij de overige geschriften van het Oude Verbond niet in hun gewijden bundel hebben opgenomen. Op Paschen offeren zij zeven lammeren ten zoenoffer voor geheel hun volk. Zij houden den sabbath en verwachten altijd nog den Messias.

Hun bestaan gedurende zoovele eeuwen, gelijk dat van de Joden, levert ons een bewijs op voor de hooge voortreffelijkheid

(1) Hand. VIII : 5.
(2) Joh. IV.

van de Israëlitische godsdienst. Zelfs in den gebrekkigen vorm waarin de Samaritanen haar kennen, biedt zij nog licht en troost en kracht genoeg aan, om geloovige belijders en warme voorstanders te vinden; en, al smolten de Samaritanen van lieverlede weg, zij zal die blijven vinden, tot dat allen de hoogere voortreffelijkheid der Nieuwe Bedeeling kennen, en »met ongedekten aangezigte de heerlijkheid des Heeren aanschouwen zullen!"

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

GALERIJ VAN CHRISTELIJKE VROUWEN.

V.

PERPETUA.

EEN TAFEREEL UIT HET BEGIN VAN DE DERDE EEUW DES CHRISTENDOMS.

Het Christendom, die hemelsche plant door den Zoon des Vaders zelven op aarde gebragt, had reeds zijne wortelen wijd en zijd in den bodem der Joodsche en Heidensche wereld geschoten. Het kleine mostaardzaad was tot een stevigen boom geworden, die reeds zijne takken ginds en her had verspreid. De zon, die hem bestraalde, had reeds duizenden aan duizenden tot zich getrokken, om onder zijne schaduw verkwikking en leven te ontvangen voor het hart, dat door menschelijke inzettingen van rabbijnen, of door de spitsvindige leerstelsels van wijsgeeren bijna was verstorven. Niettegenstaande moedwillige handen van Joden en Heidenen beide zich vermaten dien boom te schen-

den en poogden te vernietigen, en reeds menige loot op de wreedste wijze hadden afgerukt, had het slechts zijne vruchtbaarheid bevorderd en zijne kracht meer ontwikkeld. Gelijk het goud beproefd wordt door het vuur, en de parel door verwerking des te glansrijker wordt, zoo schitterde het Christendom meer dan ooit met onverdoofbaren glans. Merkwaardig is het, wat de kerkvader Tertullianus omtrent dien tijd, in een verdedigingschrift, zegt: »een biddend Christen is bereid alles te verdragen. Wanneer wij kwaad met kwaad wilden vergelden, het zou ons gemakkelijk vallen, ons te wreken. Zijn wij niet in grooten getale, in ieder gedeelte der wereld? Wij zijn van gisteren, bestaan nog niet lang, en toch hebben wij uwe steden, eilanden, raadsvergaderingen en paleizen vervuld. Wilden wij allen uw gebied verlaten, gij zoudt verbaasd staan over uwe eenzaamheid. Wij zijn allen één ligchaam, vereenigd door één band der godsdienst, der ingetogenheid en der hope. Maar hoe zouden Christenen kunnen haten, daar God hun geboden heeft, hunne vijanden lief te hebben?" Inderdaad eene verklaring, die niet alleen van der Christenen gedrag, als de waardige vrucht van het Evangelie, maar ook van de snelle verbreiding des Christendoms getuigt. En waarlijk men staat verbaasd over dien spoedigen voortgang te midden van zoo veel lijden en vervolging, waaraan de gemeente des Heeren was blootgesteld. Van uit het ongeachte plekje gronds, Palestina genoemd, had het zich in dezen tijd en eenigzins later, uitgebreid over Italië, Spanje, en Frankrijk, en zelfs tot Trier, Metz en Keulen. Ook in de binnenlanden van Azië, vooral in Indië, was het door krijgsbewegingen bekend geworden, terwijl het op de Britsche eilanden ingang vond, en door leeraars uit Klein-Azië aan het wilde volk der Gothen, dat toen aan de noordelijke zijde der Zwarte Zee gelegen was, werd bekend gemaakt. Zoo was met regt volgens getuigenis van een der vroegere kerkvaders, het bloed der martelaren het zaad der kerk, dat zich heinde en verre verstrooide en honderdvoudige vrucht voortbragt.

Mogten mannen door den geest van Christus bezield, in staat zijn alles op te offeren, eer en aanzien, goed en bloed, en wat de wereld groot noemt en waarop zij roem draagt, ja zelfs hun leven; mannen wier namen daardoor geschreven staan in het boek des levens en des Lams, die daar boven prijken met witte kleederen, omdat zij uit de verdrukking zijn gekomen en daar op den troon des verhoogden Zaligmakers zijn gezeten, dewijl zij overwonnen hebben, gelijk Hij overwonnen heeft en gezeten is op den troon Zijns Vaders; de geschiedenis levert ook menig voorbeeld van geloofskracht en heldenmoed op in vrouwen, op wie de Christelijke Kerk met regt trotsch mag zijn. Verheffen wij ze al niet tot heiligen om ze godsdienstige hulde toe te brengen, toch achten wij ze hoog die edele mannen en vrouwen, en wijzen op hen als toonbeelden, wat het onbepaald geloof in Christus vermag en hoe Hij kracht geeft, om het moeijelijkste te dragen, en den wreedsten dood te ondergaan.

Wij willen u thans, geachte lezers! op eene vrouw wijzen, wier naam boven dit opstel is geplaatst, en die in Christus haren Heer roemde, als de wijsheid en de kracht Gods, uit wiens volheid allen die Hem erkennen en liefhebben, ontvangen genade voor genade. Wij volgen daartoe den loop der geschiedenis, zoo als ons die door geloofwaardige schrijvers uit de eerste tijden der christenheid is medegedeeld.

Wanneer gij op de kaart der oude wereld den naam van Karthago ziet, dan vindt gij al aanstonds den naam der stad, waarheen wij u met uwe gedachten wenschen te verplaatsen.

Het Christendom was al vroeg aan de Noordelijke kust van Afrika gevestigd geworden, vooral in de steden Alexandrië, door Markus den Evangelist gesticht, en in Karthago. Vele uitstekende mannen hadden die steden opgeleverd, vooral Alexandrië, waar een kweekschool was voor Christenleeraars, waarvan het genoeg zal zijn Origenes te noemen. Was de gemeente bloeijende daar ter plaatse, niet minder hevig was de vervolging om des Heeren wil. De oorzaken daarvan op te geven, zou hier minder

voegen. Zeker was het wat de Apostel gezegd had, dat het kruis van Christus den Jood een ergernis en den Heiden eene dwaasheid was, waarbij kwam dat de Heidensche priesters, overal waar het Christendom ingang vond, hun gezag en invloed verloren, alsmede de voordeelen aan de Afgodsdienst verbonden. Zij waren het, die Keizers en Landvoogden en volk tegen de belijders van den eeuwig gezegenden naam des Verlossers ophitsten en aanspoorden om wraak voor hunne goden uit te oefenen.

Onder velerlei leed en vervolgingen tot den bloede, die de Christenen standvastig hadden doorgestaan, was het jaar 194 na Christus genaderd; Septimius Severus had den Keizerlijken troon van Rome's rijk beklommen en kenmerkte tot 211 zijne regering door het voortzetten der vervolgingen tegen de Christenen met zulk eene hevigheid, zoo als nog niemand voor hem gedaan had. Het was een treurige tijd, waarin de duisternis tegen het licht strijd voerde: maar zoo min men beletten kan dat de zon hare stralen op dit benedenrond werpt, welke middelen men ook beproeft, ze buiten te dringen, zoo min kan de duisternis het licht verdrijven. Men zocht de vergaderingen der Christenen op te sporen, waar ze, als lammeren door wolven, overvallen en, als misdadigers behandeld werden. Vooral werden de armen onder hen door de Stadhouders op de wreedste wijze gemarteld en gedood, om, ware het mogelijk, van de rijkeren geld te verkrijgen, waarmede zij hunne vrijheid konden koopen.

En mogten er al eenigen wezen, die uit liefde tot het leven zich zulke vrijbrieven kochten, verreweg de meesten hunner bleven getrouw tot in den dood. Maar ook deze vervolging bereikte haar doel niet. De keizer was woedend over zijne magteloosheid om het Christendom den doodsteek te geven, daar het zich te grootscher en krachtiger verhief. Vele heidenen de hooge blijmoedigheid en de kracht des geloofs ziende, die de martelaren in het uur van sterven niet verlieten, werden tot nadenken gebragt, lieten zich uit het Evangelie onderwijzen, en bereidden zich voor tot het ontvangen van het zegel des N. Verbonds, den H. doop. Dit verdroot den Keizer uitermate en gelijk het gewoonlijk gaat, dat wanneer men zich gedwarsboomd ziet in het bereiken van zijne oogmerken, men tegen beter weten somtijds aan, met hardnekkigheid blijft volharden, om toch te zegevieren, zoo ook Septimeus Severus. In zijne woede vaardigde hij een bevelschrift uit, dat allen overgang tot het Christen- of Jodendom, (waarschijnlijk omdat men het Christendom als eene Joodsche secte aanmerkte) op straffe des doods verbood en de Landvoogden aanmaande, met gestrengheid de bevelen des Keizers op te volgen. Maar ook dit bevel schrikte velen niet af, het dierbare en troostrijke woord aan te nemen, dat Jezus in de wereld is gekomen om zondaren zalig te maken. Doch aldra zou men ondervinden dat men 's Keizers bevel niet straffeloos overtreden kon. De Landvoogd Hilarianus, een dienaar zulk een meester waardig, dacht het bevel in al zijne gestrengheid uit te voeren. Drie jongelingen en twee nog jonge vrouwen waren er de eerste slagtoffers van. De geschiedenis heeft hunne namen ter gedachtenis aan de nakomelingschap overgeleverd en zekerlijk prijken zij daarboven met onverdoofbaren glans in eeuwig schrift. De namen der jongelingen waren: Renovatus, Saturninus en Secundulus, die der jonge vrouwen Perpetua en Felicitas eene slavin, die nog kortelings gehuwd was, misschien wel met Renovatus. Perpetua was uit den aanzienlijken stand, nog maar even twintig jaren oud en daarenboven moeder van een kind, over hetwelk al de kracht harer moederliefde was uitgestort; die zoon was haar lust en hare vreugde. Hare moeder was eene Christin, maar haar oude vader bleef het heidendom nog aankleven, misschien wel omdat met de belijdenis van Christus smaad en lijden verbonden was. Maar alle dingen, rijkdom en genot, die aan haren stand verbonden waren, offerde zij gaarne op voor de parel van de grootste waarde en achtte zij schade, bij de uitnemendheid der kennis van onzen Heer Jezus Christus. Zij verliet alles om den wil van Jezus en het Evangelie, huis en broeders, vader en moeder, echtgenoot en kind, om naar het

woord des Heeren honderdvoudig weder te ontvangen in de toekomende eeuw en het eeuwige leven. En waarlijk, waar het geloof op God en Christus gebouwd, waar dat in het hart gezeteld is en plaatse heeft verkregen, daar is men in staat alles te verdragen, wat de Heer over ons beschikt, daar vreest men voor de stormen des tegenspoeds niet, hoe die van alle kanten op ons aandruischen, omdat men het hoofd in Gods vaderschoot heeft nedergelegd, waarin men veilig kan sluimeren, ook in den slaap des doods.

Maar wat is lijden en verzoekingen van buiten, te vergelijken bij hetgeen ons van hen toekomt aan wie wij naast God het meeste zijn verpligt en te danken hebben, en met onverbreekbare banden des bloeds verbonden zijn. En toch Perpetua stond die verzoeking standvastig door, zich houdende aan het woord van haren Zaligmaker: »wie vader of moeder, zoon of dochter lief heeft boven Mij, die is mijns niet waardig." Wel moest het hare smart vergrooten en haar lijden bitterder maken en moeijelijker tevens, maar ook hare zegepraal was te grooter en des te schitterender. Haar vader, die zijne dochter met onbeschrijfelijke teederheid beminde, had naauwelijks hare gevangenneming gehoord, of hij spoedde zich naar hare gevangenis, tot welke hij toegang wist te verkrijgen, om zijne geliefde dochter door bidden en smeeken over te halen, haar Christelijk geloof te verzaken en Christus te verloochenen, doch te vergeefs. Zijne pogingen leden schipbreuk op hare onwrikbare geloofsbeginselen. Den Heer te verloochenen, die haar liefhad en zich voor haar had overgegeven tot in den dood, dit kon zij niet, geen aardsche liefde kon haar van Hem scheiden, evenmin als een Paulus, die verzekerd was, dat »noch dood, noch leven, Engelen noch Overheden, noch Magten, tegenwoordige noch toekomende dingen, noch eenig ander schepsel hem kon scheiden van de liefde Gods welke is in Christus Jezus onzen Heer." En toen haar vader bij haar aanhield, zeide zij met een blik vol liefde, die verre verwijderd was van dweeperij of hardvochtigheid: »Vader, ziet gij die kruik daar op den grond liggen? Kunt gij dat voorwerp wel anders noemen, dan het inderdaad is? Zoomin kan ik van mij zelven iets anders zeggen of getuigen, dan dat ik eene Christin ben." Diep sneden deze woorden den beklagenswaardigen vader in de ziel, terwijl hij met een beangstigd en bekommerd hart haar verliet. O welk een tweestrijd zal er in hare ziel gevoerd zijn, toen zij hem zag henen snellen, hoe zal zij gedobberd hebben tusschen de liefde des vaders en die van den Heer! Niet dan langzaam bedaarde die strijd; haar geschokt gemoed kreeg die kalmte en bedaardheid weder, haar geloof was in die beproeving sterker en schooner geworden dan ooit. Kon men het water weren dat deze niet zou gedoopt worden, die van de hechtheid haars geloofs zulk een sterke proeve had gegeven? Voorzeker neen. De opzieners der gemeente hadden zich den vrijen toegang tot de gevangenen weten te verschaffen. Zij meenden aan de begeerte van haar hart en aan die harer medegevangenen te moeten voldoen. Zij ontvingen den H. Doop als het onderpand van Gods onveranderlijke Vaderliefde, met de troostvolle verzekering, dat hunne zonden gereinigd waren door het bloed van Gods Zoon. Heilige en aandoenlijke plegtigheid in die oogenblikken, waarin de wanden eens kerkers van den stillen dank en de vreugde der gevangenen getuigen waren! Zeker die gevangenis was toen een huis Gods, waar stille vrede woonde, omdat hun de poort des hemels geopend was, door den vrede Gods, die in hunne harten was uitgestort geworden, en dien hun de wereld niet kon geven, zoo min als hun ontrooven.

Zoo hadden zij dan de heilige wijding ontvangen, die zij tevens beschouwen konden als eene wijding ten doode, maar hun hart was gerust, daar zij zich aan den trouwen Heiland verbonden hadden, die Zijne vrienden niet verlaat, ook niet in den dood. Dat zij nog tijdig genoeg het bad der wedergeboorte ontvangen hadden, bleek al zeer spoedig; en had Perpetua bij het ontvangen des Doops gezegd: »de Geest heeft tot mij ge-

sproken dat ik om niets anders zou bidden dan om geduld," nu zou dat geduld op de proef worden gesteld. Trouwens, weinige dagen na die plegtigheid werd zij in een kerkerhol geworpen met hare lotgenooten, dat geheel haar gevoelig gestel aangreep. Zij zelve verhaalde daarvan: »ik was zeer verschrikt, omdat ik nog nooit in zulk eene duisternis was geweest! O hoe bang was mij die dag! Hoe veel leed ik van de sterke hitte, door de menigte van gevangenen, van de harde en onvoegzame behandeling der ruwe krijgsknechten, aan wier bewaking wij waren toevertrouwd, en bovendien was ik in gedurigen angst en in benaauwheid over mijn dierbaar kind!"

Welhaast mogt zij zich in eene betere gevangenis verheugen. De Christelijke liefde had de lijdende gevangenen niet vergeten, en Paulus gezegde: »waar één lid lijdt, lijdt het geheele ligchaam," werd hier op eene treffende wijze bewaarheid. Twee diakenen Tertius en Pomponius hadden door geld hun een betere verblijfplaats bezorgd, die hun verademing schonk in hun treurig lot. Doch zij zou tevens ondervinden dat de Heer meer dan één zegen heeft en in den wrangen lijdensbeker nog menigen druppel zoets weet te mengen, die de borst verruimt en het harte verkwikt. Daar stonden zij, die haar naast God het dierbaarste waren op aarde. Zij mogt zich aan hunne omarmingen overgeven en haar gevoel van liefde voor hen den vrijen teugel vieren. Wel werd die vreugde vergald door de gedachte, dat zij dien geliefden zooveel onrust en kommer baarde, doch zij had nog kracht om hen te troosten. Tot haren jongeren broeder zeide zij: »dat hem niets mogt afschrikken haar te volgen." Maar nog grootere vreugde was haar bereid, zij mogt ook haren lieveling zien en hem hare borst ter lafenis aanbieden en met onbeschrijfelijke teederheid aan haar hart drukken, zoo als alleen een moeder kan, die in haren eersteling hare hoop en wellust ziet.

Deze vreugde nogtans duurde slechts kort, daar degenen die zij lief had, haar weder moesten verlaten en ook haar zuigeling. Die scheiding trof haar diep, vooral dat zij haar zoontje moest missen en aan de verpleging harer moeder overgeven. Zij leed deswegens veel, hare ziel was sterker dan het omkleedsel, zij verzwakte, waardoor haar toestand een zorgelijk aanzien kreeg. Doch neen, zij zou in den kerker niet wegkwijnen en sterven. De hemelsche Vader wilde dat zij openlijk van haar geloof en de hoop die in haar was, getuigenis zou geven. Had de liefde, die de volgelingen van Christus bezielde, zich reeds vroeger aan haar niet onbetuigd gelaten, ook nu vergat zij de lijdende en kwijnende zuster niet. Perpetua mogt haar kind tot zich nemen, het verzorgen en al hare liefde aan het wicht bewijzen, zoo als haar teeder hart het goed vond. Hierin vond zij rust en verkwikking en opbeuring in haar leed, zij noemde nu hare gevangenis »een paleis." En toch was de maat van haar lijden nog niet vol, de beker nog niet geledigd. Haar teeder kinderlijk gevoel zou op nieuw smartelijk geschokt worden. De dag van het openbaar verhoor stond aan te breken, haar vader was dit ter oore gekomen en de grijsaard snelde naar haar toe om door zijne smeekingen en jammerklagten haar het hart te breken. Aandoenlijk is het wat zij zelve daarvan vermeldt. Onder het storten van tranen greep hij hare handen en hield die krampachtig in de zijnen vast, terwijl hij zeide: »mijne dochter, heb medelijden met mijne grijze haren! Heb medelijden met uwen vader, als ik nog waardig ben uw vader te zijn! Heb ik u niet met deze handen tot aan uwen tegenwoordigen bloeijenden leeftijd opgevoed? Heb ik u lief gehad boven al uwe broederen, o geef mij dan niet ten prijs aan de schande bij de menschen! Denk aan uwe moeder, denk aan uwe tante, aan uwe broeders, denk aan uw zoontje dat u niet zal kunnen overleven! Laat toch die hooge gedachten varen, opdat gij ons niet allen ongelukkig maakt!" Nu viel hij voor haar neder op de knieën, kuste haar de handen en noemde haar zijne »gebiedster." Welk een weemoedig tafereel! Zou de bede, de tranen haars vaders haar vermurwen

en haar tot afval brengen van den Heer, om wiens wil zij reeds zoo veel geleden had? Neen, mijne lezers! waar de liefde tot Christus in het harte woning heeft gemaakt, is zij sterker dan de dood, daar is zij geheiligd ook ten aanzien der aardsche betrekkingen.

Medelijdend zag zij op hem neder, dat hij de eenige was, die zich niet in haar lijden verheugde. Echter antwoordde zij hem met vastberadenheid en met eene liefderijke stem, die getuigde van innige deelneming, maar tevens hem troost moest verschaffen: »lieve vader! op de geregtsplaats zal alleen dat geschieden, wat God wil; bedenk toch dat wij niet in onze eigene, maar in Gods magt staan." Treurig en met een gebroken hart ging de ongelukkige weg.

De tijd des verhoors was aangebroken. Eene groote menigte volks was zamengevloeid, om de gevangenen te zien, die voor wat hun boven alles dierbaar was, reeds zoo veel ontberingen zich getroost en zoo veel genot opgeofferd hadden. Het verhoor zou plaats hebben in het openbaar. Op de markt bevond zich eene stellaadje, waarop men gewoon was, de slaven ter verkooping aan te bieden; daarop werden de gevangenen geplaatst, ten aanschouwen van de massa volks, die zich daar had verzameld, om getuige te zijn van de onverwrikbare kracht des geloofs, die zij zouden aan den dag leggen. Waren veler harten reeds geroerd, toen zij de bleeke en vervallene aangezigten der jeugdige belijders zagen, waarop de sporen en het lijden gegrift stonden, zij zouden nog meer geroerd worden door een hartverscheurend tooneel. Reeds hadden de jongelingen hun geloof door eene openlijke belijdenis bekrachtigd. Felicitas, de slavin, had mede niet geschroomd rekenschap te geven van haar geloof. Daar stond zij, de lijfeigene van anderen, geketend. Daar stond zij met eene kalmte op haar gelaat, die getuigde van de vrijheid waarmede Christus haar had vrijgemaakt en van een innerlijken zielevrede, dien de banden der wreedste slavernij niet konden verdrijven. Nu was het de beurt van Perpetua om voor te treden, zij, de rijke en vrije. Zou zich

in haar de kracht des geloofs minder vertoonen, dan bij hare gebondene zuster, met deze door het geloof in éénen Heer, door één doop en geest vereenigd, vereenigd door hetzelfde lot en lijden? Ook zij was gereed de goede belijdenis af te leggen en Christus en Zijns Evangelie zich niet te schamen. Doch eer zij kon spreken, dringt een grijsaard door de menigte heen; op zijn aangezigt staan de sporen van rouw en smart aan wanhoop grenzende te lezen. Hij heeft een onschuldig wicht in zijne armen, dat onbewust van het lot, dat haar wacht, die hem het leven had geschonken en aan haar borst voedde, de armpjes uitstrekt naar zijne moeder, en door de drift waarmede het wordt voortgedragen, angstig om zich heen staart. Het was de vader van Perpetua, met het pand harer reine huwelijksliefde. Op de roerendste en verteederendste wijze spreekt hij haar aan, terwijl hij voor haar nedervalt, en haar zoon haar voorhoudt: »erbarm u over uw kind!" De landvoogd, begaan met het lot van den ongelukkigen grijsaard, zeide: »ja doe het, heb medelijden met de grijze haren uws vaders, ontferm u over uw onnoozel kind, doe uwe offeranden aan de goden voor het welzijn des Keizers!" Wat zal zij doen, zal zij aan de bede haars vaders en aan het verzoek des Landvoogds toegeven, opdat degenen die haar lief hadden, haar mogten behouden, maar zij Christus en zijn heil zou verliezen? Neen, geen oogenblik wankelt haar besluit, deelnemend zegt zij: »o hoe smart mij zijn kommervolle ouderdom, maar offeren aan de goden, dat doe ik niet!" »Zijt gij dan eene Christin?" vroeg de Landvoogd. »Ja," zeide zij, »ik ben eene Christin!" Daarop werd zij veroordeeld met de anderen om als een schouwspel voor het volk, aan de wilde dieren toegeworpen te worden. En haar vader? Hij hoorde met ontzetting het vonnis aan. In zijne radeloosheid wil hij met geweld verkrijgen, wat hij door tranen en smeekingen niet vermogt. Hij werpt zich op zijne dochter en wil haar met zich voortslepen; doch de soldaten verhinderden dit en stootten hem op ruwe wijze terug.

Wat hieronder het gevoelige en onderlievende hart van Perpetua zal geleden hebben! Zij deelde diep en innig in de smart van haar vader. — In de gevangenis teruggekeerd, bereidden zij zich allen voor tot het ondergaan van het vreeselijke lot dat hen verbeidde. Kalm en gelukkig gevoelden zij zich in het bewustzijn, dat zij een Heer toebehoorden, die hen zou bijstaan in den bangen strijd, dien zij voor Hem zouden strijden. Zij troostten elkander met de heerlijkheid, die hun de getrouwe Heiland zou geven, zoo zij moedig volhardden. Hun gedrag dwong zelfs de gevangenbewaarders achting en bewondering af. Een van hen, Pudens geheeten, werd er door tot nadenken gebragt; de waarheid vond ingang in zijn hart, de overtuiging werd bij hem meer en meer bevestigd, dat het geloof in Christus het eenige rustpunt is voor den zwakken sterveling onder de stormen des levens en bij den aanblik des doods. Hij was den veroordeelden zeer genegen en liet de Christelijke vrienden toe, om hunne lijdende broeders en zusters bij te staan. Had Perpetua haren zuigeling aan hare moeder ter verzorging afgestaan en was haar vader haar nogmaals komen bezoeken om met zijne wanhopige klagten haar op nieuw te schokken en haar hart te wonden, zij bleef pal staan te midden der beproeving. Eene vreugde, waarop zij niet hadden durven rekenen, wachtte haar en hare medegevangenen nog. Het was het vieren van het H. Avondmaal. Kunt gij u iets verheffenders en hartversterkenders voorstellen, dan eene gedachtenisviering van des Heilands dood in den kerker, gevierd door menschen om Zijn naam gewijd ten doode? Was het wonder dat hun hart gesterkt werd door de genade, die de Heer ook hun bewezen had, toen Hij Zijn ligchaam had laten verbreken en Zijn bloed vergieten ter vergeving hunner zonden? O hoe verheugden zij zich, dat zij welhaast zouden aanzitten aan het Avondmaal daar boven met hun Heer, die hen had gekocht met Zijn bloed, waar zij Hem reiner en beter zouden danken voor Zijne liefde aan hen bewezen!

De dag van hun dood was genaderd. Het volk had zich in

groote getale op de plaats verzameld, waar de strijd zou plaats hebben. Zij werden uit hunne gevangenis gehaald en ter strafplaats geleid. Men wilde hun andere kleederen aandoen, de jongelingen het purper van Saturnus en de vrouwen het kleed en de vlechtingen des haars van Ceres. Doch zij weigerden standvastig, zich daaraan te onderwerpen, en hunne billijke redenen daarvoor werden door den Landvoogd geëerbiedigd. Eer zij voor de wilde dieren werden geworpen, omhelsden zij elkander, in de zekere overtuiging dat zij in den dood niet van elkander zouden gescheiden worden. De jongelingen werden voor de luipaarden en de beeren geworpen die hen spoedig als hunne prooi hadden verslonden. De vrouwen zouden aan eene razende koe ten offer verstrekken. Ontkleed en in een net gebonden werden zij te voorschijn gebragt. Op dit gezigt werd de menigte aangedaan en geroerd, men begon te morren en te dreigen over het onvoegzame van die handelwijze. Zij werden derhalve teruggeroepen en kregen hare kleederen weder aan. In het strijdperk teruggekeerd, werd de woedende koe op haar losgelaten, die haar ter aarde wierp en zeer wondde. Perpetua greep hare zuster in het geloof Felicitas bij de hand en rigtte haar op. Zij staan daar met de hoop der zaligheid op het gelaat, door den band der liefde verbonden, dien de dood niet zou verbreken. Perpetua laat haar broeder roepen met een ander jeugdig leerling in het geloof, die bij hem stond. Afscheid van hem nemende, zeide zij tot beiden: »blijft vast in het geloof en verschrikt niet over onze martelingen, laat u daarom niet tot afval bewegen!" Nu werden de kampvechters opgeroepen om haar af te maken, zij zelve bestuurde de hand des ongeoefenden, die haar eerst tusschen de ribben trof, zij zet het zwaard aan haar hals, en nu ontvangt zij den doodsteek, om de kroon des levens te erlangen uit de hand van haar Heer.

En nu, geachte lezers! wat zegt gij van deze heldin des geloofs, en hare lotgenooten? Zoudt gij in staat zijn haar na te volgen in liefde tot den Heer, om alles te verlaten en Zijner

waardig te zijn? Beproeven wij ons zelven of wij in het geloof zijn; en zoo niet, kweeken wij het dan aan in onze harten door Zijn geest, opdat het bij ons vastheid verkrijge, en geen lijden of strijd ons doe wankelen, om de kroon der overwinning te beërven! Denkt niet dat dit onnoodig is, daar de tijden der vervolging om Christus wil voorbij zijn. Wij wenschen het met u, en God geve, dat zij nooit weder komen, maar bedenkt tevens, dat het heidensche Rome veranderd is in een fanatiek Rome; dat Rome het beginsel van vervolging en verdrukking van andersdenkenden nog niet heeft opgegeven en nimmer zal opgeven, tot dat het stuiptrekkend den laatsten adem uitblaast. Twijfelt gij nog? Slaat dan de kerkgeschiedenis op, waar gij vele bladzijden zult bezoedeld zien met het bloed, dat Rome vergoten heeft, van andersdenkenden vóór en na de kerkhervorming der zestiende eeuw en dat alles ter eere Gods! Doch neen, wij behoeven u op dien tijd niet te wijzen, schouwt rondom u, waar gij de Madiai's gekerkerd ziet om vrijheid van geweten en onderzoek van het dierbaar woord van God. Ziet, wat in uw eigen vaderland is gebeurd: het onmogelijke, zouden wij bijna gezegd hebben, is geschied door de bisschoppelijke hiërarchie. Gij hebt de stem uit Rome vernomen, gesproken door een mensch, die zich Stedehouder van Jezus Christus noemt, maar in zijne daden zoo verre van Hem onderscheiden is, als het licht van de duisternis. Gij hebt ze gehoord, die smalende en beschimpende taal ten aanzien uwer godsdienstige belijdenis. Wapent u tegen haar met het Evangelie in de hand, gelooft de zoetvloeijende woorden niet door Rome's trawanten gesproken, om u in slaap te wiegen. Laat u niet misleiden, maar waakt, opdat de grond van ons dierbaar vaderland niet andermaal doorweekt worde met het bloed en de tranen van velen, van uwe kinderen! En daarom nog eens: waakt in het geloof, houdt aan in den gebede, ook voor uwe dwalende broeders, zijt vurig van geest, en God zal met u zijn; de waarheid zal zegepralen!

Deventer. E. TOBI.

VRUCHTEN DRAGEN.

En een ander [deel] viel in goede aarde en gaf vrucht, het eene honderd-, het andere zestig- en het andere dertig(voud).
Matth. XIII : 8.

De Heer Christus werkt als de Vader altijd door. Hij leeft in het midden Zijner gemeente en kweekt daar menige schoone plant van godzaligheid en deugd, en is altijd bezig om het goede zaad Zijns Koningrijks uit te strooijen in de harten der menschen. In onze harten moet dat zaad kiemen, moet het goddelijk leven van Christus werken, zich ontwikkelen en openbaren in veel vrucht. Veel vruchten bij ons gevonden, zijn eene eere voor Christus, en de Heer heeft gezegd, »dat de Vader daarin verheerlijkt wordt, als wij veel vrucht dragen."

Tot onze smart moeten wij het bekennen, dat er veel zaad nutteloos verloren gaat. Hier zijn de harten te verhard, om het te ontvangen, dáár schijnt het wel rijk te zullen worden in vrucht, maar het zaad vindt geene diepte, om te wortelen, elders wordt het belemmerd in zijn groei, daar het door eene magtige kracht van buiten wordt onderdrukt. Zoo gaat er dan wel veel zaad verloren, dat geene vruchten draagt, en wij kunnen dat slechts betreuren, daar dan het onkruid op den akker des harten des te weliger tieren zal.

Maar wij rekenen, dat de lezers van het Christelijk Museum het zaad des Evangelies met blijdschap ontvangen niet alleen, maar ook werkelijk de vruchten daarvan toonen in een leven des geloofs, der liefde, des geestes en der kracht. Intusschen zijn die vruchten zeer verschillend, en bij dezen vindt men een ruimen, bij genen een karigen oogst. Maar waar de vrucht des Christelijken levens rijpt, er mogen meerdere of mindere vruchten worden gevonden, daar is in het hart natuurlijk aanwezig de begeerte om nog meerdere, om zeer vele vruchten te dragen; daar vraagt men, hoe men de vruchten kan vermeerderen, welke de hindernissen zijn, hoe die zijn weg te ne-

men? En men vraagt dat niet alleen, maar men doet ook, wat de raad der wijsheid gebiedt.

In de gelijkenis van den Zaadzaaijer wijst Jezus het groot verschil aan van den invloed, dien het woord des Evangelies oefent op de harten des menschen: de vrucht van het zaad, dat in goede aarde was gevallen, was dertig-, zestig- of honderdvoud. Er zijn er, hoop ik, onder mijne lezers velen, die begeerig zijn te weten, van waar dat groot verschil ontstaat. Ik wil beproeven dit in weinige trekken aan te wijzen, opdat ook daardoor de weg worde gebaand tot een rijken oogst bij allen, die het ter harte nemen. Zij zullen zien, wat hun in 't vrucht dragen hinderen kan, en die hindernissen, zoo veel in hen is, verwijderen, zij zullen zien wat den aanstaanden oogst bevorderlijk kan zijn, en geene poging verzuimen, om de vrucht des Christelijken levens wel te doen gedijen in hunne harten.

De meerdere of mindere vrucht, welke door 't uitgestrooide zaad wordt gedragen, hangt in de eerste plaats af van den akker, die het zaad ontvangt. De gronden zijn zoo verschillende, en niet alle grond is tot veel vrucht dragen geschikt. De ligte zandgrond kan niet zulk een overvloedigen oogst brengen, dan de zware gronden, door de overstroomingen van zee of rivieren gevormd; en bovendien is er nog zoo veel onderscheid in den aard der akkers, meer, dan ik nu behoef aan te wijzen. Immers, wij spreken van den akker des harten en willen slechts aanwijzen, dat de een meer geschikt is tot vrucht dragen, dan de ander.

Er zijn er, want wij willen eenige voorbeelden noemen, er zijn er, die koud en ongevoelig zijn van aard. Dezen zullen niet zoo spoedig gereed zijn het goede zaad op te nemen, als het ligt aandoenlijk en gevoelig gemoed, dat voor alle goede indrukken zoo vatbaar is, en zoo spoedig ontvlamt voor hetgeen schoon en edel is. Maar aan den anderen kant is het ook weder waar, dat waar zulk een koud gemoed eens het goede zaad heeft opgenomen, het ook duurzamer en standvastiger kracht ten goede zal ontwikkelen, dan dat zoo gevoelige en ligt ontvlambare, dat zoo gemakkelijk verkoelt en ver-

flaauwt in heilige voornemens en gezindheden. Een hart, dat uit zijn aard traag is, zal niet zoo terstond voor het goede worden gewonnen en niet op eens bereid zijn om het na te jagen, als het ijverige en vurige gemoed, dat vaak eer begint, dan het zijne krachten berekent. Maar van daar dan ook, dat die ijver ligter verkoelt, dan waar de traagheid toch ook eindelijk tot ijver is ontvonkt. De tragen in het gelooven zullen niet zoo spoedig den levenden Heer zien, als zij, die gelooven ook zonder zien; maar als zij Hem ook zien, behooren ze Hem ook geheel en al.

De aard van den akker is verschillende en daarvan hangt niet weinig de vrucht af. De Christen, die met kalm overleg en met beraden standvastigheid, zonder omzien, zonder twijfeling voortgaat op zijn weg, wetende wat hij doet, en doende wat hij weet, dat goed is; zulk een Christen zal overvloediger en degelijker vruchten voortbrengen, dan hij, die wankelmoedig, wispelturig van aard, ligt het beginnen laat varen, en krachteloos als een riet zich laat buigen door den minsten tegenstand. De ijver van een Petrus zeide: ik zal voor U sterven! maar de waakzaamheid ontbrak aan den ijver, en hij verloochende den Meester driemalen in één nacht. De zwaarmoedige Thomas integendeel zou niet bezweken zijn in zijne liefde, schoon ook zijn woord was: laat ons met Hem gaan en met Hem sterven!

Er is verschil tusschen menschen en menschen, verschil in aard, maar ook in aanleg, in vermogens des geestes, die de vatbaarheid voor vruchtdragen bepalen. Wij behoeven dat verschil niet nader aan te wijzen. Maar volgt daar dan nu niet uit, dat daar wij niet onze eigene makers zijn, de schuld van het meerder of minder vrucht dragen ons niet drukt? Onze verantwoording zal zijn naar de talenten, welke wij ontvangen hebben; maar wij moeten niet vergeten, dat een verhard gemoed wel kan verbroken, dat een koud en verkleumd hart wel warm kan worden, dat de traagheid wel kan veranderen in ijver, de onverschilligheid wel in liefde. Onze verantwoording zal alzoo tevens zijn, naar dat wij de talenten ons geschonken gebruikt hebben, naar dat wij er mede gewoekerd of ze weggelegd hebben in een zweetdoek.

Mijne lezers hebben wel begrepen, wat ik met dit laatste wil

zeggen: het is niet de natuurlijke aard alleen van den grond, maar ook de bereiding en de geheele behandeling van den akker, die zeer veel invloed oefent op den minder of meer overvloediger oogst. Waar men het onkruid welig laat tieren, daar zal het goede zaad worden verstikt; waar men de uitgeputte krachten van den grond niet weder versterkt door goede bemesting, daar kan de oogst slechts schraal uitvallen. De vruchtbaarste grond zal slechts onkruid dragen, zoo hij niet behoorlijk voor den zaaitijd wordt bereid, en waar men moeite en kosten schuwt om den akker tot vruchtdragen als te dwingen, daar wordt de hoop op een rijken oogst teleurgesteld.

Ouders! neemt het ter harte. Gij hoopt van uwe kinderen vreugde te beleven; gij denkt er naauwelijks aan, dat de oogst, dien gij van hunne ontwikkeling hoopt te plukken, zou kunnen te loor gaan. Welke moeder ziet niet juist in haar kind een hemel van heil te gemoet, maar ook hoe menige moeder heeft hare oogen rood geschreid, omdat het kind, dat ze een engel waande, een duivel werd? Ouders! van u hangt, nevens God, de toekomst van uwe kinderen af. Wil de hemelsche Vader vruchtbaarheid schenken, gij moet zijn medewerkers Gods, door die vruchtbaarheid te bevorderen, niet alleen door het goede zaad uit te strooijen, maar ook door de harten uwer kinderen te bereiden, dat ze geschikt worden en ontvankelijk voor het goede en goddelijke. Gij moet den akker hunner harten goed en vruchtbaar maken. Het is niet genoeg dat ge uw kroost van voedsel en deksel verzorgt; het is ook niet genoeg, dat gij ze ligchamelijk en verstandelijk ontwikkelt; gij wilt hen immers niet alleen tot burgers der maatschappij vormen? Het is uwe eer en uwe kroon, dat gij geroepen zijt hen te vormen tot engelen Gods, hoe beter, zoo heerlijker!

Hoe gij dat kunt? De aard en aanleg van uwe kinderen zijn ongelijk; elk kind vereischt eene bijzondere opleiding en behandeling. De trage heeft een prikkel noodig, de al te vurige een toom; wie koud is en ongevoelig, moet worden verwarmd, de overgevoelige geleid en tegengegaan.

Hoe gij dat kunt? Daar groeit veel onkruid, en ook daarvoor biedt

het kinderlijk hart een vruchtbaren grond. Dat onkruid moet worden uitgewied met zorg, opdat 't het goede zaad in zijn groei niet belette. Maar als gij het kwade, dat uw oog ziet, alleen bestraft, de kwade handelingen alleen tegengaat, zult ge slechts half werk hebben verrigt; het onkruid moet met zijn wortel worden uitgerukt, anders groeit het weldra op nieuw en even krachtig. De neigingen en begeerten, de driften en hartstogten moeten worden geleid en tegengegaan, waar zij zich ten kwade zouden ontwikkelen.

Hoe ge dat kunt? Door onderwijs en opvoeding moet gij de harten der kinderen vormen, veredelen, krachtig en geschikt maken tot veel vrucht dragen. Alle vermogens des geestes moeten worden ontwikkeld en bestuurd. Door woord en voorbeeld, door de prediking en aanprijzing van het goddelijke in Christus moeten de harten begeerig worden gemaakt om Zijn leven te ontvangen en na te volgen. Zóó de harten bereidende, strooit gij tegelijk reeds het zaad des Koningrijks daarin en terwijl gij die harten voedt met het brood des levens, terwijl gij ze steeds rein houdt van de zonde, groeit het zaad des Woords welig, vindt het in de harten van uwe dierbare kinderen voeding en kracht. Waar de akker goed is en wel bereid, daar lagcht ons de hope op een schoonen oogst vrolijk tegen. Moedig dan aan den arbeid, al kost hij ook moeite en tranen! Krachtig gehandeld en vreest de hardheid der tucht niet! Die hardheid is liefde en baant den weg tot heerlijke vrucht.

De meerdere of mindere vrucht van 't uitgestrooide zaad hangt echter niet alleen af van den akker; zij hangt voor een goed deel af van de plaats, waar de akker ligt.

Ligt een akker aan den weg, menige plant wordt dan ligt door den wandelaar vertreden of door kwaadwilligheid uitgerukt, of vernield door de moedwillige knapen, die de bloemen willen plukken, die daar bloeijen aan het onkruid. Ligt de akker onbeschut en op den vollen wind, o dan heeft de plant veel te lijden van de stormen, die ook dan nog den oogst kunnen doen verloren gaan, als hunne kracht de reeds rijpende aren ledig schudt. Ligt de akker laag en

koud, of hindert hoog geboomte de koesterende zonnestralen, zoodat de toegang van licht en lucht wordt verhinderd, gij zult het zaad zien opschieten dun, spichtig en zwak, of op lagen kouden grond klein en schraal, maar in beide gevallen met weinige vruchten beladen.

Zoo is het met den akker des Christelijken levens eveneens. De kring waarin men leeft, de stand dien men bekleedt, de werkkring waarin men is geplaatst, de betrekking waarin men staat tot de wereld, oefenen geen geringen invloed uit op onzen aanstaanden oogst. Wanneer wij leven te midden van de woelingen der wereld, te midden van haren handel en haar bedrijf; wanneer onze werkzaamheid ons roept, waar de belangen der aarde den boventoon hebben, en de wereld en de mammon worden gediend, hoe ligt bedreigt daar het gevaar onzen oogst! De zorgvuldigheden des levens drukken zoo menige plant neder. De ijdele dingen dezer wereld rooven zoo menig goed zaad weg. De hoon of bespotting vertreedt menige plant des Christelijken levens; zij kweekt de menschenvrees, die onzen mond sluit, waar wij moesten spreken, en verzwakt alzoo onze kracht, waar zij versterkt moest worden in den strijd. Te midden der wereld zijn de verleidingen groot, de verstrooijingen velen. Zij geven ligt aan 't onkruid der zonde en wereldgezindheid voedsel; zij bannen de waakzaamheid, den ijver in het goede; te midden van de wereld nemen wij zoo ligt het kleed harer dienstbaarheid aan. Daarom prijzen wij hem gelukkig, die zich met de wereld weinig behoeft bezig te houden, hem, wiens stand hem vrijwaart van hare verleidingen, en die niet geroepen tot den strijd, hare bekoringen kan ontvlieden. Daar tiert het Christelijk leven het weligst, daar belooft het den schoonsten oogst, waar het in stilte en ongestoord groeijen en bloeijen kan. De storm moge nuttig zijn en de strijd eene oefening, de storm vernielt zoo menigen oogst en de strijd leidt zoo dikwijls tot een nederlaag, dat wij ons noch aan den een noch aan den ander roekeloos mogen blootstellen. Wilt gij veel vrucht dragen, houdt u dan, zoo veel 't u mogelijk is, van de wereld terug. Maar zoo uwe roeping u in haar midden voert,

o dan zij uw hart beschut tegen de stormen der verzoeking, uw akker veilig en wel bewaakt tegen den vijand, die, als de menschen slapen, het onkruid zaait midden in de tarwe!

Het is echter niet alleen onze stand of werkkring, die op onze ontwikkeling en onzen voortgang in het goede invloed oefent; het is vooral de vriendenkring waarin men leeft. Zijn zij met wie wij omgaan en als vrienden verkeeren, voorgangers en leidslieden op het pad des heils, o onuitsprekelijk is dan de zegen, die ons in hen wordt geschonken, want zij zullen ons leeren, leiden, waarschuwen, vermanen, en met hun woord zal zich hun voorbeeld paren en ons tot het goede dringen. Of willen wij het beeld, dat wij bezigden, volhouden, zij zullen het goede zaad strooijen in ons hart, zij zullen de teedere plant kweeken, beschermen tegen gevaar, zij zullen haar bevochtigen en voeden en zoo leiden tot veel vrucht dragen. — Het tegendeel echter zal geschieden, zoo onze vrienden vrienden der zonde zijn. Zij zullen door hunne ligtzinnigheid in woord en daad den ernst bannen uit ons hart. De teedere kiem van het goede zaad zal door hun spot, als door eene scherpe nachtvorst, worden gedood. Zij zullen ons voeren te midden van de vrolijkheid en de verleidingen der zonde, en sterk moet de stengel zijn uit het goede zaad opgeschoten, die niet buigt, die niet breekt door den storm der verzoeking. Hun voorbeeld voegt zich bij hun woord, de vrees voor bespotting is sterker, dan de wil ten goede, en ach! hoe menigeen, die eene eere van Christus zou zijn geweest, is door zijne vrienden verleid, een prooi geworden van de zonde? Daarom ziet toe, mijne lezers, op hen, die gij tot uwe vrienden kiest! Ouders, ziet toe voor uwe kinderen, opdat zij met wie zij gemeenzaam omgaan, het zaad, dat gij uitstrooit, niet omgroeven of vertreden! Voor een goeden oogst is van zoo veel belang de plaats waar de akker is gelegen.

Kunnen de vrienden, met wie wij verkeeren, reeds grooten invloed oefenen op ons leven, nog meer hangt de oogst des Koningrijks af van het huisgezin, waarin men leeft. De kinderen vormen zich naar hunne ouderen, de dienstbaren naar hunne meesters, zij

die in dagelijksche gemeenschap met elkander leven in één huisgezin, vormen zich naar elkaâr. Waar de hoofden des huisgezins voorgaan in veel vrucht dragen, de zonde weren en uitrukken, waar zij in hunne woning zich vertoont, maar het goede zaad ijverig zaaijen in de harten dergenen, die hun zijn toevertrouwd, het kweeken en voeden in eigen gemoed, — o daar wordt een heerlijke oogst bereid. — Daar echter, waar men slechts den mammon dient, zullen de harten zich als met een gouden schild bedekken, en het goede zaad kan er niet binnen dringen, en zoo het er binnen dringt, het zal niet kunnen kiemen noch wortel schieten. Of waar ligtzinnigheid en zucht naar zinnelijk genot den boventoon heeft, — het hart is zoo geneigd het onkruid te ontvangen, dat het goede zaad verstikt, den gewenschten oogst doet te loor gaan. Waakt over u zelven, gij, die aan het hoofd van een huisgezin staat, dan zult gij tevens waken over uwe huisgenooten. Gij zult rekenschap geven van u zelven niet alleen, maar ook van hen, die waren toevertrouwd aan uwe zorge. Vreeselijk, als zij u ééns moesten aanklagen, als de oorzaken, waardoor hun oogst verloren ging, of slechts dertigvoudige vrucht heeft, maar, zoo gij had gewaakt, eenhonderdvoudige oogst ware vergaderd. De oogst zal groot of minder groot zijn, naar mate de akker gunstig of ongunstig gelegen is. Ons vruchtdragen hangt voor een goed deel af van de betrekking, die wij bekleeden, van de vrienden met wie wij omgaan, van den huiselijken kring, waarin wij leven. De akker des harten zij beschut voor de stormen der verzoeking, voor den overmoed der wereld. Hij zal dan de beste vruchten dragen, als hij van alle zijden de stralen van licht en waarheid kan opvangen; want even als de akker, die in de schaduw van hoog geboomte ligt, slechts spichtige en lange stengels, maar weinig vrucht draagt, zoo zal ook daar waar het licht der waarheid spaarzaam of eenzijdig tot ons komt, slechts eene zwakke, weekelijke, overgevoelige plant worden voortgebragt, wier vrucht wel voor echte en kostbare vroomheid wordt gehouden, maar werkelijk slechts een half donker mysticisme is, zóó ver verwijderd van de ware godzaligheid, als een droom van de werkelijkheid. Wat wij kunnen om de gevaren

van onzen oogst te weren, wat wij kunnen, om de hindernissen weg te nemen die de koesterende stralen der hemelsche zon afkaatsen, het worde door ons volbragt! Onze akker beschut voor gevaar, door vruchtbaarheid gezegend, zal ons eens verblijden, als het oogsttijd is.

Vruchten, veel vruchten dragen, dat is onze roeping, dat willen wij, zoo van het zaad, dat wij uitstrooijen, als van dat hetwelk wij ontvangen. Maar dan moeten wij niet vergeten, dat de vruchten zullen zijn naar het zaad, dat wordt gezaaid. Wanneer gij, in de verwachting van een gezegenden oogst, het zaaid strooit in de vore, dan hebt gij eerst wel toegezien, dat gij juist zulk zaad koost ter zaaijing, als bij den vorigen oogst goed gewonnen was, goed bewaard bleef en gezuiverd van het onkruid. Is het zaad slechts half rijp gewonnen of anders van eene slechte hoedanigheid, is het door vochtigheid of krankheid bedorven, is het met eene menigte onkruid vermengd, dan keurt gij het ter zaaijing af, want het beste zaad moet in de aarde geworpen worden, wil men gegronde hoop voeden op een gezegenden oogst.

Maar dat is immers niet van toepassing op het zaad des Koningrijks? Dat zaad is immers de prediking des woords, en dat Evangelie is immers altijd goed? Gij hebt gelijk, als dat Evangelie slechts zuiver en zoo als het waarlijk is, tot ons komt, en als wij slechts dat éene onvervalsche Evangelie opnemen of uitstrooijen. Het is noodig, dat het zaad, waarvan wij veel vrucht verwachten, op een goeden grond zij gezaaid. De bron der Christusprediking en haar inhoud moet Christus zelf zijn, zoo als hij leefde, stierf, opstond uit de dooden, en verheerlijkt is in den hemel en leeft op aarde; Christus zoo als wij Hem uit Zijn leven in de gemeente kennen, en zoo als Hij ons is voorgesteld door Zijne jongeren, die wat ze van den beginne hebben gezien, gehoord en getast van het woord des levens, hebben verkondigd. Die prediking aan Christus zelven ontleend, en Hem alleen en geheel hebbende tot haren inhoud, dringt ons Hem lief te hebben, ons met vol geloof aan Hem over te geven, Zijn geest in ons op te nemen, Zijn voorbeeld na te volgen, dat is veel vrucht te

dragen. Maar niet alle prediking ontleent van Hem haar gezag; niet alle zaad, dat wordt uitgestrooid, is op zoo goeden grond gegroeid. Er zijn er wel, die in plaats van Christus te prediken, hunne meeningen verkondigen, ontleend, niet aan Christus zelven, maar aan leerstelsels en bepalingen van menschen, van kerkvergaderingen of van geschriften, die wegens hunne oudheid, als gezaghebbende worden aangemerkt. Dat is niet goed; en als gij menschelijke leeringen en stelsels geeft in plaats van de volle Christusprediking, dan is het zaad nooit geheel zuiver, want ook de wijsste der stervelingen heeft zijne misvattingen. Het zaad, dat gij ontvangt of uitstrooit, zij dus wèl beproefd en getoetst aan Christus zelven en aan Zijn eenig Evangelie, want hoe zult gij vrucht wachten van hetgeen geen zaad is, of goede vrucht van hetgeen geen zuiver zaad is, noch op goeden grond gegroeid? En dat goede zaad is voor ons te verwerven, wij hebben het slechts aan te nemen. Hoe jammer zou het zijn, als onze oogst bedorven werd door onze eigenzinnigheid of door onze dwaze vooringenomenheid!

Dat goede zaad echter moet ook zuiver zijn, niet met de zaden van onkruid vermengd. Anders toch zult gij zien, dat het onkruid niet minder welig opwast en aan menige goede plant schade doet. Met het Evangelie van Christus moet niet tevens worden uitgestrooid het zaad van dwaling, bijgeloof of vooroordeel, want dan kan de oogst onmogelijk groot zijn. Rigten wij ons oog slechts naar de kerk van Rome, en wij zien daar, hoe het bijgeloof, de dwaling en de onkunde er welig tieren, ja, zoo welig, dat men daar de waarheid naauwelijks onderkennen kan van den logen. Hoe kan dáár de oogst des lichts en der waarheid groot zijn, waar men de waarheid met zoo vele fabelen bedekt? Hoe kan dáár de vrucht der godzaligheid menigvuldig zijn, waar men de goede werken Gode in rekening brengt, en het eigenbelang geldt in plaats van de liefde? Hoe kan die godsdienst Gode behagen, waarbij men zijne hulde tusschen God en een heirleger van zoogenaamde heiligen verdeelt? Maar ook bij ons heerscht nog wel dwaling of bijgeloof. Dat onkruid moet worden uitgeschift, en zoo 't ook is gezaaid, tegengegaan in zijn groei, het

reine zaad der Christusprediking integendeel moet alleen worden uitgestrooid, gevoed en gekweekt. Ook hiertoe is dus noodig, dat wij toezien, dat er geen onkruid gezaaid worde in ons hart, toezien of het zaad dat wij zaaijen bij anderen, wel rein en zuiver zij; want ook de vruchten, die anderen dragen van het zaad door ons uitgestrooid, behooren tot onzen oogst. Waakt alzoo, opdat gij bij dien oogst u niet behoeft te schamen over uwe zaaijing!

Vruchten dragen, dat is onze roeping; en daarin wordt de Vader verheerlijkt, dat uwe vruchten velen zijn. Wij hebben in het geschrevene eenige wenken gegeven, die voor den zaaitijd des levens niet overtollig zijn. Wij zullen God danken, zoo ons woord menigeen leiden moge tot waakzaamheid over den akker van zijn hart, tot waakzaamheid over den oogst dien hij bereidt in de harten van anderen.

Wij hebben het een en ander genoemd, dat kan leiden, om onzen oogst groot te doen worden. Er is verschil in de vrucht bij onderscheidene menschen. Die vrucht is honderd-, zestig- en dertigvoud, zegt de Heer in de gelijkenis. Maar zouden er nu tragen zijn, die ons woord in den wind slaan, en zeggen: indien wij slechts dertigvoudige vrucht voortbrengen, is het ons genoeg? Van dezulken moeten wij vreezen, of zij ook wel dezen oogst zullen voortbrengen, want hunne traagheid zal weldra meenen, dat dit ook nog te veel is. Hun oogst zal gewis niet groot zijn, want het zaad des Evangelies vindt een weinig geschikten grond, als hij koud is en verkleumd door trage onverschilligheid. De Christen, die in zijn oogst belang stelt, is met dertigvoudige vrucht niet tevreden; hij wil het hoogste, en ontziet geen moeite, geen waken, geen strijd, om het hoogste te verwerven, den schoonsten oogst, de overvloedigste vrucht. Voor dezen is vooral dit woord geschreven, opdat zij het hoogste begeerende, ook den weg tot het hoogste mogen kennen. 't Zal oogsttijd zijn, en welke dan onze vrucht?

Stiens. H. VAN BERKUM.

EEN ZIEKTEVERSCHIJNSEL VAN ONZEN TIJD.

Elk tijdvak heeft zijn eigenaardig kenmerk en karakter, waardoor het zich van een voorgaand en volgend onderscheidt. Slechts zeldzaam is het van eenzijdigheid en overdrijving vrij te pleiten. Waar deze zich eenmaal gevestigd hebben en heerschend geworden zijn, wordt langzamerhand een tegenovergestelde geest opgewekt, die juist door zijne worsteling tegen het bestaande, bij eindelijke zegenpraal, weder eenzijdig en overdreven wordt. Zoo volgt gewoonlijk op het despotisme, hetzij in staat of kerk, hetzij onder absoluten of constitutioneelen vorm, republicanisme, socialisme of iets dergelijks. Waar het bijgeloof in heiden- of christendom den hoogsten top bereikte, werd een staat van ongeloof geboren. Waar het rationalisme alles aan de regtbank van het koude verstand onderwierp, ontstond de piëtistische rigting of de eenzijdige heerschappij van het gevoel. Als kinderen van den tijd waarin wij leven, ondervinden wij allen meer of minder den invloed van zijn geest, en slechts weinigen is het gegeven, daarvan geheel onafhankelijk en zelfstandig zich te ontwikkelen en te vormen, hun echter het meest, die den invloed van den geest van Christus ondervinden. In dien geest toch zijn alle krachten en vermogens alzijdig en harmonisch gevormd, tegenwoordig. Tegen dien geest komt al wat eenzijdig en overdreven is, scherp uit en kenmerkt zich als afwijking van den gezonden en krachtigen levenstoestand. Niet oneigenaardig noemt men zoodanige afwijking dus een ziekteverschijnsel, en wie voor zich zelven en zijne medemenschen wenscht op te wassen tot de volmaaktheid; wie verlangt, dat de geest

van Christus heersche in aller harten en allen vorme naar Zijn beeld, die moet zich zelven en anderen op elk ziekteverschijnsel van zijn tijd opmerkzaam maken. Ik wil dit beproeven bij de lezers van het Christelijk Museum die ik mij voorstel als prijsstellende op Christelijke verlichting, en vorming en vestig daartoe hunne aandacht op de heerschappij van het gevoel in onzen tijd. Wij verstaan onder gevoel het gewaarwordingsvermogen van ons ligchaam of van onze ziel. Is het eerste eene weldaad voor ons dierlijk leven, het laatste behoort tot de grootste voorregten van den redelijken mensch, is een der krachtigste middelen tot zijne vorming en ter bevordering van zijn geluk.

Op ontelbare wijzen wordt onze ziel aangedaan door uitwendige of inwendige indrukken, en naarmate zij voor die indrukken zich opent, ze ontvangt en bewaart, ze in haar bewustzijn opneemt, naarmate zij ze in zich laat heerschen, heerscht ook in den mensch het gevoel. Maar de wijze Schepper gaf aan den mensch nog vele andere vermogens dan dat van het gevoel, zoo als het denkvermogen en het oordeel. En Hij wil niet, dat de mensch eenzijdig, maar dat al zijne vermogens harmonisch ontwikkeld zullen worden. De indruk, dien de mensch alzoo ontvangt, moet niet onvoorwaardelijk door hem worden opgenomen en bewaard. Hij moet door het verstand worden onderzocht en door het oordeel worden geschift. Waar dit verzuimd wordt, daar is het noodwendig gevolg, dat het denkvermogen verzwakt wordt en het oordeel zijne juistheid en kracht verliest. Alle vermogens van den geest, die niet worden gebruikt, blijven niet slechts buiten ontwikkeling, maar verstompen langzamerhand. Daarentegen wordt het gevoel geprikkeld, en verkrijgt eene heerschappij, die reeds op zich zelve hoogst gevaarlijk is. De indruk toch, waardoor het wordt opgewekt, kan zoo wel goed als kwaad zijn; en hoezeer is de menigvuldigheid van dit laatste niet te vreezen te midden eener zondige wereld en bij de kracht der zinnelijkheid in ons! Maar ook dan zelfs als de indruk, waardoor het gevoel wordt opgewekt, goed is, hoe ligt is het

eenzijdig, hoe spoedig kan hij door een anderen worden verdrongen! Welke vrucht kan hij dragen voor de ontwikkeling en volmaking van den zedelijken mensch, als het verstand hem niet erkend, begrepen en daartoe aangewend heeft? De gevoelsmensch is als eene baar der zee, die door elken indruk her en derwaarts geslingerd wordt. Zijn hart is het rusteloos strijdperk van allerlei togten en driften, en van dien strijd plukt hij geen enkele vrucht, die blijft tot het eeuwige leven. Aan het einde van zijn weg heeft hij welligt veel geleden en ook veel genoten, maar noch lijden noch genot heeft hem wijzer en beter gemaakt. Gods groote en heerlijke bedoeling is er niet mede bereikt: zijne vorming en opvoeding tot de vrijheid der heerlijkheid van Gods kinderen. Beide heeft hij met bewustzijn ondervonden, maar hij heeft niet verstaan, waartoe de Hemelvader ze zond, hij is er niet door geleid tot de kennis van zich zelven, noch verlost, noch geheiligd, noch getrokken tot de dingen die boven zijn: want hij heeft er niet bij gedacht noch over geoordeeld, en het eene is door het andere verdrongen en voorbijgegaan als eene morgenwolk voor den adem van den wind. Bedrieg ik mij, als er vele zulke gevoelsmenschen in onzen tijd gevonden worden, welligt ook onder mijne lezers en lezeressen; en menigeen reeds ontevreden het blad omslaat, om een ander onderwerp te zoeken? Immers het is ongehoord, de heerschappij van het gevoel een ziekteverschijnsel te noemen, terwijl de groote wereld het huldigt en de mode het gebiedt? Wat is er grooter aanbeveling dan tedergevoelig en zenuwachtig te zijn? Dat behoort immers tot de vruchten eener beschaafde opvoeding en tot de vereischten om éclat te maken in de wereld, dat spant de verbeelding en tovert idealen, dat roert en schokt en schenkt de zoetste genietingen in lief en leed! — Maar ik wil u het gevoel niet ontrooven, ik wil niet strijden tegen hetgeen ik eene groote gave en een heerlijk voorregt noem, hetgeen ik wensch ontwikkeld en volmaakt te zien; maar ik wil u vriendelijk waarschuwen tegen de eenzijdige bevoorregting, tegen de heerschappij

van *één* talent, daar gij meerderen ontvangen hebt, opdat gij niet eenzijdig, maar harmonisch ontwikkeld en gevormd wordt, en ook het gevoel de heerlijkste vruchten voor u draagt. Leefden wij in een tijd, dat er eenzijdige ontwikkeling van het verstand heerschende was, ik zou daartegen de wapenen opvatten en de regten van het gevoel verdedigen. Ook die tijd is er geweest, en de heerschappij van het gevoel is niets anders dan de terugwerking van de rationalistische rigting van het begin dezer eeuw, gelijk zich nu reeds hier en daar een terugkeer daartoe doet bemerken door de ongelukkige neiging van het menschdom, om immer in uitersten te vervallen. Twijfelt gij er welligt aan? Volgt mij dan, als ik met u de onderscheidene toestanden des levens beschouw, die op ons gemoed eenigen indruk achterlaten. Ik betreed dan met u in de eerste plaats het gebied der kunst. Wij eeren haar hoog. Zij is ons eene gave des hemels. Maar niet slechts om ons zinnelijk genot en een aangenaam uur te schenken. Wij eeren haar hooger. Zij moet medewerken aan onze ontwikkeling en vorming, zij moet ons verlichten en heiligen. De kunstenaar, die niet daartoe zijne gave gebruikt, maar onreine hartstogten zoekt op te wekken, de zinnelijkheid prikkelt en de onzedelijkheid bevordert, hij misbruikt zijne gave en staat schuldig aan een zedelijken moord jegens de menschheid. Zoo er een tijd geweest is, waarin de kunst hoog gewaardeerd werd, het is de onze. Maar het kan onze opmerking niet ontgaan, dat het juist die is, welke het meest op het gevoel werkt, de schilderkunst, de muziek en het tooneel, en reeds daaruit blijkt ons de heerschappij van het gevoel. Wat de beide eersten aangaat, hoe ontelbaar groot is de menigte van hare beoefenaars. Geen fatsoenlijk huis zonder eenige schilderstukken en muziek. Kunstbeschouwingen en muziekpartijen van allerlei aard zijn aan de orde van den dag. En wij zouden daar niets tegen hebben, zoo het zonder opoffering van hoogere belangen geschiedde en de kunst hare hoogere roeping volgde. Maar let eens op de smaak, die het algemeen b. v.

in de schilderkunst openbaart. Is het niet meestal de naam van den schilder, die de waarde van een schilderstuk bepaalt, onverschillig, welke zijne voorstelling zij? Wordt het niet hoog geroemd, waar deze de zinnelijkheid bekoort en sluimerende driften opwekt, of wat door schoone vormen en schitterende kleuren boeit, of wat schokt en roert zonder een weldadigen, zedelijken indruk achter te laten? Slaat de menigte gade op eene tentoonstelling, en gij zult zien, hoe weinigen er zijn, bij wie het verstand en oordeel hunne regten hebben en hoe het grootste deel slechts een prikkel voor het gevoel begeert. Vraagt naar den indruk, die zulk eene tentoonstelling gemaakt heeft! Gij verneemt, dat het mooi, heerlijk mooi geweest is; maar vraagt nu ook, of dat landschap, die trouwe copie der natuur, ook vatbaarder heeft gemaakt, om hare schoonheid op te merken en tot bewondering van de almagt, wijsheid en goedheid des Scheppers, tot eerbied en dankbaarheid jegens Hem geleid en het hart tot Hem getrokken heeft; of die martelaar, welke voor het geloof in Christus den wreedsten dood sterft, de kracht van dat geloof heeft doen waarderen en de ziel ontvlamd heeft in heilige begeerte, om zulk een geloof te verkrijgen; of die eerste vrije Euangelieprediking, die moedige verdediging van eene vervolgde Hugenootsche familie, die Parijsche bloedbruiloft den zegen der Hervorming, door het bloed der vaderen gekocht, herinnerd, en den ijver opgewekt heeft om dat erfdeel trouw te bewaren? Of die Christus Consolator Zijne heilige liefde in het heerlijkst licht heeft gesteld en tot het hart gesproken: »komt allen tot Mij, die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven voor uwe zielen;" of die Christus Remunerator het heeft doen verstaan: »de Zoon des menschen zal komen op de wolken des hemels," en: »die in het vleesch gezaaid hebben, zullen uit het vleesch verderfenis maaijen, maar die in den geest gezaaid hebben, zullen uit den geest het eeuwige leven beërven?" Of die gekruisigde Christus het zoo ernstig op aller gemoed heeft gedrukt, als eenmaal op dat van den graaf von Zinzendorf: dat

deed Ik voor u, wat deedt gij voor Mij? en gelijk bij hem, daardoor ook bij anderen een nieuw leven werd opgewekt, aan Christus gewijd? Wij vreezen, dat gij slechts bij enkelen die vragen toestemmend zoudt beantwoord zien, het zijn degenen, die niet slechts gevoelen, maar ook denken en oordeelen. Wij zouden niet durven zeggen, of de groote menigte beter of slechter eene tentoonstelling verlaat, maar dit weten wij, dat wie de kunst niet slechts tot zijn hart maar ook tot zijn verstand laat spreken, haren weldadigen en duurzamen invloed tot waarachtige beschaving ondervinden zal.

Is het waar wat ons de dagbladen vermeld hebben, dat men tegenwoordig in Parijs de verhuring van kamers ziet aangekondigd met de bijvoeging, dat er in huis geen muziek gemaakt wordt, wij kunnen ons dan een denkbeeld maken van de algemeenheid der beoefening en van den tijd, die in die stad aan muziek besteed wordt. Wij erkennen het gaarne, dat wij ook deze kunst hoog schatten, maar is het niet opmerkelijk, dat zij, die het meest tot het gevoel, het minst tot het verstand spreekt, thans het meest algemeen beoefend wordt? En wat zoekt men door haar? Het gevoel te beschaven en te veredelen, voor het schoone, goede en verhevene op te wekken; het gemoed te verzachten, den storm der driften te beteugelen, kalmte en vrede te doen nederdalen in de ziel en een heimwee naar den hemel te bevorderen? Of is het bij velen slechts een zinnelijk genot, eene verstrooijing van de bezigheden des levens, een gelukkig tijdverdrijf, omdat er niet bij behoeft gedacht, alleen gevoeld te worden? Zijn het de meesterstukken der klassieke school, de werken van hen, die Gods grootheid in de schepping en de natuur, het verhevene der godsvrucht en de kracht des geloofs in een Elia en Paulus, in plaats van met woorden, met toonen hebben uitgedrukt en bezongen? Zijn het de werken van hen, die niet slechts gevoeld, maar ook gedacht hebben, in helder bewustzijn opnamen wat hun gemoed vervulde, en wier gevoel rein en liefelijk ontgloeid was voor het schoone, goede en ware,

en die de volheid hunner ziel uitstortten, om het ook in andere zielen op te wekken? Zijn het dezen, die gezocht en beoefend worden? Slechts door een klein getal, door hen die willen verstaan wat zij hooren, die ook in de muziek het voertuig wenschen tot waarachtige ontwikkeling en hooger leven. De groote menigte wil niet liever dan muziek, die geene gedachte uitdrukt, die slechts op de zenuwen werkt, de voeten beweegt tot luchtigen dans, de driften opwekt, de zinnelijkheid prikkelt en door scherpe contrasten of snelle overgangen het gevoel schokt. Ook op het gebied dezer kunst blijkt ons de heerschende rigting van onzen tijd. Hoe veel meer zou zij aan hare hooge roeping beantwoorden, indien ook het verstand zijne regten op haar uitoefende!

Niet minder dan de muziek was ook het tooneel bij de oude volken de oefenschool van beschaving, van huiselijke deugden, van liefde voor het vaderland en eerbied voor de Goden. Dat was het ook langen tijd onder ons, maar door den geest van Christus geheiligd en dienstbaar aan de liefde voor den naasten. Wie den Amsterdamschen schouwburg naderde, zag reeds in de verte boven zijn ingang de bijenkorf, gedragen door een oud man en een weeskind, en las daaronder: »de bijen storten hier het éelste wat zij lezen, om d'ouden stok te voên en hulpelooze wezen," en wie er plaatse nam in zijne rangen, las op het doek: »der kunsten God aan 't IJ, met geestdrift aangebeên, kroont hier in 't heilig koor verdienste en deugd alleen." En dat was waarheid. Niet slechts de bekwaamheden maar ook de deugd van hen, die aan het tooneel verbonden waren, werden daar beloond. Voorstellingen uit de geschiedenis in het algemeen, uit die des vaderlands in het bijzonder, en uit den kring van het maatschappelijk en huiselijk leven werden ten tooneele gevoerd. De roem der vaderen werd er verkondigd in hun moed en zelfopoffering, in hunne liefde voor God en het vaderland, en diezelfde deugden werden opgewekt in de harten der aanschouwers. De ondeugd werd er ontmaskerd en in hare

vreeselijke gevolgen aanschouwelijk gemaakt, zoowel als de zegen der godsvrucht, der goede trouw, der eerlijkheid en braafheid er werd aangeprezen. Zoo was het tooneel de kweekplaats van nuttige kennis en goede zeden. Waarom is het dat niet meer, of althans niet zoo bepaald? De smaak is veranderd. Onze voortreffelijkste treurspelen en comedies worden niet meer gezocht. De menigte wil in hare uitspanningen niet meer denken en leeren, niet meer verbeterd en geheiligd worden. Aan de meest smakelooze, onzedelijkste en verderfelijkste voortbrengselen van het meest onzedelijke, Fransche volk geeft zij de voorkeur. Zij wil daar als bewusteloos nederzitten om door schitterende optogten, decoratiën, afgrijselijke contrasten en schrikkelijke gruweldaden geschokt en geroerd te worden, of door zedelooze en dubbelzinnige kwinkslagen, door profaneren met het heilige en door wellustige voorstellingen een prikkel te vinden voor hare zinnelijkheid. Ziet daar een treurig verschijnsel, dat vooral voor het opkomend geslacht de verderfelijkste gevolgen hebben moet!

Wilt gij mij, lezers! nu volgen op het gebied der letterkunde en godsdienst, ik meen ook daar dezelfde ziekelijkheid op te merken.

Er bestaan in ons vaderland ontelbare vereenigingen van allerlei aard. Daaruit vloeijen bijeenkomsten voort, en het was en het is gedeeltelijk nog bij dezen de gewoonte, dat daar voorlezingen en bijdragen geleverd worden om niet slechts aangenaam maar ook nuttig zamen te zijn. De onderwerpen waren ontleend aan de geschiedenis, de wetenschap en de kunst, altoos van zedelijken aard. De smaak is er grootendeels voor verloren. Alleen in de grootere steden is het nog mogelijk daarvoor een uitgelezen gehoor te verkrijgen. Wilt gij den bijval van het groote publiek, zorg dan dat er iets gelezen wordt om te lagchen of te weenen, vooral waarbij het niet behoeft te denken of zich in te spannen, het liefst wat het gevoel schokt of de daaraan verwante verbeelding den vrijen teugel geeft! Er wordt veel gelezen, zeker meer, en meer algemeen dan in eenigen tijd. Maar wat

en hoe wordt er gelezen? Zijn er niet velen in den dusgenoemden fatsoenlijken of aanzienlijken stand, die ter naauwernood met onze vaderlandsche litteratuur bekend zijn, maar bij voorkeur de gedrochtelijke werken der Fransche romantieken zoeken? Met hoe veel graagte worden de vertalingen van dezen niet door alle standen ontvangen, zoodat gij u niet verwonderen moet, ze in onze achterbuurten aan te treffen. En willen we het ook met blijdschap erkennen, dat er nog een genoegzaam debiet is voor werken van leerzamen, degelijken inhoud: wat echter zuiver wetenschappelijk is, ook in populairen vorm en toon, wat eenig nadenken en oordeel voedert, wat het verstand met nuttige kennis kan verrijken en de alzijdige vorming van den mensch kan bevorderen, het vindt geene lezers onder de menigte.

In alle kringen der maatschappij wil men door lectuur wat men door voorlezingen wil: zich amuséren, den tijd dooden, het verstand en oordeel laten rusten en het hart zien bewogen tot lagchen of tranen. Ja, zoo ver heeft deze eenzijdige rigting zich uitgestrekt, zoo hevig is deze ziekelijke toestand toegenomen, dat hij ook op het godsdienstig gebied in groote mate wordt waargenomen. Ziet, hoe hij daar in twee zeer uiteenloopende partijen zich openbaart! De eene, die, schoon protesterende tegen Rome's dwalingen, toch geheel op Rome's standpunt zich plaatst en in beginsel geheel roomsch mag genoemd worden, verklaart het onderzoek naar de waarheid voor gesloten, haar uitgesproken en weggelegd voor alle eeuwen en geslachten in hetgeen zij de leer der vaderen gelieft te noemen. Aan die leer eischt zij onvoorwaardelijk en blind geloof. Waar het gezond verstand of zelfs het Evangelie zich daartegen verklaart, daar moet het zwijgen en zich onderwerpen. Het is ook bij hen als bij Rome, niet meer denken, oordeelen en onderzoeken, maar aannemen op gezag, wat de vaders der kerk hebben voorgeschreven. Waar de eene kracht van den menschelijken geest alzoo gebonden of verzwakt wordt, moet wel de andere toenemen en heerschende worden. Van daar bij hen de meest geliefkoosde voorstelling van

God, als een gestreng wreker en van een verterend vuur, eene hel met al hare verschrikkingen en de rampzaligheid des zondaars, zoo vreeselijk dat de duivelen hunne afzigtelijkheid bij hem verliezen; van een bekeeringsweg, waarop de zondaar al de pijnen der hel in bepaalde maat moet ondervinden, om eindelijk door de wonderkracht van Gods genade, van een kind des duivels herboren te worden tot een kind van God. Van daar de onophoudelijke bevindingen, gezigten en openbaringen, die zij meenen te genieten en waarop zij zoo hoogen prijs stellen. Het leven van deze lieden is alzoo niet anders dan een overspannen gevoelsleven met eene daardoor opgewekte verhitte verbeelding. De profetiën van Ezechiël en Daniël, de Openbaring van Johannes zijn hunne bijbelboeken bij uitnemendheid. Geene geschriften en geene prediking dragen hunne goedkeuring weg, dan die den toorn van God, de onmagt en het vreeselijke verderf van den zondaar en de verschrikkingen der hel in de sterkste kleuren afschilderen.

De andere partij wordt gevormd door de dienaren der wereld, die hare genietingen boven alles schatten en daardoor alle geestelijk leven, alle kracht en lust om te denken en zich bezig te houden met het hoogere en hemelsche verloren hebben. Wanneer het geweten zich laat hooren en hen verontrust, missen zij gewoonlijk de kracht, om een radicaal middel ter genezing te kiezen, want zij weten, dat dit de opoffering zou eischen van hetgeen hun het dierbaarste is. Zij zoeken daarom een palliatief en sluiten zich bij voorkeur aan de eerste partij, die zich alleen in het bezit der waarheid acht, zich het volk Gods en de alleen zaligmakende kerk noemt. Deze geeft hun niet alleen rust voor het geweten, maar is hun ook daarom het aangenaamst, omdat de leer van de onmagt des zondaars ten goede, van de ijdelheid der goede werken en van de betaling der schuld hun een vrijbrief geeft voor de dienst der wereld. Zij zijn aan deze zoo gehecht, dat zij haar overbrengen in de kerk. Daar zij er niet komen, om wijzer en beter te worden, maar slechts tot geruststelling van het geweten, willen zij er aange-

naam worden bezig gehouden. Sierlijke voordragt, beeldrijke stijl, treffende overgangen of tegenstellingen, sterke aangrijping van het gemoed, ziet daar wat zij boven alles begeeren. De prediker en de prediking verdringen al het overige, en de indruk der godsdienstoefening wordt dezelfde als die van het schouwtooneel, dat men geboeid, verrukt, geroerd is geweest, en eindigt in de bewondering van hem, die dat teweegbragt.

Treurige toestand, voorzeker! Zal het nog noodig zijn, u op de verderfelijke gevolgen te wijzen en geneesmiddelen tot herstelling van dit ziekteverschijnsel aan te bieden. Gij ontslaat mij, lezers en lezeressen, zoo wel van het eene als van het andere. Wat de gevolgen betreft, zij liggen voor de hand. Wat de genezing aangaat, op het geestelijk gebied behoeven sommige gebreken slechts te worden ontdekt, opgemerkt en begrepen, om genezen te worden. Zoodra toch de eenzijdige rigting van den tijdgeest gekend en hare verderfelijke gevolgen ondervonden zullen worden, zal er ook terugwerking komen. Mogt zij maar niet zoo zijn, dat zij weder eenzijdig het gevoel verwaarloost om het verstand te doen heerschen! Wij zouden dan ook tegen die rigting strijden. Maar mogten allen erkennen, dat denken en gevoelen vermogens van één geest zijn, die slechts door gelijkmatige ontwikkeling tot hooger leven leiden, door gelijkmatig te heerschen den mensch waarlijk gelukkig maken!

Delft. W. H. HAVERKORN VAN RIJSEWIJK.

ONZE HEER JEZUS CHRISTUS, VOLMAAKT IN DENKEN, GEVOELEN EN WILLEN.

Wie Hij was, die vóór achttien honderd jaren op aarde verscheen, om zondaren zalig te maken, daarover heeft men eeuwen lang strijd gevoerd, dikwijls met eene hevigheid en bitterheid, die gewis de goedkeuring niet wegdragen van Hem, wiens hoofdgebod liefde is, en die Zijne eigene eere niet zocht, maar de eer Desgenen, die Hem gezonden had. — Één ding evenwel is er, waarin allen, zelfs de meest verschillend denkenden, zich vereenigen. Het is de bewonderende erkentenis van Zijne zedelijke grootheid als mensch. Immers, dat onze Heer Jezus Christus een vlekkeloos heilig, geheel volmaakt mensch was, dit loochent wel niemand anders, dan zijne besliste vijanden, dan de spotters en ongeloovigen.

Belangrijk en dierbaar is ons die heiligheid en volmaaktheid van onzen Heer. Ook door haar is Hij onze eenige en volkomene Zaligmaker; zonder haar zou Hij het niet kunnen zijn. Op haar berust vooral ook ons geloof in Hem en ons vertrouwen op Zijne verlossende kracht. In haar zelve is die kracht vooral mede opgesloten. Zij toch stelt ons de ware menschelijke deugd en volkomenheid aanschouwelijk voor oogen, en als een onvergelijkelijk voorbeeld wekt zij ons meer dan eenig ander tot navolging op.

De Christen moet christelijk leven. Doch wat is een christelijk leven anders, dan een deugdzaam en heilig leven in den geest en in navolging van den Heer? En daartoe moeten wij

gedurig op Hem zien, veel met Hem omgaan in den geest; opdat we meer en meer opmerken en beseffen mogen, hoe Hij was, hoedanig Zijn leven was.

Op Hem, op Zijn heerlijk, onvergelijkelijk deugdenbeeld, willen wij dan ook thans onze blikken vestigen. Wij willen ons Hem voorstellen als: volmaakt in denken, gevoelen en willen. Zóó toch was Hij. De zielsvermogens, waarmede de Schepper ons menschen heeft begaafd, waren in Hem allen gelijkmatig ontwikkeld, wel geregeld, naar den wille Gods op het ware en hoogste doel gerigt.

Onze ziel heeft het vermogen om te denken. Door dit vermogen zijn wij in staat om niet slechts de ons omringende voorwerpen waar te nemen en het eens waargenomene ons naderhand in onzen geest op nieuw voor te stellen, maar ook om te begrijpen, te oordeelen, te redeneren, gevolgtrekkingen te maken, van het gevolg tot de oorzaak en van de oorzaak tot de gevolgen te besluiten; om over verschillende zaken na te denken; om ons kennis van velerleï zaken te verschaffen.

Onze ziel heeft het vermogen om te gevoelen. Dit vermogen is in ons de bron van verschillende aandoeningen en gewaarwordingen. Hierdoor ontstaan in ons binnenste genoegen en smart, droefheid en vreugde, medelijden en deelneming, schaamte en zelfstevredenheid, berouw en zielsgenoegen, hoogachting, eerbied en liefde, verachting, verfoeijing en haat.

Onze ziel heeft het vermogen om te willen. Door dit vermogen worden neigingen, begeerten, driften en hartstogten in onze ziel geboren. Door dit vermogen wordt teweeggebragt, dat wij onze krachten inspannen, pogingen aanwenden, tot handelingen komen, daden verrigten, veranderingen in en buiten ons doen ontstaan.

Dat deze vermogens alle gelijkmatig moeten ontwikkeld en wèl geleid worden, zouden wij reeds daaruit kunnen opmaken, dat God ze ons alle geschonken heeft met een wijs en heilig oogmerk, en dat dus geen vermogen, geene zielskracht, door

den Schepper in ons gelegd, mag verwaarloosd, maar allen moeten gevormd, geoefend en aangelegd worden tot de bereiking van onze bestemming. Doch wij willen in onze beschouwing niet vooruitloopen. Uit het voorbeeld van onzen Heer Jezus Christus, den volmaakten mensch, moet en zal het ons eerst regt duidelijk blijken, dat wij door de gelijkmatige en welgeregelde ontwikkeling onzer zielsvermogens eerst worden kunnen, wat we naar den wille Gods worden moeten, hoe daarin de ware volkomenheid van den mensch bestaat.

Slaan wij onzen Heer Jezus Christus gade, dan zien wij in Hem vooreerst het voorbeeld van eene zorgvuldige ontwikkeling, oefening en welgeregelde aanwending van het denk- of kenvermogen. Welk een helder, verlicht en doordringend verstand nemen wij bij Hem waar! Welk een opmerkzamen en diep doordringenden blik op alles wat Hem omringde; een blik, waaraan niets, geen muschje, dat op aarde viel, geen lelie des velds, geen de minste trek op het gelaat van vriend of vijand, noch het zachtst gefluister ontging! Welk een getrouw geheugen, welk een sterk en vlug herinneringsvermogen, dat hem nooit teleurstelde, maar hem altoos bereidvaardig te dienste stond! Welk eene rijke en levendige verbeelding; welk een fijn oordeel in het vinden en ten regten tijd aanwenden van de meest gepaste, treffendste beelden, voorbeelden en vergelijkingen! Welk eene schranderheid in het doorgronden en beantwoorden van de strikvragen Zijner vijanden en belagers! Welk eene juiste kennis van de schriften Zijns volks; welk eene diepe en veel omvattende kennis vooral van het menschelijke leven en van het menschelijke hart! Welk eene wijsheid in het leeren, in het vormen en opvoeden vooral van Zijne meest vertrouwde Discipelen! Welk een helder doorzigt in het beramen der middelen tot bereiking der groote oogmerken, welke Hij tot heil der menschen zich voorstelde!

Aan dat heldere, rijke, doordringende verstand paarde de Heer een fijn en levendig, een warm en teeder, en tevens rein

en edel gevoel. Het openbaarde zich als gevoel voor de onschuldige en reine genietingen des levens. Het openbaarde zich als gevoel voor de schoone natuur, dat heerlijk kunstgewrocht van Zijn Hemelschen Vader. Het openbaarde zich als gevoel voor de hoogachting en toegenegenheid der Zijnen en voor die ware eer, die van God alleen is. Het openbaarde zich als heilige verontwaardiging over boosheid en huichelarij, en als goddelijk mededoogen met zondaren en ongelukkigen. Het openbaarde zich als diepgaande, heftig aangrijpende zieledroefheid en als hooge hemelsche vreugde; als innige weemoedigheid en als verheven heldenwoord. Het openbaarde zich als geroerde dankbaarheid jegens den Hemelschen Vader, en als innige, teedere liefde voor de menschen.

Letten wij ten laatste op het wilvermogen, ook dat was in onzen Heer tot de hoogste volkomenheid ontwikkeld. Neen, het bleef bij Hem nimmer bij peinzen, overleggen, plannen maken, noch bij lijdelijk, werkeloos gevoel; het kwam bij Hem tot daden. Zegt mij: wiens wil vertoonde ooit meer kracht, wiens karakter meer werkzamen ijver, dan dat van Jezus? Wie oefende ooit zulk eene onbepaalde heerschappij over zich zelven uit, als Hij? Wie stond zoo onwrikbaar pal in betrachting van het goede? Hij smaakte de onschuldige genietingen des levens, maar nimmer liet Hij zich tot eenig onmatig of onbetamelijk genot verleiden. Hij verheugde zich in den geest, maar geene uitgelatenheid deed ooit te kort aan den ernst Zijner hooggestemde ziel. Hij werd bedroefd, Hij had gevoel van smart en lijden, Hij stortte tranen van aandoening en deelneming; maar geene overdrevene weekhartigheid ontsierde Hem, geene te groote aandoenlijkheid, geen ongeduld noch mismoedigheid verstoorde de achtbare kalmte van Zijn geest, geen drift noch hartstogt overmeesterde Hem. Heilige toorn welde in Hem op, maar geen haat noch wrevel kwam Zijn verheven gemoed binnen. »Hij is in alle dingen even als wij verzocht geweest, doch zonder zonde" (Hebr. IV : 15). De liefde, dat werkzaam beginsel,

die magtige drijfveer van menschelijke handelingen, betoonde zich bij Hem in volle kracht. Rusteloos was Hij bezig in het volbrengen van Zijne groote taak. Inzigt in hetgeen van Hem geëischt werd, gevoel van Zijn pligt en de vaste, onveranderlijke wil, om dien te vervullen, gingen bij Hem steeds hand aan hand. Hij, die zeide: »Ik moet werken de werken Desgenen die Mij gezonden heeft, zoo lang het dag is" (Joh. IX : 4), Hij kon ook naar waarheid verklaren, dat »het Zijne spijze was, den wil te doen van Zijn Hemelschen Vader en Diens werk te volbrengen" (Joh. IV : 34). Daarvan trok geen vermaak noch lijden, geen moeite noch gevaar, geen vrees noch hoop Hem af. Daarin deden geene teleurstelling, geene verdrietelijkheden noch tegenstand Hem vertragen. Met onwankelbaren tred bewandelde Hij den weg tot Zijn doel. Zelfs het smartelijk en smadelijk kruis deed Hem niet terugdeinzen. Hij »voleindigde Zijn werk" (Joh. XVII : 4), Hij »volbragt" het alles (Joh. XIX : 30). En verbazing maakt zich van ons meester, wanneer wij bedenken, dat Hij in drie jaren tijds, in weerwil van de traagheid en onvatbaarheid Zijner leerlingen, ten spijt van magtige vijanden, den grondslag heeft gelegd van dat heerlijk Godsrijk, dat eens het gansche menschdom zal omvatten en in welks bestaan de hemelingen zich verblijden met eeuwige vreugde.

Zóó was onze Heer volmaakt in denken, gevoelen en willen. Zóó staat Hij voor ons, als Leeraar, waar Hij b. v. in Zijne heerlijke, onovertrefbare bergpredikatie, met zoo veel wijsheid, zoo bevattelijk voor allen, in zulke treffende, welgekozene beelden en vergelijkingen, en tevens met zoo veel kracht en nadruk, leert en lessen geeft; waar Hij met zoo veel gevoel dat »zalig! zalig!" uitspreekt, met zoo veel gevoel wijst op dien Hemelschen Vader, die Zijne zon doet opgaan over boozen en goeden en regent over regtvaardigen en onregtvaardigen, op de vogelen des hemels en op de bloemen des velds, die door Hem verzorgd en bekleed worden; zoodat wij niet weten, wat we meer zullen bewonderen, Zijne hooge wijsheid, of Zijn edel ge-

voel, in dat alles doorstralende. — Zóó leeren wij Hem ook kennen uit die heerlijke gelijkenissen, waarmede Hij Zijn onderwijs ophelderde; uit die onwaardeerbare en onovertreffelijke gelijkenis vooral van den verloren Zoon, waarin diepe kennis van het menschelijke hart, van onze zondaarsbehoeften en van Gods gezindheid jegens Zijn boetvaardig kind, met het diepst en innigst gevoel om den voorrang dingt. — Zóó staat Hij voor ons, waar Hij Zijne wonderen verrigt; waar Hij met wijsheid de voorwerpen uitkiest, die geschikt en vatbaar zijn om er Zijne wonderkracht aan te koste te leggen; waar Hij met ontferming bewogen wordt over eene ongelukkige schare, en tevens als de regte »Trooster" leert en geneest, helpt en zegent. — Zóó vertoont Hij zich aan ons, waar Hij, in den laatsten nacht Zijns levens, met Zijne Discipelen aan den laatsten maaltijd is aangezeten; waar Hij met zoo veel wijsheid, met zulk eene fijne, diepdoordringende menschenkennis hen nog leert, vermaant en bemoedigt; waar Hij in Zijne redenen en in Zijn gebed zoo roerend Zijn gevoel uitstort, en tevens met zulk eene bewonderenswaardige kracht van ziel Zijne aandoeningen bedwingt en de magt over zich zelven behoudt, om te voleindigen het werk, dat de Vader Hem gegeven had om te doen. — Zóó vertoont Hij zich aan ons in den hof Gethsemané, waar Hij voor een oogenblik door een diep menschelijk gevoel van de zwaarte van Zijn lijden wordt overstelpt, en bidt: »Vader! indien het mogelijk is, laat dezen drinkbeker van Mij voorbijgaan," maar er ook in één adem bijvoegt: »doch niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt!" — en, door het gebed gesterkt, door het besef van Zijne grootsche bestemming en door de liefde tot Zijn Vader over vrees en droefheid zegeviert, en uitroept: »staat op, laat ons henengaan, ziet hij is nabij, die Mij verraadt!" en onverschrokken, met al de majesteit der vlekkelooze deugd, Zijne vijanden te gemoet treedt. Zóó vertoont Hij zich aan ons, in de uren van Zijn bitter lijden, waarin Hij zulke heerlijke proeven gaf van edel menschelijk gevoel, van menschlievendheid en vergevensgezindheid, en tevens

van onwrikbare standvastigheid, van verhevene zelfbeheersching, van bewonderenswaardige kalmte en grootheid van ziel. Met wijze bedachtzaamheid antwoordt Hij op de vragen Zijner regters, in wier ziel Hij leest, die Hij kent en doorgrondt. Hij spreekt, waar Hij spreken, maar zwijgt ook, waar Hij zwijgen moet. Waar van zijn »ja," of »neen" dood of leven afhangt, daar spreekt Hij onversaagd en met hoogheid Zijn »gij hebt het gezegd," uit. Hij gevoelt wel de lage mishandeling, hem door een geregtsdienaar aangedaan (Joh. XVIII: 22, 23), Hij handhaaft wel Zijne eer en waardigheid, maar geen woord van toorn of bitterheid komt er over Zijne lippen. Geene klagt hoort men uit Zijn mond, maar slechts de uitdrukking van medelijden met degenen, die Hem beklagen (Luc. XXIII: 27—31). Hij bidt voor Zijne moordenaars. Hij bedwingt Zijne smart, om ook aan het kruis nog een boetvaardigen te troosten en voor het lot Zijner verlatene moeder te zorgen. Nog eens voor 't laatst, bij het klimmen der doodsangst, grijpt het gevoel van Zijn lijden hem aan. Maar door de hoogere kracht van Zijn geest, door het besef, Zijn groot, onvergankelijk werk volbragt te hebben, en door het vertrouwen op God, wordt Hij dat gevoel weêr meester; en Zijn uitgang uit dit leven is de zegepraal der nooit bezweken deugd en der God gewijde gehoorzaamheid!

Zóó was Hij, onze Heer Jezus Christus, zóó volmaakt in denken, gevoelen en willen, in helder verstand, diepe kennis en hemelsche wijsheid, in rein en edel gevoel, in heilige, krachtig werkzame gezindheid. Zóó was Hij geen koud verstandsmensch, geen louter bespiegelend wijsgeer, ook geen overdreven gevoelige, onnatuurlijk opgewondene of stil voor zich henen broedende dweeper, noch ook een dolle, met onbesuisd geweld en als blindelings voorthollende geestdrijver, maar een mensch, een geheel volmaakt mensch, in den volsten en heerlijksten zin des woords, waardig den naam van: »Zoon des menschen" bij uitnemendheid te dragen.

Hij, de volmaakte mensch, is het dan ook, die het menschelijk geslacht waarlijk en geheel kan volmaken. Zijn Evangelie, waarin Hij als in een spiegel wordt aanschouwd, werkt niet slechts op het verstand, noch alleen op het gevoel, noch alleen op den wil des menschen, maar op alle zijne vermogens te zamen, op zijn geheelen aanleg, op den geheelen mensch. Het verlicht het verstand, het verwarmt en veredelt het gevoel, het reinigt, heiligt en sterkt den wil.

Aan dien Heer en Heiland, door wien de Hemelsche Vader ons volmaakt opvoedt, moeten wij ons overgeven; Hem moeten wij meer en meer gelijkvormig trachten te worden. Naar Zijn voorbeeld moeten wij onze zielsvermogens gelijkmatig ontwikkelen, èn ons hoofd èn ons hart vormen. Op dat voorbeeld moet ook gij zien, ouders en leermeesters; daarnaar moet ook gij uwe kweekelingen opvoeden. Gij moet niet slechts hun hoofd verhelderen, hun verstand verfijnen, maar ook hun gevoel ontwikkelen en veredelen, hun hart heiligen, hun wil op het ware, schoone en goede rigten, en in de betrachting daarvan sterken. Zóó doende zullen wij, zullen allen den hoogen eernaam van menschen meer en meer waardig worden; den eernaam van navolgers en evenbeelden van den volmaakten mensch Jezus Christus, in wijsheid, in heilige, edele, liefdevolle gezindheid, en in krachtige, zegenrijke werkzaamheid. Zóó doende zal ons leven een waarlijk Christelijk leven zijn. En Hem, onzen Heer meer en meer gelijkvormig wordende in menschelijke volkomenheid, zullen wij ook deelen in Zijne heerlijkheid en zaligheid!

W. V.

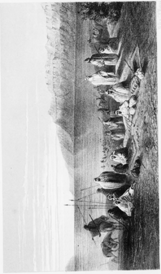

DE DOODE ZEE.

(Met eene plaat).

Gedenkt aan Loth's huisvrouw!
Luk. XVII : 32.

Zoo blijkt het dat de Heere de goddeloozen tot den dag des gerigts bewaart, om gestraft te worden.
2 Petr. II : 9.

Voor vier duizend jaren was het dal Siddim eene der schoonste vlakten van Palestina. De Jordaan die op den Antilibanon zijn oorsprong heeft en van daar het geheele land in de lengte doorsnijdt, verspreidde zich daar, waarschijnlijk door de kunst en den ijver der bewoners geholpen, in menigvuldige waterleidingen, tot dat hij zich eindelijk, na den grond bevochtigd te hebben, in de Arabische woestijnen verloor of door onderaardsche kanalen zich in de Roode Zee ontlastte. Daardoor was deze vlakte »een hof des Heeren" (Gen. XIII : 10), een paradijs in vruchtbaarheid en rijkdom. Ook werd die vruchtbaarheid nog bevorderd door den aard van den bodem, die met jodenlijm (Gen. XIV : 10) en welligt ook met naftha en zwavel vermengd was; terwijl onderaardsch vuur van vulkanen den grond stoofde en de groeikracht vermeerderde.

De weligheid dier landsdouw, die voortreffelijke weide aanbood, verleidde Loth om, toen de gedurige twisten tusschen zijne onderherders en die van Abraham hen noodraakten zich van elkander te verwijderen, derwaarts zich te begeven; en terwijl zijne kudden daar buiten graasden, woonde hij zelf in Sodom, eene der vijf steden die in of bij deze vlakte destijds bloeiden.

Die steden zijn sints veertig eeuwen geheel verwoest, en die

welige landsdouwen, zijn althans ten deele, met water overdekt en ten deele in eene dorre, onvruchtbare wildernis herschapen. Dat water draagt onderscheidene namen. In den Bijbel heet het de Zoutzee (Gen. XIV : 3) en de zee des vlakken velds (Deut. III : 17); bij de ongewijde schrijvers »het Asphaltische meer," en bij de Arabieren nog heden ten dage »de Zee van Loth of de Zee van Sodom en Gomorra."

Gij ziet haar, op het nevensgaande tafereel, aan de oostzijde door onvruchtbare bergen, waarop zich vele steile klippen verheffen, ingesloten. Aan den kant van Jericho is de vlakte die haar begrenst, met zout bedekt; men vindt er vijf uren ver geen bloem of gras, en slechts hier en daar bedekt een zeker kruid kali genaamd, welks asch in glasfabrieken en voor zeep gebruikt wordt, den schralen grond. Alleen aan de noordelijke zijde groeit nog bont riet, waarvan de Turken tabakspijpen maken, en wat verder af een soort van vruchten »sodomsappelen" geheeten. Het zijn kleine, wilde appelen met eene harde schel, en schoon van kleur, maar wanneer men ze opensnijdt vindt men niet zeldzaam, binnen die fraai gekleurde, door boorwespen doorstoken schors, niets dan stof. Daar vindt men zwarte, blinkende steenen, waarvan men te Jerusalem rozenkransen vervaardigt; daar ligt onder het witte zand dat het strand bedekt, eene koolzwarte, naar pek gelijkende aardlaag, die voor de minste zwaarte wegzinkt; en ten westen gaan de rijdieren tot de knieën toe door enkel asch, terwijl hier en daar, bij Engedi, warme bronnen uit den grond opwellen. Te midden van deze onherbergzame stranden, die van geweldige omwentelingen in de natuur getuigen, ten oosten van het oude koningrijk der Moabieten, en ten westen van Juda's erfdeel is de Doode Zee gelegen. Zij is nog nooit gemeten, maar men gist dat zij eene lengte heeft van ruim twintig en eene breedte van omstreeks zes uren gaans, en heeft op het midden harer lengte eene ondiepte, waarover de Arabieren, haar, bij laag water, met hunne paarden en kameelen doorwaden. Haar water is in sommige jaargetijden troebel en zwart, maar

helderder, wanneer de Jordaan de sneeuw, in den voortijd op de bergen gesmolten, haar toevoert. Eene olieachtige zelfstandigheid ontdekt men op de oppervlakte van het water; het is zout en bitter, en zoo zamentrekkend als of er aluin in was opgelost, het bijt op de lippen en veroorzaakt walging. Tusschen de klippen en in kuilen door de Arabieren langs den zeekant gegraven, waassemt het uit en laat dan een zout achter, dat van oudsher in die oorden gebruikt wordt (Zeph. II: 9, Ezech. XLVII: 11). Al wat door dit water overstroomd wordt, zelfs het riet aan het strand, wordt met een zoutkorst overdekt. De zoutheid maakt het zoo zwaar, dat ligte voorwerpen niet zinken, en dat de reizigers die er zich baden, er zich door opgetild gevoelen. Van den bodem der zee komt, op sommige tijden des jaars, het asphalt met geheele stukken naar boven en drijft dan op hare oppervlakte, tot dat het door den wind op het strand geworpen wordt, waar de Arabieren het verzamelen, om er mummiën mede voor bederf te bewaren, schepen er mede te teeren, en het in plaats van kalk of cement te gebruiken (Gen. XI : 2). Ook werpt deze zee zwarte steenen op, die, waar zij aan vuur worden blootgesteld, wel in zwaarte, maar niet in grootte verliezen en wit worden; waardoor al weder het bewijs geleverd wordt van de werking van een onderaardsch vuur. Niets is natuurlijker, dan dat althans de meesten der door den Jordaan derwaarts heengestuwde visschen daar sterven, en dat ongezonde en verpestende dampen, vooral in den zomertijd, uit dezen poel opstijgen, die de gansche streek schier onbewoonbaar maken.

Welk een onderscheid tusschen het heerlijke dal Siddim, en de Doode Zee met hare barre omstreken! Van waar toch die verandering?

Dat meldt ons de gewijde geschiedenis. Zij verhaalt, aan wat verschrikkelijke zonde de inwoners van dit heerlijk oord zich hebben schuldig gemaakt, en meldt de vreeselijke straf door God hun toegezonden.

Te vergeefs had de regtvaardige Loth zijne ziel gekweld over hunne booze werken (2 Petr. I : 8); te vergeefs werden zij, door weelde ontzenuwd, door zonde verzwakt, hunnen vijanden ten prooi, uit wier hand Abraham hen verloste (Gen. XIV); zij volhardden in hunne boosheid. Zulk een diep bedorven geslacht, dat verhard was door de zonde en onvatbaar voor bekeering, dat alleen liefde, om het bederf voort te planten en het menschdom te verpesten, moest uitgeroeid worden. Daar komen Engelen tot Abraham en melden hem wat verschrikkelijk onheil over Sodom zou losbarsten (Gen. XVIII, XIX). Zij spoeden henen om Loth van het nakende verderf te bewaren. Hij vlugt, maar zijne huisvrouw, tegen het uitdrukkelijk bevel der hemelgezanten, omziende en misschien zelfs terugkeerende, om van hare kostbaarheden te redden wat zij kon, boette hare aardschgezindheid en ongehoorzaamheid met haar leven. Terwijl Loth henenspoedt naar Zoär, en zij stil staat of stadswaarts keert, slaat de ure der verwoesting. Misschien brandt daar een onderaardsch vuur en ontstaat er eene aardbeving. Als of God vuur en zwavel van den hemel deed regenen, zoo schoot de bliksem zijne schichten en ontstak den pekachtigen bodem, die nu met alles wat er in en op was, door de vlammen werd verteerd. Een walm steeg uit den afgrond op en zal ook Loth's huisvrouw bedwelmd hebben doen nederzijgen en stikken. Daar lag het ontzielde ligchaam aan het strand der zee, waarin nu het schoone dal herschapen werd, want de bodem zonk weg en de diepte werd overdekt met water. Dat water overstroomde het lijk en omgaf het met een korst, zij werd als versteend en als in een zoutpilaar veranderd. En niet alleen zij is omgekomen, maar ook al wat daar leefde. De vijf steden, die daar bloeiden, zijn door het vuur verteerd en in de diepte weggezonken; de schoone vlakte werd door het water verzwolgen en hare heerlijke omstreken werden een barre en huilende wildernis.

Nog meenen sommigen de puinhopen der verwoeste steden op den bodem der zee te hebben gevonden, doch onzeker zijn die

berigten, en naauwelijks is het te gelooven, dat na een tijdsverloop van vier duizend jaren sporen van haar vroeger bestaan zouden te ontdekken zijn. Ook wijst men den pelgrim een ruwen steenklomp aan, dien het bijgeloof voor een overblijfsel der zoutklomp houdt, waarin Loth's vrouw veranderd werd. Maar al schatten wij deze volksverhalen niet hooger dan zij waardig zijn, evenwel bevestigt alles wat hij hier hoort en ziet, den reiziger in zijn geloof aan het Mozaïsch verhaal, en wordt hem hier menige bijbelplaats duidelijk, waarin de verwoesting van deze landstreek en het omkomen van Loth's huisvrouw tot een afschrikkend voorbeeld, gesteld wordt. Hier zien wij, met hoeveel regt Mozes en de profeten zondige volken met den ondergang dreigden (1), de Heiland Zijne jongeren tegen zorgeloosheid waarschuwde bij het naderen van Jerusalem's verwoesting (Luk. XVII : 32), en Zijne Apostelen ons wijzen op de verschrikkelijke gevolgen der zonde (2 Petr. II : 6; Jud. vs. 7). Waar zij voorteelt als de kanker, waar hare genezing onmogelijk en de zorgeloosheid algemeen wordt, daar wordt ook eindelijk de maat der ongeregtigheid vol, daar komt het verderf over geheele landen en volken. En al wordt die algemeene strafoefening uitgesteld, allen hebben wij toe te zien voor ons zelven, dat wij wakende en bereid mogen gevonden worden, wanneer de Heer bij onzen dood tot ons komt!

Utrecht. CH. G. MONTIJN.

(1) Deut. XXIX : 23; Jes. XIII : 19; XXXIV : 9, 10; Jer. XLIX : 18; L : 40; Amos IV : 11; Zeph. II : 9.

BEELDENGALERIJ VAN CHRISTELIJKE VROUWEN.

VI.

SYMPHOROSA.

Wie kent niet de geschiedenis van den heldenmoed der zeven broederen en hunner moeder, uit den tijd der Makkabeën? Zij staat daar als een grootsch gedenkteeken van die geloofskracht, die voor hare godsdienstige overtuiging alles veil heeft, die weet van wankelen noch van wijken, en sterk in God zich tot de grootste opofferingen in staat gevoelt. Maar de Christelijke kerk heeft niet minder zulke voorbeelden van echt vrouwelijken heldenmoed en geloofskracht aan te wijzen, die in het lijden het meest schitterden, gelijk de sterren in den nacht. In den tijd van dertig jaren heeft zij twee zulke moeders gekweekt, van welke beide wij u achtereenvolgens zullen verhalen wat wij er van weten. Keert daarom nog eens met ons terug tot de tweede eeuw des Christendoms.

Op den keizer Trajanus volgde in het jaar 117 de keizer Hadrianus. Hij was ook, als zijn voorganger, een ijverig aanhanger der heidensche godsdienst, en vooral in de eerste jaren zijner regering duurden de vervolgingen der Christenen met vernieuwde hevigheid voort. Later werd de keizer door de voorspraak die zij van onderscheidene zijden bij hem ontvingen, iets gunstiger voor de Christenen gestemd. In den eersten tijd, om-

trent het jaar 120 had de marteldood plaats van de weduwe Symphorosa en hare zeven zonen.

De keizer Hadrianus had een prachtig paleis gebouwd. Naar heidensch gebruik moest dit nieuwe gebouw door heidensche offeranden worden ingewijd. De keizer liet dit den priesters aanzeggen en ontbood hen tot dat einde bij zich. Maar deze maakten zwarigheid en zeiden: »de weduwe Symphorosa met hare zeven zonen ergert ons dagelijks door het aanroepen van haren God. Wilt gij haar met hare zonen aan de Goden offeren, dan zullen deze alles doen wat gij verlangt." De vorst doorzag de waarheid niet, daar het bijgeloof het oog verblind had. Het was de haat, de baatzucht, die hier het offer eener schuldelooze eischte, maar die eene Godsdienst beleed, bij wier zegepraal de altaren des heidendoms zouden instorten. Zij moest vallen, wier standvastig voorbeeld, wier heldhaftige tegenstand duizende reeds wankelenden, van de tempels der afgoden tot het geloof in Jezus den Christus konde brengen, en de priesterhaat verborg zich achter het huichelachtige masker van eerbied voor de Goden, wier gewaand misnoegen zij voorwendden, om door het bijgeloof des monarchs hunne lage oogmerken te bereiken.

Op bevel van Rome's oppermagtigen gebieder verschijnt Symphorosa voor den troon van Hadrianus. Een zevental zonen, in de kracht en in den bloei des levens, vergezelt haar, — een edelgesteente omzet met een kring van paarlen. De keizer is bewogen. Die vrouw met haar ernstig en kalm gelaat, waarop de rust des hemels schijnt te wonen, boezemt hem eerbied in en perst hem stille bewondering af. De dreigende taal, die hem op de lippen is, verstomt en sterft weg bij den aanblik der Christinne, die hoe nederig en ootmoedig, zich door haar geloof verheven gevoelt boven hem, voor wien duizenden zich buigen in het stof. Zachter snaren worden in zijne borst aangeroerd, en hij tracht door zachte toespraak haar te bewegen, om aan de afgoden te offeren.

»Mijn gemaal Getulius en zijn broeder Amantius," sprak zij op zachten maar vasten toon, »hebben, toen zij uwe Tribunen waren, voor den naam van Christus vele martelingen doorgestaan, en als goede strijders van Christus uwe afgoden door hun dood overwonnen."

De gloed des toorns overtoog eensklaps het gelaat van den keizer en vlamde bliksemend uit zijn oog.

»Een van beide," riep hij, »gij offert met uwe zonen aan de almagtige Goden, of ik laat u zelve met uwe zonen aan de Goden offeren."

Symphorosa ontzette die dreigende taal niet. Zij bleef kalm en bedaard. Er was geen zweem van gramschap of verbittering in den toon waarop zij antwoordde, maar wel van weemoed en droefheid over de verblinding van den man, die meende door bedreiging haar geweten te dwingen.

»Uwe Goden kunnen mij niet tot een offer ontvangen, — ik word geofferd voor den naam van Christus, mijn Heiland."

»Nog eens," riep de keizer, »kies! Wat wilt gij van beiden, de Goden offeren, of den wreedsten dood sterven?"

Maar met dezelfde kalmte en gelatenheid gaf zij ten antwoord:

»Meen niet dat vrees mijn verlangen kan doen ophouden, om met mijn echtgenoot Getulius, dien gij gedood hebt, tot de eeuwige rust te komen."

Zoo sprak de Christinne tot den moordenaar van den man, dien zij lief had gehad, van den vader harer zonen. Zij liet hem met vrijmoedigheid de waarheid hooren, maar zonder verwijt, zonder bitterheid. Zij had geleerd van haren Heer, te vergeven, gelijk haar vergeven was.

Weinig uren later zag men eene schaar van krijgslieden trekken door de straten van Rome. In haar midden gaat eene vrouw. Het is Symphorosa, maar nu alleen, niet meer omringd door hare zonen. Zwijgend gaat zij voort, met het oog naar beneden geslagen, stil en in zich zelve gekeerd. Het is haar aan te

zien, zij bereidt zich tot den dood. Hare ziel is niet meer op de aarde. — Niet meer op de aarde? — Maar hare zonen dan die zij achterlaat? Denkt zij aan hen niet meer. O moeders, die uwe kinderen liefhebt, wat strijd het haar gekost had van hen te scheiden, met de gedachte aan het wreede uiteinde, dat hen misschien wachten zou, dat kunt gij alleen gevoelen. Maar voor haren geest hadden de woorden gestaan van den Heer: »wie vader of moeder, of zoon of dochter, lief heeft boven Mij, die is Mijns niet waardig." Neen, al kon zij door de verzaking van haar geloof hare zonen redden tegelijk met haar eigen leven, tot dien prijs, het verlies van de liefde haars Verlossers en van de zaligheid harer ziele, mogt zij, dat gevoelde zij diep, hun behoud en het hare niet koopen. — En zoo had zij hun vaarwel gezegd, hen sterkende in hun geloof, hen wijzende op haar voorbeeld, en wetende dat dezelfde God die haar vader was, ook hun vader was, die hen na korten strijd weder met haar en haren ontslapen echtvriend in den zaligen hemel zou hereenigen.

Naar den tempel van Herkules neemt de sombere stoet zijn weg. Onteerende slagen in het aangezigt door de dienaren des gewelds haar toegebragt, zullen haar moeten dwingen tot afzwering van haar geloof. Zij wankelt niet. Alzoo hadden de menschen ook haren Heer in het aangezigt geslagen. Bij de haren hangt men het ligchaam der zwakke vrouw op. Zij blijft standvastig haren Heer belijden, en weigert de van haar gevorgde offerande aan de afgoden. — Radeloos staan de beulen. Zij zenden naar den keizer om nieuwe bevelen. »Werp de hardnekkige in den Tiber," luidt het gebod, en naar den Tiberstroom leiden zij hun slagtoffer en storten haar daarin neder. Een zware steen aan haren hals bevestigd, doet haar plotseling zinken, de eenige barmhartigheid onder zoo veel wreedheid. Haar ligchaam zinkt weg in de diepte, zonder klagt, zonder vloek, en zachtkens sluiten zich over haar de golven van den vloed, gelijk eene moeder haar kind dekt, bij het inslapen na

den vermoeijenden dag. Symphorosa leefde op aarde niet meer, maar hare ziel leefde bij God en haren Heer in den hemel. Haar broeder Eugenius, een aanzienlijk man, heeft haar lijk laten ophalen en begraven.

Des anderen daags liet de keizer hare zeven zonen voor zich ontbieden. Maar noch door bedreigingen noch door vrees kon hij hen bewegen, om hunnen Heer en Meester te verloochenen. Toen beval hij, om den tempel van Herkules heen zeven palen in den grond te slaan, de zeven broeders met schroeven daaraan vast te maken, en hen dan te dooden. Den eersten Crescens werd de hals doorstoken; bij Julianus en Nemesius, twee anderen der broeders, troffen de spietsen beter, en doorboorden hun de borst; Primitivus, den vierde, voer de spiets door het lijf; Strasteus en Justinus door andere deelen van het ligchaam, en de laatste, die Eugenius heette, werd van één gehouwen.

Toen de keizer den daaraanvolgenden dag in den tempel van Herkules kwam, gebood hij de lijken weg te ruimen en in een grooten kuil te werpen. De heidensche priesters hebben die plek den naam gegeven ad septem biathanatos, dat is: den zeven, die een geweldigen dood gestorven zijn.

Het ware geloof overwint. Moeders, vrouwen, houdt het woord des Heeren in gedachten: »wie vader of moeder, of zoon of dochter, meer lief heeft dan Mij, die is Mijns niet waardig!" Hebt uwe kinderen lief! Maar waar gij ooit in het geval komt, om te moeten kiezen tusschen het betrachten uwer Christelijke pligten, of het verzaken daarvan ter wille van zoon of dochter, of vader, moeder en echtgenoot, dan zij Symphorosa uw voorbeeld en leere u die keuze te doen, die het waarachtig geluk der uwen, en de zaligheid uwer zielen waarborgt!

GEDACHTEN.

Het begrip der Verlossing karakteriseert den eersten stap op den weg des heils, die van de zonde en hare straf terugvoert; het begrip der Verzoening karakteriseert den tweeden stap, die tot God voortleidt. De Verlossing staat de Verzoening, gelijk het Geloof tot de Liefde. Zonder Geloof geene Liefde; zonder Verlossing geene Verzoening. Maar de Liefde is de vrucht des Geloofs; de Verzoening is de vrucht der Verlossing; en in dit opzigt staan Liefde en Verzoening hooger dan Geloof en Verlossing. Door het Geloof kan men zich de Verlossing toeëigenen, maar om zich met God verzoend te voelen, moet men Hem liefhebben.

F. THEREMIN.

Wat wist de vrouw, die den zoom van het kleed des Heeren aanraakte, van Hem? Niets van Zijne liefde voor haar, maar slechts van die voor anderen, en daarop steunde haar geloof. Wanneer aan eene menigte drenkelingen een touw wordt toegeworpen, en hun allen toegeroepen, dat zij dat touw moeten vastgrijpen, zoo zij hun leven willen redden, zou men het dan geene onredelijke en dwaze nieuwsgierigheid achten, als een dier met den dood worstelenden de vraag opperde: waarom de man, die hem het touw toewierp, hem zou willen redden? en bij de onmogelijkheid om die vraag op te lossen, geen vinger naar het touw uitstak? Dwaas, vraag niet, maar grijp het reddingsmiddel aan!

RUTHERFORD.

Hij, die in den aanvang der week vergeet, den Christelijken

rustdag te vieren, loopt gevaar vóór het einde der week, vergeten te zijn, dat hij een Christen is.

—

Het krachtigste middel, om altijd gelukkig te zijn, is kleine zaken niet zwaarder te schatten, dan zij zijn.

—

De ware hoop kan slechts voortspruiten uit een krachtigen geest. Deze hoopt altijd, omdat hij de onbestendigheid der wereldsche zaken kent, en weet hoe spoedig eene kleine omstandigheid den geheelen loop der gebeurtenissen kan doen veranderen. De wereld is verdeeld in twee klassen: eene klasse, die steeds het beste hoopt, en eene die steeds het ergste vreest. Het eerste beginsel is het wijste, het edelste en het beste. Vrees komt nooit tot halverweg.

SWIFT.

—

Even als de zonnestraal de sneeuw doet schitteren, die onder hare warmte wegsmelt, zoo voert ons ook de wereld glimlagchende in het verderf.

—

Het gebed is de zoom, die het weefsel des levens behoedt tegen uitrafelen.

—

Het is niet de hoogte zelve, die ons duizelen doet, maar het uit de hoogte nederzien op hetgeen onder ons is.

BYRON.

BEELDENGALERIJ VAN CHRISTELIJKE VROUWEN.

VII.

FELICITAS EN HARE ZEVEN ZONEN.

Dertig jaren, nadat Symphorosa Christus door haren dood en dien harer zonen verheerlijkt had, zag Rome onder den opvolger van Hadrianus, keizer Antoninus Pius hetzelfde schouwspel. Weder had eene edele vrouw, die zich met hare zeven zonen in de dienst des Heeren begeven had, den toorn der heidensche priesters gaande gemaakt. Felicitas heette zij, en zij was weduwe, maar eene weduwe zoo als Paulus ze verlangt, die door haren godsdienstigen levenswandel alle Christelijke broeders en zusters stichtte en tot grooten zegen was, en dag en nacht aanhield in het gebed. Toen de afgodspriesters ontwaarden, dat de vereering van Christus door haar toenam, zetten zij den keizer Antoninus tegen haar op. »Deze vrouw," spraken zij, »vertoornt door hare lasteringen onze Goden, u tot onheil. Indien zij voortaan de Goden niet eert, weet dan, vrome keizer, dat de gramschap onzer Goden niet zal te stillen zijn."

De keizer gaf den stadprefekt Publius last om alles te beproeven, ten einde de moeder met hare zonen zoover te brengen, dat zij aan de Goden offerden, opdat hun toorn mogt verzoend worden. Publius liet de vrouw heimelijk tot zich brengen, en trachtte haar eerst met goede woorden te overreden,

maar dreigde haar daarna met marteling en dood. Maar Felicitas sprak : »ik zal mijn besluit noch om voordeel noch om bedreiging opgeven; want ik heb den heiligen Geest, en daarom ben ik verzekerd, dat ik in dit leven overwinnen, en door mijn dood nog beter over u zegevieren zal."

»Ongelukkige," sprak toornig Publius, »hebt gij lust om te sterven, zorg dan ten minste dat uwe zonen blijven leven!"

»Mijne zonen," hernam de edele vrouw, en er was een hemelsche glans op haar gelaat, toen zij het met vaste stem en op den toon der innigste overtuiging sprak : »mijne zonen zullen leven, als zij den levenloozen afgoden niet offeren; maar indien zij door zulk een offer den Vorst des levens uit hun hart stieten, zouden zij in den eeuwigen dood gaan."

Den volgenden dag hield Publius openlijk in het veld van Mars regtzitting. Hij liet Felicitas en hare zonen tot zich brengen en trachtte haar moederlijk gevoel nog eenmaal in beweging te brengen.

»Heb medelijden met uwe zonen, die gij onder het hart hebt gedragen, die heerlijke jongelingen, die in den vollen bloei der jeugd zijn." Maar bewogen mogt zij worden, en een traan blinken in haar oog, toch sprak zij met den moed des geloofs, die tot alle opofferingen in staat stelt, behalve die van den pligt, tot den verzoeker :

»Uw medelijden is goddeloosheid, en uwe vermaning wreedheid."

Toen wendde zij zich tot hare zonen met de woorden »mijne kinderen, ziet op naar den hemel! Ziet van de aarde op naar den hemel! Dáár wacht Christus op uwe komst."

Woedend van toorn wenkte de Prefekt. Een zijner dienaren sloeg haar op den mond. »Waag het nog eens," brulde de ontmenschte Bevelhebber, »in mijne tegenwoordigheid zulke woorden te spreken."

Maar nog hoopte hij van de zonen te verkrijgen, wat hij der moeder niet afdwingen kon. Een voor een liet hij Januarius, Felix, Philippus, Silvanus, Alexander, Vitalis en Martialis voor zich

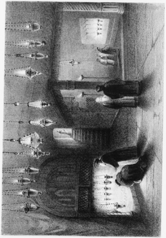

DE KAPEL VAN CHRISTUS' GEBOORTE.

komen, en trachtte door belofte of bedreiging hen tot ontrouw aan hun Heer over te halen. Maar alle zeven bleven door Gods genade onbewegelijk, en zij spraken allen in denzelfden geest, als hun broeder Alexander, die tot Publius zeide:

»Ik ben een dienaar van Christus. Hem belijde ik met den mond, Hem houd ik vast in mijn harte, Hem bid ik onophoudelijk. Mijne teedere jeugd heeft eene oude wijsheid; want ik bid den levenden God aan."

Daar Publius zag dat hij bij geen hunner zijn oogmerk kon bereiken, liet hij hen allen gevangen zetten, en gaf den keizer van den afloop der zaak berigt.

Antoninus zond hen ter veroordeeling aan verschillende regters. Zoo werden zij dus ook op verschillende wijze gestraft, indien men hun lijden voor de beste zaak straf kan noemen — deze ten dood gegeeseld, genen met knodsen doodgeslagen, die in een afgrond geworpen of onthoofd. De moeder onderging de laatste straf.

Eere hebbe de moeder uit den tijd der Makkabeën en het geloof waarvoor zij stierf. Maar eere niet minder het Christendom, dat zulken heldenmoed kan kweeken, en zulk eene getrouwheid aan den Heer in den hemel in de harten van moeders en jongelingen!

HET KERSFEEST.

(Met eene plaat.)

Wat mag wel de reden zijn, waarde lezer, waarom dit feest

meer dan menig ander, zoo veel deelneming wekt, meer dan menig ander in staat is, om onze harten te bewegen en te vervullen met onuitsprekelijk zoete, weemoedig-vrolijke aandoeningen? De reden daarvan is voorzeker niet ver te zoeken voor hem, die tot de diepe beteekenis van het feest is doorgedrongen. Het is altoos een vrolijke tijd, wanneer een wereldburger geboren wordt. Het vader- en moederhart zwelt dan op van vreugde en blijde verwachting; vrienden en betrekkingen verwelkomen het wicht tot de geneugten en ongeneugten des levens. Maar onder al de kinderen, die ooit geboren werden, was immers geen, wiens geboorte tot zulke groote en heerlijke verwachtingen stemde; bij wiens geboorte het moederhart klopte van zoo zonderlinge gewaarwordingen, zelfs vreemden aandrang tot deelneming gevoelden, ja, de Hemel zelf zijne vreugde en wenschen te kennen gaf? En hoe vinden wij den Christus, der Vaderen wensch, de vertroosting aller vromen? Immers nog niet neêrgebogen onder het lijden, nog niet vertrapt door den haat der boozen, nog niet mishandeld en verguisd, gegeesseld en aan het schandhout genageld. Neen, wij zien Hem nog als een kindeke, liggende in de kribbe, nederig en gering, maar rijk aan kinderlijk genot, aan de zachte moederborst, nog onbekend met de moeiten en zorgen des levens, zich daaraan lavende; wij zien het aanminnig aanschijn eener dankbare, door de streelendste verwachtingen verrukte en zalige moeder; wij zien in het sluimerend kindje den Zone Gods, wiens verschijning in het vleesch den hemel en de aarde zamenbindt. — De geboorte van een kind brengt ons, volwassenen, in eene eigenaardige stemming, die van weemoed en blijdschap tevens getuigt. Zij herinnert ons, dat voor ons de kindsche jaren, de jaren van onschuld en onbezorgde vrolijkheid verdwenen, voor altoos verdwenen zijn. Door de wereld gedrukt en bevlekt, gevoelen wij bij de aanschouwing van een kind, dat ons meer ontwikkeld verstand ons ver van de kinderlijke eenvoudigheid, onze zorgen ons ver van het kinderlijk geloof, onze zonden ons ver van de

kinderlijke vreugde verwijderd hebben. Ons hart ontwaart daarbij een verlangen, dat door niets in de wereld kan bevredigd worden, het verlangen, om den verloren kinderzin en kindervreugde op nieuw te mogen bezitten en genieten. En zou dan niet het geboortefeest van den Christus ons tot deelneming opwekken, door Wien wij beide herwinnen kunnen, door Wien wij weder tot blijde, onbezorgde, gelukkige kinderen des Hemelschen Vaders opgevoerd kunnen worden! O, het kersfeest heeft dan ook meer dan eenig ander dit eigenaardig vermogen op den nadenkenden en gevoelvollen Christen, dat het hem tot kinderlijke blijdschap stemt, hem voor een poos de wereld kan doen vergeten en kinderlijk juichen bij de kribbe zijns Heilands. Het is in waarheid een vreugdefeest voor ouden en jongen, voor blijden en bedroefden, regt geschikt, om den zwaarmoedigste op te beuren, en het hart van den grootsten lijder dankbaar en hoopvol te doen kloppen. Wat zorg de tijdsomstandigheden baren, hoe donker de toekomst zij, wij willen den last onzer bekommernissen voor een poos afleggen, om op het gezegende Kersfeest ons hart open te zetten voor de vreugde in God en onzen Zaligmaker. Eere en dank willen wij toebrengen aan Hem, die in den donkersten nacht, waarin het menschdom verzonken lag, het helderste licht ontstak, en den Hemel opende, waar de vrome lijders en strijders dezer aarde alle tranen zich van de oogen zullen zien gewischt door den Vader, en als geliefde kinderen zich eeuwig verheugen zullen in het volle genot van Zijne vadergunst. Laat dan het gelaat der natuur somber staan en koude nevelen het aardrijk bedekken, onze woningen en bedehuizen zullen weergalmen van het vrolijke hoogtijdslied, waar wij gehoor geven aan de Apostolische vermaning : »verblijdt u in den Heer allen tijd, wederom zeg ik : verblijdt u!"

»Komt, laat ons henen gaan naar Bethlehem!" Met deze woor-

den der godvruchtige herders leidde ons eene bekwame en waardige hand, in den vorigen jaargang van ons Museum, met onze verbeelding naar de plaats, waar de Heiland geboren is. Gij herinnert u, lezer, zeker nog de getrouwe beschrijving, die u daar gegeven werd van den tegenwoordigen staat van het stadje Bethlehem en zijne omstreken (1). In het noordelijk gedeelte der stad, binnen de ringmuren van het klooster, verheft zich de kerk, door keizer Konstantijn den Groote, op aandrang zijner moeder gesticht, en later door keizer Justiniaan herbouwd en sints in stand gebleven. Zij is gebouwd boven de heilige grot, waarin Christus geboren is. Onder het koor der kerk vindt men dit meest geëerde heiligdom. Men daalt er in af langs twee wenteltrappen elk van vijftien treden, aan de beide zijden van het koor. »Deze onderaardsche kerk is zeven en dertig en een halven voet lang, elf voeten en drie duimen breed en negen voeten hoog. Onregelmatig en hoekig van vorm, zijn hare wanden bekleed en is haar vloer belegd met marmer. Hier branden twee en dertig lampen, waarmede onderscheiden Christenvorsten haar begiftigd hebben. Bij derzelver schijnsel ontdekt men in de diepte der spelonk aan de oostelijke zijde een wit marmeren steen, met jaspis versierd, en van een zilveren krans omgeven, met dit opschrift: »Hic de virgine Maria Jesus Christus natus est," d. i.: Hier is uit de maagd Maria Jesus Christus geboren. Een wit marmeren altaar, die door drie lampen verlicht wordt, staat aan den wand der rots. Zuidwaarts twee trappen lager, wijst een blok van marmer in den vorm eener wieg de plaats aan, waar de kribbe van Jezus gestaan zal hebben en voor welke aanhoudend wierook naar boven stijgt, en een paar schreden van daar zullen, al weder volgens de overlevering, de Wijzen uit het Oosten het kind nevens hunne hulde hunne geschenken gebragt hebben. Schilderijen, de verschijning van Engelen aan Maria, Maria met het kind, de komst

(1) Chr. Museum, 1852, bl. 475 vv.

der herders en der Oostersche Wijzen voorstellende, versieren de wanden, en de toonen van een orgel begeleiden de liederen, die daar, vooral op het Kersfeest, door de kloosterlingen en bedevaartgangers ter eere van den Verlosser worden aangeheven." De hiernevens gevoegde plaat geeft u eenig denkbeeld van deze onderaardsche kapel.

Hoe weinig geloof wij anders mogen en kunnen hechten aan de overlevering, dat evenwel eene grot de plaats is geweest, waar Maria haren eerstgeborene heeft ter wereld gebragt, getuigen zoo eenparig de beroemdste Kerkvaders der drie eerste eeuwen, dat wij er bijkans niet aan kunnen twijfelen. Grotten of spelonken — men weet het — werden ook van oudsher in het Oosten gebruikt tot stalling van het vee. Zij waren almede vaak de toevlugtsoorden voor hen, die elders geene herbergzaamheid konden vinden, of schuilplaatsen voor die vlugten moesten voor hunne vervolgers (1). Ook is deze getuigenis der oudheid geenszins in strijd met het verhaal van Lukas, die ons alleen meldt, dat Maria het pas geboren kindeke wond in doeken en nederlegde in de kribbe (Evang. II : 7), en dat de herders het ook daarin vonden liggen (vs. 16). Zeker een stal in eene spelonk bood geschikter plaats aan voor de geboorte van een kind, dan de opene binnenplaats eener karavansera, door eene menigte van reizigers bezet.

Wij kunnen ons den eerbied begrijpen, dien men van oudsher koesterde voor de plek van des Heilands geboorte. Wie betreedt niet de plaats of de woning, waar een groot man, die de roem van het vaderland of de zegen der menschheid is geworden, of waar zijne dierbare ouders, aan wie hij naast God alles verpligt is, het eerste levenslicht aanschouwden, met een namcloos gevoel van aandoening en eerbied? Hoe veel te meer

(1) 1 Kon. XVII : 3; XIX : 9. Zoo schijnt ook de Profeet Elisa langen tijd in een der grotten van den berg Karmel vertoeft te hebben, 2 Kon. IV.

moet dit gevoel het hart vervullen waar het de geboorteplek geldt van Hem, die tot heil en zegen der geheele wereld geboren werd, door Wien waarheid en genade zijn geworden, aan Wien wij de behoudenis van een anders verloren menschengeslacht te danken hebben, en die met regt zeggen mogt: »wie vader of moeder lief heeft boven Mij, is Mijns niet waardig?" Ja, wij verwonderen ons zelfs niet, dat het geloof bij en op die plek een gedenkteeken heeft gesticht en in stand gehouden, een heiligdom ter eere van dien God, Wien Hij, die daar geboren werd, ons heeft leeren aanbidden in geest en waarheid. Maar, helaas! hoe is het dan te bejammeren, dat het bijgeloof die uitdrukking van het Christelijke gevoel heeft bezoedeld en ontheiligd, ja, ook de waarheid van het Christelijk geloof heeft verdonkerd, om waar men den Vader moest aanbidden, uit Wien wij zijn in Christus Jezus, eene Maria-dienst, eene menschenvergoding in de plaats te stellen!

Verheugen wij ons met een dankbaar hart, waarde lezer, dat Gods genade ons terug gebragt heeft tot de zuivere kennis van het Evangelie, en terwijl men daar te Bethlehem, in de kapel van Jezus geboorte, nederknielt voor steen en schilderwer , en bijgeloovig aanbidt dat men niet weet, mogen wij op dit feest ons hart verheffen tot den Vader van onzen Heer Jezus Christus, en met eene geheiligde verbeelding ons verplaatsen in dien zaligen nacht, toen Hij geschonken werd aan de wereld, die haar Licht en Leven geworden is. Ja, veertig eeuwen mogen sedert het begin der aardsche schepping de nacht den dag hebben afgewisseld op aarde, geen nacht was schooner en weldadiger dan deze! Blijdschap moge er klinken in vorstelijke paleizen over de geboorte van een erfgenaam des troons, het volk moge door uitwendig vreugdebetoon deelneming doen blijken in eene zoo heugelijke gebeurtenis, bij de geboorte van Christus weergalmde uit den hoogen de juichtoon op aarde. Engelen verlieten hunne zalige verblijven en vervulden met lofzangen de woonstede der menschen.

En toch, arm en behoeftig kwam Hij ter wereld, geboren uit eene onaanzienlijke maagd. Niet eens een menschenwoning maar een bergplaats van vee, waar Hij het levenslicht aanschouwde; geen wieg, maar eene beestenkrib is het leger, waarop Hij rust; geen purper of fijn lijnwaad dekt de teedere leden, maar in doeken gewonden ligt Hij daar. Wel is het geen ongewoon verschijnsel, dat met uitwendige geringheid dikwerf de uitnemendste grootheid verbonden is. Hoe klopt niet zelden onder een schamel kleed het edelste en grootmoedigste hart! En zijn er niet voorbeelden in de geschiedenis aan te wijzen van mannen in nederigen staat geboren, die van achter den ploeg of van achter de kudde zijn geroepen, om bestuurders te worden van het magtigste gemeenebest, of koningen van een uitgestrekt rijk? Maar toch, waar vond men meer geringheid dan in de grot van Bethlehem? Niets buitengewoons, niets dat de toekomstige grootheid van dit kind, in armoede geboren, voorspellen kan, vinden wij noch in zijne ouders, noch in den toestand der Joodsche natie, noch in hare verwachtingen en begrippen. Maar komt, begeven wij ons slechts naar de velden daarbuiten; daar maakt het onaanzienlijke, dat het pas geboren kind, liggende in de kribbe, overdekt, plaats voor de majesteit des hemels!

Het is nacht. Duisternis bedekt de aarde. Alleen daarboven aan het uitspansel staan de starren als wachters voor het heiligdom des Heeren, en zenden op onmetelijke afstanden haar eigen of ontleende licht neder in den nacht van den dampkring der aarde. Mensch en dier liggen in den slaap gedoken. Alleen eenige herders houden de nachtwaak over hun vee. Vrome, eenvoudige mannen waren het, in wier harten de hope Israëls eene wijkplaats had gevonden, terwijl zij door aanzienlijken en priesters was verbannen of vergeten. Wie weet, hoe dikwijls zij, opziende naar de sterren die niemand tellen kan, en treurende over het verval van godsdienst en zeden, elkander vertroost zullen hebben met de magt en de trouw van den Heer,

die hun vader Abraham naar buiten leidde, om door den aanblik van den onmetelijken starrenhemel zijn wankelend geloof te versterken. Mij dunkt, zij zijn ook thans in gesprek. Hoe veel aanleiding geeft daartoe de opkomst van zoo vele vreemdelingen, als het stille stedeke thans verlevendigen! Hoe spreken zij weder van de vertroosting Israëls, tot wier verwachting in deze dagen de Profetie hen leidt! Gelijk het hijgend hert, lang gejaagd, dorst naar de waterstroomen; gelijk de ziel, in oogenblikken van verlatenheid, verlangt naar God, zoo reikhalzen zij naar de vervulling van Jehova's belofte, zoo wacht hunne ziel op den Heer, meer dan de wachters op den morgen. En ziet, terwijl alles rustig is rondom hen en plegtig de stilte der natuur, vertoont zich eensklaps een lichtglans aan den hemel. Het is »de heerlijkheid des Heeren," die hen omschijnt. En met dat licht is een bewoner des lichts neêrgedaald en treedt uit dien lichtglans te voorschijn. Is het wonder, dat zij vreezen met groote vreeze? Maar waarom zoudt gij vreezen, vrome mannen? Ziet: de trouw van Jehova verhoort uwen wensch. Hij is geboren, naar wien gij biddend verlangdet. »Vreest niet," zoo sprak de hemelbode hun minzaam toe, »want ziet: ik verkondig u groote blijdschap, die al den volke wezen zal, dat u heden geboren is een Zaligmaker — een Redder — welke is Christus de Heer, in de stad Davids. En dit zal u het teeken zijn, gij zult het kindeke vinden in doeken gewonden, liggende in de kribbe."

Welk eene toespraak! Wat al aandoeningen van blijden dank en heilige verwondering houden hunne harten opgetogen! Alles vereenigt zich in de aankondiging des Engels, om hun gevoel in beweging te brengen. De vervulling van hun dierbaarsten wensch, de schoonste toekomst voor Israël onder de heerschappij van dien grooten Redder, dien Gezalfde des Heeren bij uitnemendheid, dat rijsje uit den afgehouwen tronk van Isai, op wien de Geest des Heeren rusten zou, van wiens troon geregtigheid en waarheid de grondvesten zouden zijn, onder wiens bewind

men nergens leed doen noch verderven zou op den ganschen berg des Heeren, die daar staan zal als eene baniere der volkeren; onder wiens bescherming allen veilig zouden zijn! En ziet, terwijl zij daar staan, overstelpt van aandoeningen en gedachten die zich verdringen in hun binnenste, schokt en roert hen nog heerlijker schouwspel. Het is als ééne lichtzee, die het veld van Efrata bedekt. De heuvelen blinken, de toppen der boomen tintelen. En dat hemelsche licht wemelt van lichtgestalten, wier aantal niet te berekenen is. Wat voert hen uit de gewesten des lichts naar de aarde? Is het, om naderende straf-gerigten aan te kondigen van wege de zonden der menschen? Of om treurzangen aan te heffen over het nakend verderf, dat der wereld bereid is? Neen, gelijk het licht, dat hen omhult, het beeld is van vreugde, zoo doet ook de menigte des hemelschen heirlegers toonen van gejuich hooren: lofzangen zenden zij op. Ook hierbeneden is God hun lied, hun psalmgezang, gelijk dáárboven. Zij prijzen God, zeggende: »eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in menschen een welbehagen!" Wat daar rolt door de dalen en wat daar wordt teruggekaatst door de bergwanden, — het zijn verrukkelijke toonen; en wat daar in zachten nagalm wegsmelt, terwijl met de heerlijkheid des Heeren de juichenden zich verheffen, — het is de welluidendheid des Hemels, die eene aarde verlaat, welke zoo vol is van wanklank, om de eigene woonstede der harmonie weder te zoeken (1). Wat ging er wel om in uw binnenste, gij arme, kinderlijk vrome herders, toen uwe ooren deze hemelsche toonen mogten opvangen? O wij wagen het niet te beschrijven. Zoo er ooit van voorsmaak des hemels kan gesproken worden, hier in Bethlehem's veld, dat door de verschijning der Hemelingen in eene poorte des hemels werd veranderd, moet gij den rijksten teug hebben gedronken van hemelsche genietingen! Indien de nagalm van dat lied der Engelen

(1) Van Senden, *het geboortefeest van Jezus*, bl. 45.

nu nog na achttien eeuwen ons hart in verrukking kan brengen, hoe moeten dan uwe harten geklopt hebben van ongekende hemelsche aandoeningen! Want

Nog juicht ons toe die zaalge nacht,
Waarin 't gestarnt met nieuwe pracht
En 't Englenheir met nieuwe vreugd,
Zich over Jezus komst verheugt!

In menschen een welbehagen! Ja, wat den herderen hier slechts werd aangekondigd en wat zich voor hun oog slechts in een wel verblijdend maar schemerend verschiet voordeed, dat weten wij: Hij, die daar geboren werd, is de Zaligmaker, de Christus, de Heer! Dit is een getrouw en aller aanneming waardig woord, dat Jezus Christus in de wereld is gekomen, om zondaren zalig te maken. Wij weten het, hoe Hij aller dorst naar licht en kracht, naar troost en hoop alleen en eeuwig bevredigt. Wij kennen de woorden van waarheid en genade, de woorden des eeuwigen levens, die in volle stroomen van Zijne lippen zich uitstortten. Kinderen des stofs worden door Hem herschapen in ware aanbidders des onzienlijken Vaders, in liefhebbende kinderen Gods; schuldigen des doods ontvangen door Hem vergeving van duizende zonden en worden door Hem erfgenamen des eeuwigen levens. Daarvoor heeft Hij zich zelven gegeven, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongeregtigheid, en zich een eigen volk reinigen, ijverig in goede werken. Een rijk heeft Hij gesticht, niet zoo als Joodsch vooroordeel droomde, maar een rijk van hemelsche afkomst en van geestelijken aard, een rijk van hemelburgers hier beneden, en van hemelbewoners dáár boven. Van uit den Hemel, waar Hij thans gezeten is aan de regterhand des Vaders, voert Hij met vaste hand den scepter des vredes over alle de einden der aarde.

Van daar beschermt Hij Zijn rijk en de Zijnen met goddelijke magt, van daar maakt Hij de eeuwen tot voertuigen en de natiën tot tolken van het geluk Zijner heerschappij. Waarheid en geregtigheid zijn de grondvesten van Zijn troon, en Zijn wetboek het onveranderlijk, eeuwig Evangelie. De verlichting, de verbroedering, de heiliging, de zaliging van geheel het menschelijk geslacht is het doel Zijns bewinds. Hij moet als Koning heerschen, totdat Hij alle de vijanden onder Zijne voeten gelegd en alle heerschappij, alle magt en kracht te niet gedaan zal hebben, opdat God zij alles in allen. O onder Zijne heerschappij is men zalig, is men vrij; wie juicht dan niet tot God om hoog over de geboorte van zulk een Heer en Christus!

Of is dit niet zoo, waarde lezer? Ziet: uit Oosten en Westen, uit Noorden en Zuiden zijn er reeds gekomen, om aan te zitten in het koningrijk van den Christus? Hoort gij die stemme des gejuichs, die taal der levendigste hope, dien zegetoon die klinkt op veler monden, en uit den diepsten grond des harten oprijst ten hemel, zelfs te midden van al den strijd, de smarten en ellenden des levens, in hartgrievenden tegenspoed en in stervensnood! Voegt dat aan doodschuldigen, die voor God op duizend aanklagten niet ééne verontschuldiging kunnen inbrengen? Ja voorwaar, want Christus is hun vrede, door Wien zij den toegang hebben tot den Vader; Christus is de verzoening voor hunne zonden; Christus is hun Heer, die hen vertroost, beschermt en regeert door Zijn Woord en Geest; Hij is hun de Opstanding en het Leven. Voor de verrukte verbeelding van den Apostel vertoonde zich eene schare, die niemand tellen kan, van verlosten uit alle natiën en geslachten en volken, staande voor den troon en het Lam, bekleed met lange witte kleederen, en palmtakken in de handen en roepende met groote stem, zeggende: de zaligheid zij onzen God, die op den troon zit, en het Lam! (Openb. VII : 9, 10).

Christus Jezus is gisteren en heden en tot in eeuwigheid dezelfde, Zaligmaker van al wat zondaar heet, en Heer van al wie naar Zijne stem wil hooren. Komt, laat ons dan henengaan, —

niet naar Zijne kribbe in Bethlehem's grot, niet in bedevaart naar de kapel Zijner geboorte, om daar voor steen te knielen en te aanbidden, — maar langs den weg van geloof tot den levenden Zaligmaker en Heer in de Hemel; gij hoogbejaarden, om door Hem den avond uws levens te laten vervrolijken, en den nacht des doods verhelderd te zien; gij jongen, om in Hem een getrouwen Vriend en Leidsman te vinden op de kronkelpaden der wereld; gij treurenden, om door Hem vertroost te worden; gij armen van geest, om door Hem rijk te worden in God; gij zwakken, om bij Hem kracht te zoeken, en wij allen om onder de onrust des levens en den last der zonden verligting, rust en vrede met God te vinden! Wie wij zijn, en hoe groot onze behoeften, Hij is allen noodig, maar wil ook ons allen alles wezen!

En hebben wij bij Hem gevonden, wat wij voor onze zielen behoeven, komt: maken ook wij dan, als de herders van Bethlehem, alomme bekend, wat wij gevonden en genoten hebben, en keeren wij weder, verheerlijkende en prijzende God. De wereld zie aan ons, dat wij grootere schatten bezitten dan zij geven kan, hoogere vreugde in ons hart gevoelen, dan zij schenken kan, een vrede, die allen verstand te boven gaat en dien zij niet kent! Ons woord en onze wandel spore ook anderen aan om bij Jezus te zoeken, wat zij voor hunne zielen behoeven! Dat gevoelen zij in ons hetwelk ook in Christus Jezus was, die niet op het zijne zag, maar ook op hetgeen eens anderen is! Onze liefde tot Hem openbare zich in liefde tot de broederen, en opene onze harten en handen, om te zegenen en wel te doen, te helpen en te ondersteunen, te vertroosten en op te beuren, weezen en weduwen te bezoeken in hunne verdrukkingen, armen met het aardsche brood ook het brood des levens aan te bieden! Daartoe vinde onze dankbaarheid opwekking en roeping in den druk der tijdsomstandigheden, in den nood der maatschappij, in al de bezoekingen, die ons van den Hemel in dit merkwaardige jaar zijn toegezonden.

Hebben wij zoo Christus gevonden en gemeenschap aan Hem, dan heffen wij ook, bij al wat ons bekommert en beangstigt voor de toekomst, het oog naar omhoog en toonen aan de wereld, dat wij eene ruste kennen, die haar niet vervullen mag, en die ruste vinden in het geloof: de Heer regeert! Onder Zijn bestuur is alles dienstbaar aan de bereiking van dat ééne en hooge plan van Gods Voorzienigheid, waarvan Zijne geboorte de aanvang, het middelpunt en het einde is, het heil der menschheid en hare volmaking. Het moge stormen en loeijen rondom ons, Hij die regeert, zal op Zijn tijd zeggen: weest stille, gij winden! Ook ons bijzonder leed en onze droefenissen staan in verband met het doel Zijner komst, onze verlossing van de zonde en onze opvoeding voor beter leven. Alle dingen moeten dengenen, die God liefhebben, medewerken ten goede. En indien dit de vrucht mag zijn van onze rampen of van den druk der tijden, dat wij gespeend van de ijdelheden der wereld, ons opregt bekeeren tot God, Zijne dienst op den hoogsten prijs leeren schatten, in Zijne gemeenschap ons hoogste goed vinden, en door het geloof in Zijn Zoon, hier reeds leven voor den Hemel, o welk een stof van eeuwige aanbidding en dankzegging zullen wij dan hebben voor den zegen van het ons toegezonden leed. Dan kan niemand of niets ons scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus! Dan kan niemand of niets onze blijdschap van ons wegnemen. Ook de Engel des doods niet. Hij kome onverwacht en onder welke gedaante ook, wij erkennen in hem een Engel des Heeren, die ons overbrengt in het vaderlijke huis, om daar in Zijne gezegende nabijheid ons te verheugen met onuitsprekelijke, eeuwige vreugde.

Wie nog nooit regt Kersfeest heeft gevierd, viere het heden in dien geest, met die gevoelens en voornemens! Het zal hem door de genade des Heeren wezen of worden het feest zijner geboorte ten eeuwige leven; en met elk Kersfeest, dat hij nog mag vieren op aarde, zal de vrijmoedigheid zijns geloofs, de

blijdschap zijner hoop, de kinderlijke zin zijns vertrouwens en zijner liefde vermeerderd en versterkt worden!

Meern. J. P. BRIËT.

DE OUDEJAARS-AVOND.

Onder de gewigtigste avonden van het jaar bekleedt zeker de oudejaars-avond eene eerste plaats. Gewigtig is hij, omdat na weinige klokslagen weder een geheel jaar in het verloden zal zijn ondergegaan; gewigtig, omdat hij ons als een oud, maar toch welmeenend vriend nog voor het laatste ter zijde treedt, en met ernst en aandrang ons toeroept om in te keeren tot ons zelven en toe te keeren tot God. Hij spreekt tot ons geweten met nadruk in de stille ure van afzondering, om het boek onzes levens open te slaan en daarin te lezen wat en wie wij zijn geweest in den tijdkring, dien wij doorleefden, of wij nader zijn gekomen aan het doel onzer bestemming voor de eeuwigheid, dan of wij daarvan verder zijn verwijderd geraakt.

Doch niet alleen in de stille ure der afzondering laat hij zijne stem hooren, maar ook bij de schuimende feestbokalen en in den tuimelroes dien de zonde en de wereld bieden, spreekt hij krachtig : »het is den mensch gezet eenmaal te sterven, en daarna het oordeel. Zijt dan nuchteren en waakt, want gij weet niet in welke ure de Zoon des menschen komen zal, om u op te roepen en rekenschap te vragen van uw rentmeesterschap."

Mogten allen naar zijne stem luisteren en hun geweten niet toesluiten, noch hem als een lastigen indringer beschouwen, dien men moet afwijzen! Want al spreekt hij beschamend en al doet hij ons het harte ook angstig kloppen, het is toch zoo heilzaam, daar hij ons aan God en ons zelven wil terug geven, om ook, terwijl het nog heden genaamd wordt, te bedenken wat tot onzen vrede dient.

Wij, mijne lezers! willen oor en hart voor hem ontsluiten. Zetten wij er ons toe met heiligen ernst als onder het oog van den heiligen God en stemmen wij ons aan dezen laatsten avond des jaars tot dankbaarheid aan Hem, tot onderwerping aan Zijn wil, tot vertrouwen op Hem, en sporen wij elkander aan om den tijd onzer vreemdelingschap zoo te besteden, dat wij aan het einde onzer pelgrims-reis, blijmoedig en geloovig den staf neder leggen, om in te gaan in die ruste, die er overblijft voor ieder die moedig gestreden en overwonnen heeft.

Het jaar dat wij doorleefden, en welks grens wij genaderd zijn, roept ons op ter overdenking van Gods onverpligte weldadigheid en trouw, die wij ondervonden hebben.

Met hoeveel zorg en kommer wij ook het jaar intraden, Zijne liefde heeft die zorg en dien kommer weggenomen of verminderd; ja, daar wij kwaad vreesden, heeft Hij het in goed doen verkeeren, zoodat wij, wanneer Hij ons afvroeg : »heeft u ook iets ontbroken?" zouden moeten antwoorden : »niets, o Heer!" En bovendien, hoevele zegeningen vielen ons te beurt, waarop wij niet in het minste gerekend hadden? Immers, Hij liet het ons niet aan het noodige ontbreken. Waren Zijne barmhartigheden niet elken morgen nieuw over ons, was Zijne trouw niet groot? Hoe vele bewijzen van Zijne goedertierenheid mogten wij dit jaar weder ondervinden, die daar als zoo vele gedenkteekenen op onzen levensweg staan opgerigt! Zij zijn talloos, wij kunnen ze

niet in onze gedachten terugroepen, te vergeefs zoeken wij waar ze begonnen zijn, en waar zij eindigden. Wat al rampen, gevaren en onheilen keerde Zijne wijsheid niet van ons af, of gingen onze woningen voorbij, die anderen troffen? Onze personen en goederen zijn gespaard, de laatsten misschien wel vermeerderd. Onze kennis is mogelijk rijker geworden, en misschien zijn wij ook gevorderd in godsvrucht, deugd en wijsheid. Hoe velen toch begroetten met ons den eersten morgen van het nu ten einde snellende jaar, deden het met blijdschap en vreugde, in streelende verwachting op genot en voorspoed, die, ware ze verwezenlijkt geworden, hen tot de gelukkigste der stervelingen zou gemaakt hebben; doch wier blijdschap in droefheid, wier vreugde in smart en wier vrolijke uitzigten in wolken van donkerheid zijn ondergegaan. Hoe velen traden het in volkomen gezond, die echter dagen en weken, misschien nog aan dezen avond, op het ziekbed nederliggen? Hoe menigeen trad het in zonder te denken, dat die »vreeselijke onbekende" ons land, onze steden en onze woningen op nieuw zou bezoeken, en dat op zijne groote lijst ook zijn naam stond opgeteekend, en hij als eene garve voor de scherpte des sikkels in een oogenblik zou vallen en geborgen worden in de groote schuur van den oogst? Hoe velen zijn er, over wier graven de stormwind loeit en de sneeuwvlokken dwarlen of de winterrust is uitgestrekt als het beeld des doods? En wij, als wij den kring overzien, waarin wij leven en werken, het huisgezin waartoe wij behooren, dan missen wij welligt geen dierbaar lid van ons gezin, geen vriend of maag, dan trof ons welligt geen ziekte of smart. En vragen wij nu wat ons onderscheidt van zoo velen? Onze deugd? Was zij dan niet eener morgenwolk gelijk, die bij de minste togt verdwijnt? Was het onze prijsstelling op de Godsdienst? Maar bleven wij niet al te vaak aan uiterlijkheden hangen, zoodat onze godsdienst te dikwerf werk der lippen was, en geene zaak van het harte? Of waren wij misschien beter dan onze medemenschen, dat ons daarom die zegeningen te beurt

vielen? Jammerlijke verblinding, zoo wij dit wanen! Hoe zou het dan zijn als de Heere ons onderzocht? Wat zouden wij antwoorden zoo Hij ons ondervroeg? Op duizend geen één, want onze overtredingen zijn menigvuldig en zwaar, zoo dat wij het moeten belijden : »zoo Gij o Heer! in het gerigte wildet treden, wie zou voor Uw heilig oog kunnen bestaan? Neen, het is Gods goedertierenheid dat wij zijn wie wij zijn. Het is Zijne liefde die ons spaarde en zegende, om dat Hij geen lust heeft in ons verderf, maar in onze behoudenis. Het is onverdiende gunst die Hij aan ons bewees; want geringer zijn wij, dan al de weldadigheid en trouwe die Hij ons schonk! Hoe vaak wij ook afdwaalden, hoe vaak wij ook struikelden en vielen, hoe menige zwarte bladzijde het dagboek onzes levens ontsiert, door geheime of openbare zonden, waarover wij bloozen en ons schamen, Zijne hand liet ons niet los, Zijne liefde liet ons niet aan ons zelven over, maar rigtte ons op en deed het vriendelijk licht Zijns aanschijns over ons schijnen; Hij deed van uit den Hemel tot ons nederdalen alle goede gaven en volmaakte giften, Hij liet zich niet aan ons onbetuigd, maar gaf ons zegen en vruchtbare tijden, die onze harten vervullen met spijs en vrolijkheid. En wat al geestelijke zegeningen deed Hij ons toekomen! Het Evangelie, waarin Hij ons genade doet aankondigen door Christus Jezus Zijn Zoon, was in onze woningen, wij mogten het vrij en ongehinderd hooren prediken en onderzoeken, wij mogten het vernemen, dat het bloed van Gods Zoon ons reinigt van alle zonden, dat er bij Hem vergeving van misdaden en overtredingen is, opdat Hij door ons gevreesd worde en wij tot Hem zouden wederkeeren als verlorene zonen en dochteren. En zullen wij dit alles dan niet met dankbaarheid erkennen en opmerken? Zullen wij niet diep getroffen uitroepen : niet ons, niet ons, o Heer, maar Uwen Naam, Uwer goedertierenheid alleen komt daarvoor de eere toe! Ja, loof den Heere, mijne ziel! en wat binnen in mij is, Zijn heiligen naam! Loof den Heere, mijne ziel! en vergeet geene van Zijne weldaden! Die

al uwe ongeregtigheden vergeeft, die al uwe krankheden geneest; die uw leven verlost van het verderf, die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden. Barmhartig en genadig is de Heer, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Hij doet ons niet naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongeregtigheden. Want zoo hoog de hemel is boven de aarde, is Zijne goedertierenheid geweldig over degenen die Hem vreezen. Zoo ver het oosten is van het westen, zoo ver doet Hij onze overtredingen van ons. Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, ontfermt zich de Heer over degenen die Hem vreezen." Daarom zal mijn mond en hart den lof, den roem en de heerlijkheid des Heeren verkondigen eeuwiglijk en altoos.

Hebben wij de goedertierenheden des Heeren opgemerkt, zijn wij bevoorregt met Zijne zegeningen boven bidden en denken, er zijn ook anderen die niet daarin mogten deelen, voor wie het afgeloopene jaar geen jaar van vreugde, maar van droefheid was. Hier is een huisgezin, dat te worstelen had met kommer en gebrek, waar bij al den noesten vlijt en bij de aanwending van alle betamelijke middelen, niet in de behoeften van het leven kon voorzien worden. Dáár een ander, waar men zich van zijne tijdelijke bezittingen zag beroofd, en met een treurend hart, met schrijende oogen, op de puinhoopen van zijn geluk staart en angstig vraagt: van waar redding dagen zal? Ginds zijn er, die door ziekte en krankheid op het leger der smart waren geworpen, dagen doorleefden, die bitter waren; die bij het zien ontluiken van slechts eene enkele roos, tallooze doornen op hun pad ontmoetten, die hun vleesch en hart pijnlijk doorwondden, die smartelijk klagen: mijn weg is voor den Heer verborgen, mijn regt gaat van Hem voorbij; mijn toekomst is een duister graf, mijn vooruitzigt een akelig verschiet, wie brengt mij licht in deze duisternis, wie schenkt mij hoop en blijde verwachting,

moed en troost om niet te vertwijfelen, gelatenheid in mijn lot, om den wrangen lijdensbeker te drinken en het kruis met volharding te dragen? Elders nog vindt gij er, wien de onverbiddelijke dood eene wonde in het harte sloeg, die alleen het geloof aan God en Christus en de hope des wederziens eenigermate lenigen kunnen.

Ziet, hoe de echtgenoot zijne trouwe gade beweent, en de gade den man, den steun haars levens. Ziet, daar knielde eene moeder neder bij het lijkje van haar kind, dat hare lust en hare vreugde was, en besproeide de koude wangen met hare tranen. Ginds ziet gij kinderen, die van een liefhebbenden vader en van eene teeder zorgende moeder werden beroofd, die de dood tot weezen maakte, overgelaten aan de liefde van bijzondere personen, of aan de verzorging der algemeene liefde. Ziet, hoe zij het hoofd als geknakte leliën laten hangen, nu geene vaderhand hunne zwakke schreden schraagt, geene moederlijke liefde hunne tranen droogt en hunne peluw zacht schudt. Ziet, hoe de vriend zijn vriend naöogt naar die plaats, waaruit niemand wederkeert. Neen, wij laken uwe tranen niet, bedroefden, nu gij aan den eindpaal van een jaar, waarin het graf u zoo veel roofde, bij de herdenking aan hunne trouwe liefde, ze laat vlieten over hun gemis, want gij hebt veel, onuitsprekelijk veel verloren, — maar toch nog niet alles! Zoo lang gij u zelven nog niet verloren hebt, zoo lang gij het geloof aan God, dat toch het voornaamste is, moogt bezitten, hebt gij nog veel overgehouden, zelfs voor meer dan deze aarde. De Godsdienst biedt u dan de hand, om u door dit leven te voeren naar het Vaderland daar boven, waar gij vergoeding zult ontvangen voor al het leed en de ongeneugten, die u hier op aarde hebben getroffen.

Ja, de Godsdienst van Jezus Christus is het, die de troosteres mag genoemd worden ook bij kommer en gebrek, want hij wijst u op dien Vader der liefde, die vogelen voedt en leliën kleedt, die u veel meer zal voeden en kleeden, omdat gij die veel te boven gaat. Zij wijst u op het Koningrijk der

Hemelen, om dat te zoeken, opdat al het andere u toekome. En gij die op de puinhoopen van uw geluk staart en angstig vraagt: van waar redding dagen zal; ook voor u heeft zij troost gereed; want zij wijst u op dien God en Vader, die arm maakt en rijk, die vernedert en verhoogt, die u niet begeven noch verlaten zal, die u wijst op die schatten die geen mot noch roest verderven, waar geen dieven bij kunnen om ze te doorgraven en te stelen, opdat gij streven moogt die deelachtig te worden, waarbij geene aardsche te vergelijken zijn. Maar ook voor u heeft ze troost, kranke! Of weet gij niet, dat die God in wiens hand uw adem is en bij wien al uwe paden zijn, krank maakt en herstelt, tot den dood doet komen en ook wederom oprigt? Sla het Evangelie open en leest met eerbied en ontzag, dat God het is die de beproevingen toezendt, die met de bezoeking ook de uitkomst zal schenken, die u niet zal laten bezocht worden boven vermogen opdat gij ze kunt verdragen; die niet plaagt of bedroeft van harte, die u kastijdt tot uw nut, opdat gij Zijner heiligheid zoudt deelachtig worden; die u lief heeft en door lijden wil doen ingaan in Zijne heerlijkheid. Het oog dan op dien Vader gerigt, al moge dan uw pad vol doornen wezen, met Hem hebt en behoeft gij niets te vreezen, al gingt gij ook in het dal der schaduwe des doods, Hij zal daar bij u zijn. Zoo kunt gij roemen in uw lijden, en u verblijden.

Neen, de hoop stelt niet te leur, dat zij uwe troost, gij die bij de graven uwer dierbaren weent! Denkt, dat God gaf en nam, en looft Zijn naam! Weent niet als degenen die geene hope hebben, want uwe dooden zijn niet voor u verloren. Zij zijn u slechts wat vooruit; want God is geen God der dooden, maar der levenden, in Wien zij allen leven. Heengaan is immers geen verlaten? Bewandelt dan uw pad met God in het hart en met den Hemel in 't verschiet, waar uwe geliefden zijn heengegaan, om u, bij uw ontslapen, Christus in de armen te voeren! Houdt u vast aan Zijn woord: »die in Mij geloofd, zal leven al

ware hij ook gestorven, en een iegelijk die leeft en in Mij gelooft, zal niet sterven in eeuwigheid." Een kleinen tijd slechts, en al moogt gij nu ook smart hebben, uwe blijdschap zal vermenigvuldigd worden; dan zijt gij eeuwig hereenigd, dan scheidt geen dood u meer, want hij is verslonden tot overwinning. Grijpt dan moed, zoekt in God uw steun, want Hij is een helper en vader. Hij is ten allen tijde bewezen te zijn een man van weduwen en een vader der weezen. Zijne beloften zijn ja en amen. Hij zal het wèl met u maken.

Hij zal het wèl met u maken; deze gedachte vervulle ons met vertrouwen op God op onzen levensweg. Slaan wij den blik op den jaarkring, dien wij doorleefden, hebben wij daarin de onmiskenbare hand eener vaderlijke leiding en verzorging ondervonden, bleef God zelfs in nood en verlies onze Vader, en bij ontbering en lijden nabij, dan zal Hij ons verder nabij zijn en geleiden op die wegen die Zijne wijsheid voor ons de beste keurt. Den blik in het verledene, hij mag de spiegel uwer toekomst zijn. God verandert niet, wat ook wissele of keere! Hij is een toevlugt van geslachte tot geslachte. Een kind wandelt veilig aan de hand zijns vaders, want het weet, dat zoo lang hij die hand vasthoudt, hem geen leed kan dreigen; van des vaders liefde verwacht hij alles, vreest hij niets. Zoo ook wandelen wij aan de hand van onzen Hemelschen Vader vrij en veilig, en mogen alles goeds van Hem verwachten. Gods Vaderliefde is oneindig verre verheven boven de liefde eens aardschen vaders. Immers Hij heeft Zijn eigen Zoon niet gespaard maar voor ons allen overgegeven, zal Hij ons met dien Zoon dan niet alle dingen schenken? Wij hebben onlangs nog het feest van Jezus geboorte gevierd, wij hebben weder mogen hooren van Zijn welbehagen in menschen. Welnu, gaf Hij uit liefde tot de wereld het dierbaarste dat Hij had, zou Hij ons dan het mindere niet veel meer willen geven?

Wel is waar, menigeen gaat gebukt onder zorgen en bekommernissen den nieuwen jaarkring te gemoet en vraagt angstvallig : wat hem deze zal brengen? Wat smarte hem nog zal treffen? Wat verdriet hem nog wacht, of hem nimmer de zon des geluks beschijnen, maar de onspoed gedurig kwetsen zal? Mogen wij andere vragen er tegen over stellen, zij zouden deze zijn : Zijn uwe zorgen en bekommernissen denkbeeldig of wezenlijk? Vreest gij misschien meer dan gij hoopt? Hebt gij dan van een goeden Vader, die uw lot met wijsheid bestuurt, niet oneindig meer te hopen dan te vreezen? Hebt gij niet meermalen ondervonden, dat uwe vrees ijdel was? Heeft Gods liefde niet meermalen haar beschaamd gemaakt door de schitterendste uitkomst? Heeft Hij niet dikwijls door zaken en omstandigheden zoo te regelen, dat ze tot uw best uitliepen, uwe droefheid in vreugde doen veranderen? Gij vraagt angstvallig : wat de nieuwe jaarkring brengen zal? Misschien zaagt gij gaarne eens in het boek der toekomst, dat de Alwijze tot uw nut voor u verborgen houdt? Zou het zooveel te beter met u zijn, wanneer gij dit doen kondet? Wij gelooven het niet. Immers uwe onkunde aan hetgeen u treffen zal, moet u met vertrouwen en blijde verwachting vervullen, om uw lot en leven, uwe personen en goederen, ja met al wat gij zijt en hebt, over te geven in de handen van dien Vader, die hierin naar Zijne wijsheid handelt en alles tot uw geluk zal doen uitloopen. Hij die het licht uit de duisternis schiep, zal ook uit den nacht van kommer en verdriet, den morgen doen dagen, die uw levensweg zal verhelderen, waarop gij blijmoedig vol vertrouwen kunt voortgaan, tot daar waar gij boven wisseling en lot verheven zult zijn en beter in- en doorzien al hetgeen hier beneden voor u in duisternis was gehuld.

Zal zulk een vertrouwen het onze zijn, dan moeten wij ijverig

zijn in het betrachten van al hetgeen ons te doen gegeven is.

De aarde die wij bewonen, is onze bestemming niet. Zij is ons gegeven tot onze oefening en vorming voor de eeuwigheid. Zal de jongeling als een nuttig lid in de maatschappij kunnen optreden, dan dient hij den tijd, hem ter vorming en voorbereiding geschonken, wèl te besteden, de krachten, hem gegeven, wèl te gebruiken; doet hij dit niet, dan kan het niet anders, of hij is ongeschikt en onbruikbaar voor de betrekking, die hij kon en moest bekleeden. Zoo behooren ook wij voor de maatschappij daarboven, hier op aarde worden opgeleid en gevormd, indien wij het geluk zullen smaken, dat ons na dit leven wacht. En wat is dan gepaster, dan dat wij, nu met weinige uren een jaar weder is voorbijgesneld, en in het verleden verzwolgen, nadenken, hoe wij ons daarin hebben gedragen?

Mijne medereizigers naar de eeuwigheid! leggen wij de hand op het hart en onderzoeken wij ons als in de tegenwoordigheid van God! Beschamend, diep beschamend zal wel dat onderzoek zijn, doch schroomen wij het niet, het is ons heilzaam en goed. Hoeveel ligt daar niet voor onze rekening? Aan hoeveel verzuim en verkeerdheid staan wij niet schuldig? Wat kon er niet gedaan zijn, dat wij hebben nagelaten? Hoe traag waren wij dikwijls in het benaarstigen van onzen pligt? Hoe vaak waren onze gedachten op het aardsche en stoffelijke gerigt, en vergaten wij daarbij wat ons het dierbaarste, het meest belangrijkste moest zijn? Waren wij altijd dienstvaardig jegens anderen, en was weldoen onze lust? Hebben wij zoo veel in ons was, den vrede zoeken te bewaren met alle menschen? Was het onze vreugde, ons naar Gods wil te voegen, en dien te volbrengen, onze spijze? Leefden wij altijd zóó, dat de eer van God en Christus ons hoogste goed was, waarnaar wij streefden? Met één woord, zochten wij ons als kinderen, als beweldadigden van God te gedragen? O, wie moet niet ootmoedig en berouwvol belijden, dat zijne zonden niet te tellen zijn, zijne ongeregtigheden meer

dan de haren zijns hoofds? Wie moet niet met den tollenaar uitroepen : »o God, zijt mij zondaar genadig!" Maar zullen wij het nu bij deze belijdenis laten berusten? Dat zij verre! Onze levensdraad breekt eenmaal, onze pelgrimsreize is eenmaal ten einde, dan houdt onze vreemdelingschap op. God weet het, of het jaar dat zich spoedig voor ons opent, niet het laatste is, dat wij beleven zullen. Wie weet hoe spoedig wij niet meer tot de levenden zullen behooren!

Wat zal het dan zijn? Zoo wat de mensch zaait, dat zal hij ook maaijen; die in zijn eigen vleesch zaait, zal uit het vleesch de verderfenis maaijen, maar wie in den geest zaait, zal uit den geest het eeuwige leven maaijen. Dit wekke ons op, om den jaarkring niet te eindigen, voordat wij een verbond met God hebben aangegaan, en het nieuwe intreden met het standvastige voornemen, om onder biddend opzien tot Hem, wiens kracht in onze zwakheid werde volbragt, te verrigten met al onze magt, wat onze hand vindt om te doen, in het onderhouden van wat Hij ons heeft bevolen. Zoo zullen wij goeddoende niet vertragen en te Zijnen tijd maaijen, zoo wij niet verslappen.

Te Zijnen tijd zullen wij maaijen zoo wij niet verslappen. Ja, zoo is het, medestrijders! Niet in het midden der baan, maar aan het einde hangt de kroon der overwinning. Vergeten wij het woord onzes Heeren niet : »die overwint, Ik zal hem geven de kroon des levens, en die volhardt tot het einde, zal zalig worden!" Op welvolbragten arbeid volgt de rust, die ons te verkwikkender zal zijn, naarmate de arbeid moeijelijker was. Beijveren wij ons dan in die ruste in te gaan, die er overblijft voor het volk van God! Welk eene eer, welk eene zaligheid zal het ons zijn, als wij ons de kroon der regtvaardigheid op het hoofd zullen zien gedrukt door dien Heer en Regter, die den strijd volstreed en daarom verhoogd werd aan des Vaders regterhand, en dien alle magt gegeven is in den hemel en op de aarde. Hem tot onzen Oversten Leidsman en Vriend gekozen, Zijne voetstappen gedrukt in de kracht van Zijn Geest,

't geloofsoog op het kruis geslagen, waaraan Hij bloedde tot vergeving onzer zonden, zoo zal de dood, al moge hij ons in het nieuwe jaar treffen, ons een ingang zijn in het huis des Vaders, waar vele woningen zijn, waar wij niet meer bij dagen of bij jaren zullen tellen.

Snelt dan, jaren, snelt vrij henen
Met uw blijdschap en verdriet;
Welk een ramp ik moog beweenen,
God, mijn God, verandert niet :
Blijft mij alles hier begeven,
Voortgeleid door Zijne hand,
Schouw ik uit dit nietig leven,
In mijn eeuwig vaderland.

Deventer. E. TOPI

Gedrukt bij W. C. J. Bolleau.
Steen: v. d. Monde & Comp.